

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

A magyar kézművesiparosság életkor szerinti megoszlása.

La répartition par âge des artisans en Hongrie.

Résumé. En vue des travaux préparatoires de l'assurance-vieillesse des artisans, le Centre des corps de métiers a fait naguère une enquête sur la répartition par âge de ces gens. L'enquête, portant sur environ 200.000 personnes, a recueilli des renseignements sur 158.118 artisans, se répartissant par âge de la façon suivante:

moins de 30 ans,	12·0%
de 31 à 35 ans,	15·4%
de 36 à 40 ans,	14·7%
de 41 à 45 ans,	15·0%
de 46 à 50 ans,	12·7%.

Ainsi donc, 69·8% des artisans avaient moins de 50 ans, limite d'âge à partir de laquelle ils pourraient bénéficier de l'assurance-vieillesse. Cette proportion est plus favorable que celle de l'Allemagne, où, d'après les chiffres du 1er janvier 1939, dans plus de 1 million et demi d'exploitations artisanales dénombrées, 58·6% des artisans étaient au-dessous de 50 ans. De sorte qu'en Allemagne, 41·4% des artisans étaient au-dessus de cet âge, contre 30·2% chez nous. La proportion des artisans de plus de 60 ans était 18·7% en Allemagne et 11·2% en Hongrie.

*

Nem sokkal a társadalombiztosító intézmény létrejövetele után felmerült annak szükségessége, hogy gondoskodás történjék az elaggott önálló magyar kézművesiparosságról is, mely jórészt egy-két segéddel dolgozó kisexisztenciákból tevődik össze és sokszor a munkavállalóknál is rosszabb helyzetbe került. A kézművesiparos, míg munkavállalói minőségben dolgozott, fizette ugyan az Országos Társadalombiztosító Intézetnek a nyugdíjjárulékot és a társadalombiztosítási törvények lehetővé tették az ú. n. elismerési díj fizetésével az öregségi biztosítás folytatását is, de az önállósulás után, különböző tényezők közrehatása következtében ezt az előnyt a kézművesiparosság csak elenyészően csekély számban hasznosította.

Az öregségi biztosítás megoldására irányuló mozgalom az utóbbi évek folyamán különösen megerősödött s ma már a kézművesiparosság elsőrendben megoldásra váró szociális problémájává nőtte ki magát. Általános kívánság az, hogy a kézművesiparosság térjen le a sokszor mintaszerűen megvalósított egyesületi biztosító rendszerrel (példa a szolnoki iparosok által alapí-

tott Iparosok Nyugdíjgyesülete) s térjen az általános kötelező biztosítás útjára. A megoldásra irányuló törekvés, mely országos mozgalommá fejlődött, erőt nyert azáltal is, hogy több európai országban (pl. Németországban) sikeresen vezették be az önálló iparosok öregségi biztosítását.

Az országosan megnyilvánuló óhaj hatása alatt az Ipartestületek Országos Központja az iparosnyugdíjat előkészítő munkálatok során adatgyűjtést végzett a kézművesiparosság életkor szerinti megoszlásáról, amely a megoldáshoz a legnélkülözhetlenebb.

A Központhoz ezideig beérkezett és feldolgozott adatgyűjtő lapok száma 158.118. Az érdekelt összlétszám mintegy 200 ezerre tehető, a teljes anyag beérkezésére azonban hosszabb idő múltán sem lehet számítani. Ezért meg kell elégednünk¹⁾ a beérkezett reprezentatív anyag vizsgálatával.

A 158.118 iparos kormegoszlása:

Életkor	Szám sz.	%
30 éves korig	18.928	11·97
31—35	24.370	15·41
36—40	23.188	14·67
41—45	23.746	15·01
46—50	20.112	12·72
Bizosítási korhatárig össz.	110.344	69·78
51—55	15.984	10·11
56—60	14.126	8·93
61—65	9.176	5·80
66—70	5.168	3·27
71—75	2.193	1·39
76—80	820	0·52
81—90	307	0·20
50 éven felül összesen	47.774	30·22
Összesen :	158.118	100 00

Ha a magyarországi adatokat összevetjük az 1939 január 1-én több, mint másfélmillió kézművesipari üzemben felvett németbirodalmi adatokkal, az öregségi bizto-

¹⁾ Az adatok előzőleg 1. 105.635, 2. 139.102, 3. 143.258, végül 4. 158.118 tagról dolgoztattak fel. A további feldolgozásokban az iparúzóknak korcsoportok szerinti százalékos megoszlása csak elenyésző, tizedszázalékra tehető eltérést mutat. Ebből az a következtetés vonható le, hogyha a ke-reken 200 ezerre tehető önálló iparosról minden adatgyűjtő lap hiánytalanul rendelkezésre állna, aminek különféle, pl. a felvidéki ipartársulatoknál az iparigazolványrevízió s más, főleg technikai akadályai is vannak, a százalékos eredményekben akkor is csak lényegtelen eltérés mutatkoznék.

sítás szempontjából igen jelentős megállapításokhoz jutunk. Az összehasonlítás eredménye a következő:

Életkor	Németországban %	Nálunk %
30 éves korig	9.2	11.97
31—40	25.5	30.08
41—50	23.9	27.73
51—60	22.7	19.04
60 évnél idősebb	18.7	11.18

E számok egybevetéséből megállapíthatjuk, hogy az öregségi biztosítás szempontjából a magyar viszonyok lényegesen kedvezőbbek, mint a német iparosok életkoralkulása, mert nálunk sokkal nagyobb a biztosításra koruknál fogva alkalmas fiatalabb iparosok arányszáma, mint Németországban, ahol a kötelező öregségi biztosítás már 1939 január 1-én életbe lépett.

A magyar kézművesiparban 50 év alatt van az önálló kézművesiparosok 69.78%-a, míg Németországban csak 58.6%-a. Ötven éves kor felett van tehát Németországban az iparosoknak 41.4%-a, Magyarországon csak 30.22%-a. Hatvan év felett van Németországban az iparosoknak 18.7%-a, Magyarországon csak 11.18%-a.¹⁾

Az adatgyűjtés az önálló iparosok öregségi biztosítási tervezetének kidolgozása céljából az iparügyi miniszter által kinevezett szakértők elé fog kerülni. E biztosítás megvalósulásával a magyar kézműves rend egy több évtizedre visszanyúló törekvés gyümölcsét élvezheti.

Bodó József.

¹⁾ V. ö. Kovalóczy Rezső dr.: Az önálló iparosok megoszlása életkor szerint. Ipartestületek Lapja, VIII. évf., 43. sz., 1. l.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A munkaadó birtoknagyságának hatása az aratókeresetre és a munkásvándorlásra.

Effets de la grandeur des propriétés des employeurs sur les salaires des moissonneurs et sur la migration d'ouvriers en Hongrie.

Résumé. La Statistique officielle hongroise vient de dépouiller, suivant aussi la catégorie de grandeur à laquelle appartenait l'exploitation de l'employeur, les chiffres recueillis par une enquête de caractère représentatif, faite sur les contrats de moissonneurs de 1938. — Parmi les contrats en question, aucun n'était passé avec un employeur possédant moins de 20 arpents cadastraux, car, aujourd'hui encore et malgré la loi, nos petits exploitants agricoles ne font pas de contrat écrit avec leurs moissonneurs.

En étudiant les contrats envisagés, on voit que plus une exploitation agricole est petite, moins elle offre de travaux à faire en dehors de la moisson. Dans les grandes exploitations, les ouvriers engagés pour la moisson trouvent bien plus de travail à faire en d'autres saisons, au printemps et à l'automne. Le salaire à fournir en céréales, selon un certain pourcentage de la récolte (voyez la 1re partie du tableau ci-dessous), est dans les petites exploitations un peu plus grand que dans les autres exploitations. Par contre, le salaire assuré selon le mode de paiement indiqué dans la 2e partie du tableau est bien plus fort dans les grandes exploitations. — C'est chez les petites exploitations

que la quantité de paille à fournir aux moissonneurs est relativement la plus considérable; mais ce sont les grandes exploitations qui ont le plus de soin de nourrir convenablement les moissonneurs. — On voit, par le graphique ci-après, que chez les grandes exploitations, la valeur en argent du salaire moyen des moissonneurs dépasse considérablement celle qu'elle est chez les petites exploitations; cela tient en partie au fait que ces dernières ont pour la récolte un rendement inférieur.

En examinant par lieux d'origine les équipes d'ouvriers, on constate qu'en Hongrie il y a une migration considérable non seulement quant aux ouvriers saisonniers, mais aussi quant aux moissonneurs. Ceci est dû aux communes à grandes propriétés, qui peuvent donner du travail non seulement à leurs indigènes, mais aussi à des ouvriers venus d'ailleurs.

*

Az 1938. évre kötött aratási szerződések reprezentatív statisztikai felvétele alapján néhány adatot közölhetünk arról, hogy miként befolyásolja az aratókeresetet az, ha a munkás kis-, közép-, vagy nagybirtokon dolgozik.

sítás szempontjából igen jelentős megállapításokhoz jutunk. Az összehasonlítás eredménye a következő:

Életkor	Németországban %	Nálunk %
30 éves korig	9.2	11.97
31—40	25.5	30.08
41—50	23.9	27.73
51—60	22.7	19.04
60 évnél idősebb	18.7	11.18

E számok egybevetéséből megállapíthatjuk, hogy az öregségi biztosítás szempontjából a magyar viszonyok lényegesen kedvezőbbek, mint a német iparosok életkoralkulása, mert nálunk sokkal nagyobb a biztosításra koruknál fogva alkalmas fiatalabb iparosok arányszáma, mint Németországban, ahol a kötelező öregségi biztosítás már 1939 január 1-én életbe lépett.

A magyar kézművesiparban 50 év alatt van az önálló kézművesiparosok 69.78%-a, míg Németországban csak 58.6%-a. Ötven éves kor felett van tehát Németországban az iparosoknak 41.4%-a, Magyarországon csak 30.22%-a. Hatvan év felett van Németországban az iparosoknak 18.7%-a, Magyarországon csak 11.18%-a.¹⁾

Az adatgyűjtés az önálló iparosok öregségi biztosítási tervezetének kidolgozása céljából az iparügyi miniszter által kinevezett szakértők elé fog kerülni. E biztosítás megvalósulásával a magyar kézműves rend egy több évtizedre visszanyúló törekvés gyümölcsét élvezheti.

Bodó József.

¹⁾ V. ö. Kovalóczy Rezső dr.: Az önálló iparosok megoszlása életkor szerint. Ipartestületek Lapja, VIII. évf., 43. sz., 1. l.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A munkaadó birtoknagyságának hatása az aratókeresetre és a munkásvándorlásra.

Effets de la grandeur des propriétés des employeurs sur les salaires des moissonneurs et sur la migration d'ouvriers en Hongrie.

Résumé. La Statistique officielle hongroise vient de dépouiller, suivant aussi la catégorie de grandeur à laquelle appartenait l'exploitation de l'employeur, les chiffres recueillis par une enquête de caractère représentatif, faite sur les contrats de moissonneurs de 1938. — Parmi les contrats en question, aucun n'était passé avec un employeur possédant moins de 20 arpents cadastraux, car, aujourd'hui encore et malgré la loi, nos petits exploitants agricoles ne font pas de contrat écrit avec leurs moissonneurs.

En étudiant les contrats envisagés, on voit que plus une exploitation agricole est petite, moins elle offre de travaux à faire en dehors de la moisson. Dans les grandes exploitations, les ouvriers engagés pour la moisson trouvent bien plus de travail à faire en d'autres saisons, au printemps et à l'automne. Le salaire à fournir en céréales, selon un certain pourcentage de la récolte (voyez la 1re partie du tableau ci-dessous), est dans les petites exploitations un peu plus grand que dans les autres exploitations. Par contre, le salaire assuré selon le mode de paiement indiqué dans la 2e partie du tableau est bien plus fort dans les grandes exploitations. — C'est chez les petites exploitations

que la quantité de paille à fournir aux moissonneurs est relativement la plus considérable; mais ce sont les grandes exploitations qui ont le plus de soin de nourrir convenablement les moissonneurs. — On voit, par le graphique ci-après, que chez les grandes exploitations, la valeur en argent du salaire moyen des moissonneurs dépasse considérablement celle qu'elle est chez les petites exploitations; cela tient en partie au fait que ces dernières ont pour la récolte un rendement inférieur.

En examinant par lieux d'origine les équipes d'ouvriers, on constate qu'en Hongrie il y a une migration considérable non seulement quant aux ouvriers saisonniers, mais aussi quant aux moissonneurs. Ceci est dû aux communes à grandes propriétés, qui peuvent donner du travail non seulement à leurs indigènes, mais aussi à des ouvriers venus d'ailleurs.

*

Az 1938. évre kötött aratási szerződések reprezentatív statisztikai felvétele alapján néhány adatot közölhetünk arról, hogy miként befolyásolja az aratókeresetet az, ha a munkás kis-, közép-, vagy nagybirtokon dolgozik.

A beérkezett szerződések között egy sem akadt, amelynek szerződő munkaadója 20 kat. holdnál kisebb területen gazdálkodott volna. Kisgazdáink általában a törvény szándéka ellenére, sajnos, nem kötnek aratóikkal írásos szerződést. Szóbeli megállapodásaik egyszerűbbek. A tavaszi és őszi munkákat a gazda maga végzi és csak az aratás szorgos munkaidejére fogad egy-egy pár aratót, akiket mellékkikötések nélkül alkalmaz. Gabonája cséplését is már rendszerint bércséplő vállalkozónak adja ki.

A községi előljáróságok a 20—100 kat. hold birtokkal rendelkező s még kisgazdának tekinthető munkaadók szerződéseik közül is aránylag keveset küldtek be. Ez a 135 szerződés azonban már alkalmasnak látszik arra, hogy adatait a 101—1.000 kat. holdas közép- és az 1.000 kat. hold feletti nagybirtokosok szerződéseivel összevegyessük. Mégis figyelmet érdemel az, hogy az utóbbi

két csoportból került ki a szerződések 62, illetve 30%-a és azok a vizsgált szerződések szerint alkalmazott aratók 48, illetve 50%-át foglalkoztatták.

Hangsúlyozzuk, hogy az összevetést csak az aratási munkákat illetően végeztük el és nem hasonlítottuk össze a szerződésekbe foglalt összes munkálatok feltételeit. Már csak azért sem, mert a kisebb gazdaságok szerződéseik ritkán tartalmaztak aratási időn túl terjedő munkára vonatkozó megállapodásokat, amelyekben viszont a nagyobb uradalmak szerződéseik bővelkedtek. Általában tehát a nagyobb gazdaságok szerződött munkásaiknak hosszabb időn át biztosítanak kereseti lehetőséget. Ez a körülmény a munkavállalók szempontjából különösen a vizsgált 1938. év előtti időben bírt igen nagy jelentőséggel, mert akkor még jelentkeztek viszonylag túlnépesedett mezőgazdaságunkban a munkaerő kihasznál-

Az 1938. évi aratás és cséplés átlagos munkabérfeltételei aszerint, hogy a munkaadó gazdasági üzeme milyen birtokcsoportba tartozik.

Salaires moyens pour la moisson et le battage en 1938, selon la catégorie de propriété à laquelle appartenait l'exploitation de l'employeur.

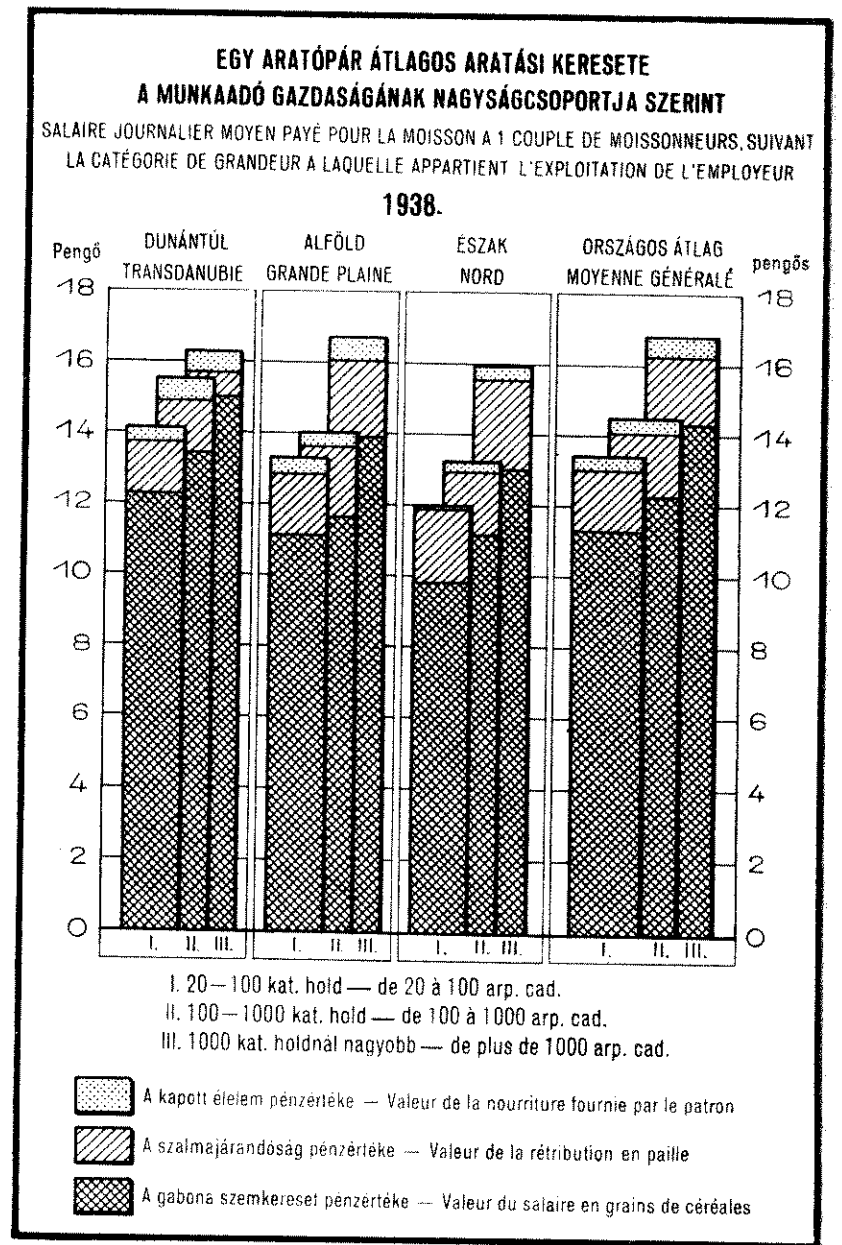
A birtokcsoport megjelölése: Catégories de propriétés:	20—100 kat. hold arp. cad.				101—500 kat. hold arp. cad.				501—1000 kat. hold arp. cad.				1001—3000 kat. hold arp. cad.				3001 kat. holdnál nagyobb — plus de 3001 arp. cad.			
	I.	II.	III.	országos átlag moy. gén.	I.	II.	III.	országos átlag moy. gén.	I.	II.	III.	országos átlag moy. gén.	I.	II.	III.	országos átlag moy. gén.	I.	II.	III.	országos átlag moy. gén.
	országgrész région				országgrész région				országgrész région				országgrész région				országgrész région			
I. a) Az aratás-hordás munkabérfeltételei — Salaires pour la moisson et la rentrée des produits																				
Szemrész a learatott gabona %ában — <i>Partie en grains, en % des céréales moissonnées</i>	9.6	9.5	9.8	9.6	9.4	9.1	9.6	9.3	9.4	9.2	9.5	9.4	9.5	9.1	9.0	9.3	9.4	9.0	9.0	9.2
Teljes étellemezés <i>Nourriture complète</i>	23.4	24.4	—	21.0	35.5	17.2	5.0	23.3	44.4	18.3	14.7	31.4	29.9	21.4	23.8	25.4	43.6	53.2	33.3	46.3
Részleges étellemezés <i>Nourrit. fournie en partie</i>	17.0	22.2	23.1	20.0	11.0	30.8	23.3	22.0	9.8	22.9	29.4	16.9	20.1	45.6	24.4	28.4	9.0	27.6	11.1	15.7
Teljes szalmarész <i>Partie de paille complète</i>	36.0	51.0	77.0	48.0	34.0	60.0	53.0	49.0	31.0	57.0	50.0	43.0	40.0	56.0	58.0	47.0	33.0	47.0	78.0	41.0
Szalmaváltság <i>Rachat pour paille</i>	47.0	31.0	8.0	35.0	40.0	32.0	33.0	35.0	41.0	30.0	41.0	37.0	29.0	36.0	36.0	32.0	26.0	30.0	11.0	26.0
b) A cséplés munkabérfeltételei. — Salaires pour le battage																				
Szemrész az elcséplelt gabona %ában — <i>Partie en grains, en % des céréales battues</i>	3.2	3.4	3.5	3.37	3.5	3.3	3.0	3.40	3.6	3.4	3.2	3.45	3.6	3.4	3.5	3.50	3.6	3.3	3.25	3.45
II. Az aratás-hordás-cséplés együttes munkabérfeltételei — Salaires pour la moisson, y compr. la rentrée et le battage																				
Szemrész a learatott és elcséplelt gabona %ában — <i>Partie en grains, en % des céréales moissonnées et battues</i>	10.0	9.4	10.4	9.9	11.7	10.7	10.6	10.7	11.7	11.1	10.9	11.0	11.6	12.0	10.9	11.3	11.8	12.2	10.5	11.2
Teljes étellemezés <i>Nourriture complète</i>	43.0	72.8	16.7	44.8	30.0	41.3	49.1	44.3	61.9	41.3	54.8	52.2	60.9	46.7	58.0	56.5	60.0	66.7	10.0	70.0
Részleges étellemezés <i>Nourrit. fournie en partie</i>	28.6	9.0	33.3	17.2	44.4	21.8	20.0	24.0	19.0	31.0	21.4	24.0	4.0	26.7	22.6	17.4	—	—	—	—
Szalmarész <i>Partie de paille</i>	14.0	27.0	25.0	24.0	44.0	72.0	66.0	65.0	19.0	80.0	69.0	61.0	40.0	93.0	58.0	59.0	60.0	67.0	50.0	60.0

nálatlanságának szociális hátrányai. Azóta azonban a rendkívüli körülmények folytán többször tapasztalt munkáshiány, a nap-számbeérek emelkedő hullámsága kapcsán a szerződési kötelezettségek alól mentes szabad munkásnak néha nagyobb kereseti lehetőséget biztosított.

Az aratás, hordás és cséplési részesmunka bérfeltételeit a munkaadó birtokterületének nagysága szempontjából vizsgálva, azokat az 1. sz. táblázaton kétfelé bontottuk, aszerint, hogy a szerződés a cséplés munkabérét az aratási és hordási munkával együttesen vagy külön állapítja meg. A táblázat adataiból megállapítható, hogy a termény %-ában kifejezett gabona részjárandóság nagysága birtokcsoportonként különbözőképp alakul. A külön díjazott aratás és hordásnál a szemrész %-ának eltérése nem jelentős. A 100 kat. hold alatti csoportban mégis a legmagasabb és a legnagyobb birtokok csoportjában a legalacsonyabb. (A különbség 0.4.) A külön fizetett cséplésnél viszont a kisbirtok munkabére valamivel alacsonyabb, mint a nagyobb birtokoké. Azon munkabérek között, ahol a szerződések az aratás, hordás és cséplés munkadíját együttesen állapítják meg, a magasabb birtokcsoportok fölénye még jobban kidomborodik. A legkisebb birtokok és az 1.001—3.000 kat holdasok közt a %-ok különbsége már 1.3%-ot tesz.

A táblázat első részében a szerződések azon százaléka, melyekben az aratók részjárandóságukon felül étellemezést is kapnak (ha a teljes és részleges étellemezés %-át összeadjuk), a nagybirtokcsoporttól a kisbirtok felé csökken. A kisgazdák szerződéseinek 59%-a, a nagy uradalmakkal való megállapodásoknak 38%-a nem juttat az aratóknak étellemet. Teljes étellemezésükről pedig az utóbbi csoportban több mint mégegyszer annyi szerződés gondoskodik, mint az előbbiben. A táblázat második része szerint ugyan nagyobb azon szerződések százalékszám, amelyek étellemezési járandóságokat biztosítanak, de ezek is azt bizonyítják, hogy a nagyobb birtokosok aránylag nagyobb súlyt helyeznek aratóik táplálékkal való ellátására.

Szalmajárandóságot általában a középső birtokcsoportok szerződéseinek nagyobb hányadában kapnak az aratók. Az a százalékkülönbség, ami itt a nagybirtok hátrányára mutatkozik, következtetni enged arra, hogy azok az uradalmak, amelyeknek szerződését megvizsgálhattuk, gabonatermelésüket in-

kább szalmaszükségletük kielégítése miatt szorgalmazták.

Arra vonatkozó számításokat is eszközöltünk, 1938-ban miként alakult birtokcsoportonként az aratómunkások átlagos keresete. Az átlagok kiszámításánál itt már figyelembe kellett venni nemcsak a gabonának az ország területrészein más és más terméshozamát, hanem azt a különbséget is, amelyet gazdaságnagyságcsoportok szerint tapasztalhattunk a fontosabb termények termésátlagai között. A kisebb, közép- és nagy gazdaságok termésátlagai kat. holdankint a nagyobb birtokcsoportok javára ugyanis a búzában 0.9, illetve 2.2 q, rozsbán 0.9, illetve 1.1 q, az árpában 0.8, illetve 1.7 mázsás átlagos termést mutattak. A részjárandóságok természetére való tekintettel ez a körülmény az egyes aratópárok keresetét a gazdaság-nagyságcsoportok termésátlagai, az aratórész, az étellemezési és szalmajárandóságoknak %-os aránya alapján összeállított grafikon adatai szerint befolyásolta.

Egy aratópár napi aratási keresetének országos átlaga a három birtokcsoportban 13.43, 14.54, illetve 16.80 pengő volt. A nagybirtokcsoport munkabére minden eset-

ben fölülmúlta az országrész átlagmunkabérét, a kisbirtoké mindig, a középbirtoké a Dunántúlon és az Alföldön alatta maradt. Az átlagbér országrészek sorrendje szerint észlelhető csökkenésének mérve, a legerősebb a középbirtokon és a leggyengébb a nagybirtokon volt. A Dunántúlon és Észak munkabére között a birtokcsoportokon belül az előbbinél 2·19 P, az utóbbinál 1·30 P volt a különbség. Az országrészekben belül a kis- és nagybirtok munkabérkülönbözete a legkisebb a Dunántúlon (3·08 P), a legnagyobb Északon volt (3·97 P), ahol az aratók a többi országrészekhez viszonyítva, a középbirtok gazdasági üzemében is sokkal gyengébben kerestek, mint a nagybirtokon.

A birtoknagyságcsoporthoz nemcsak a munkabérre, hanem a munkapiac kialakulására is hatásuk van. A nagyobb birtokok munkaszükséglete néha távoli falvak munkásnépének jelentős tömegeit vonzza magához. A kapásnövények és főleg az ipari növények művelésének a nagyüzemekben való elterjedése új és egységes életviszonyok között élő munkásréteget alakított ki: a mezőgazdasági vándormunkásokat. Ezeket a munkaadók általában hónapszám fizetik s ha aratást is biztosítanak nekik, rendszerint az aratás és hordás idejére részes-munkásokká válnak. Sommásoknak nevezik őket és szerződésük szerint az egész vegetációs időt, néha 6 vagy 4 hónapot, a munkaadó birtokán töltik. Bár jogviszonyaikat külön törvényes intézkedések nem szabályozzák, a magyar gazdasági élet szokásai élesen elkülönítik őket az aratóktól. A fő különbség a két réteg között az, hogy az utóbbiak munkaerejét a szerződés nem hónapokra, hanem csak a megállapított munkálatok elvégzésének idejére köti le (bár sok szerződés szerint a munkaadó a munkásoknak az egyes munkák végzése között szabadon maradt idejét napszámmunkára bármikor igénybe veheti).

A földművelésügyi minisztérium a sommásmunkásoknak az egyes törvényhatóságok határain átmenő be-, illetve kivándorlásáról statisztikai adatokat gyűjt. Ennek az adatgyűjtésnek az eredményei alapján¹⁾ általában 30—40 ezerre teszik a vándorló mezőgazdasági idénymunkások számát. Ez a szám azonban még az összes sommásmunkások tömegét sem öleli fel, hisz az egyes törvényhatóságokon belül is jelentős helyváltoztatásuk észlelhető. Azonban szak-

irodalmunk ezideig nélkülözötte az aratómunkások vándorlásának vizsgálatát, amire az összes aratószerződések adatainak feldolgozásánál kiváló alkalom fog kínálkozni. Az 1938. évi reprezentatív felvétel alapján is kísérletet tettünk az aratómunkások helyváltoztatásának megfigyelésére.

Az 1.840 aratószerződésnek több mint háromnegyed részében a munkaadó abból a községből fogadta fel munkásait, amelynek területén feküdt birtoka. 398 aratóbanda azonban idegenből jött a gazdaságba, nagyrészt ugyanannak a vármegyének területéről. 77 aratóbanda törvényhatósága határát is átlépte. Ezek közül csak 24 származott olyan vármegyéből, amely nem volt határos a munkaadó törvényhatóságának területével. Ezek az aratóbandák tehát — bár nem hónapos szerződéssel alkalmazták őket — a messze idegenből származtak és életviszonyaik szempontjából mintegy átmenetet képeztek a sommás- és az aratómunkások között.

A vármegyék aratócseréjét a nagy sommáskibocsájtó törvényhatóságok: Heves (15) és Zala (11) megyék uralták. A sommásmunkás tartalékkal rendelkező Borsod megyéből azonban csak 6 aratóbanda került ki s e téren a csekély vándormunkásáról ismert Pest megye 7 aratómunkáscsoportjával a sorrendben elé került. Somogy és Bács-Bodrog megyékből szintén alig rajzanak ki sommásmunkások, szerződéseink között mégis 4 idegenbe küldött aratócsoporttal szerepeltek. Nem származtak aratók idegenbe Baranya, Bihar, Csongrád, Fejér, Hajdu, Jász, Komárom és Szatmár vármegyékből.

Ahogy az aratókat kibocsájtó törvényhatóságok sorrendje nem egyezik az egyéb vándormunkások származási helyének sorrendjével, úgy az aratókat befogadó vármegyék egymásutánja is másként alakul. A sommástartó Fejér, Somogy és Veszprém megyék elé nyomul ugyanis az idegen aratókat foglalkoztatás terén a rossz népszaporodásáról nevezetes, kisbirtokos jellegű Baranya megye, amelynek területén 10 szomszédos és 6 távolabbi törvényhatóságból származó aratóbanda jutott keresethez. Nem fogadott be idegen aratókat Bács-Bodrog, Hajdu, Szabolcs és Zala megye.

Amint megfigyelhettük, az aratócsoportok vándorlása rendszerint a határos közeli községekre korlátozódik s így a törvényhatóságok határain történő átáramlás (az összes bandák 4%-át megmozgató távolabbi vándorlást leszámítva) messzemenő követke-

¹⁾ V. ö.: Szeibert János: Mezőgazdasági munkanélküliség. M. Stat. Szemle 1939. áprilisi száma.

tések levonására, már csak a vizsgált esetek kisebb számára való tekintettel sem alkalmas. Azonban a mezőgazdasági munkapiac helyzetének és az egyes birtokcsoportok nemzetgazdasági szempontból annyira fontos népeltartó erejének megállapítása végett számításokat eszközöltünk arravonatkozóan, hogy az aratószerződések anyagával statisztikailag igazolható-e az a gazdaságpolitikai szempontból természetesnek látszó tétel, hogy a nagyobb birtokok nemcsak a birtoktest fekvése szerinti saját községük, hanem a szomszédságukban levő határnélküli községek lakosságát is aratókeresethez juttatják.

Az 1938. évi aratószerződések képviselői anyagába a Csonkaország 69 olyan községe közül, amelyek határában a nagybirtok 10.000 kat. holdnál nagyobb területet foglal el, csak 6-ból nem küldtek be aratási szerződéseket. E nagybirtokjellegű községek 165 szerződése a vizsgált szerződések $\frac{1}{4}$ -es országos arányával szemben egyharmadrészen nem helybeli, hanem idegen munkásokat foglalkoztatott. Viszont annyira lekötötte a helybeli munkáskínálatot, hogy községeinek területéről összesen csak 5 aratóbanda szerződött idegenbe. Még abból az öt községből is, ahonnan ezek az aratók idegenbe szerződtek, összesen 17 más, helyben munkát talált aratóbanda szerződését küldték be a Hivatalhoz.

Ebből a néhány adatból is láthatjuk tehát, hogy az egyes birtokcsoportok nép-

eltartó erejének vizsgálatánál a községi határok birtokviszonyainak, lakosságuk számával való egybevetéséből kiindulni nem lehet, mert a nagyüzemek nemcsak a sommások, hanem a más községből származó aratók tekintélyes tömegének is kenyeret adnak.

Az alábbi táblázatban feltüntettük, hogy országrészenként a munkaadó birtokának fekvéséhez viszonyítva, az egyes aratóbandák munkásai honnan származtak:

Az országrész megjelölése	A Dunántúlon	Az Alföldön	Északon
Helybeli aratóbanda volt	583	587	272
A törvényhatóság területén levő idegen községből származott	162	93	66
Idegen törvényhatóság területén levő községből származott	44	13	20

A mezőgazdasági munkapiac vizsgálatánál tehát igen fontos figyelemmel kísérni az aratóbandák származási helye által jelzett s főleg a törvényhatóságok területén belül, az egyes községek között jelentkező munkásvándorlás irányát és tulajdonságait.

Heller András dr.

MEZŐGAZDASÁG

A kárpátaljai kincstári erdők fafajmegoszlása.

La répartition par espèces d'arbre des forêts domaniales en Subcarpathie.

Résumé. La Subcarpathie, qui fut réincorporée au printemps de 1939 à la Hongrie, a 534.327 arpents cadastraux (307.486 ha) de forêts domaniales, représentant 46,3% des forêts de la région.

D'après les chiffres du 1er octobre 1939, les forêts domaniales s'y répartissaient ainsi: forêts de chênes, 2,4%; forêts de hêtres ou d'autres arbres feuillus, 51,9%; sapinières, 42,0%. Les clairières représentaient 3,7%.

En Subcarpathie, la plupart (presque les $\frac{3}{4}$) des forêts de chênes appartiennent à la Direction forestière d'Ungvár, et se trouvent près du bord du versant sud-ouest des Carpathes du Nord-Est. Les autres forêts de chênes, appartenant aux Directions

forestières de Bustyaháza et de Rahó, sont dans la vallée de la Tisza. — Dans les forêts de chênes, on trouve surtout la *quercus sessiliflora*; il y a encore, en Subcarpathie, un nombre considérable de *quercus pedunculata*. Dans beaucoup de forêts de *quercus sessiliflora*, on trouve aussi des *carpinus betulus*, et vers les moyennes montagnes, des hêtres (*fagus sylvatica*).

C'est dans les moyennes montagnes que l'Etat a des forêts de hêtres en Subcarpathie. Celles-ci, formant la plus grande partie des forêts domaniales, sont, pour la plupart, homogènes, c'est-à-dire, comprenant uniquement des hêtres. Dans les forêts de

tések levonására, már csak a vizsgált esetek kisebb számára való tekintettel sem alkalmas. Azonban a mezőgazdasági munkapiac helyzetének és az egyes birtokcsoportok nemzetgazdasági szempontból annyira fontos népeltartó erejének megállapítása végett számításokat eszközöltünk arravonatkozóan, hogy az aratószerződések anyagával statisztikailag igazolható-e az a gazdaságpolitikai szempontból természetesnek látszó tétel, hogy a nagyobb birtokok nemcsak a birtoktest fekvése szerinti saját községük, hanem a szomszédságukban levő határnélküli községek lakosságát is aratókeresethez juttatják.

Az 1938. évi aratószerződések képviselői anyagába a Csonkaország 69 olyan községe közül, amelyek határában a nagybirtok 10.000 kat. holdnál nagyobb területet foglal el, csak 6-ból nem küldtek be aratási szerződéseket. E nagybirtokjellegű községek 165 szerződése a vizsgált szerződések $\frac{1}{4}$ -es országos arányával szemben egyharmadrészen nem helybeli, hanem idegen munkásokat foglalkoztatott. Viszont annyira lekötötte a helybeli munkáskínálatot, hogy községeinek területéről összesen csak 5 aratóbanda szerződött idegenbe. Még abból az öt községből is, ahonnan ezek az aratók idegenbe szerződtek, összesen 17 más, helyben munkát talált aratóbanda szerződését küldték be a Hivatalhoz.

Ebből a néhány adatból is láthatjuk tehát, hogy az egyes birtokcsoportok nép-

eltartó erejének vizsgálatánál a községi határok birtokviszonyainak, lakosságuk számával való egybevetéséből kiindulni nem lehet, mert a nagyüzemek nemcsak a sommások, hanem a más községből származó aratók tekintélyes tömegének is kenyeret adnak.

Az alábbi táblázatban feltüntettük, hogy országreszenként a munkaadó birtokának fekvéséhez viszonyítva, az egyes aratóbandák munkásai honnan származtak:

Az ország rész megjelölése	A Dunántúlon	Az Alföldön	Északon
Helybeli aratóbanda volt	583	587	272
A törvényhatóság területén levő idegen községből származott	162	93	66
Idegen törvényhatóság területén levő községből származott	44	13	20

A mezőgazdasági munkapiac vizsgálatánál tehát igen fontos figyelemmel kísérni az aratóbandák származási helye által jelzett s főleg a törvényhatóságok területén belül, az egyes községek között jelentkező munkásvándorlás irányát és tulajdonságait.

Heller András dr.

MEZŐGAZDASÁG

A kárpátaljai kincstári erdők fafajmegoszlása.

La répartition par espèces d'arbre des forêts domaniales en Subcarpathie.

Résumé. La Subcarpathie, qui fut réincorporée au printemps de 1939 à la Hongrie, a 534.327 arpents cadastraux (307.486 ha) de forêts domaniales, représentant 46,3% des forêts de la région.

D'après les chiffres du 1er octobre 1939, les forêts domaniales s'y répartissaient ainsi: forêts de chênes, 2,4%; forêts de hêtres ou d'autres arbres feuillus, 51,9%; sapinières, 42,0%. Les clairières représentaient 3,7%.

En Subcarpathie, la plupart (presque les $\frac{3}{4}$) des forêts de chênes appartiennent à la Direction forestière d'Ungvár, et se trouvent près du bord du versant sud-ouest des Carpathes du Nord-Est. Les autres forêts de chênes, appartenant aux Directions

forestières de Bustyaháza et de Rahó, sont dans la vallée de la Tisza. — Dans les forêts de chênes, on trouve surtout la *quercus sessiliflora*; il y a encore, en Subcarpathie, un nombre considérable de *quercus pedunculata*. Dans beaucoup de forêts de *quercus sessiliflora*, on trouve aussi des *carpinus betulus*, et vers les moyennes montagnes, des hêtres (*fagus sylvatica*).

C'est dans les moyennes montagnes que l'Etat a des forêts de hêtres en Subcarpathie. Celles-ci, formant la plus grande partie des forêts domaniales, sont, pour la plupart, homogènes, c'est-à-dire, comprenant uniquement des hêtres. Dans les forêts de

hêtres ayant aussi d'autres espèces d'arbre, ces dernières sont représentées surtout par le *carpinus betulus*; on y trouve encore, çà et là, des *picea excelsa* ou des *abies pectinata*, et dans une proportion insignifiante, des *acer*, des *ulmus*, des *peupliers*, des *betula alba*, des *alnus glutinosa* et *incana*, des *sorbus aucuparia*.

Les sapinières sont dans les hautes montagnes, le long de la frontière. Dans les sapinières de la Direction forestière d'Ungvár, c'est le sapin blanc qui prédomine; dans celles des Directions forestières de Bustyaháza et de Rahó, le sapin rouge. Ces deux espèces d'arbre poussent ensemble en plusieurs forêts, et il y a là aussi des hêtres. Dans les forêts de sapins blancs, on trouve souvent des *pinus cembra*. Au-dessous des montagnes neigeuses, c'est la *pinus montana* qui prédomine, et à côté d'elle on y trouve encore des *alnus viridis*.

Jadis, où le sapin était l'arbre le plus précieux, on préférait la culture du sapin à celle du hêtre. Après le Compromis de 1867, l'administration forestière hongroise attacha également le plus d'importance à la culture du sapin, employant une méthode ayant pour résultat de faire perdre du terrain au hêtre.

Depuis le début de ce siècle, grâce à l'invention du traitement à la vapeur du bois de hêtre et de l'imprégnation des traverses en bois pour chemin de fer, le hêtre eut un rôle important dans l'exploitation forestière. A partir de ce temps, la partie la plus précieuse du hêtre était utilisée comme bois à usage technique, et le reste pouvait être vendu comme bois de chauffage, grâce aux besoins accrus en bois à brûler.

Au moment où la Subcarpathie fut annexée à la Tchéco-Slovaquie, les forêts domaniales subcarpathiques, rationnellement exploitées par l'administration forestière hongroise, ne comprenaient qu'environ dix mille arpents cadastraux (5.755 ha) de clairières. Mais pendant les 20 années du régime tchéco-slovaque, l'étendue des clairières non boisées a monté à plus de 20 mille arp. cad. (11.510 ha), et le gouvernement de Prague a, en vue de la réforme agraire, déboisé plus de 26 mille arp. cad. (14.962 ha) de forêts domaniales, afin d'en utiliser le sol, pourtant éminemment propre à la sylviculture, pour le labourage.

Des déboisements tchéco-slovaques, ce sont les forêts de chênes qui ont le plus souffert. Sur la superficie forestière domaniale de 1918, l'étendue de ces forêts a diminué, de 23.453.9 arp. cad. (13.496.9 ha) sous la domination hongroise, à 13.154.3 arp. c. (7.569.8 ha), accusant une régression de 43.9%. — Sous le régime tchéco-slovaque, les forêts de hêtres

ont diminué de 34.353.5 arp. cad. (19.769.2 ha), soit de 12.3%; celles de sapins ont augmenté de 8.174.4 arp. cad. (4.704.1 ha), le gouvernement de Prague ayant fait, de certaines forêts de hêtres, des sapinières.

La qualité des futaies a fort baissé, en beaucoup d'endroits, sous le régime tchéco-slovaque, parce que celui-ci a fait couper, dans les forêts comprenant des hêtres et des sapins, les sapins précieux et que dans plusieurs grandes forêts de hêtres, il n'exploitait que les arbres propres à des usages techniques.

Dès 1939, l'administration forestière hongroise s'est mise à relever les forêts maltraitées par le régime tchéco-slovaque, en ayant soin de faire les coupes annuelles selon un plan bien rationnel.

L'aperçu hongrois ci-dessous offre des renseignements détaillés.

*

I.

A Szemle 1939. évi júliusi számában¹⁾ ismertettük a kárpátaljai kincstári erdők területi viszonyait a trianoni béke előtti, nemkevésbé a belvederei döntéssel megindult visszaszerzés folyamata utáni állapot szerint. Nem lesz érdektelen, ha ezúttal ugyanezeknek az erdőknek másik alkotó elemét, a faállományt fogjuk ugyanolyan részletességgel tanulmányozni. Ennek során egyike a legfontosabban felvetődő kérdéseknek, hogy az adott esetben a faállomány mely fajokból tevődik össze s hogy a fajok milyen megoszlásban települtek s foglalják el az erdőterületet.

Az általános fafajmegoszlásról a trianoni békeszerződés előtti állapotot feltüntető 1. számú táblázat számol be a rendelkezésre álló 1918. évi erdőtörzskönyvi és az ezzel egybevetett, — az 1904—1916. években eszközölt részletes helyszíni felvételekre támaszkodó — üzemtervi adatok alapján.

Az erdők törzskönyve fafaj szerint az erdőket három csoportba tagolja: a tölgy-erdők, a bükkal mint főfajjal jelzett egyéb lombdők és a fenyőerdők csoportjára. A ma vezetett erdők törzskönyvében a csertölgy területe egyelőre megoszlik a két lomblevelű fafajcsoport: a tölgy és a bükk rovata között s emiatt elterjedése, de a tölgyesek és az egyéb lombdők térfoglalása sem deríthető

¹⁾ L. Földváry László dr.: Kincstári erdők Kárpátalján. Magyar Statisztikai Szemle 1939. 818—840. l.

ki teljes biztonsággal a törzskönyvi számadatokból. Az 1920-ig fennállott szabályok értelmében a csertölgyet faji, *rendszer-tani* rokonsága körével, a tölgyesekkel egybefoglaltan mutatták ki. Mivel azonban a cserfa *felhasználhatósága* az egyéb tölgyekétől igen messze esik s elsősorban tűzifa lévén, ebben a tekintetben kétségkívül a másik, az összes egyéb lomblevelű fafajok egybefoglalásából keletkezett bükk- és más lombfacsoporttal tartja a rokonságot: 1920-tól ennek a csoportnak rovatába kell a csertölgyet átvezetni.

Sajnos azonban, a törzskönyvek átalakítása ebből a szempontból nyilván a szükséges munkaerő hiányában nem történt meg egyszerre. Fokozatosan, a más célból szükségessé vált erdőtörzskönyvhelyesbítésekkel kapcsolatban kellett és kell még ma is az alsófokú hatóságnak javaslatot tenni egyben a csertölgynek rovatcseréjére is. Hogy mely birtokokra nézve vezették már keresztül a rovatcserét s melyekre még nem, annak külön törzskönyvi jelzése nincs. Így ma ott tartunk, hogy van csertölgy a tölgy rovatban, de található ugyanolyan, ha nem még nagyobb mértékben a bükk és más lombfák rovatában is.

Amíg a szétbontás meg nem történik, addig országos viszonylatban az erdők törzskönyvéből csak két fafajcsoportot lehet a kívánt statisztikai pontossággal egymástól területileg elkülönítenünk: egyrészt a tölgyesek és a bükkösök rovatának összegezéséből eredő lombfák, — másrészt a tűlevelű fák csoportját.

A kárpátaljai kincstári és egyéb erdők fafajmegoszlását szemléltető s az első számú táblázatban közölt erdőtörzskönyvi s a kincstári erdőkre nézve egyben az üzemtervi kivonati lapokból is merített számadatokkal ezúttal kedvezőbb helyzetben vagyunk.

Eltekintve attól, hogy az 1904—1916. években és 1918-ban is, amely évekből adataink származnak¹⁾ még kivétel nélkül a tölgyesek között szerepelt a ma oly sok zavart okozó csertölgy területe szerte az országban: az Északkeleti Kárpátokban olyan országrészt van alkalmunk vizsgálni, amelynek területét a csertölgy vízszintes földrajzi elterjedésének északi határa sehol sem éri el. Ennek fafajmegoszlást mutató számadataiban tehát a tölgy területében valóban csak tölgyek lehetnek és a bükk- és

más lombfák területében is csak *Quercus*-fajoktól mentesen bükk- és más lombfák. A csertölgyet pedig mindkét rovat teljességgel nélkülözni kénytelen.

Mindezek után, de még a részletes statisztikai tárgyalás előtt fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy az 1. számú táblázatunk a tisztások területét külön nem mutatja

1. A kárpátaljai kincstári és egyéb erdők megoszlása fafajok szerint.¹⁾

Forêts, domaniales et autres, en Subcarpathie, par espèces d'arbre.

Részletezés — <i>Détails</i>	Kincstári <i>Forêts</i> <i>domania-</i> <i>les</i>	Egyéb <i>Autres</i> <i>forêts</i>	Összes <i>Ensemble</i>
	e r d ő k		
A) Kataszteri holdakban — <i>En arpents c.</i>			
Tölgyerdők — <i>Forêts de chênes</i>	24.017	57.683	81.700
Bükk és más lomberdők <i>Forêts de hêtres ou d'autres arbres à feuilles</i>	285.931	516.269	802.200
Fenyőerdők — <i>Sapinières</i>	224.379	46.521	270.900
Összesen — <i>Totaux</i> .	534.327	620.473	1.154.800
B) A fafajok %-ában <i>Pourcentage des espèces d'arbre</i>			
Tölgyerdők — <i>Forêts de chênes</i>	4.5	9.3	7.1
Bükk és más lomberdők <i>Forêts de hêtres ou d'autres arbres à feuilles</i>	53.6	83.2	69.5
Fenyőerdők — <i>Sapinières</i>	41.9	7.5	23.4
Összesen — <i>Totaux</i> .	100.0	100.0	100.0
C) A tulajdonjogi birtokcím %-ában <i>Suivant le titre de propriété, %</i>			
Tölgyerdők — <i>Forêts de chênes</i>	29.4	70.6	100.0
Bükk és más lomberdők <i>Forêts de hêtres ou d'autres arbres à feuilles</i>	35.6	64.4	100.0
Fenyőerdők — <i>Sapinières</i>	82.8	17.2	100.0
Összesen — <i>Totaux</i> .	46.3	53.7	100.0

¹⁾ A kincstári erdőknél az 1904—1916. évi felvételek, a többi erdőnél pedig az 1918. évi erdőtörzskönyvi adatok alapján. A tisztás az erdőterületben bennfoglaltatik. — *Pour les forêts domaniales, d'après les enquêtes de 1904—1916; pour les autres forêts, d'après le Registre forestier de 1918. Les chiffres comprennent aussi les clairières.*

¹⁾ A felvételek időpontjának részletes taglalását lásd az 1. alatt említett tanulmányban, a Magyar Statisztikai Szemle 1939. évf. 821. l.

ki, hanem a három fafajcsoport területe között szétosztva tartalmazza.

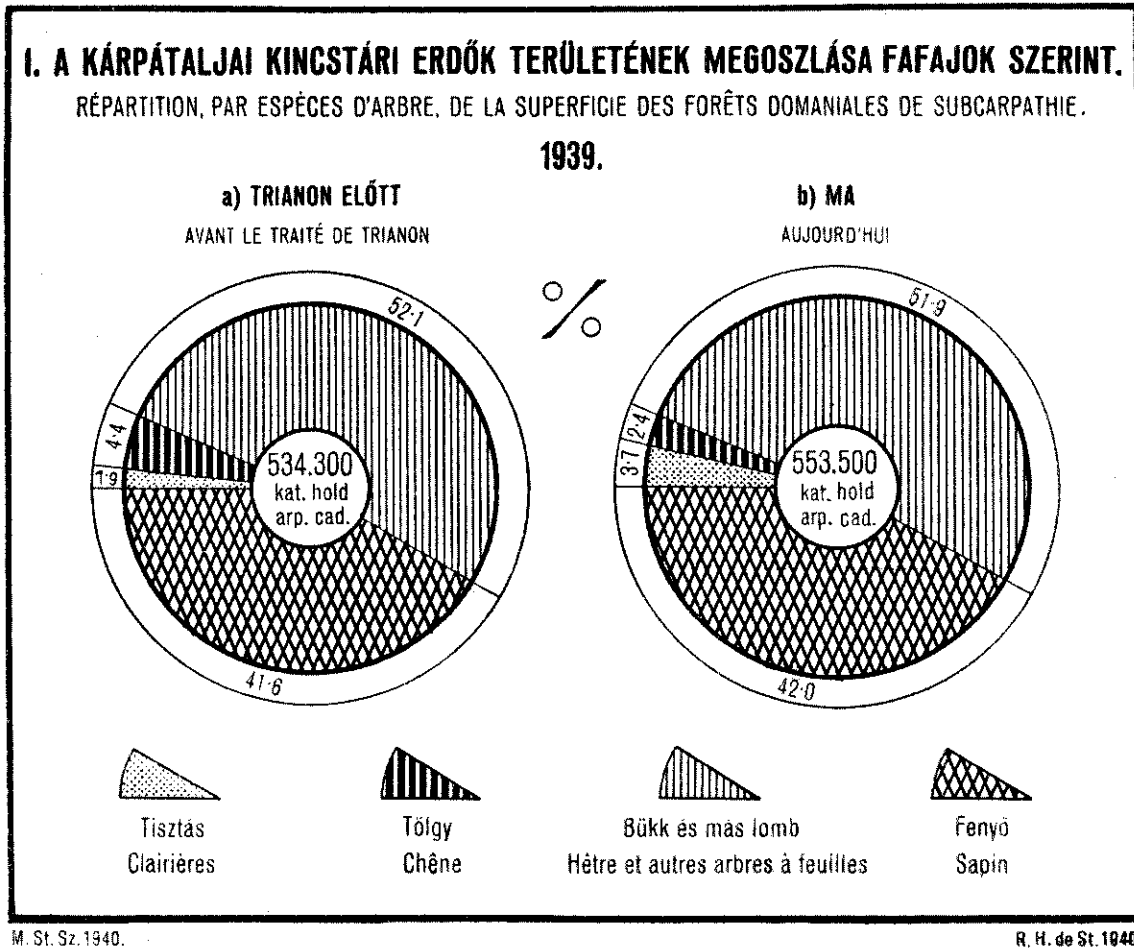
A tisztások rovatát az erdők törzskönyve nem ismeri. A tisztásokat területileg besorozták a három fafajcsoport egyikébe, vagy megosztják területileg a három rovat között aszerint, hogy az előírások milyen fafajjal, vagy fafajokkal rendelték el beerdősítésüket. Ennek az eljárásnak hibaforrása, — eltekintve attól, hogy a tisztások területe ismeretlen marad — az, hogy több fafajnak egyes alkalmazása, máskor vagylagos alkalmazhatósága esetén a tisztásnak beerdősítése a legritkábban

történik meg azzal a fafajjal, vagy a fafajoknak olyan megosztási aránya szerint, ahogy azt még a beerdősítés előtt a törzskönyvi bejegyzéskor valószínűsítettük.

A kárpátaljai kincstári erdők Trianon előtti faállományviszonyainak teljes megismerése érdekében szükségünk volt arra, hogy a tisztások területét az erdősült területtől elkülönítve is kimutassuk s ezáltal felderíthetőkké váljanak azok a területek, amelyeket az egyes fafajcsoportok az adott időpontban valóban elfoglaltak. (L. a 2. sz. táblát.)

A tisztások kiterjedésének adatait az üzemtervi kivonati lapokból merítettük. Az erdőtörzskönyv és az üzemtervi kivonati lapok emiatt szükségessé vált egybevetését mindjárt a két adatsor hibáinak kiküszöbölésére is felhasználtuk. Nem lesz céltalan ehelyütt megjegyezni, hogy habár az üzemtervi kivonati lapok az 1904—1916. években eszközölt felvételek adatait foglalták magukban, a törzskönyvekben pedig az 1918. évvégi, tehát utolsó bejegyzéseknek adatait vettük alapul, ez az időbeli eltérés nem jelentett hibát; a törzskönyvek kiigazításával párhuzamosan ugyanis mindenkor helyesbítjük az üzemtervi kivonati lapok területi adatait is, ennélfogva mindkét nyilvántartás tulajdonképpen egyazon időbeli, az 1918. évvégi területi állapotot tüntette fel.

Munkánk végeredménye, hogy a kárpátaljai kincstári erdőgazdaságok 1918-ban 534.327 kat. holdat tett erdőterületének csu-

pán 1.9%-a volt tisztás, 10 ezer kat. holdat alig meghaladó területtel. További közel $\frac{1}{4}$ százezer kataszteri hold volt a tölgyfajok által elfoglalt terület. Mint terület, ez nagyságában igen számottevő és gazdasági súlyában, értéktermelését nézve, még jelentékenyebb vagyont képvisel, de a kárpátaljai kincstári erdők összes kiterjedéséhez, egész kis országrészt kitevő méreteihez képest eltörpül és annak valójában csak kis töredékét, 4.4%-át teszi. Annál elterjedtebbek itt a bükkösök, melyek az együtt kimutatott egyéb lombfafajokkal a kárpátaljai kincstári erdőterületek 52.1%-ának, 278.506 kat. holdnak voltak beborítói. De a kárpátaljai kincstári összes erdőterületből, ami a tárgyalaton fölül még megmarad: arról a 41.6%-ot tevő s 222.333 kat. holdat elfoglaló fenyvesről lehet valójában elmondani, hogy a magyar erdőgazdaságnak s ezen túlmenően egész gazdasági életünknek a kárpátaljai területekkel visszaszerzett legnagyobb nyereségei, már amennyiben nagyobb pusztulás nélkül vészelték át a cseh-szlovák időket.

A fafajok a három kincstári uradalom között nem oszlottak meg arányosan s ebből a szempontból mindegyiknek jellemző egyéni arca volt. Az ungvári birtok csaknem 80%-ban lombos erdőkből állott; a bustyaházai átmeneti alak, ennek a fele volt lomblevelű erdő, a másik fele fenyves; a máramarosszigeti erdőigazgatóság Kárpátalján levő részéből viszont már $\frac{2}{3}$ -ot követeltek maguknak a fenyvesek. Ez a körülmény a

2. A kárpátaljai kincstári erdők megoszlása erdőigazgatóságok és ezen belül fafajok szerint az 1904—1916. években végzett üzemrendezési felvételek alapján.

Forêts domaniales en Subcarpathie, par administrations forestières et espèces d'arbre, d'après les enquêtes faites en 1904—16 pour le réaménagement de l'exploitation forestière.

Uradalom megjelölése <i>Administrations forestières</i>	Tölgy <i>Bois de chênes</i>	Bükk és más lombfák <i>Bois de hêtres ou d'autres arbres à feuilles</i>	Fenyő <i>Sapi- nières</i>	Tisztás <i>Clairières</i>	Összes <i>Au total</i>
	á l t a l e l f o g l a l t t e r ü l e t				
A) Kat. holdakban. — En arp. cad.					
Ungvári főerdőhivatal — <i>Office forestier supérieur d'Ungvár</i>	13.981·7	130.783·9	15.025·8	5.601·0	165.392·4
Bustyaházai erdőhivatal kárpátaljai része — <i>Partie subcarpathique de l'Office forest. de Bustyaháza</i>	6.991·4	85.018·0	86.929·0	1.811·6	180.750·0
Máramarosszigeti erdőigazgatóság kárpátaljai része — <i>Partie subcarpathique de la Direction forest. de Máramarossziget</i>	2.480·8	62.703·7	120.378·7	2.621·7	188.184·9
Összesen — Totaux . . .	23.453·9	278.505·6	222.333·5	10.034·3	534.327·3
B) A fafajok %-ában. Pourcentage des espèces d'arbre					
Ungvári főerdőhivatal — <i>Office forestier supérieur d'Ungvár</i>	8·4	79·1	9·1	3·4	100·0
Bustyaházai erdőhivatal kárpátaljai része — <i>Partie subcarpathique de l'Office forest. de Bustyaháza</i>	3·9	47·0	48·1	1·0	100·0
Máramarosszigeti erdőigazgatóság kárpátaljai része — <i>Partie subcarpathique de la Direction forest. de Máramarossziget</i>	1·3	33·3	64·0	1·4	100·0
Összesen — Totaux . . .	4·4	52·1	41·6	1·9	100·0
C) Az erdőgazdaságok %-ában. Répartition par administrations forestières (%)					
Ungvári főerdőhivatal — <i>Office forestier supérieur d'Ungvár</i>	59·7	47·0	6·8	55·8	30·9
Bustyaházai erdőhivatal kárpátaljai része — <i>Partie subcarpathique de l'Office forest. de Bustyaháza</i>	29·8	30·5	39·1	18·1	33·9
Máramarosszigeti erdőigazgatóság kárpátaljai része — <i>Partie subcarpathique de la Direction forest. de Máramarossziget</i>	10·5	22·5	54·1	26·1	35·2
Összesen — Totaux . . .	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

három erdőgazdaság fejlődési irányára és ütemére elhatározó fontosságú volt. A leg hamarabb fejlődött ki és mindig a leghaladottabb eszközökkel dolgozhatott az erdőgazdálkodás a máramarosszigeti erdőigazgatóság területén, amelynek fenyeveiben termelt tutajfa a magyar Alföld gazdasági vérkeringésében már évszázadokkal ezelőtt is kivételes jelentőségre tett szert. A bustyaházai birtok túlnyomó része csak az utóbbi időkben került kizárólagos kincstári tulajdonba: azelőtt a koronavárosokkal és közbirtokosságokkal közös kincstári s részben magántulajdonban állott erdők voltak ezek: a kincstári erdőgazdálkodás fejlettebb eszközei már csak ezért sem voltak itt a régibb időkben alkalmazhatók. Az ungvári birtokkal, ennek akkoriban úgyszólván még egészen értéktelen bükkös rengetegekével viszont

sokáig nem tudott a kincstár mit kezdeni. Még nem is olyan régen, 1869-ben, amikor *Divald* Adolfot a m. kir. pénzügyminiszter kiküldte a cselekvés módozatainak megvizsgálására, az ő jelentése szerint¹⁾ a hamuzsírfőzés volt ennek a vármegyényi erdőbirtoknak úgyszólván egyetlen használata!

A Trianont közvetlenül megelőző időkben Kárpátalja összes erdőterületének 46·3 %-a volt kincstári tulajdonban. Az ide iktatott első számú összeállítás alapján most hozzáfűzhetjük ehhez, hogy a Kárpátalján volt tölgyes erdőknek nem több, mint 29·4 %-át birtokolta az állam, de a bükk- és más lomberdőknek sem több, mint 35·6 %-át

¹⁾ „*Divald* Adolf m. kir. osztálytanácsos jelentése Máramaros-, Ungh- és Liptómege kincstári erdőségeiről“. Megjelent a m. kir. pénzügyminiszter kiadásában 1870-ben.

mondhatta magáénak, ezzel szemben *az itteni fenyves erdőknek 82·8%-a az állami erdők közé tartozott!*

Általában tudott dolog, hogy a tölgyfajok igazából a síkságnak és dombvidéknek fái, a bükkösök legkivált az elő- és középhegységekben terülnek el, a Kárpátalján honos fenyőfajok, a jegenyefenyő és a luc pedig a közép- és magashegyvidékek tájképének szokott állandó velejárója lenni. A kincstári erdők fafajmegoszlásáról leforgatott képet összevetve a fafajok általános magassági elterjedéséről kiformált ismereteinkkel, annak az alakulásnak domborművű térképen sem jobban érzékelhető éles vonalai rajzolódnak elénk, ahogy a kincstári erdők helyezkednek el Kárpátalja erdei között. A Kárpátalján levő — s a tölgyesek komolyan számottevő térfoglalásából látható, hogy kiterjedt — sík- és dombvidéki erdőkben nem több, legfeljebb $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ rész az, amely a kincstár tulajdona. A Kárpátalja tájainak zömét alkotó elő- és középhegyvidékek erdőségeiből mintegy $\frac{1}{3}$, de legfeljebb $\frac{2}{5}$ lehet az övé. *Az itteni magashegységek erdőségei azonban, — a fenyvesek mutatják, — olyan nagy arányban vannak a kincstár kezében, hogy az egyéb tulajdonban levő összes ilyen erdők legfeljebb 15—20%-ra becsülhetők.*

Ellene lehetne vetni ennek a megállapításnak, hogy a mesterséges emberi beavatkozás a fafajok természetes elterjedésének határait nagymértékben megváltoztatta, különösen az utolsó félévszázadban és a nyilván legjobb kárpátaljai erdőgazda szerepét betöltő kincstár törekvése főképen oda irányult, hogy a bükköst, mint a multban kevésbé értékes erdőt eredeti termőhelyéről visszaszorítsa s magassági elterjedésének alsó határa vidékén tölgyessé, egyebütt fenyvessé alakítsa át. Azt lehetne tehát mondani, az a körülmény, hogy a kárpátaljai fenyveseknek olyan feltűnő nagy része a kincstáré, még nem jelentheti azt, hogy egyszersmind a magashegységi területeknek is igen magas százaléka terjedt ki a kincstár tulajdona, hanem voltaképen csak azt, hogy a kincstár fenyősített Kárpátalján a legnagyobb mértékben. Ennek az érvelésnek részben igaza van: az emberi körmök nyomai valóban Kárpátalján is mélyen beleszántottak már a fafajok őshonos előfordulásának arcvonásaiba, habár a legújabb elmélet azt tanítja, hogy minden fafajt ősi termőhelyén kell alkalmazni, mert ott érzi magát a legjobban.

Részleteiben talán már nem mindenütt áll az, hogy Kárpátalján a fenyvesek a magas-

hegységeket tartják megszállva s a közbül levő bükkösök alatt a tölgyesek a sík- és dombvidékeken terülnek el. Talán helyenkint a két szélső fafaj: a tölgy és a fenyő szőnyege közelebb jutott egymáshoz, néhol már össze is ért s talán való igaz, hogy ez a változás legnagyobb arányban a kincstári erdők területén következett be. Rá kell mutatnunk azonban ezzel az érveléssel szemben egyrészt arra, hogy ennek az erőszakos emberi beavatkozásnak is megvan a határa s a fák alkalmazkodó képessége sem végtelen, másrészt, hogy ez az áttelepítési folyamat, illetve áttelepítési irányzat csak az utolsó 50—60 évre nyúlik vissza s ennek is kezdeti évtizedeiben, a sokféle kísérletezés idején igen szerény eredményű volt a megindulása.

Hogy voltaképen milyen mértékű is volt a bükkösöknek értékesebb más fafajú erdökké átalakítása, arra irodalmi adatként álljon itt *Bedő Albert* munkájának¹⁾ adataiból összeállított 3. sz. táblázat. Eszerint az 1880—1894. évekre terjedő 15 esztendő alatt az Északkeleti Kárpátok három kincstári uradalmának területén 4.647 kat. hold bükköst alakítottak át fenyvessé, 428 kat. holdat pedig tölgyessé. Olyan esetre azonban a vizsgált évek alatt nem volt példa, hogy tölgyes és fenyveserdőből bükkös vált volna.

Szép sikerét jelenti ez a 80-as és 90-es évek erdőgazdasági erőfeszítéseinek és bizonyítéka emellett annak is, hogy a magyar erdőgazda már abban az időben mélyen belenyúlt az erdőgazdasági ismeretek fegyvertárába és hogy emellett valóban hatásos eszközei is voltak törekvéseinek érvényesítésére. Fontos azonban tudnunk, hogy az ezt megelőző egy-két évszázad erdőgazdasági tevékenységének éppen homlokegyenest ellenkező hatása volt. Ekkor zömével a magashegységi övezetre terjedő máramarosszigeti jószág- és bányagazgatóság területén minden fahasználat az alkalmazottak, az öt koronaváros lakói és az úrbéresek aránylag jelentéktelen tűzifaigényének kielégítésén fölül egyedül a sóbányák termékeinek szállítása érdekében történt. Aknaszlatina, Aknasugatag, Rónaszék kincstári bányáinak sója kizárólag a Tiszán tutajra rakva jutott az Alföldre (Tiszaújlakra, Szolnokra, Szegedre) még ezelőtt 60—65 évvel is mindaddig, amíg a Magyar Északkeleti Vasutat ki nem építették (1872). Az Alföldön aztán a sóval együtt a faanyagot is értékesítették.

¹⁾ *Bedő Albert*: A magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása. I. kiadás, 1885. III. kötet, 186—191. l. és II. kiadás 1896. III. kötet 192—197. l.

3. Állományátalakítás (kihasználás és felújítás) következtében beállott fafajváltozások a kárpátaljai kincstári erdőbirtokokon 1880 1894-ig.¹⁾

Changements pour les espèces d'arbre par suite de réaménagements (modification de l'exploitation et recréation de forêts) dans les forêts domaniales en Subcarpathie, de 1880 à 1894.¹⁾

Erdőbirtok megjelölése <i>Administrations forestières</i>	Évszám <i>Années</i>	Szaporodás a — <i>Augmentation</i>			Apadás a — <i>Diminution</i>		
		<i>de la superficie des forêts</i>					
		tölgyerdők <i>de chênes</i>	bükk és más lomberdők <i>de hêtres ou d'autres arbres feuillus</i>	fenyőerdők <i>de sapins</i>	tölgyerdők <i>de chênes</i>	bükk és más lomberdők <i>de hêtres ou d'autres arbres feuillus</i>	fenyőerdők <i>de sapins</i>
<i>által elfoglalt területen kat. hold — en arpents cad.</i>							
Ungvári főerdőhivatal <i>Office forest. supérieur d'Ungvár</i>	1880—1884 1885—1894	— 401·3	— —	— 1.076·9	— —	— 1.478·2	— —
Összesen — <i>Totaux</i> .	—	401·3	—	1.076·9	—	1.478·2	—
Bustyaházai erdőhivatal <i>Office forest. de Bustya- háza</i>	1880—1884 1885—1894	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Összesen — <i>Totaux</i> .	—	—	—	—	—	—	—
Máramarosszigeti erdőigaz- gatóság — <i>Direction forest. de Máramarossziget</i>	1880—1884 1885—1894	— 27·4	— —	2.178·0 1.391·8	— —	2.178·0 1.419·2	— —
Összesen — <i>Totaux</i> .	—	27·4	—	3.569·8	—	3.597·2	—
Északkeleti Kárpátokban ösz- szesen — <i>Total pour les Car- pathes du Nord-Est</i>	1880—1884 1885—1894	— 428·7	— —	2.178·0 2.468·7	— —	2.178·0 2.897·4	— —
Együtt — <i>Ensemble</i> .	—	428·7	—	4.646·7	—	5.075·4	—

¹⁾ Lásd Bedő Albert: — *Voir: „A magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása.“ — par Albert Bedő — I. kiadás 1855. III. kötet 186—191. I. és II. kiadás 1896. III. kötet 192—197. I. — Ire édition (1885), IIIe volume, pages 186—191 et IIe édition (1896), IIIe volume, p. 192—197.*

A tutajszálfákhoz és a sószállító kordókhoz szükséges faanyag termelését végezte akkoriban évszázadokon keresztül évről-évre a máramarosszigeti kincstári erdőgazdaság s egyéb haszonfa-termelést alig is folytatott. Minden erdőrészből nem többet, csak a tutajfának alkalmas 30—60 cm. középméretű szálfákat szolgáltató lucfenyőtörzseket termelték ki, az ennél vastagabb, vagy vékonyabb s a gyengébb minőségű faanyagot adó példányokat, nemkevésbé a közbe elegyedett, kezdetben mindössze elvétve előforduló, vagy csak 0·1—0·2-es elegyarányig helyet foglaló más fafajok, bükk, gyertyán stb. egyedek lábán hagyta akkoriban a kezdetlegesebb eszközökkel dolgozó s még fejletlen erdőgazdaság.

Amikor az így végig nem szálalt erdőrészekből kifogytak, újból átmentek a termeléssel a már átszálalt területeken, a visszahagyott s az azóta megfelelő méretűvé fejlődött fenyőtörzsek között válogatva. A lombfát azonban ismételtelen otthagyták. Az idős fenyő állományában a visszatérő hasz-

nálatokkal erősen megritkított erdőrészekben a lombfa kezdett nagyobb szerepet átvenni, helyenkint túlsúlyra vergődni és természetes maghullatásával mind több és több eredetileg fenyveserdőrészt alakított át teljesen bükkössé. Így kimutatható, hogy a terebes-fejérpataki, rahói, kevelei, tiszaközi és tiszabogdányi erdőgondnokságok területe, amelyek nagyrésze tartozik a magashegységek övezetébe, valamikor túlnyomóan fenyves volt, közvetlenül Trianon előtt pedig az utóbbi évtizedek minden fenyősítése ellenére még mindig 19·5—47·5% -ban bükk- és más lombfa borította területét. Már az abszolútizmus korában megállapítható bizonyos törekvés a fenyőről való felújítás elérésére.

Eszközük a korabeli erdészeknek az volt, hogy az értékes, az akkori viszonyok között használhatónak minősített fenyőfaanyag ki-termelése után az átszálalt területen lábán hagyott öreg állományrészt, — amely az érintetlen, különböző korú s így gyengébb minőségű őserdőben az egész állománynak

mintegy 60%-át, a felújításból keletkezett erdőben 30%-át tette ki, — 5—6 év múlva, az első bő fenyőmagtermés után, amikor a terület természetes úton bevetődött, tarra vágták s a használati területen hagyták elkorhadni. Természetesen ennek az eljárásnak következtében is megesett, hogy a bükkfák serényebbek voltak a fenyőnél, előbb teremtek s a felújításban megelőzve azokat, mégis csak bükkössé lett az erdő. Ennek megakadályozása végett, — már a kiegyezés után, — a magyar kincstári erdészeti vezette be a bükkfáknak a fahasználattal egyidőben mellmagasságban fejszével eszközölt körülgyűrűzését (amitől a következő években elszáradtak) s a használati területnek eleinte foltvetéssel, később, a 80-as években hatalmas csemetékertjeiben nevelt fenyőcsemetékkel való mesterséges felújítását. És ez az eljárás, amint a 3. számú táblázat mutatja, már valóban szép eredményekre vezetett.

Ma, amikor minden faanyagot használni lehet, természetesen a gyűrűzésen is régen túl vagyunk, de akkoriban ez nagy vívmányszámba ment. (Ezt különösen most mondhatjuk, amikor előttünk van a cseheknek sokhelyütt az abszolútizmus, sőt az azt megelőző idők erdészeti színvonalán mozgó gazdálkodása, vége-hossza nélküli be nem erdősített vágásterületeivel, a belőlük kitermelt fenyő és bükk műfának alkalmas faanyag nélkül, de a lábön hagyott silánynál silányabb bükkfaanyaggal. Ezek kitermelése és a vágásterületeknek kapcsolatos rendbehozatala most folyik, de száz- és százezer köbméteres tételekben és a legmegfeszítettebb munka mellett is évekig fogmég tartani.)

E kitérés után levonhatjuk a végső következtetést, hogy habár a világháborút megelőző évtizedekben nagymértékben haladtunk előre a kárpátaljai kincstári erdők fenyveseinek szaporítása terén, ezzel csak némileg tudtuk ellensúlyozni az előző évszázadok során ugyanezekben elszenvedett tetemes veszteségeket.

Hogy minden emberi beavatkozás után és sok esetben annak ellenére is a Trianon előtti évtizedben mégis nagyban-egészben mennyire természetes magassági elhelyezkedésük keretei között foglaltak helyet a kárpátaljai kincstári erdőkben a főbb fafajok, azt megmutatják a 4. számú táblázatnak az erdőgondnokságok közötti fafajmegoszlást, vagyis a vízszintes elterjedést érzékelhető számsorai. De már a 2. számú táblázatból megállapíthatjuk, hogy a sík- és dombvidéki területeket leginkább magában foglalt ungvári főerdőhivatal (most erdőigazgatóság)

kerületében a tölgyesek elég nagy mértékben, 8·4% erejéig voltak képviselve, a középhegyet elfoglaló bustyaházai erdőhivatalnál azonban már csak 3·9% volt az arányuk s a sík- és dombvidéki tájakra a Tisza mentén csak kis részeken lejövő máramarosszigeti (rahói) erdőigazgatóság kerületében mindössze 1·3%-ban voltak jelen.

Miként a sík- és dombvidékek, azonképpen az elő- és középhegységek is ugyanolyan irányban, Ungvártól Máramarossziget felé csökkennek, veszítenek jelentőségükből. Fájuk, a bükkfa is ugyanolyan arányban kell tehát, hogy délkelet felé fokról-fokra elhagyja északnyugatabbra még elfoglalt hadállásait. Valóban ez a helyzet. Az ungvári uradalomból még 79·1%-ban részesül, a bustyaházaiból 47·0%-ban, a rahói részekből pedig csak 33·3%-ban veszi ki részét.

A fenyvesek elterjedése ellentétes irányú, mint ahogy ennek kell is lennie, tekintve, hogy az ungvári részekben a legkevesebb a magashegységi terület, a máramarosszigeti (ma rahói) kerületben pedig a legtöbb. Így Ungvártól Bustyaházán át Rahóig 9·1, 48·1 és 64·0, mint százalékos viszonyzámsor mutatja a fenyvesek elterjedésének a három uradalom területén olyannyira eltérő alakulását.

A 4. számú táblázat további még részletesebb vizsgálatra nyújt lehetőséget. Azt érzékelteti, hogy az egyes fafajok elterjedése a három uradalmon belül, erdőgondnokságonként (ma erdőhivatal) részletezve, hogyan alakult? A kép imponáló és az előbb lefestetthez egészen hasonlatos. Az erdőgondnokságok sora. — mert így rendeztük el, — mindhárom uradalomban a sík-, dombvidékiekkel kezdődik, a túlnyomóan elő- és középhegységekkel folytatódik és a leginkább magashegységekkel fejeződik be. Rögtön feltűnik, hogy *a fafajok százalékos elterjedésének viszonyzámsorai olyan közel, szinte meglepetésig szabályos csökkenő számtani sorokat adnak a tölgynél és emelkedő sorokban állanak a fenyőnél, mintha csak a fafajok s nem a magassági elterjedés szerint rendeztük volna sorba az erdőgondnokságokat.* A két jelenség szoros összefüggését ez teljes mértékben igazolja.

Zökkenő a sorokban egy-két kisebb, itt részletesen nem taglalható eltéréstől eltekintve csak a rahói, volt máramarosszigeti kerületben tűnik szemünkbe a fenyveseknek a magashegységi tájak egyes részeiről történt évszázados visszahúzódása és a bükkösöknek ezzel egyidejű előnyomulása miatt.

4. A kárpátaljai kincstári erdőgazdálkodások területének megoszlása fafajok szerint az 1904—1916. években végzett felvételek alapján.

Répartition, par espèces d'arbre, des superficies forestières appartenant aux administrations forestières de Subcarpathie, d'après les enquêtes de 1904—1916.

Sorszám Numéros d'ordre	Erdőgazdálkodás megjelölése Administrations forestières	Superficie forestière:				
		Tölgy bois de chênes	Bükk- és más lombfa bois de hêtres ou d'autres arbres à feuilles	Fenyő bois de sapins	Tisztás clairières	Összes au total
		által elfoglalt				terület
I. Ungvári főerdőhivatal területe. — Ressort de l'Office forestier sup. d'Ungvár.						
A) kat. holdakban. — en arp. cad.						
1.	Ungvár	3.193·3	2.944·7	—	15·9	6.153·9
2.	Radvác	5.114·2	4.637·2	43·3	36·0	9.830·7
3.	Hátmeg	1.761·7	2.725·3	45·4	9·8	4.542·2
4.	Ókemence	1.519·4	15.293·2	261·5	14·6	17.088·7
5.	Bercsényifalva	1.129·6	13.339·0	1.185·7	336·4	15.990·7
6.	Turjaremete	462·2	20.071·0	844·0	1.001·1	22.378·3
7.	Poroskő	115·8	21.018·6	172·7	751·6	22.058·7
8.	Sóhát	643·5	12.399·3	3.097·9	949·5	17.090·2
9.	Csontos	42·0	19.352·1	2.760·7	837·8	22.992·6
10.	Fenyvesvölgy	—	10.592·6	3.599·3	1.045·5	15.237·4
11.	Havasköz	—	8.410·9	3.015·3	602·8	12.029·0
	Összesen — Ensemble . . .	13.981·7	130.783·9	15.025·8	5.601·0	165.392·4
B) %-ban. — pourcentage.						
1.	Ungvár	51·9	47·9	—	0·2	100·0
2.	Radvác	52·0	47·2	0·4	0·4	100·0
3.	Hátmeg	38·8	60·0	1·0	0·2	100·0
4.	Ókemence	8·9	89·5	1·5	0·1	100·0
5.	Bercsényifalva	7·1	83·4	7·4	2·1	100·0
6.	Turjaremete	2·0	89·7	3·8	4·5	100·0
7.	Poroskő	0·5	95·3	0·8	3·4	100·0
8.	Sóhát	3·8	72·6	18·1	5·5	100·0
9.	Csontos	0·2	84·2	12·0	3·6	100·0
10.	Fenyvesvölgy	—	69·5	23·6	6·9	100·0
11.	Havasköz	—	70·0	25·0	5·0	100·0
	Összesen — Ensemble . . .	8·4	79·1	9·1	3·4	100·0
II. Bustyaházi erdőhivatal kerületének kárpátaljai része.						
Partie subcarpathique du territoire appartenant à l'Office forestier de Bustyaháza.						
A) kat. holdakban. — en arp. cad.						
1.	Huszt	2.732·1	3.410·6	89·8	240·4	6.472·9
2.	Bustyaháza	636·4	338·1	8·1	332·9	1.315·5
3.	Técső	3.349·0	3.506·0	205·0	59·0	7.119·0
4.	Dombó	266·5	21.151·7	1.176·9	16·3	22.611·4
5.	Királymező alsó	—	25.766·6	261·5	—	26.028·1
6.	Alsókalocsa	7·4	10.282·5	2.268·3	26·1	12.584·3
7.	Királymező felső	—	6.184·2	8.327·1	260·9	14.772·2
8.	Németmokra	—	12.026·3	17.675·6	464·8	30.166·7
9.	Felsőszinevér	—	1.948·7	28.644·9	386·2	30.979·8
10.	Brusztura	—	403·3	28.271·8	25·0	28.700·1
	Összesen — Ensemble . . .	6.991·4	85.018·0	86.929·0	1.811·6	180.750·0
B) %-ban. — pourcentage.						
1.	Huszt	42·2	52·7	1·4	3·7	100·0
2.	Bustyaháza	48·4	25·7	0·6	25·3	100·0
3.	Técső	47·0	49·3	2·9	0·8	100·0
4.	Dombó	1·2	93·5	5·2	0·1	100·0
5.	Királymező alsó	—	99·0	1·0	—	100·0
6.	Alsókalocsa	0·1	81·7	18·0	0·2	100·0
7.	Királymező felső	—	41·9	56·4	1·7	100·0
8.	Németmokra	—	39·9	58·6	1·5	100·0
9.	Felsőszinevér	—	6·3	92·5	1·2	100·0
10.	Brusztura	—	1·4	98·5	0·1	100·0
	Összesen — Ensemble . . .	3·9	47·0	48·1	1·0	100·0

Sorszám Numéros d'ordre	Erdőgazdálkodás megjelölése Administrations forestières	Superficie forestière:				
		Tölgy bois de chênes	Bükk- és más lombfa bois de hêtres ou d'autres arbres à feuilles	Fenyő bois de sapins	Tisztás clairières	Összes au total
		által elfoglalt terület				
III. Máramarosszigeti erdőigazgatóság területének kárpátaljai része.						
<i>Partie subcarpathique du territoire appartenant à la Direction forestière de Máramarossziget.</i>						
A) kat. holdakban. — en arp. cad.						
1.	Máramarossziget	807·1	476·0	—	41·9	1.325·0
2.	Nagybocskó	1.533·1	11.865·3	1.604·3	62·0	15.064·7
3.	Gyertyánliget	140·6	26.238·7	6.283·8	1.510·9	34.174·0
4.	Rahó	—	4.368·9	5.948·0	76·2	10.393·1
5.	Terebesfejrpaták	—	3.920·2	5.871·1	128·0	9.919·3
6.	Kevele	—	7.602·1	8.264·0	170·5	16.036·6
7.	Tizsaköz	—	3.411·9	12.119·8	110·1	15.641·8
8.	Tizsabogdány	—	4.165·3	17.097·3	97·5	21.360·1
9.	Fehértisza	—	655·3	20.965·8	155·0	21.776·1
10.	Feketetisza	—	—	25.020·6	75·2	25.095·8
11.	Mezőhát	—	—	17.204·0	194·4	17.398·4
	Osszesen — Ensemble	2.480·8	62.703·7	120.378·7	2.621·7	188.184·9
B) %-ban. — pourcentage.						
1.	Máramarossziget	60·9	35·9	—	3·2	100·0
2.	Nagybocskó	10·2	78·8	10·6	0·4	100·0
3.	Gyertyánliget	0·4	76·8	18·4	4·4	100·0
4.	Rahó	—	42·0	57·3	0·7	100·0
5.	Terebesfejrpaták	—	39·5	59·2	1·3	100·0
6.	Kevele	—	47·4	51·5	1·1	100·0
7.	Tizsaköz	—	21·8	77·5	0·7	100·0
8.	Tizsabogdány	—	19·5	80·0	0·5	100·0
9.	Fehértisza	—	3·0	96·3	0·7	100·0
10.	Feketetisza	—	—	99·7	0·3	100·0
11.	Mezőhát	—	—	98·9	1·1	100·0
	Összesen — Ensemble	1·3	33·3	64·0	1·4	100·0

II.

A mai állapot megismerése végett az 1939. év őszén a 118.019/II. 2. F. M. számú rendelet alapján részletes statisztikai felvétel került végrehajtásra. Ez a kincstári erdők területi és faállományviszonyaira, az üzemtervben előírt évi rendes fő- és előhasználatokra s az üzemmódra és vágásfordulóra terjedt ki. Az adatokat gazdasági osztályonként részletezve az 1939. évi október hó 1-i állapot szerint kellett bejelenteni. A felvételi utasítás a többek között előírta, hogy az adatokat elsősorban az üzemtervekből kell meríteni, de ennek részletes erdőleírásában foglalt fafaj- és korosztály-megjelöléseket a felvétel időpontjára át kell számítani. Ahol üzemterv nem áll rendelkezésre, ott más forrásokat (feljegyzéseket, vágásterveket, a helyszíni viszonyokról tájékozottak bemondásait, tájékoztató bejárásokat stb.-t) kell felhasz-

nálni. Az erdőigazgatóságoknak az adatokat a kiküldött nyomtatványon táblázatokba kellett foglalniok s leösszegezniök, a jegyzet rovatban pedig minden tételnél utalni kellett a forrásokra is.

A felvétel útjába számos előre nem várt akadály gördült. Ennek legjelentősebbike az volt, hogy az ungvári erdőigazgatóságnak alig álltak forrásul rendelkezésre üzemtervek, gazdasági térképek, területki-mutatások és iratok. Amikor a bécsi döntés után a csehek kivonultak Ungvárról, esős időben magukkal vitték nyílt teherautókra hányva az erdőigazgatóság egész irattárát és Bustyaházára mentek vele; ott ázott még két napig, akkor pincébe dobták. Később már az ukrán irányzat hívei abban a reményben, hogy független államuk megalakul s akkor az ungvári erdőigazgatóság központját Perecsenyben szervezhetik meg, újból elővették s teherautón Perecsenybe

szállítván az iratokat ott ismét pincébe lapátolták. Itt kerültek végül annyi hányattatás után a magyar hatóságok kezébe. Közben jelentős részük megrongálódott, elpusztult és elveszett (még Munkácson is fedeztek fel belőlük kereskedőnél makulaturát) s az egész ügy összekeveredett, hogy máig is alig lehetett rendezni.

Ilyen viszonyok közepette nagy siker volt, hogy a statisztikai felvételhez az 1937. év végén volt állapotot az egész erdőigazgatóság területére fel lehetett deríteni, még pedig iratokból. Az utolsó, az 1938. évben történt változások azonban már olyan fogas kérdést jelentettek, hogy megválaszolásukra hiányzott minden adat. Különösen sok gondot okoztak az 1938. évi földreform-irtványok. Végül nem maradt hátra más, ezeknek kiterjedését becsléssel kellett megállapítani, mert a pontos adat a területek felmérése után csak 2—3 év múlva lesz kimutatható. Az óvatosan végzett becslés 1500 kat. holdat eredményezett s ezt a területet a helyzetnek megfelelően a bükk- és más lomberdők rovatából vontuk le és a tisztásokhoz számítottuk.

A felvételek eredményét az 5. számú

5. A kárpátaljai kincstári erdők megoszlása erdőigazgatóságok és ezen belül fafajok szerint 1939-ben.

Forêts domaniales de Subcarpathie suivant les Directions forestières et les espèces d'arbre, en 1939.

Erdőigazgatóság megjelölése <i>Directions forestières</i>	Tölgy <i>Bois de chênes</i>	Bükk és más lombfák <i>Bois de hêtres ou d'autres arbres à feuilles</i>	rőnyő <i>Sapinières</i>	Tisztás <i>Clairières</i>	Összes <i>Au total</i>
	által elfoglalt terület				
A) Kat. holdakban — <i>En arp. c.</i>					
Ungvár	9.965·9	114.458·4	21.213·7	12.326·0	157.964·0
Bustyaháza	2.199·0	114.569·0	87.189·0	6.417·0	210.374·0
Rahó	1.221·3	58.117·7	124.104·3	1.674·7	185.118·0
Összesen <i>Totaux</i>	13·386·2	287·145·1	232·507·0	20·417·7	553·456·0
B) A fafajok %-ában — <i>Pourcentage des espèces d'arbre</i>					
Ungvár	6·3	72·5	13·4	7·8	100·0
Bustyaháza	1·0	54·5	41·4	3·1	100·0
Rahó	0·7	31·4	67·0	0·9	100·0
Összesen <i>Totaux</i>	2·4	51·9	42·0	3·7	100·0
C) Az erdőigazgatóságok közötti megoszlás %-ban <i>Répartition par Directions forestières (%)</i>					
Ungvár	74·5	39·9	9·1	60·4	28·5
Bustyaháza	16·4	39·9	37·5	31·4	38·0
Rahó	9·1	20·2	53·4	8·2	33·5
Összesen <i>Totaux</i>	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

összeállításban foglalt adatok érzékeltetik. Vessük egybe ezt a 2. számú táblázattal: a Trianon előtti állapotáról szóló számoknak ezekkel a beszédes oszlopaival és soraival s a cseh-szlovák gazdálkodás annyi sok öndicsérettől csepegő kiadvány dicsőszóival világgá zengett módszereinek eredménye a maga valóságában áll majd elénk.

Az erdősítési hátralékként jelentkező tisztás területeknek tízezer kataszteri holddal való szaporodása s ezzel megkétszereződése, nemkevésbé a legértékesebb erdőknek, a tölgyeseknek apadása ugyanennyivel áll annak az útnak egyik oldalán, amelyet a cseh-szlovák uralom húsz éve megtett. A másik oldalon van az a változás, amely szerint tízezer kataszteri holddal több ma a fenyveserdő, mint amennyi volt annak idején. Mélyebbre tekintő vizsgálat előtt nem szabad felednünk, hogy 2. és 5. számú táblázatunk nem egészen ugyanarra a területre vonatkozik s így statisztikai következtetések leszűrésére nem alkalmas.

A csehek a földreform-eljárás során nagy kiterjedésű ősi kincstári erdőket irtottak ki és parcelláztak fel, viszont sok magánerdő vált abban az időben kincstáriává, amiről a „Kincstári erdők Kárpátalján” című már idézett tanulmányban részletes adatok vannak. Minket pedig elsősorban az érdekel, hogy mi lett a magyar impérium 20 éves szünete alatt azzal az erdőterülettel — és mi van ma azon, — amit 1920-ban a cseheknek, mint kincstári erdőt adtunk át? Erre a kérdésre a 6. számú táblázat adja meg a feleletet.

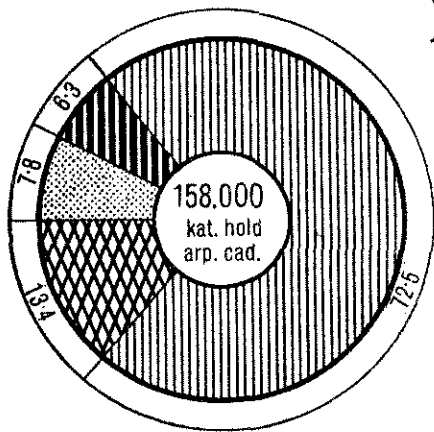
A földreform-területeket a cseh-szlovák erdőigazgatóságok faállományuktól megfosztották s így adták tovább felosztásra az országos földhivatalnak. Ezeket a faállomány nélküli tisztásokkal egy rovatba kellett soroznunk. Ha a tisztások felszaporodása s a tölgyesek területállományának lemorzsolódása tekintetében a 2. és 5. számú táblázat összehasonlítása sajnálatos képet rajzolt elénk, a 6. számú táblázatban feltáruló látvány már szinte megdöbbentő.

Az 1918. évi 534.327 kat. hold kincstári erdőből az 1904—1916. évi felvételek szerint 10.034 kat. hold volt a tisztás s ma 46.513 kat. hold a fátlan terület. A kettő különbségét tevő 36.479 kat. hold az a terület, amelyet a cseh-szlovák erdészeti csak letarolt, de utána erdősítési gondja nem volt, avagy gondját mélyen elásta s a fel-

II. A KÁRPÁTALJAI ERDŐIGAZGATÓSÁGOK KEZELÉSÉBEN LÉVŐ KINCSTÁRI ERDŐTERÜLETEK MEGOSZLÁSA FAFAJOK SZERINT

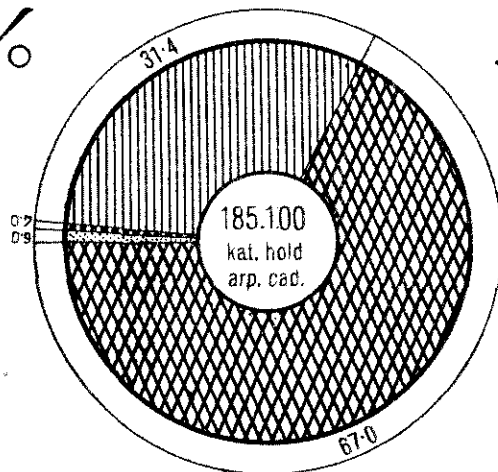
RÉPARTITION, PAR ESPÈCES D'ARBRE, DES FORÊTS DOMANIALES ADMINISTRÉES PAR LES DIRECTIONS FORESTIÈRES DE SUBCARPATHIE
1939.

UNGVÁRI ERDŐIGAZGATÓSÁG
DIRECTION FORESTIÈRE D'UNGVÁR

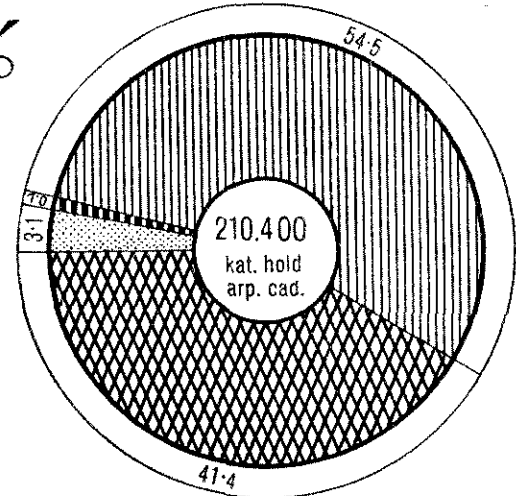
Tisztás
Clairières

RAHÓI ERDŐIGAZGATÓSÁG
DIRECTION FORESTIÈRE DE RAHÓ

Tölgy
Chêne

BUSTYAHÁZAI ERDŐIGAZGATÓSÁG
DIRECTION FORESTIÈRE DE BUSTYAHÁZA

Bükk és más lomb
Hêtre et autres arbres à feuilles

Fenyő
Sapin

M. St. Sz. 1940.

R. H. de St. 1940.

újítás jövőt építő költségeivel nem terhelte búsás jövedelmét. Ez aztán méltán nevezhető rablógazdálkodásnak is!

Az irtások leginkább a tölgyeseket tizedelték meg, ezeket a már többször említett legértékesebb erdőségeinket s számkra valóban a tölgyeserdőknek 10.300 kat. holdas, 43.9%-os megfogyatkozása az a változás, amely a cseh-szlovák uralom következtében beállott változásoknak méltán legfájdalmasabbika. Ezek az erdők legnagyobb részét az előhegységeken voltak, amint fentebb kimutattuk s pusztulásuk ebből az elhelyezkedésükből származott, mert a földreformra, ha nem is nagy mértékben, a leginkább mégiscsak ezek voltak alkalmasak. Rendre ezután a bükkösök jöttek és ugyancsak nagymértékű az ezeknek soraiban mutatkozó 34.353 kat. holdas, 12.3%-os apadás is. Ennek a területnek nagyobbik része a kiirtott tölgyesekhez hasonlóan a földreform során kincstári tulajdonból kiesett erdők közé hullott át, más része viszont a fenyvesek területét gyarapította. A sziklás, magashegységi fenyvesekből ellenben még cseh-szlovák fejszével sem lehet szántókat faragni. Egészen jelentéktelen a földreformra ezekből igénybe vett terület. Így a földhivatalnak átadott, de ki nem osztott s a magyar kincstár tulajdonába visszakerült erdők

között 105 kat. hold fenyőerdő van. A fenyvesek megsaporodása viszont a bükkösök területéből, ezek állományainak átalakításából származott.

A cseh-szlovák erdészeti a fenyősítéssel továbbfolytatta az általunk kezdett és évtizedek óta oly sok sikerrel folytatott értékelő tevékenységet s az 1904—1916. évektől (átlagban az 1910. évtől) 1939-ig eltelt 30 év alatt 8.174 kat. holddal gyarapította — 10 évig még a magyar, azután a cseh-szlovák erdészeti — a fenyveseknek területét. E szaporulat egyelőre még nem zúgó, felhőket karcoló örökzöld állományoknak telephelye, csak fiatalos, de a szép jövőnek záloga s ígérete.

Az állományátalakításokból egy-egy évre átlagban 273 kat. hold esik, némileg kisebb terület, mint az 1880—1894. években végzett munkálatoknak a 3. számú táblázatból adódó évi átlaga (310 kat. hold). Habár az is igaz, hogy az 1918. évi összes bükkös terület (278.506 kat. hold) is kisebb volt, még pedig 3.2%-kal az 1894. évinél, amely 287.840 kat. holdat tett ki, — elsősorban a Romániának jutott területek miatt, — és ennél fogva a bükkösökben igénybe vehető főhasználati területeknek kisebb terjedelme is kellett, hogy csökkentse az állományátalakításra munkába vonható területeknek nagyságát. De

6. Az 1918. évi kincstári erdőterület fafajmegoszlásának változása az 1904—1916. évi felvételektől az 1939. évi felvételekig.

Changements survenus, à partir des enquêtes de 1904—1916 jusqu'à celles de 1939, dans la répartition par espèces d'arbre de la superficie des forêts domaniales, en prenant pour base la superficie existant en 1918.

Év Années	Superficie forestière					Összes au total
	Tölgy bois de chênes	Bükk és más lomb- fák bois de hêtres ou d'autres arbres à feuilles	Fenyő sapinières	Tisztások és föld- reform-irtványok clairières et super- ficies déboisées du fait de la réforme agraire	által elfoglalt terület	
I. Ungvári erdőigazgatóság <i>Direction forestière d'Ungvár.</i>						
a) Kat. holdakban. — <i>En arp. cad.</i>						
1904—1916.	13.981·7	130.783·9	15.025·8	5.601·0	165.392·4	
1939.	9.864·0	107.262·5	21.040·9	27.225·0	165.392·4	
b) %-okban. — <i>Pourcentages.</i>						
1904—1916.	8·4	79·1	9·1	3·4	100·0	
1939.	6·0	64·8	12·7	16·5	100·0	
II. Bustyaházi erdőigazgatóság. <i>Direction forestière de Bustyaháza.</i>						
a) Kat. holdakban. — <i>En arp. cad.</i>						
1904—1916.	6.991·4	85.018·0	86.929·0	1.811·6	180.750·0	
1939.	2.069·0	78.768·0	85.363·0	14.550·0	180.750·0	
b) %-okban. — <i>Pourcentages.</i>						
1904—1916.	3·9	47·0	48·1	1·0	100·0	
1939.	1·1	43·6	47·2	3·1	100·0	
III. Rahói erdőigazgatóság. — Direction forestière de Rahó.						
a) Kat. holdakban. — <i>En arp. cad.</i>						
1904—1916.	2.480·8	62.703·7	120.378·7	2.621·7	188.184·9	
1939.	1.221·3	58.121·6	124.104·0	4.738·0	188.184·9	
b) %-okban. — <i>Pourcentages.</i>						
1904—1916.	1·3	33·3	64·0	1·4	100·0	
1939.	0·7	30·9	65·9	2·5	100·0	
Kárpátalján összesen: — Total pour la Subcarpathie:						
a) Kat. holdakban. — <i>En arp. cad.</i>						
1904—1916.	23.453·9	278.505·6	222.333·5	10.034·3	534.327·3	
1939.	13.154·3	244.152·1	230.507·9	46.513·0	534.327·3	
b) %-okban. — <i>Pourcentages.</i>						
1904—1916.	4·4	52·1	41·6	1·9	100·0	
1939.	2·5	45·7	43·1	3·7	100·0	

ennek a 3·2%-nak leszámítása után még mindig 300 kat. holdat, 27 kataszteri holddal többet kellett volna kitennie a legutolsó 30 évi átlagnak ahhoz, hogy az 1880—1894. éveknek átlagteljesítményét aránylag elérje.

Hogy a kisebb sikernek mi volt az oka — részben talán a világháborús éveknek csökkentett munkaüteme, részben az egymást gazdaságilag ki nem egészítő vidékekből álló és így ebből a szempontból mint megannyi más nézőszögből is lehetetlenül összetákolt Cseh-Szlovákiában a bükkfára nézve fellépett értékesítési nehézsé-

gek s ennek következtében a bükkösök vágásterületeinek csökkentett terjedelme, nem utolsó sorban pedig (s a tisztások megsaporodása ebben bizonyíték) egyes helyeken a felújításoknak elmulasztása lehetett az a hármaskör, amelynek az észlelt jelenség, — a fenyvessé átalakítás kisebb mértéke — volt az eredménye. Mindenesetre ezekre a kérdésekre további vizsgálatoknak kell még megadni a feleletet.

Az eredménnyel még így is meg lehetünk elégedve s a földreform során kiosztott területeket, valamint a cseh-szlovák uralom idején szerzett erdőket nem véve figyelembe a fenyvesek a régi kincstári erdőknek, 508.232 kat. holdnak már 45·3 %-át teszik. Az állományátalakítások utolsó 30 évi ütemének betartásával mintegy negyed évszázadnak kell még elteltie ahhoz, hogy a fenyvesek túlszárnyalják ezen a területen a bükkösök kiterjedését.

A merényletet a fenyőfa ellen nem is ezzel, hanem ott követték el a csehek, ahol a bükk-fenyő elegyű idősebb faállományokban nem kímélték a fenyőt, sőt első sorban ezt termelték ki.

A három erdőbirtokon belül vizsgálva a változásokat, mindegyikben érvényesülni látjuk az összes területen jelentkezett s már leírt irányzatot. Habár különböző mértékben, mindhárom erdőigazgatóságban a tölgyesek és a bükkösök kiterjedése fogyatkozott meg és a tisztások uralma nőtt. Ez megnyugtathat bennünket abban, hogy helyesek voltak az összes területre nézve a fentiekben levont következtetéseink és bizonyosság arra, hogy a leírt okok, amelyek a változásokat eredményezték, egységesen mindenütt érvényesültek.

Csupán a fenyvesek gyarapodásának irányzata adott egyetlen kivételt a szabályszerűség alól, mert Bustyaházán számbeli és %-os térfoglalásuk az 1918. évi erdőterületen megapadt. A felújításokkal végzett fenyősítés kisebbarányú volt itt, mint amennyit a fenyőnek kipusztítása tett ki az idősebb elegyes állományokból. A dolhai uralom megvétele és Bustyaházához csatolása azonban pótolta ezt a hiányt s visszaemelte a bustyaházi erdőigazgatóság fenyőterületének számadatát arra a szintre, — sőt egy árnyalattal magasabbra, — mint amelyen az 1904—1916. évi felvételek idejében volt.

Mivel azonban a dolhai birtok túlnyomó része nem fenyves, hanem bükkös, megvé-

telével bükk- és más lombfáinak terén érte el a bustyaházai erdőigazgatóság különösen tetemes gyarapodását.

III.

A leírt fafajcserjék a rendes erdőgazdasági üzemre berendezett erdőkben mentek végbe, — ezt minden statisztikai vizsgálatnál nélkül meg lehet állapítanunk.

A különleges üzemre berendezett erdők válfajai, — a havasi véderdők, természeti és történelmi emlékerdők, legelőerdők és minden más okból üzemben kívül helyezett erdők, amelyekről a kárpátaljai kincstári erdők területi statisztikáját tárgyaló idézett tanulmányban részletesen volt szó, — már rendeltetésük következtében is, amely negatív tulajdonság, a fatermelésre beállítottágnak részleges vagy teljes hiánya, — általában használaton kívül voltak, esetleg olyan kismértékű erdőgazdasági tevékenység folyt rajtuk, hogy fafajcserén semmi körülmények között sem eshettek át.

Az ezekben azonos területen esetleg bekövetkezett kisebb fafajváltozások nem olyan jelentőséűek, hogy érdemes legyen különös figyelmet szentelnünk nekik.

Hogy azonban *ma* milyen fafajok állományai borítják területüket, az a kérdés már bőven megéri a tüzetesebb vizsgálatot.

Évégett előre kell bocsátanunk azt a megállapítást, hogy az 1918. évi adatokkal szemben¹⁾ nagymértékű területi változáson ment minden különleges üzemre berendezett erdőalak a csehek uralma alatt keresztül. Ezekkel a területi adatokkal kell tehát elsősorban a kapcsolatot a kétféle adatsor egybevetése és a beállott változásoknak kikövetkeztetése által megteremtünk. Ezt a 7. számú táblázatban nyújtjuk.

Látható belőle, hogy a *havasi véderdők* területe kismértékben megfogyatkozott. Ennek részben az volt az oka, hogy egyes havasi véderdőket természeti emlékerdővé, nemzeti parkká minősítettek át, részben pedig az, hogy a véderdők és a rendes üzemű erdők között az üzemrendezések alkalmával helyenkint kisebb határáthelyezéseket hajtottak végre.

A különböző egyéb célból kijelölt *véderdők* viszont igazán jelentős területi gyarapodást értek el két új véderdő-alaknak a csehek által igen helyesen eszközölt bevezetése miatt. Az egyik faja az új véderdőknek a vasútvonal mellett egyes helyeken létesített tűzbiztonsági pászta volt, a másik pedig

7. A rendes és különleges üzemre berendezett gazdasági osztályok erdőterületének változása 1918-tól 1939-ig.

Variations, de 1918 à 1939, des surfaces forestières selon les catégories sylvicoles à exploitation ordinaire ou spéciale.

A gazdasági osztály rendeltetése Catégories sylvicoles	Kiterjedés az Superficie		A területben beállott változás 1918 és 1939 között - Augmentati-on (+) ou diminuti-on (-) de la superficie entre 1918 et 1939 szaporodás (+) apadás (-)	
	1918.	1939.		
	évben kat. hold arp. cad.		kat. hold en arp. cad.	
Havasi véderdők — Forêts protégées des montagnes dites alpestres	38.663·7	37.770·1	—	893·6
Egyéb véderdők — Autres forêts protégées	205·7	1.118·2	+	912·5
Természeti és történelmi emlékerdők — Parcs nationaux	1.053·0	6.229·7	+	5.176·7
Legelőerdők — Forêts pour pâturage	1.952·1	924·2	—	1.027·9
Üzemben kívül helyezett erdők — Forêts qui n'étaient plus exploitées	24.426·7	5.136·0	—	19.290·7
Földreformra fenntartott és üzemben kívül helyezett erdők — Forêts réservées en vue de la réforme agraire, qui n'étaient plus exploitées	—	8.627·0	+	8.627·0
Rendes üzemű erdők — Forêts à exploitation ordinaire	468.026·1	493.650·8	+	25.624·7
Összesen — Totaux	534.327·3	553.456·0	+	19.128·7

a mai ungi közigazgatási kirendeltség területén az északkeleti országhatár mentén kijelölt honvédelmi véderdő.

A természeti *emlékerdők* a csehek ugyancsak nagymértékben megszorították. Ezeknek kijelölését még a magyar kormányzat kezdeményezte a természetvédelem európai jelentőségű nagy magyar apostolával, néhai *Kaán Károly* földművelésügyi államtitkárral az élen. Az előkészítő felvételek megtörténtek s az iratok az erdőigazgatóságok javaslataival már be is futottak a földművelésügyi minisztériumba, amikor az 1918. évi végi összeomlás véget vetett a tervnek. A csehek azonban tudtak róla, felvették az elejtett fonalat s a prágai cseh egyetem diplomáciai eljárást indított az iratoknak a földművelésügyi minisztériumtól való megszerzésére. Átadásukat azonban szükségtelenné tette az, hogy a csehek a tervezetnek az erdőigazgatóságoknál maradt fogalmazványi példányait használták fel.

Vizsont megszüntették a csehek a nekünk oly kedves megemlékezést jelentett Erzsébet királyné-emlékerdők és a Millenium emlékének szentelt erdőket is. Ezidőszerint tehát Kárpátalján történelmi emlékerdő nincs.

¹⁾ L. a Szemle idézett számát.

A *legelőerdők* a csehek 20 éve alatt megapadtak. Ezeket annak idején a magyar erdészlet egyes rutén falvaknak legeltetésre adta át szociális szemponttól vezéreltetve, a fahasználatokat beszüntette rajtuk, hogy ez a legeltetést ne zavarja, még bért sem szedett értük, a területek adóját viszont fizette.

A csehek igyekeztek földreformjuk felhasználásával szabadulni ezektől a területektől s ezt részben el is érték. Az érdekelt falvak lakossága ugyan húzódott a megváltástól s úgy okoskodott, hogy miért fizessen azért, amit eddig is szinte a magáénak vallott, meg aztán ezenfölül még az adóterheket is átvegye?

Az egyéb címen *üzemen kívül helyezett erdőknek* hasonlóképen megfogyott a területe s csaknem az ötödére csappant. Ítéletet hozott a bíróság, befejeződött az a félévészados arányosítási és tagosítási per, amely a kincstár és a dombó—tarackrasznai nemesi közbirtokosság üzemen kívül helyezett közös erdejének megosztásáért folyt, a közbirtokosság részét kihalították s így megszűnván az ok, amiért ezt az erdőt üzemen kívül tartották, a kincstárnak megmaradt erdőrészt már be lehetett rendezni rendes erdőgazdasági üzemre és ez meg is történt.

De hogyan történt meg! Hogyan hasították ki a közbirtokossági részt és vezették be a rendes üzemet! Az ebben történtek fölülmúlnak minden képzeletet! Az ítélet meghozatala után a cseh-szlovák földbirtokrendező bíróság kidoboltatta Dombón és Tarackrasznán, hogy minden közbirtokos cövekelje ki a helyszínén azt a területet, amelynek a közösből kihalítását kívánja. Mindezt akkor tette, amikor a kincstári és közbirtokossági részt még nem különítették el egymástól, csak az egyesek és a kincstár eszmei arányrészeit állapították meg.

A két falu népének több se kellett! Kivonult az erdőbe és megszállt minden patakmentét, völgyet s a hegyoldalakon levő minden erdei rétet, kaszálót és tisztást. A bíróság pedig mérnökeivel kimérette mindenkinek azt a területet, amelyet igényelt, csak, ha az nagyobbat tett ki a jussánál, lefaragtak belőle, vagy hozzámérték az erdőből, ha kellett, még egy darabot. Így befejezván a jól végzett munkát, a ki nem osztott maradék lett a kincstár tulajdona. A kincstári erdő térképe ma úgy néz ki az idegen tulajdonban álló belzetek foltjaival, mint a jaguár bőre. És ezt az erdőroncsot rendezték be aztán a csehek rendes erdőgazdasági üzemre,

illetve csak átminősítették az ilyen erdők közé, de az üzemet már nem kezdhették meg, mert közben bevonult a magyar hadsereg.

Kérdés mármost, hogy hogyan lehet ebben a 15.000 kat. holdat meghaladó erdőben gazdálkodni? Hogyan lehet az erdőt megőrizni a fatolvajoktól, a károsításoktól, a tanyai lakosok állataitól, hogyan lehet fát termelni s a kitermelt anyagot a meredek oldalokról az egyedül lehetséges helyre, a völgyekbe leközelíteni, amikor minden völgy a meredek lábáig hosszában idegen tulajdonban áll! Ha a magyar kincstár nem fogja tudni ezt az állapotot az idegen belzetek megvétele, avagy kicserélése által felszámolni, akár véglegesen üzemen kívül helyezheti ezt a birtokát.

A különleges üzemre berendezett erdők között hátra volnának még a *földreform céljaira kihalított területek*. Ilyenek a régi magyar időkben nem voltak, ezek kimondottan a csehek teremtményei. Azokat a területeket sorozták közjük, amelyeket a földhivatal igénybe vett, de még fel nem osztott. Amelyek még a kincstár tulajdonában voltak ugyan, de már elhatározták igénybevételeket. El kellett tehát különíteni területüket a tartamos használatra berendezett erdők közül, hogy jövőbeli tervbe vett kiosztásuk az üzemterv rendelkezéseit fel ne borítsa.

A földreformot ezeken a területeken a magyar kormányzat fogja befejezni, természetesen érző szívvel, magyar lélekkel, nem pedig a csehek szándéka szerint, a mezőgazdasági művelésre teljességgel alkalmatlan területeknek koncul odavetésével.

Az áttekintést a területi változások fölött így befejezván, lássuk mindezeknek az erdőknek fafajmegoszlását, — a 8. számú táblázaton.

A rendes erdőgazdasági üzemre berendezett erdőkben a tölgyesek és a fenyvesek nagyobb, a bükk- és más lombfák pedig kisebb arányban foglalnak helyet, mint az összes erdők között. Ennek az alakulásnak az a gazdasági oka, hogy az erdőgazdában a legkevésbé volt meg a hajlandóság arra, hogy a keresett faválasztékokat szolgáltató, az ország faszükségletének ellátása érdekében elsőrendű fontosságú s a birtok jövedelmét nagymértékben fokozó tölgyeseket és fenyveseket bármi címen is üzemen kívül helyezze.

Ugyanígy, de ennek ellenkezőjével okolható meg az, hogy *a kifejezetten üzemen kí-*

8. A rendes és a különleges üzemre berendezett erdők fafajmegoszlása 1939-ben.
Répartition, en 1939, des espèces d'arbre des forêts à exploitation ordinaire ou spéciale.

A gazdasági osztályok rendeltetése <i>Catégories sylvicoles</i>	Superficie forestière:				
	Tölgy <i>bois de chênes</i>	Bükk és más lombfák <i>bois de hêtres ou d'autres arbres à feuilles</i>	Fenyő <i>bois de sapins</i>	Tisztás <i>clairières</i>	Összes erdő- au total
	á l t a l e l f o g l a l t				
	t e r ü l e t				
A) Kat. holdakban. — En arp. cad.					
Havasi véderdők — <i>Forêts protégées des montagnes dites alpestres</i>	—	16.292·6	21.343·0	134·5	37.770·1
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts protégées</i>	37·2	1.041·4	6·2	33·4	1.118·2
Természeti emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	26·9	4.110·2	2.087·8	4·8	6.229·7
Legelőerdők — <i>Forêts pour pâturage</i>	—	—	—	924·2	924·2
Üzemen kívül helyezett erdők — <i>Forêts qui n'étaient plus exploitées</i>	—	5.136·0	—	—	5.136·0
Földreformra fenntartott erdők — <i>Forêts réservées en vue de la réforme agraire</i>	42·5	4.859·0	105·5	3.620·0	8.627·0
Rendes üzemre berendezett erdők — <i>Forêts à exploitation ordinaire</i>	13.279·6	255.705·9	208.964·5	15.700·8	493.650·8
Összesen — <i>Totaux</i>	13.386·2	287.145·1	232.507·0	20.417·7	553.456·0
B) A fafajok %-ában. <i>Pourcentage des espèces d'arbre (%).</i>					
Havasi véderdők — <i>Forêts protégées des montagnes dites alpestres</i>	—	43·1	56·5	0·4	100·0
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts protégées</i>	3·3	93·1	0·6	3·0	100·0
Természeti emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	0·4	66·0	33·5	0·1	100·0
Legelőerdők — <i>Forêts pour pâturage</i>	—	—	—	100·0	100·0
Üzemen kívül helyezett erdők — <i>Forêts qui n'étaient plus exploitées</i>	—	100·0	—	—	100·0
Földreformra fenntartott erdők — <i>Forêts réservées en vue de la réforme agraire</i>	0·5	56·3	1·2	42·0	100·0
Rendes üzemre berendezett erdők — <i>Forêts à exploitation ordinaire</i>	2·7	51·8	42·3	3·2	100·0
Összesen — <i>Totaux</i>	2·4	51·9	42·0	3·7	100·0
C) Az üzemalakok %-ában. <i>Suivant le mode d'exploitation (%).</i>					
Havasi véderdők — <i>Forêts protégées des montagnes dites alpestres</i>	—	5·7	9·2	0·7	6·8
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts protégées</i>	0·3	0·4	—	0·2	0·2
Természeti emlékerdők — <i>Parcs nationaux</i>	0·2	1·4	0·9	—	1·1
Legelőerdők — <i>Forêts pour pâturage</i>	—	—	—	4·5	0·2
Üzemen kívül helyezett erdők — <i>Forêts qui n'étaient plus exploitées</i>	—	1·8	—	—	0·9
Földreformra fenntartott erdők — <i>Forêts réservées en vue de la réforme agraire</i>	0·3	1·7	—	17·7	1·6
Rendes üzemre berendezett erdők — <i>Forêts à exploitation ordinaire</i>	99·2	89·0	89·9	76·9	89·2
Összesen — <i>Totaux</i>	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

vül helyezett erdők viszont mind bükkösök és bükkösök voltak már a régmúlt világban is, amikor az üzemen kívül helyezett erdők még nagy területet foglaltak el.

A bükk műszaki felhasználhatósága nem régi keletű, a világháborút közvetlenül megelőző évtizedben vette kezdetét. Mint tűzifa, a bükk elsőrendű, de az integer Magyarországon tűzifánk annyi volt s az árakat a

nagy kínálat olyan alacsony színvonalon tartotta, hogy a nagy fogyasztópiacoktól távolabb eső helyeken s a termelési, a közéleti nehézségekkel küzdő magasabb hegyvidékeken a legtöbb esetben nem fizetődött ki a bükküzifa termelése.

A tárgyalás alatt levő üzemen kívül helyezett kincstári erdők esetében az üzemen kívül helyezés közvetlen oka ugyan, mint

említettük, más volt, az, hogy ezek az erdők per alatt állottak. Valószínűleg, ha nem bükkösök lettek volna, mégsem helyezték volna üzemén kívül azokat, külön gazdasági egységbe foglalva gazdálkodtak volna bennük s a tiszta jövedelmet a per eldőltségig leltében gyümölcsöztették volna.

A földreform céljaira fenntartott erdők 42·0%-a tisztás terület. A faállomány nélküli, jövedelmet alig hajtó, csak erdősítési gondokat jelentő tisztásoktól általában előszeretettel váltak meg a cseh erdőigazgató-ságok, de a nép is nagy kedvvel igényelte ezeket, fáradsággal alig járván feltörésük. Így mindkét fél kezdeményezése folytán földreform céljaira való felhasználásuk nagyobbarányú volt, mint az erdősült területek. Erről azonban nincsenek számadataink.

A földreformeljárás során üzemén kívül helyezett, de még ki nem osztott területek, amelyekről összeállításunk szól, általában véve nem ilyen régidőtől fogva faállomány nélküli tisztások. A kimutatott területeket, illetve túlnyomó részüket a cseh-szlovák erdőigazgatóságok tarolták le, mert a faanyag a terület kiosztása előtt még a kincstárt illette meg.

A földreform céljaira fenntartott erdők erdősült területének legnagyobb része bükkös, az üzemén kívül helyezett földreform-erdők összes területének 56·3%-a, míg tölgyes csupán 0·5%.

Ennek az adja meg magyarázatát, hogy Kárpátalja délnyugati részein, ahol a tölgyesek vannak, már befejezték a földreformot, az igénybe vett területeket, tehát elsősorban a tölgyeseket, már a nép tulajdonába adták át s ezek, mint felparcellázott szántóföldek, kimutatásunkban nem szerepelnek. Valóban szerintünk is ezeken a területeken, mint amelyek szántó művelésre még a leginkább alkalmasak, volt bizonyos létjogosultsága a földreformnak.

A földreform leírt sorrendjének megállapításában emellett az az elgondolás is vezette a cseheket, hogy a délnyugati, a magyarlakta területekhez közelebb eső vidékeken lakó műveltebb, igényesebb népet állítsa elsősorban a földreform által a cseh-szlovák állameszme szolgálatába s ez a cél sürgősebbnek látszott, mint a határszéli, magashegységi lakosság ügyének istápolása.

Fenyveserdő, mint a leginkább magashegységi, meredek fekvésű terület, alig volt a földreform-területek között. Erről már

szóltunk, most táblázatunk számadatával a megállapítást kézzelfoghatóbbá is tesszük.

A *legetőerdők* ezidőszerint mind tisztás területek, mert az itt ugyancsak tervezett földreform hírére letarolták azokat. Igaz, hogy eredetileg sem volt számottevő értékű faállomány rajtuk.

Az őserdőnek fenntartott és általában a *természeti emlékerdők* között akad bükkös, jegenyefenyves és lucfenyves erdőréssz is és egy kevés tölgyes Nevicke vára körül.

A hegyomlások, kőgörgetegek veszélyének kitétt és a többi, a havasi véderdők közé nem tartozó *véderdők* faállományában feltűnően nagy arányban, 93·1%-ban vesz részt a bükk, de számottevő a tölgyes és tisztás területek térfoglalása is.

Az erdők felső határán elterülő *havas alatti véderdők* magashegységi elhelyezkedéséből következik, hogy tölgy nem lehet rajtuk, aminthogy nincs is. 43·1%-ban bükk- és más lombfa borítja területüket, 0·4%-uk tisztás, többi részük fenyves.

A három kárpátaljai kincstári erdőbirtok havas alatti véderdeinek fafajmegoszlása egymástól annyira eltérő, hogy ennek alakulását külön táblázatban (9. sz. összeállítás) mutatjuk be.

Viszonylag legtöbb a fenyves a bustyaházai erdőgazdaság havasi véderdeiben, csaknem 60%. Pedig abból, hogy nem ez, hanem a rahói birtok a leginkább magashegységi, arra lehetett volna számítani, hogy a rahói részek havasi véderdeiben

9. A havasi véderdők fafajmegoszlása a három kincstári erdőigazgatóság területén 1939-ben.

Espèces d'arbre dans les forêts protégées des montagnes alpestres sur les territoires dépendant des 3 administrations forestières indiquées, en 1939.

Az erdőigazgatóság megnevezése <i>Administrations forestières</i>	Tölgy <i>Bois de chênes</i>			Fenyő <i>Sapinières</i>	Tisztás <i>Clairières</i>	Összesen <i>Au total</i>
	Bükk és más lombfák <i>Bois de hêtres ou d'autres arbres à feuilles</i>	által elfoglalt				
	t e r ü l e t					
A) <i>Kataszteri holdakban — En arp. cad.</i>						
Ungvár	—	1·491·2	—	—	—	1.491·2
Bustyaháza	—	8·216·3	12.061·2	—	44·2	20.321·7
Rahó	—	6·585·1	9.281·8	—	90·3	15.957·2
Összesen <i>Totaux</i>	—	16.292·6	21.343·0	—	134·5	37.770·1
B) <i>%-okban — Pourcentages</i>						
Ungvár	—	100·0	—	—	—	100·0
Bustyaháza	—	40·4	59·4	—	0·2	100·0
Rahó	—	41·3	58·1	—	0·6	100·0
Összesen <i>Totaux</i>	—	43·1	56·5	—	0·4	100·0

mutatkozik a fenyő a legnagyobb arányban, mégis ott csak 58,1%-ban van jelen. Nem tudjuk megokolni mással ezt a rendkívüli alakulást, mint azzal, hogy a fenyveseknek a rahói birtokon észlelt, a múlt évszázadok erdőgazdálkodása miatt beállott visszahúzódása még a havasi véderdővé újabban kijelölt területek alsó részein is érezte hatását. A bustyaházai uradalom magashegységi területei akkoriban még nem voltak kincstári birtokok, azokon nem termelték ki a múlt évszázadokban a fenyveseket a kincstári só szállítása végett.

Talán még érdekesebb az ungvári erdőgazdaság havasi véderdeinek fafajmegoszlása. Helyesbítve: táblázatunk szerinti csoportosításban itt fafajmegoszlásról nem is beszélhetünk, ezekben az erdőkben kizárólag bükk- és más lombfák tenyésznek.

Ez azért látszik feltűnőnek, mert egyébként az ungvári birtok többi része már nem nélkülözi a fenyveseket, sőt, több, mint 21.000 kat. holdon nyújt nekik termőhelyet. Hogy a hegységek legmagasabb fekvésű erdeiben mégis miért bükk van és nem fenyő, arról a fafajokat három csoportban összefoglaló s tovább nem tagoló táblázataink nem nyújtanak nekünk felvilágosítást, ahhoz szükségünk van a fafajmegoszlásnak részletesebb ismeretére is.

Szükséges tudnunk nevezetesen, hogy az őshonos ungmegyei állománytalkotó túlelű fafaj a jegenyefenyő, nem, miként Máramaros vármegye erdeiben, a lucfenyő. A jegenyefenyő termőhelye a középhegység, sem felső, sem alsó elterjedési határa nem éri el a szélesebb tenyészet skálájú bükknek termőhelyi határait, így fölötte is, alatta is, bükk foglal helyet. Ezért nem jutott fenyő Ungban a havasalji vegetáció területére.

A jegenyefenyves állományok bükkal, Tiha, Uzsok táján lucfenyővel elegyesek. Az elegyetlen állományok általában mind

kisebb térre szorítkoznak Kárpátalja kincstári fenyveseiben az újabb tudományos megállapítások következtében eszközölt állományátalakítások miatt. A máramarosi kincstári erdők lucfenyvesei is mind elegyesebbekké válnak. A sekély gyökérzetű lucfenyvesekbe a múlt században volt nagy szédöntések tanulságaként jegenyefenyőt, havasi fenyőt vegyítenek. Kevés vörösfenyő is van, nem őshonos előfordulásban.

A bükk- és más lombfák csoportja mindhárom erdőbirtokon szinte kizárólag bükkből áll, kevés gyertyánnal. Helyenkint az elegyarányban alig jelentkező juhar, kőris, szil, nyár, vörös berkenye, mezgés- és hamvas éger; a havasalji tájon havasi éger a henyefenyő között. Európai hírű volt a világháború előtt a rahói erdőgondnokság lángos szerkezetű kőrise.

A tölgyesekből a sík- és dombvidékiek kocsányos tölgyesek s ezek általában elegyetlenek, vagy gyertyánnal osztoznak a területen.

Az előhegységeken a kocsánytalan tölgy települt, a gyertyán itt már nagyobb mértékben elegyül közéje s följebb a bükk is megjelenik, hogy a még magasabban fekvő területeken a teljes uralmat vegye át.

Hogy ím ezzel befejeztük a részletes áttekintést Kárpátalja kincstári erdőségeinek fafajmegoszlása fölött, végső következtésként méltán elmondhatjuk, hogy ezeknek az erdőknek visszaszerzésével nagy nemzeti kincs jutott ismét a kezünkbe.

Az ungvári erdőigazgatóság és részben a bustyaházai is Magyarország tűzifa- és bükk-műfaellátásának jelentős bázisa lesz; fenyő-műfában viszont a rahói és bustyaházai erdőigazgatóság s kisebb részben az ungvári is szinte uralkodhatik, mert a három együtt Magyarország fenyveseinek 53,1%-át, az igazán értékes luc- és jegenyefenyveseknek pedig mintegy 71—72%-át tartja birtokában.

Földvály László dr.

Szántóföldi és rétgazdálkodásunk főbb eredményei az 1938/39. gazdasági évben.¹⁾

Les résultats principaux de la production des terres labourées et des prairies en Hongrie pendant la campagne 1938—39.¹⁾

Résumé. Sur la production agricole de la Hongrie, on a, quant aux régions libérées, des chiffres de statistique pour la zone nord. Pour la Subcarpathie, où il n'était pas encore possible de faire au printemps de 1939 une enquête régulière, on n'a que des estimations provisoires.

La répartition des cultures, que le traité de Trianon a rendue fort disproportionnée en Hongrie, a été légèrement améliorée par le retour de la zone nord. Sur le territoire selon le traité de Trianon, la proportion des terres labourables est très grande (60·4%), dépassant de 3·6% le chiffre correspondant de la zone nord. Celle des forêts est trop faible sur le territoire selon ledit traité (11·9%); elle est de 40·3% au-dessous de la proportion correspondante de la zone nord. Ainsi donc, la proportion des cultures, bien que toujours inférieure à celle, vraiment idéale, de la Hongrie d'autrefois, est moins disharmonieuse dans la Hongrie d'aujourd'hui que dans celle d'avant la libération de la zone nord.

Pendant la campagne 1938—39, les sinistres ont ravagé 82.084 arp. cad. de terres ensemencées, soit moins que dans les années moyennes (environ 100.000 arp. cad.). La plupart des sinistres furent causés, comme presque toutes les années, par la grêle (39%); venaient ensuite les sinistres dus à des inondations (36·7%).

En ce qui concerne la proportion des terres ensemencées, soulignons que pour le froment, dans la zone nord, elle dépasse de 25·5% celle du territoire selon le traité de Trianon. On voit le contraire pour le seigle, car à cet égard, la proportion de la zone nord est de 15·7% inférieure au chiffre correspondant du territoire selon le traité de Trianon. Par contre, quant à l'orge, grâce surtout à la réincorporation de la Petite Plaine, célèbre par son orge à bière, l'étendue des terres ensemencées montre une augmentation de 43·9%; pour l'avoine, on voit, sous ce rapport, une augmentation moindre (14·6%). Mais pour nos deux cultures sarclées les plus importantes, celles du maïs et de la pomme de terre, la proportion des terres ensemencées a fort diminué (—35·2% et —43·4%).

Pendant la campagne 1938—39, quoique le froment et les autres céréales aient donné une récolte excellente, la production des terres labourées a été notablement inférieure à celle de la campagne précédente. Quant au maïs et à plusieurs fourrages et plantes commerciales, la récolte

a été bien au-dessous de celle de 1937—38. C'est pourquoi, bien que la récolte en céréales ait été excellente, la production des terres labourées de 1938—39 ne peut être considérée que comme bonne.

Pour l'énumération des plantes agricoles, le relevé ci-dessous (voir notre tableau 2) contient, par rapport aux années précédentes, plusieurs changements. Par exemple, il donne la production de ricin, laquelle progressait fort ces dernières années, laissant de côté celle du houblon, qui ne peut prospérer en Hongrie. Nous y indiquons encore, pour la première fois, les terres ensemencées, ainsi que la récolte, quant à la betterave sucrière et fourragère pour graine, et aux grains de lupin. Nous y parlons encore, pour la première fois, de l'anthyllide (la vulnéraire) employée comme fourrage, et de la superficie où l'on a produit du lupin, utilisé comme engrais „vert“. Pour rendre le relevé plus utile, les produits accessoires et les cultures intercalaires, qui figuraient auparavant à part, sont indiqués maintenant parmi les produits principaux.

Du fait de l'agrandissement de notre territoire, la proportion des prairies a monté de 24·6%, et la production de foin, de 2,318.691 p; cette augmentation de la production est due aux prairies de la zone nord. Nous avons exporté seulement 72.798 q de foin (contre 172.785 q pendant la campagne précédente), dont 62·1% en Suisse et 36·5% en Allemagne.

*

Hazánk összterületének mult évi elég nagyarányú megnagyobbodása az előző évi terméseredményekkel való összehasonlíthatást egyelőre természetesen megakadályozza. A szóbanforgó gazdasági év terméseredményeinek összehasonlítás nélküli ismertetése mellett most tehát főleg azt igyekszünk kimutatni, hogy ez a területnövekedés hazánk szántóföldi gazdálkodásának szempontjából milyen jelentőségű volt.

A termelési eredményekről Kárpátaljára vonatkozólag adataink nincsenek. Egyelőre tehát csak az 1938 november hó 2-án Bécsben hozott döntőbírói ítélet nyomán november hó 5. és november hó 10. közötti időpontban a trianoni határokhoz csatolt hosszú, keskeny, túlnyomóan magyarok által lakott rész mezőgazdasági eredményeivel kiegészített országos eredményeket mutatjuk be. A

¹⁾ Kárpátalja nélkül. — Sans la Subcarpathie.

következő gazdasági évben már a kárpátaljai rész vonatkozó mezőgazdasági adatai is rendszeresen begyűjtetnek, így jövőre a szokott ismertetésnél megint az lesz a helyzet, hogy az előző évi eredményekkel való összehasonlítást az újabb területnövekedés miatt ismét el kell ejteni. Az ötös (Kárpátaljával hatos) országrészmegoszlás szerint két év mezőgazdálkodásának eredményeit egymással szembeállítani így tehát elsőízben csak két év múlva lesz alkalmunk. Az egy kat. holdra átszámított termésátlagok összehasonlíthatásának természetesen nincsen akadálya.

A) Szántóföldi gazdálkodás.

1. Mívelési ágak, ugar, vetésterület, elemi csapások.

A mívelési ágaknak Trianon által megbolygatott egyensúlya a Felvidék visszakerülésével nem állt ugyan még teljesen helyre, de mindenesetre megállapíthatjuk, hogy a helyzet ebből a szempontból lényegesen javult. A két legfőbb panasz, a szántóföld és a szőlőterület túltengése, továbbá az erdőterület hiánya még Kárpátalja adatainak kikapcsolása mellett is vesztett erejéből.

A trianoni Magyarország 60·4%-os igen magas szántóföldarányánál a Felvidék 58·2%-os aránya 3·6%-kal kevesebb, tehát a javulás már is mutatkozik. A trianoni Magyarország erdőterülete mindössze 11·9% volt, a Felvidéké 16·7%, itt tehát jelentős növekedéssel állunk szemben. A szőlőterület 2·2%-os arányával szemben a Felvidéken a szőlő csak 0·8%-ot foglal el, ez a körülmény a bortermés belföldi és külföldi elhelyezését igen nagy mértékben megkönnyebbíti. Kedvező jelenség a rét arányának 24·6%-os emelkedése: az állattartást az északi részeken a rétek jó szénatermése erősen elősegíti. Látszólag kedvezőtlen jelenség a legelőterület arányának 19·2%-os fogyása, nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az Alföld nagykiterjedésű legelői a nyár közepén már jóformán teljesen kiégttek, a Felvidéken ebben az időpontban a jószág még kitűnő ellátást kap az ottani igen jóminőségű legelőkön.

Ezek az adatok világosan mutatják, hogy az ország megnagyobbodása következtében Csonka-Magyarország területének mívelési ágak szerinti megoszlása a réginnél jóval kedvezőbb lett, mert a szántóföldnek és a szőlőnek viszonylagosan magas aránya némileg csökkent, ezzel szemben a rét és főképen az erdő aránya erősen

emelkedett és így mívelési ágmegoszlásunk, ha még nem is éri el a békeévek ideális megoszlási arányát, sokkal kiegyenlítettebbé vált.

A mezőgazdasági mívelésre felhasználható 11,008.950 kat. hold szántóföld területből a tárgyalt gazdasági évben 10,807.099 kat. holdat vetettek be, tehát 201.851 kat. holdat hagytak ugarterületnek. A trianoni Magyarországon 98·1% volt a bevetett terület aránya, most ez 98·3%-ra növekedett, a megnagyobbodott területen tehát az ugar aránya valamivel kedvezőbb, ez az ugarterületesökkenés a Felvidék elég belterjes gazdálkodási rendszerére enged következtetni.

Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület 82.084 kat. hold volt (1. sz. tábla) tehát 68.501 kat. holddal nagyobb, mint az előző évben a csonkaországot ért rekordot jelentő kis károsodás. Az elemi csapások ez évi pusztítása még mindig a normális kártétel alatt maradt, mert a területnövekedés dacára a pusztítás a rendesnek mondható 100.000 kat. holdnál jóval kisebb volt. A fő károkozó a tárgyalt gazdasági évben is, éppen úgy, mint majdnem minden évben a jég (a károk 39·0%-a), ezután az árvíz (talajvíz) 36·7%-os és az aszály 23·9%-os kártétele következik. A károsodás területi megoszlása azt mutatja, hogy a károk oroszánrésze (46·5%) a Tiszántúlt sújtotta, legkisebb volt a károsodás (7·0%) a Dunántúli dombosvidéken. A gazdasági növények közül teljesen úgy, mint 1930-ban, a legnagyobb kártétel (24.744 kat. hold) nem a búzával bevetett területet, hanem — főleg az aszály következtében — a kukorica vetésterületét sújtotta. Az elemi csapások kártétele — mint már említettük — erősen a normális kártétel alatt maradt, így a learatott terület nagyságánál egészen jelentéktelen változásokat okozott, ennél fogva a gazdasági növények területi megoszlásának ismertetésénél a továbbiakban is a vetésterületi adatokat vesszük figyelembe.

A szántóföldön termelt mezőgazdasági növények vetésterületének tárgyalásánál csak a főterményekre vonatkozó adatokat mutatjuk be, a többi gazdasági növény adataira nézve utalunk az összefoglaló táblázatra. A búzával bevetett terület az 1938/39. gazdasági évben a csonkaország vetésterületének 29·4%-a, a Felvidéken ez az arány 36·9%, tehát a Felvidék aránylag 25·5%-kal nagyobb területen termel búzát, mint a trianoni Magyarország. A rozsnál fordított ez az arány, itt a felvidéki rozsterület aránylag

1. Az elemi csapások által elpusztított vetésterület gazdasági növények és csapásnemek szerint részletezve az 1938/39. évben.

Terres ensemencées ravagées par les sinistres, par plantes agricoles et sinistres. 1938—39.

Az elemi csapás neve; országgrész <i>Sinistres et régions</i>	Elpusztított vetésterület kat. hold — <i>Superficies ensemencées ravagées, en arp. cad.</i>										Összes elpusztított vetésterület <i>Total des superficies ensemencées ravagées</i>	
	Búza <i>Fro- ment</i>	Rozs <i>Seigle</i>	Árpa <i>Orge</i>	Zab <i>Avoine</i>	Kuko- rica <i>Maïs</i>	Burgo- nya <i>Pom- mes de terre</i>	Dohány <i>Tabac</i>	Lucerna <i>Lucerne</i>	Vörös- here (lóhere) <i>Trèfle</i>	Egyéb termé- nyek <i>Autres produ- its</i>	kat. hold <i>arp. c.</i>	%
Árvíz — <i>Inondations</i>	8.111	4.798	3.444	1.190	7.095	1.800	2	431	247	2.990	30.108	36·7
Aszály — <i>Sécheresse</i>	532	452	408	527	13.305	1.902	64	647	557	1.232	19.626	23·9
Jég — <i>Grêle</i>	11.959	6.662	2.846	1.523	4.299	1.570	458	106	266	2.279	31.968	39·0
Rozsda — <i>Rouille</i>	50	—	—	—	—	—	—	—	—	20	70	0·1
Féreg — <i>Vers</i>	15	—	—	—	2	—	—	—	—	—	17	0·0
Rovar — <i>Insectes</i>	15	—	75	12	13	6	5	11	10	118	265	0·3
Egyéb — <i>Autres</i>	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	30	0·0
Összesen — <i>Totaux</i>	20.682	11.912	6.773	3.252	24.744	5.278	529	1.195	1.080	6.639	82.084	100·0
Ebből: — <i>Dont:</i>												
Kisalföld — <i>dans la Petite Plaine</i>	4.535	1.616	2.339	686	2.876	197	43	240	98	1.194	13.824	16·8
Dunántúli dombos- vidék — <i>dans la Transdanubie</i>	1.506	524	692	421	1.676	225	—	128	114	428	5.714	7·0
Duna-Tisza köze <i>entre le Danube et la Tisza</i>	672	2.462	137	87	3.084	510	—	31	—	1.447	8.430	10·3
Tiszántúl — <i>au delà de la Tisza</i>	7.036	5.697	1.858	1.042	15.321	3.486	383	501	429	2.408	38.161	46·5
Északi dombos vi- dék — <i>dans le Nord</i>	6.933	1.613	1.747	1.016	1.787	860	103	295	439	1.162	15.955	19·4

15·7% -kal kisebb, mint amekkora a tárgyalt gazdasági évben a csonkaországi rozsvetésterület. Igen nagy a különbség a két rész árpavetésterületének arányánál, a Kisalföld és főleg a Csallóköz híres sörárpa termelése olyan nagyra emeli a Felvidék árpavetésterületének arányát, hogy teljes 43·9%-kal túlhaladja Csonka-Magyarország árpavetésterületének arányát. A zabnál is emelkedik a Felvidék vetésterületi aránya, de ez az emelkedés csak 14·6%-os. Az emelkedéssel szemben két legfontosabb kapásnövényünknek, a kukoricánál és a burgonyánál hatalmas aránycsökkenéssel állunk szemben, a kukoricánál 35·2% -kal, a burgonyánál pedig 43·4% -kal kisebb a Felvidéken a vetésterület aránya, mint nálunk. A Felvidéken a békeévekben is sokkal kevesebb kukoricát termeltek, mint az ország déli részén. Hazánk területnövekedésénél a burgonyát nagy tömegben termelő észak: Nyitra, Trencsén, Szepes és Sáros vármegye nem, vagy csak részben került vissza az anyaországhoz. A cukorrépa vetésterülete aránylagosan 50% -kal nagyobb, mint a trianoni Magyarország cukorrépa-vetésterülete. A Kisalföld kiváló színvonalú gazdálkodása ebben az aránylag magas cukorrépa-vetésterületben is kifejezésre jut.

2. A terméseredmények és a termésátlagok.

A szántóföldi gazdálkodás eredményességének megállapításánál hazánkban elsősorban természetesen a búzatermés nagyságát kell figyelembe venni. A búzatermésátlag az 1937/38-as és az 1938/39-es gazdasági évben majdnem teljesen egyforma volt, így azt a 3,898.584 métermázsa búzát (az összes búzatermés 14·5% -át), amennyivel több termelt a most tárgyalt gazdasági évben, nyugodtan vehetjük a visszakerült rész termésének. A megelőző gazdasági év búzatermés-mennyisége majdnem rekordot jelentett, most ezt a mennyiséget csaknem elérte, így tehát a búzatermés is, valamint a többi kalászos növény terméseredménye kitűnőnek mondható. Az 1938/39-es szántóföldi termés eredményessége mégis jóval az előző év eredménye mögött marad, mert a kapások, több kereskedelmi növény és szalastakarmányféle termelése közel sem hozott olyan eredményeket, mint az előző gazdasági évben, sőt egyik legfontosabb kapásnövényünknek, a kukoricának terméseredménye meg sem közelíti az előző évi mennyiséget. Ez az oka annak, hogy *ámbar a kalászosok terméseredménye kétségtelenül*

2. A szántóföldi termelés országos eredményei az 1938/39. gazdasági évben.
Résultats généraux de la production des terres labourées pendant la campagne 1938-39.

A termény neve <i>Produits</i>	Superficies			Production		Rendement moyen	
	A bevetett ensemencées	Az elemi csapá- sok által elpusz- tított - ravagées par les sinistres	A learatott récoltées	A szem és mag stb. de grains, de graines, etc.	A level, gumó, ta- karm. kőrő, szal- ma, stb. - de fe- uilles, de tuberc., de fourrages, de tiges, de paille, etc.	A szem és mag stb. — grains, graines, etc.	A level, gumó, ta- karm. kőrő, szal- ma, stb. — fe- uilles, tuberc., ti- fourrages, ti- ges, paille, etc.
	terület kat. hold — en arp. cad.			termésmennyisége q — q		átlagtermése q — q	
1. Gabonaneműek — Céréales							
Búza — <i>Froment</i>	3,273.452	20.682	3,252.770	30,781.736	57,306.232	9.5	17.6
Rozs — <i>Seigle</i>	1,219.947	11.912	1,208.035	8,637.385	18,039.586	7.2	14.9
Árpa — <i>Orge</i>	935.524	6.773	928.751	7,895.528	13,508.732	8.5	14.5
Zab — <i>Avoine</i>	448.266	3.252	445.014	3,659.137	6,368.278	8.2	14.3
Köles — <i>Millet</i>	10.251	2.2	10.229	56.480	100.143	5.5	9.8
2. Hüvelyesek — Légumineuses							
Borsó, magnak — <i>Pois pour graine</i>	61.213	304	60.909	436.969	—	7.2	—
Bab főtermény — <i>Haricots comme produ- its princip.</i>	7.830	26	7.804	40.963	—	5.3	—
Bab melléktermény ¹⁾ — <i>Haricots comme produits accessoires¹⁾</i>	800.579	—	800.579	603.173	—	0.8	—
Lencse — <i>Lentille</i>	15.147	96	15.051	54.413	—	3.6	—
Szójabab — <i>Soja</i>	5.222	—	5.222	34.120	—	6.5	—
3. Kapásnövények — Cultures sarclées							
Kukorica — <i>Mais</i>	2,213.670	24.744	2,188.926	23,345.394	41,166.484	10.7	18.8
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	543.970	5.278	538.692	—	22,930.404	—	42.6
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	91.977	804	91.173	—	11,605.255	—	127.4
Takarmányrépa — <i>Betteraves fourragères</i>	282.910	1.503	281.407	—	39,758.457	—	141.3
Dinnyefélék — <i>Melons</i>	32.037	442	31.595	—	2,046.917	—	64.8
Tök takarm. főterm. — <i>Citrouille fourrag., comme produit princip.</i>	11.236	165	11.071	—	1,553.846	—	140.4
Tök takarm. mellékterm. ¹⁾ — <i>Citrouille fourrag., comme produit accessoire¹⁾</i>	980.438	—	980.438	—	20,701.640	—	21.1
Seprőcirok főterm. — <i>Sorgho à balai, com- me produit principal</i>	5.667	—	5.667	61.783	39.486	10.9	7.0
Seprőcirok mellékterm. ¹⁾ — <i>Sorgho à balai, comme produit accessoire¹⁾</i>	143.999	—	143.999	101.323	70.951	0.7	0.5
4. Kereskedelmi növények Plantes dites commerciales							
Dohány — <i>Tabac</i>	29.173	529	28.644	—	²⁾ 215.158	—	²⁾ 7.5
Repce — <i>Colza</i>	18.447	20	18.427	109.579	—	5.9	—
Rostnak termelt kender főtermény - <i>Chanvre pour fibre, comme produit princip.</i>	22.287	110	22.177	2.197	671.179	0.1	30.3
Magnak termelt kender főtermény - <i>Chanvre pour graine, c. produit princip.</i>	2.857	—	2.857	11.575	46,135	4.1	16.2
Kender melléktermény ¹⁾ — <i>Chanvre c. produit accessoire¹⁾</i>	41.837	—	41.837	359	148.822	0.01	3.6
Rostnak termelt len — <i>Lin pour fibre</i>	7.149	54	7.095	25.931	121.510	3.7	17.1
Magnak termelt len — <i>Lin pour graine</i>	13.867	55	13.812	68.455	112.084	5.0	8.1
Ricinus — <i>Ricin</i>	2.902	—	2.902	17.739	—	6.1	—
Mák főtermény — <i>Pavot comme produit princip.</i>	18.666	162	18.504	65.720	—	3.6	—
Mák melléktermény ¹⁾ — <i>Pavot comme produit accessoire¹⁾</i>	47.638	—	47.638	20.431	—	0.4	—
Napraforgó főtermény — <i>Tournesol, comme produit princip.</i>	13.546	293	13.253	86.428	—	6.5	—
Napraforgó melléktermény ¹⁾ — <i>Tournesol, comme produit accessoire¹⁾</i>	302.732	—	302.732	237.787	—	0.8	—
Paprika fűszernek — <i>Piment pour épice</i>	12.989	103	12.886	—	71.383	—	5.5

¹⁾ A melléktermények területi adatai a kimutatott másnemű főtermények adataiban is bennfoglaltatnak. — *Pour les produits accessoires, les chiffres concernant l'étendue des cultures sont compris aussi dans ceux des produits principaux.* — ²⁾ Ideiglenes adatok. — *Chiffres provisoires.*

A termény neve <i>Produits</i>	<i>Superficies</i>			<i>Production</i>		<i>Rendement moyen</i>		
	A bevetett <i>ensemencées</i>	Az elemi csapá- sok által elpusz- tított — <i>ravagées</i> par les <i>sinistres</i>	A learatott <i>récoltées</i>	A szem és mag stb. <i>de grains,</i> <i>etc.</i>	A level, gumó, ta- karm. kőrő, szal- ma, stb. — <i>de fé- uilles, de tuberc.,</i> <i>de fourrages, de</i> <i>tiges, de paille, etc.</i>	A szem és mag stb. — <i>grains,</i> <i>graines, etc.</i>	A level, gumó, ta- karm. kőrő, szal- ma, stb. — <i>fé- uilles, tuberc.,</i> <i>fourrages, ti- ges, paille, etc.</i>	
	terület kat. hold	—	<i>en arp. cad.</i>	termésmennyiség q	—	q	—	q
5. Magvak²⁾ — Graines²⁾								
Magcukorrépa — <i>Betterave sucrière pour graine</i>	1.343	2	1.341	8.727	—	6.5	—	—
Magtakarmányrépa — <i>Betterave fourragère pour graine</i>	3.051	—	3.051	17.280	—	5.7	—	—
Csillagfürt magnak — <i>Lupin pour graine</i>	9.646	83	9.563	69.390	—	7.3	—	—
6. Szalastakarmányfélék <i>Cultures fourragères.</i>								
Lucerna — <i>Lucerne</i>	440.621	1.195	439.426	—	11.382.335	—	—	25.9
Vöröshere — <i>Trèfle</i>	269.016	1.080	267.936	—	5.562.782	—	—	20.8
Biborhere — <i>Trèfle incarnat</i>	73.771	202	73.569	—	1.202.135	—	—	16.3
Nyúlzapuka — <i>Anthyllide (vulnérable)</i>	12.400	40	12.360	—	213.725	—	—	17.3
Baltacím — <i>Esparcette</i>	65.777	63	65.714	—	1.186.153	—	—	18.0
Mohar — <i>Moha</i>	48.731	196	48.535	—	813.172	—	—	16.8
Rozs takarmánynak — <i>Seigle fourrager</i>	14.386	50	14.336	—	1.650.664	—	—	115.1
Csalamádé — <i>Mais vert fourrager</i>	135.585	291	135.294	—	21.999.591	—	—	162.6
Őszi takarmánykeverék — <i>Mélange de fourrages d'automne</i>	35.125	92	35.033	—	753.882	—	—	21.5
Zabos bükköny — <i>Vesce prod. avec avoine</i>	241.755	550	241.205	—	4.698.101	—	—	19.5
Más tavaszi takarmánykeverék — <i>Autres mélanges de fourrages de printemps</i>	18.438	1	18.437	—	359.565	—	—	19.5
Egyéb szalastakarmány — <i>Autres fourrages</i>	28.415	135	28.280	—	478.774	—	—	16.9
7. Főzelék- és zöldségfélék <i>Plantes potagères</i>								
Zöldeborsó — <i>Petits pois verts</i>	8.205	16	8.189	—	155.714	—	—	19.0
Zöldebab — <i>Haricots verts</i>	3.074	11	3.063	—	50.233	—	—	16.4
Tök főzeléknek — <i>Citrouille à employer comme légume</i>	1.647	—	1.647	—	125.223	—	—	76.0
Paprika zölden — <i>Piment vert.</i>	3.920	13	3.907	—	106.089	—	—	27.2
Vöröshagyma — <i>Oignon</i>	9.269	5	9.264	—	501.727	—	—	54.2
Fokhagyma — <i>Ail</i>	2.738	1	2.737	—	70.110	—	—	25.6
Fejeskáposzta főtermény — <i>Chou pommé, comme produit princip.</i>	12.233	295	11.938	—	1.035.166	—	—	86.7
Fejeskáposzta melléktermény ¹⁾ — <i>Chou pommé, comme produit accessoire¹⁾</i>	50.180	—	50.180	—	940.549	—	—	18.7
Paradicsom — <i>Tomate</i>	10.947	199	10.748	—	767.344	—	—	71.4
Sárgarépa — <i>Carotte</i>	2.398	2	2.396	—	111.924	—	—	46.7
Petrezselyem — <i>Persil</i>	2.092	1	2.091	—	74.279	—	—	36.5
Uborka — <i>Concombre</i>	5.066	21	5.045	—	204.784	—	—	40.6
Saláta — <i>Salade</i>	3.232	1	3.231	—	81.456	—	—	25.2
8. Csillagfürt zöldtrágyának — <i>Lupin à employer comme engrais „vert“</i>	17.821	120	17.701	—	—	—	—	—
9. Egyéb növény — <i>Autres plantes</i>	26.195	90	26.105	—	—	—	—	—
A bevetett és learatott terület összesen <i>Total des terres ensemencées et récoltées</i>	10,807.099	82.084	10,725.015	—	—	—	—	—
Ugar — <i>Jachères</i>	201.851	—	—	—	—	—	—	—
Összes szántó föld — <i>Total des terres labourables</i>	11,008.950	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ A melléktermények területi adatai a kimutatott másnemű főtermények adataiban is bennfoglaltak. — *Pour les produits accessoires, les chiffres concernant l'étendue des cultures sont compris aussi dans ceux des produits principaux.*

kitűnő volt, az elmúlt gazdasági év szántó-
földi termelésének eredményességét legfel-
jebb jó jelzővel minősíthetjük. Az előző gaz-
dasági évben ez a minősítés igen jó volt.

azelőtt közepes, végül az 1935/36-os gazda-
sági évben jó közepes.

Az egyes gazdasági növények vetésterüle-
tének nagyságára és terméseredményére vo-

natkozó adatokat a 2. sz. tábla tartalmazza. Külön csak annyit jegyzünk meg, hogy a szóbanforgó gazdasági évben a búzatermés-mennyiség 14·5%-kal, a rozs 7·3%-kal, az árpáé 9·1%-kal, a zabé 17·9%-kal, a burgonyáé 7·1%-kal és a cukorrépáé 19·7%-kal nagyobb volt, mint a megelőző év terméseredménye. Ez a mennyiségsszaporodás nagyon valószínűleg a területnövekedés szám-lájára írható. A főtermények közül a kukorica termésmennyisége a területnövekedés dacára 12·3%-kal kevesebb volt, mint az előző évi eredmény. Már említettük, hogy az aszály nagyrésze a kukorica vetésterületét sújtotta, a rossz terméseredmény nyilván főleg ennek a kártételnek következménye. A kereskedelmi növények közül elég kedvező volt a máknak és a fűszerpaprikának termése, a többi körülbelül az előző év eredménye körül mozgott. A kereskedelmi növények között a tárgyalt évben először szerepelnek az erősen fellendült ricinus-termelésre vonatkozó adatok, míg a gyenge eredménnyel végződött komlótermelési akció sikertelensége következtében az 1937/38-as gazdasági évben is csak 163 kat. hold vetésterülettel szereplő komló adatainak közzését jelentéktelenségük miatt el kellett ejteni.

Ugyancsak fontos újítás az, hogy a tárgyalt gazdasági évben először kerül nyilvánosságra a cukorrépának, takarmányrépának és csillagfürtnek magtermelésére vonatkozó vetésterületi és terméseredmény-adatok. A külkereskedelmi szempontból mindinkább nagyobb fontosságú magtermelésre vonatkozólag eddig csak a szalastakarmányfélék magtermeléséről voltak statisztikai adataink, a három magféle termelésére vonatkozó újabb adatok ezeket most teljesebbé teszik.

A szalastakarmányfélések között először szerepel a nyúlszapuka, beállítását teljes mértékben indokolja az a körülmény, hogy az 1938/39-es gazdasági évben vetésterülete 12.400 kat. hold volt. Egyébként a szalastakarmányfélék termelésének eredményei igen kis hullámzásokkal nagyjából az előző gazdasági év szintjén mozognak. Ugyanezt mondhatjuk a zöldségfélék terméseredményeiről is.

Az előző évek termésadatainak kiegészítésére lényeges újítás még a zöldtrágyának használt csillagfürt vetésterületére vonatkozó adatok közzlése. Elég jelentékeny területen (17.821 kat. hold) szántják be hazánk-

ban ezt a dús nitrogéntartalmú, talajjavító zöldtrágyát.

A melléktermények és a közöttek növények termelési adatai a táblázatban a multban külön fejezetben szerepeltek, célszerűbbnek látszik a most bevezetett új közzlési mód, ezentúl ezek az adatok mindig a főterményre vonatkozó adatoknál közöltetnek.

Itt említjük meg (3. sz. táblázat), hogy a földművelésügyi minisztérium által minden év október havában közzétett ideiglenes termésbecsléseredmények a tárgyalt gazdasági évben nagyon megközelítették a most nyilvánosságra került végleges termésadatokat. Legfeltűnőbb a búzatermés nagyságára vonatkozó kitűnő jóslás, mindössze 0·3%-kal lett több a végleges eredmény. Az előző gazdasági évben a búzabecslésnél 2·1%-kal, 1936/37-es gazdasági évben pedig 3·2%-kal volt több a végleges termés adata, mint a becslési adat. Az árpa-termésre vonatkozó becslési adatnál is csak 1·2%-kal magasabb a végleges termésadat. Legnagyobb az eltérés a cukorrépa termésadatánál, de itt is csak 7·3%-os a becslés és a végleges adat között a különbség, ezzel szemben a megelőző évben a zabtermés becslésénél 11·4%, két évvel ezelőtt az árpa termésénél 17·9% volt a végleges adat és a termésbecslés között az eltérés.

Hazánk területének örvendetes megnövekedése egynéhány évig megakadályozza ugyan a vetésterületi és a terméseredményekre vonatkozó adatok összehasonlítását, de nincs semmi akadálya annak, hogy az egy kat. hold learatott területre kiszámított

3. A hét főtermény ideiglenes és végleges termésmennyisége az 1938/39. évben.

Chiffres provisoires et définitifs sur la récolte pendant la campagne 1938-39, quant aux 7 produits principaux.

A termény neve <i>Produits</i>	Az 1938/39. évi <i>Production selon les chiffres</i>		A végleges adat több (+) v. kevesebb (-) mint az ideiglenes %-ban — Augmentat. (+) ou dimin. (-) selon les chiffres définitifs, par rapport aux chiffres provis., %
	ideiglenes <i>provisoires</i>	végleges <i>définitifs</i>	
	termésmennyiség q <i>de 1938-39</i>		
	q		
Búza — <i>Froment</i> . . .	10,690.399	30,781.736	+ 0·3
Rozs — <i>Seigle</i> . . .	8,969.214	8,637.385	- 3·7
Árpa — <i>Orge</i> . . .	7,804.811	7,895.528	+ 1·2
Zab — <i>Avoine</i> . . .	3,567.166	3,659.137	+ 2·6
Kukorica — <i>Maïs</i>	22,508.762	23,345.394	+ 3·7
Burgonya — <i>Pommes de terre</i> . . .	23,645.793	22,930.404	- 3·0
Cukorrépa — <i>Betterave à sucre</i> . . .	10,814.276	11,605.255	+ 7·3

átlagos terméseredményeket az előző gazdasági év hasonló eredményeivel egybe vessük. Így mindjárt a búza egy kat. holdra kiszámított átlagtermése az 1938/39-es gazdasági évben csak 1%-kal volt kedvezőtlenebb, mint az ezt megelőző gazdasági évben. A rozs átlaga 1·4%-kal, az árpáé 7·6%-kal, a kukoricaátlag 18·3%-kal kisebb volt a most tárgyalt gazdasági évben. Ezzel szemben a zab mostani termésátlaga 2·5%-kal, a burgonyáé 0·7%-kal és a cukorrépáé 0·6%-kal kedvezőbb volt, mint az 1937/38-as gazdasági évben.

Igen érdekes volna azt megtudni, hogy a trianoni Magyarország termelési viszonyai szembeállítva a visszakerült Felvidék termelési viszonyaival milyen képet mutatnak. Ennek az az akadály, hogy a vetésterületre és a terméseredményekre vonatkozó statisztikai adatok járási egységekben kerülnek feldolgozásra. Összehasonlításra alkalmas hozzávetőleges adatokat úgy kaphatunk, ha azoknak a járásoknak adatait, amelyek a trianoni Magyarország határain túl teljes járások, külön kiszámítjuk és szembehelyezzük a megnagyobbodott Magyarország vonatkozó adataival. A teljes — tehát összehasonlításra alkalmas — járások száma mindössze 23, ide számít még három törvényhatósági jogú és hét megyei város. Az így kiemelt területnek búzatermésátlaga 9·9 métermázsá, tehát 4·2%-kal kedvezőbb, mint a már említett 9·5 métermázsás átlag. A rozsnál ennek a felvidéki résznek 12·5%-kal, az árpánál 3·5%-kal, a burgonyánál 7·5%-kal és a cukorrépánál 16·3%-kal kedvezőbb a termés átlaga, mint az országos átlag. Csökkenést ezzel szemben az országos átlagot figyelembe véve csak a zabnál (8·5%) és a kukoricánál (5·6%) állapíthattunk meg. Ennek a hozzávetőleges számításnak eredményei elég világosan mutatják, hogy a visszakerült Felvidék magas színvonalú szántóföldi termelésével milyen jelentékeny előmozdítója a hazai mezőgazdálkodás sikerességének.

B) A rétgazdálkodásunk eredményei.

Magyarország területnövekedése következtében a rétterületarány — mint már említettük — jelentékenyen emelkedett, s e

4. A rétterület és a termelt széna mennyisége az 1938/39-es gazdasági évben.

Prairies et quantité de la production de foin pendant la campagne 1938-39.

Országgrész <i>Régions</i>	A rét területe kat. hold. <i>Prairies, en arp. cad.</i>	Átlagtermés kat. holdankint q <i>Rendement moyen par arp. c., en q</i>	A széna termés- mennyisége q <i>Production de foin, q</i>
Kisalföld — <i>Petite Plaine</i>	150.287	15·3	2,305.093
Dunántúli dombosvidék <i>Transdanubie, région de collines</i>	427.517	16·0	6,819.996
Duna-Tisza köze <i>Région entre le Danube et la Tisza</i>	217.879	17·0	3,697.472
Tiszántúl — <i>Au delà de la Tisza</i>	241.977	16·4	3,972.829
Északi dombosvidék <i>Nord, région de collines</i>	245.463	15·6	3,839.123
Magyarország össze- sen — <i>Hongrie entière</i>	1,283.123	16·1	20,634.513

rétterületnövekedésnek lett a következménye, hogy ámbár a két évben a szénatermés átlaga jóformán egyforma volt, a szénatermés mégis 2,318.691 métermázsával több volt, mint a megelőző gazdasági évben. Ez a szénaterméstöbblet tehát a felvidéki rétek termésátlaga. A széna termésátlaga (4. sz. tábla) az öt országgrészben meglepő módon alig tért el a 16·1 métermázsás országos átlagtól, legjobb volt az átlag a Duna-Tisza közén (17 métermázsá), leggyengébb volt a Kisalföld 15·3 métermázsás szénatermésátlaga.

A szalastakarmányfélék termése a most tárgyalt gazdasági évben eléggé kielégítő volt, a szénatermés nagyságát egyenesen kiválóknak mondhatjuk, ennek dacára az előző évi 172.785 métermázsát kitevő szénaexporttal szemben csak 72.798 métermázsá volt a szénakivitelünk 405 ezer pengő értékben. A kivitt mennyiség 62·1%-át Svájcba, 36·5%-át Németországba szállították. A szénaexport visszaesését az erősen gátló szállítási nehézségeken kívül az is okozhatta, hogy a hazai fogyasztás ebben az időszakban köztudomásúlag nagy mértékben növekedett.

Sajóhelyi István.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

A M. kir. Nemzeti és Szabadkikötő 1939. évi forgalma.

Le trafic du Port royal, national et franc en 1939.

Résumé. En 1939, le trafic de ce port, qui se trouve à Budapest, a dépassé celui de chacune des années précédentes, augmentant de 14·3% par rapport à l'année 1938.

Comparativement à l'année précédente, dans le bassin commercial, le trafic s'est élevé de 11·5%; dans le bassin pétrolier, de 23·3%. Dans le premier, la quantité des marchandises entrées a monté de 10·2%; celle des marchandises sorties, de 18·5%. Dans le second, le trafic a progressé de 26·8% pour la quantité des marchandises entrées, et de 19·7% pour celle des marchandises sorties. Sous ce rapport, pour le port entier, les entrées ont augmenté de 15·4%, et les sorties de 18·9%. — Par rapport à l'année précédente, le silo a enregistré une augmentation de 16·4% pour la quantité des céréales y entrées, et également une augmentation (+ 34·3%) pour celle des céréales sorties. Là, les entrées ont progressé pour le froment, l'orge, l'avoine, et diminué pour le seigle et le maïs; quant aux sorties, elles ont augmenté pour le froment, et baissé pour le seigle, l'orge et l'avoine. — Dans les entrepôts, la quantité des marchandises entreposées a augmenté de 24·7%; celle des marchandises sorties, de 23·6%. — Sous ce rapport, le bassin pétrolier a enregistré une augmentation de 26·8% pour les entrées et une augmentation de 19·7% pour les sorties.

*

A Budapesti Nemzeti és Szabadkikötő, amelynek nevét M. kir. Nemzeti és Szabadkikötőre változtatták, az 1939. évben fennállása óta legnagyobb forgalmát bonyolította le és mondhatjuk, hogy a jelenlegi berendezések mellett a kikötő elérkezett teljesítőképességének határához. A Nemzeti Kikötőbe az év folyamán annyi árut hoztak tárolásra, hogy a kikötő raktárai elégtelennek bizonyultak a sok áru befogadására és azok egy jelentős részét ponyvakkal fedve

a szabad ég alatt kellett elhelyezni. A hatalmas gabonaraktár is kicsinek bizonyult, hogy a tárolásra hozott nagy gabonamennyiséget mégis el tudják helyezni, két malomépületet vettek bérbe, és azokban helyezték el a gabona egy részét. A forgalom jövőbeni zavartalan lebonyolítása érdekében a kikötő további bővítése szükséges. Tervbe vették két nagy emeletes raktár építését és a gabonatárház meghosszabbítását is. A kikötő megnagyobbítása az 1939. év folyamán is tovább folytatódott, három téglafalú raktárt, három fabarakot és három üzemházat építettek, valamint kibővítették a központi irodaépületet is; ezenkívül egy új erős darut helyeztek üzembe. A beruházásokat elsősorban a kikötő tiszta nyereségéből fedezték.

A Szabadkikötő (punto franco) működésének második évében szintén igen nagy forgalmat bonyolított le és teljes mértékben beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Raktárai és üzemházai állandóan bérbe vannak adva, a kikötő forgalma egész éven át igen élénk volt és annyira megnövekedett, hogy már új raktárakat és rakodóeszközöket kell építeni.

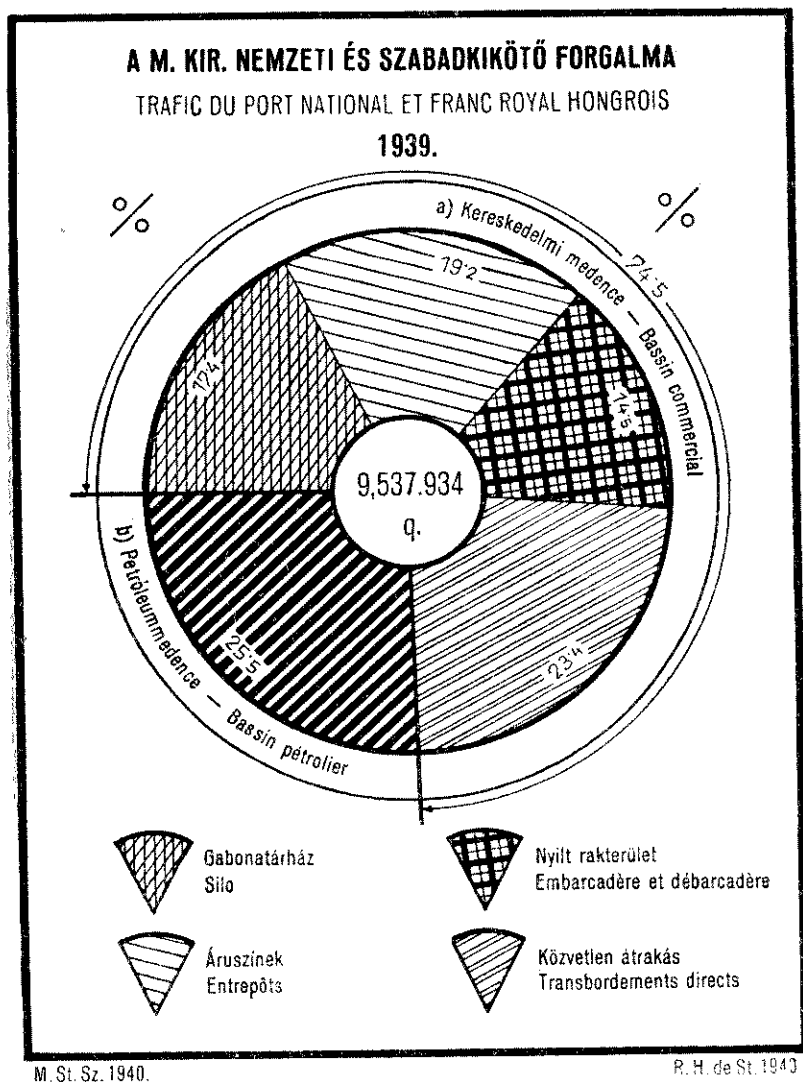
A M. kir. Nemzeti és Szabadkikötő az 1939. évben 14·3%-kal nagyobb forgalmat bonyolított le, mint az előző évben. A forgalom növekedése a kereskedelmi medencénél 11·5%-ot, a petróleum-medencénél pedig 23·3%-ot tett. A kereskedelmi medencébe az év folyamán 10·2%-kal több árut tároltak be, onnan pedig 18·5%-kal többet szállítottak el az előző évi mennyiségnél. A petróleum-medencébe a betárolás 26·8%-kal emelkedett, a kitárolás pedig 19·7%-kal haladta meg az előző évi mennyiséget. Végeredményben az egész kikötőbe betárolt áruk mennyisége 15·4%-kal, a kitároltaké pedig 18·9%-kal múlta felül az előző évi forgalmat.

A gabonatárházba az év folyamán betárolásra 16·4%-kal, kitárolásra pedig 34·3%-kal több ga-

1. A kereskedelmi medence 1939. évi forgalma.

Trafic du bassin commercial en 1939.

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	Készlet az év elején — <i>Dans les entrepôts au début de l'année</i>	Betárolás az év folyamán — <i>Entrés dans les entrepôts au cours de l'année</i>	Készletés betárolás együtt — <i>Dans les entrepôts au début de l'année, et quantités y entrées au cours de l'année</i>	Kitárolás az év folyamán — <i>Sortis des entrepôts au cours de l'année</i>	Készlet az év végén — <i>Dans les entrepôts, à la fin de l'année</i>	Átrakás az év folyamán — <i>Transbordements au cours de l'année</i>
	méter mázsákban — <i>en quintaux</i>					
1. Búza — <i>Froment</i>	259.966	427.962	687.928	346.586	341.342	602.636
2. Rozs — <i>Seigle</i>	46 211	62.503	108.714	69.377	39.337	600
3. Árpa — <i>Orge</i>	5.779	23.530	29.309	14.112	15.197	8.421
4. Zab — <i>Avoine</i>	38	7.210	7.248	1.659	5.589	300
5. Tengeri — <i>Maïs</i>	4.627	60.934	65.561	60 432	5.129	2.282
6. Köles — <i>Millet</i>	2.931	6.910	9.841	6.250	3.591	386
7. Búzaliszt — <i>Farine de froment</i>	2.879	32.245	35.124	34.952	172	40.452
8. Rizs — <i>Riz</i>	43	5.605	5.648	5.641	7	—
9. Bab — <i>Haricots</i>	3.975	18.304	22.279	16.928	5.351	2.108
10. Borsó — <i>Pois</i>	15.097	82.920	98.017	70.918	27.099	27.153
11. Lencse — <i>Lentille</i>	4.508	14.528	19.036	16.131	2.905	2.960
12. Lenmag — <i>Linette</i>	1.650	21.898	23.548	22.317	1.231	170
13. Magvak, olajosak — <i>Graines oléagineuses</i>	13.382	38.670	52.052	35.468	16.584	3.441
14. Magvak, egyebek — <i>Autres graines</i>	16.900	57.396	74.296	54.603	19.693	10.824
15. Agyagáruk — <i>Poteries</i>	63	5.813	5.876	5.854	22	2.376
16. Bőrök — <i>Cuir</i>	935	12.833	13.768	12.656	1.112	18.015
17. Cirokszakál — <i>Panicules de sorgho</i>	842	3.664	4.506	4.273	233	153
18. Cserzőanyagok — <i>Matières à tanner</i>	248	3.751	3.999	3.994	5	3.517
19. Csokoládé, kakaó — <i>Chocolat et cacao</i>	6	—	6	6	—	4.685
20. Dohány — <i>Tabac</i>	108	12.029	12.137	12.024	113	26.521
21. Fajestanyag (cellulose) — <i>Cellulose</i>	595	19 140	19.735	16.920	2.815	271.922
22. Fémek — <i>Métaux</i>	9.413	21.425	30.838	26.845	3.993	7.974
23. Földnemek — <i>Terres</i>	487	11.325	11.812	7.077	4.735	4.129
24. Fűrészeltfa — <i>Bois sciés</i>	11.393	61.213	72.606	65.651	6.955	29.900
25. Gépek és géprészek — <i>Machines et pièces détachées</i>	2.644	23.221	25.865	20.772	5.093	3.153
26. Gumiáruk — <i>Articles en caoutchouc</i>	380	12.960	13.340	13.004	336	963
27. Gyanta, kaucsuk — <i>Résine et caoutchouc</i>	912	14.247	15.159	14.809	350	1.070
28. Gyapjú — <i>Laine</i>	14.646	37.059	51.705	46.686	5.019	752
29. Gyarmat- és fűszeráruk — <i>Denrées coloniales et épices</i>	17.800	73.703	91.503	86.373	5.130	1.657
30. Italok, mindenneműek — <i>Boissons de toutes sortes</i>	377	905	1.282	1.007	275	5.015
31. Juta és jutaáruk — <i>Jute et articles de jute</i>	176	4.262	4.438	4.382	56	2.456
32. Kénkovand — <i>Pyrite</i>	—	—	—	—	—	102.536
33. Koks — <i>Coke</i>	23.472	75.171	98.643	68.059	30.584	3.853
34. Konzervek (hús, hal stb.) — <i>Conserves (de viande, de poisson, etc.)</i>	1.432	19.480	20.912	19.886	1.026	6.540
35. Kövek — <i>Pierres</i>	441	5.105	5.546	1.620	3.926	3.522
36. Kőszén — <i>Charbon</i>	62.600	273.354	335.954	334.700	1.254	37.292
37. Műtrágya — <i>Engrais artificiels</i>	127	100	227	202	25	3.991
38. Olajok, zsiradékok — <i>Huiles et graisses</i>	1.114	28.638	29.752	28.464	1.288	—
39. Pamut (gyapot) — <i>Coton</i>	5.171	59.859	65.030	62.603	2.427	19.440
40. Papír és papíráruk — <i>Papiers et articles en papier</i>	35.770	442.609	478.379	413.559	64.820	26.853
41. Rongyok — <i>Chiffons</i>	130	16.759	16.889	16.645	244	2.709
42. Só — <i>Sel</i>	—	—	—	—	—	109.177
43. Tűzifa — <i>Bois à brûler</i>	36.441	209.840	246.281	214.734	31.547	6.240
44. Üveg és üvegáruk — <i>Verres et ouvr. de verre</i>	—	3.225	3.225	2.811	414	1.949
45. Vas- és acéláruk — <i>Ouvrages en fer et en acier</i>	1.539	19.511	21.050	19.125	1.925	689.373
46. Vegyiáruk — <i>Articles chimiques</i>	12.673	69.380	82.053	70.147	11.906	45.278
47. Egyéb áruk — <i>Autres articles</i>	6.094	59.837	65.931	58.348	7.583	85.223
Összesen — Total	626.015	2,461.033	3,087.048	2,408.610	678.438	2,229.967

bona került. A tárház egész forgalma 24.2%-kal növekedett. A gabonafélék közül búzából 74 ezer, árpából és zabból 6—6 ezer q-val több, ezzel szemben rozsból 7 ezer, tengeriből 35 ezer q-val kevesebb került betárolásra, mint az előző évben. A búzaliszt betárolt mennyisége 12 ezer q-val haladta meg az előző évit. A kitérés mennyisége

búzából 216 ezer, búzalisztből 17 ezer q-val volt több, viszont rozsból 21 ezer, árpából 15 ezer, zabból pedig 1 ezer q-val kevesebb került kitérésre.

Az áruszínekben elhelyezett áruk mennyisége 24.7%-kal haladta meg az előző évi mennyiséget, az onnan elszállított áruké pedig 23.6%-kal volt több. Az áruszínek összes forgalma 24.2%-kal emelkedett. Megnövekedett a papír- és papír-árak, bőrök, konzervek betárolt mennyisége, ezzel szemben gyarmat- és fűszeráruból, pamutból, gumi-áruból kevesebb került tárolásra.

A nyílt rakterületeken az év folyamán 10.4%-kal kevesebb árut helyeztek el, mint az előző évben. Az elszállított áruk mennyisége azonban 0.5%-kal volt több. Végeredményben a nyílt rakodók forgalma 5.1%-os visszaesést mutat. A betárolásnál a csökkenés legnagyobb részét a kőszén okozza, amelyből 105 ezer q-val kevesebb került tárolásra, azonban a tűzifa, fűrészeltfa, koks és vegyiárak tárolásra hozott mennyisége megnövekedett.

A közvetlen átrakási forgalom 6.0%-kal növekedett. Az átrakott áruk közül különösen a búza, búzaliszt, dohány, fasejtanyag, kőszén és a vegyi áruk mennyisége emelkedett nagyobb mértékben, ezzel szemben a rozs, tengeri, borsó, olajosmagvak, fémek, fűrészeltfa, kénkovand és a só átrakott mennyisége kevesebb lett.

A petróleummedencébe az év folyamán 26.8%-kal több árut tároltak be, onnan pedig 19.7%-kal több árut szállítottak el, mint az előző évben. A

2. A kereskedelmi és petróleummedence együttes forgalma.

Trafic total du bassin commercial et du bassin pétrolier.

Megnevezés <i>Spécification</i>	Betárolás q <i>Marchandises entrées</i> q		Kitérés q <i>Marchandises sorties</i> q		Összesen q <i>Ensemble</i> q	
	1938	1939	1938	1939	1938	1939
a) Kereskedelmi medence — Bassin commercial						
Gabonatárház — Silo	752.638	876.091	581.314	780.843	1,333.952	1,656.934
Áruszínék — Entrepôts	739.458	921.855	734.357	907.992	1,473.815	1,829.847
Nyílt rakterület — Embarcadère et débarcadère	740.320	663.087	716.217	719.775	1,456.537	1,382.862
Együtt — Total	2,232.416	2,461.033	2,031.888	2,408.610	4,264.304	4,869.643
Közvetlen átrakás — Transbordements directs	—	—	—	—	2,104.680	2,229.967
Összesen — Total	2,232.416	2,461.033	2,031.888	2,408.610	6,368.984	7,099.610
b) Petróleummedence — Bassin pétrolier						
Összes forgalom — Trafic total du bassin pétrolier	1,011.942	1,282.825	965.442	1,155.499	1,977.384	2,438.324
Mindössze — Total général	3,244.358	3,743.858	2,997.330	3,564.109	8,346.368	9,537.934

3. A petróleummedence 1939. évi forgalma. — *Trafic du bassin pétrolier en 1939.*

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	Készlet 1939 I. 1-én - Stocks au 1 ^{er} janv. 1939	Érkezett — <i>Arrivés</i>				Elszállított — <i>Expédiés</i>				Készlet 1939 XII. 31-én Stocks au 31 déc. 1939
		vasúton par chem. de fer	vízúton par eau	közúton par route	összesen total	vasúton par chem. de fer	vízúton par eau	közúton par route	összesen total	
m é t e r m á z s á k b a n — e n q										
Nyers ásványolaj — <i>Huile minérale brute</i>	142.790	476.173	566.913	—	1,043.086	—	—	—	—	127.250
Benzin — <i>Essence</i>	61.208	101.970	7.813	2.731	112.514	145.236	4.876	204.565	354.677	64.335
Világító-kőolaj — <i>Pétrole d'éclairage</i>	12.436	35.474	—	1.092	36.566	161.243	12.100	102.220	275.563	33.317
Gázolaj — <i>Gaz oil</i>	7.725	12.758	—	281	13.039	85.408	6.000	49.469	140.877	9.214
Ásványi kenőolaj — <i>Huile minérale lubrifiante</i>	18.449	34.089	1.641	278	36.008	37.552	2.283	62.300	102.135	22.903
Ásványolaj feldolgozás céljaira — <i>Demi-produits d'huiles minérales</i>	23.892	4.876	15.035	—	19.911	—	—	—	—	24.830
Egyéb — <i>Autres</i>	13.544	19.972	146	1.583	21.701	132.364	705	149.178	282.247	7.145
Mindössze — Total	280.044	685.312	591.548	5.965	1,282.825	561.803	25.964	567.732	1,155.499	288.994

betárolt áruk mennyisége emelkedett, kivéve a benzint, amelyből valamivel kevesebb érkezett, mint az előző évben. Az elszállított áruk mennyisége valamennyinél emelkedést mutat. Az évvégi

készlet benzinből, világítóköolajból, gázolajból és ásványi kenőolajból nagyobb, nyers ásványolajból azonban kisebb volt az előző évinél.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

SZELLEMI, ERKÖLCSI ÉLET

Felsőoktatásunk különös tekintettel a visszacsatolt területekre.

L'enseignement supérieur en Hongrie, spécialement au point de vue des régions libérées.

Résumé. La Statistique hongroise a fait dans l'année scolaire 1938—39 une enquête sur les étudiants originaires de deux régions enlevées à la Hongrie 20 ans auparavant, la zone nord, réincorporée en vertu de la sentence de Vienne du 2 novembre 1938, et la Subcarpathie, libérée le 15 mars 1939. Au moment de l'enquête, il y avait, dans les Universités et autres Ecoles supérieures de Hongrie, 775 étudiants venus de ces régions (747 de la zone nord, 28 de la Subcarpathie), qui représentaient 5·9% du nombre total (13.219) des étudiants de notre pays. Et il est bien probable que pendant les années qui vont venir, ces régions nous enverront encore plus d'étudiants.

Les étudiants originaires des régions libérées, et dont 95·9% déclaraient avoir le hongrois pour langue maternelle, se répartissaient ainsi: aux Universités, 62·9% (dont la plupart — les $\frac{4}{5}$ — à Budapest et à Debrecen, situés le plus près de ces régions); étudiants en médecine, 34·7%; en droit, 31·4%; étudiants de philosophie, 25·1%.

*

Az 1938/39. tanév igen öröndetes eseményt és fontos változást jelent a hazai tanügyi statisztika történetében: ez volt ugyanis az első alkalom, amidőn a megnagyobbodott ország oktatási viszonyaira vonatkozó adatgyűjtések kapcsán a felvidéki iskolák, tan-

erők és tanulók ismét a magyar statisztika által vétettek számba. Így ez a tanév volt az, amelyben az 1938. november 2-i bécsi döntés alapján visszacsatolt felvidéki terület és visszatért Kárpátalja főiskolai hallgatóságát is húsz év után nem mint „külföldi“, hanem ismét mint magyar állampolgárokat vehettük számba és üdvözölhattük a hazai egyetemek és főiskolák falai között. Ezt az alkalmat használta fel a hivatalos statisztikai szolgálat arra, hogy a visszakerült felvidéki¹⁾ hallgatóságra vonatkozó adatokat külön feldolgozza, hogy megismerhessük egyetemi és főiskolai hallgatóságunknak azt az új csoportját, amely az elemi iskolától kezdve az egyetemi évekig idegen szellemiségű oktatási intézetekben nevelődött.

A felvétel a tanév II. felében rendszerezett statisztikai adatgyűjtés alkalmával tör-

¹⁾ A visszacsatolt felvidéki területről és a visszatért Kárpátaljáról származó hallgatóság megjelölésére rövidség kedvéért a következőkben a „felvidéki“ szót használjuk, mert e hallgatóság legnagyobb részben (96·4%) a Felvidékről való és Kárpátaljáról csak 28 hallgató volt közöttük.

3. A petróleummedence 1939. évi forgalma. — *Trafic du bassin pétrolier en 1939.*

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	Készlet 1939 I. 1-én - Stocks au 1 ^{er} janv. 1939	Érkezett — <i>Arrivés</i>				Elszállított — <i>Expédiés</i>				Készlet 1939 XII. 31-én Stocks au 31 déc. 1939
		vasúton par chem. de fer	víziúton par eau	közúton par route	összesen total	vasúton par chem. de fer	víziúton par eau	közúton par route	összesen total	
m é t e r m á z s á k b a n — e n q										
Nyers ásványolaj — <i>Huile minérale brute</i>	142.790	476.173	566.913	—	1,043.086	—	—	—	—	127.250
Benzin — <i>Essence</i>	61.208	101.970	7.813	2.731	112.514	145.236	4.876	204.565	354.677	64.335
Világító-kőolaj — <i>Pétrole d'éclairage</i>	12.436	35.474	—	1.092	36.566	161.243	12.100	102.220	275.563	33.317
Gázolaj — <i>Gaz oil</i>	7.725	12.758	—	281	13.039	85.408	6.000	49.469	140.877	9.214
Ásványi kenőolaj — <i>Huile minérale lubrifiante</i>	18.449	34.089	1.641	278	36.008	37.552	2.283	62.300	102.135	22.903
Ásványolaj feldolgozás céljaira — <i>Demi-produits d'huiles minérales</i>	23.892	4.876	15.035	—	19.911	—	—	—	—	24.830
Egyéb — <i>Autres</i>	13.544	19.972	146	1.583	21.701	132.364	705	149.178	282.247	7.145
Mindössze — Total	280.044	685.312	591.548	5.965	1,282.825	561.803	25.964	567.732	1,155.499	288.994

betárolt áruk mennyisége emelkedett, kivéve a benzint, amelyből valamivel kevesebb érkezett, mint az előző évben. Az elszállított áruk mennyisége valamennyinél emelkedést mutat. Az évvégi

készlet benzinből, világítóköolajból, gázolajból és ásványi kenőolajból nagyobb, nyers ásványolajból azonban kisebb volt az előző évinél.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

SZELLEMI, ERKÖLCSI ÉLET

Felsőoktatásunk különös tekintettel a visszacsatolt területekre.

L'enseignement supérieur en Hongrie, spécialement au point de vue des régions libérées.

Résumé. La Statistique hongroise a fait dans l'année scolaire 1938—39 une enquête sur les étudiants originaires de deux régions enlevées à la Hongrie 20 ans auparavant, la zone nord, réincorporée en vertu de la sentence de Vienne du 2 novembre 1938, et la Subcarpathie, libérée le 15 mars 1939. Au moment de l'enquête, il y avait, dans les Universités et autres Ecoles supérieures de Hongrie, 775 étudiants venus de ces régions (747 de la zone nord, 28 de la Subcarpathie), qui représentaient 5·9% du nombre total (13.219) des étudiants de notre pays. Et il est bien probable que pendant les années qui vont venir, ces régions nous enverront encore plus d'étudiants.

Les étudiants originaires des régions libérées, et dont 95·9% déclaraient avoir le hongrois pour langue maternelle, se répartissaient ainsi: aux Universités, 62·9% (dont la plupart — les $\frac{4}{5}$ — à Budapest et à Debrecen, situés le plus près de ces régions); étudiants en médecine, 34·7%; en droit, 31·4%; étudiants de philosophie, 25·1%.

*

Az 1938/39. tanév igen öröndetes eseményt és fontos változást jelent a hazai tanügyi statisztika történetében: ez volt ugyanis az első alkalom, amidőn a megnagyobbodott ország oktatási viszonyaira vonatkozó adatgyűjtések kapcsán a felvidéki iskolák, tan-

erők és tanulók ismét a magyar statisztika által vétettek számba. Így ez a tanév volt az, amelyben az 1938. november 2-i bécsi döntés alapján visszacsatolt felvidéki terület és visszatért Kárpátalja főiskolai hallgatóságát is húsz év után nem mint „külföldi“, hanem ismét mint magyar állampolgárokat vehettük számba és üdvözölhattük a hazai egyetemek és főiskolák falai között. Ezt az alkalmat használta fel a hivatalos statisztikai szolgálat arra, hogy a visszakerült felvidéki¹⁾ hallgatóságra vonatkozó adatokat külön feldolgozza, hogy megismerhessük egyetemi és főiskolai hallgatóságunknak azt az új csoportját, amely az elemi iskolától kezdve az egyetemi évekig idegen szellemiségű oktatási intézetekben nevelődött.

A felvétel a tanév II. felében rendszerezett statisztikai adatgyűjtés alkalmával tör-

¹⁾ A visszacsatolt felvidéki területről és a visszatért Kárpátaljáról származó hallgatóság megjelölésére rövidség kedvéért a következőkben a „felvidéki“ szót használjuk, mert e hallgatóság legnagyobb részben (96·4%) a Felvidékről való és Kárpátaljáról csak 28 hallgató volt közöttük.

tént a szokásos főiskolai egyéni kérdő-minták útján. A feldolgozás előkészítése során külön választottak a visszacsatolt területéről származó hallgatók lapjai. A származás helyének megállapítása igen gondos körültekintéssel történt. Erre nézve a szülők lakóhelyére és foglalkozására, valamint a hallgató születési helyére vonatkozó adatok adtak az esetek túlnyomó többségében kielégítő támpontot. Figyelembe vétetett továbbá az a körülmény is, hogy a hallgató érettségi bizonyítványát hol, milyen intézetben szerezte, előzőleg milyen egyetemen, főiskolán végezte tanulmányait s hogy az 1938/39. tanévben szervezett „pótfélévre” beiratkozott-e.²⁾ További kétség esetén pedig a szükséges felvilágosítás közvetlenül a hallgatótól szereztetett be.

A hallgatóságnak ílymódon két csoportra való szétválasztását az 1939. év elején még annál könnyebben és biztosabban lehetett keresztülvinni, mert ekkor még nem vette kezdetét az a belső vándormozgalom (kölsönös áthelyezések, munkahely-, lakóhelyváltogatások stb.), amely később már ezt az elkülönítést nagy mértékben megnehezítette és egyben kevésbé megbízhatóvá is tette volna.

A következőkben tehát elsősorban a felvidéki hallgatóságra vonatkozó adatok fontosabb eredményét fogjuk ismertetni, párhuzamosan a tanév többi hallgatóságának megfelelő adataival. Ismertetésünk természetesen nem hagyhatja figyelmen kívül a

²⁾ A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a Felvidék visszaesésére vonatkozóan az onnan származó és a hazai egyetemekre elsősorban beiratkozott vagy átíratkozott hallgatók tanulmányi viszonyainak átmeneti rendezése, valamint a rájuk vonatkozó diákjóléti intézkedéseknek egyöntetű szabályozása céljából kiadott 29.700/1938. IV. sz. rendelete alapján a Felvidékről származó hallgatók a megállapított létszámon felül voltak az egyetemekre felvehető és az 1938/39. tanév I. felére 1938. évi december hó 1-ig iratkozhattak be. Ez időpontig vagy engedély alapján még a határidőn túl is beiratkozott hallgatók azonban e csonka félét csak az ú. n. „pótfélév” szabályszerű lehallgatásával érvényesíthették. Ez a „pótfélév” az egyetemeken (osztályain) a hallgatók részére 1939. évi január hó 2-től február hó 11-ig bezárólag évfolyamonként tartott meg, amelyen a tanárok összevontan adták elő az 1938/39. tanév I. félévének tananyagát és tartották meg szükséges mértékben a kapcsolatos gyakorlatokat. A felvidéki hallgatók ama részénél, amelyek a hazai egyetemekre csak a „pótfélévre” iratkozott be először, ez a pótfélév szabályszerű félévnek számított s így a felvidéki hallgatóság akár beiratkozott az 1938/39. tanév I. felére, akár nem, a „pótfélév” szabályszerű lehallgatása után már, mint a magyar egyetemeken második félévét hallgató egyetemi polgár iratkozhatott be a március hó 1-én kezdődő II. félévre.

mult adatgyűjtések tanulságait s így több viszonylatban az előző adatokra is utal.

A felvidéki terület sáv visszaesését a főiskolák számában is történelmi változás, amennyiben a kassai és a roznnyói római katolikus, az ungvári görög katolikus és az e tanévben szünetelt losonci ref. hittudományi főiskolák is visszakerültek. Így ismét van egy görög katolikus theológiánk, viszont a római katolikus hittudományi főiskolánk száma 24-re emelkedett. (Létesült még Kassán egy kereskedelmi főiskola is, ez azonban csak az 1939/40. tanévvel kezdte meg működését.)

Az összes és köztük a felvidéki hallgatóság létszámának főiskolák és tudománykarok szerint való megoszlására vonatkozólag az 1. sz. tábla és grafikon nyújtanak tájékoztatást.

Az egyetemi és főiskolai hallgatóság a háború utáni utolsó másfél évtizedben az 1930/31. tanévben érte el a legmagasabb (16.053) létszámot. Az azóta eltelt 9 tanév mindegyikében e létszám fokozatos visszaesését állapította meg a statisztika. Ez az irányzat a tárgyalt évben is továbbfolytatódott és az előző tanév 13.228-as létszámával szemben már csak 12.482 fővel (— 5,6%) számolhattunk volna, ha a 737¹⁾ felvidéki hallgatónak a hazai főiskolákon való megjelenése ezt a visszaesést nem ellensúlyozza. A tanév létszáma egy árnyalattal még így is kisebb, mint az 1937/38. évi és közel 2.900 (17,7%) fővel — sőt ha a Felvidékről jött hallgatókat leszámítjuk, több mint három és félezerrel (3.571) — kevesebb hallgatót vett volna számba a statisztika, mint a legmagasabb létszámot jelentő 1930/31. tanévben. A hallgatók számának ez a visszaesése 22,3%-ot jelent. Ezekből láthatjuk, hogy a visszatért Felvidék fiataljai a hazai egyetemeken és főiskolákon való megjelenése a hallgatóság számának alakulásában nem vont maga után ennek emelkedését, hanem csupán megállította annak a 9 év óta már állandósult esőkenését.

A hazai egyetemekre és főiskolákra az 1938/39. tanév II. felében az 1938. november 2-i bécsi döntés által visszacsatolt felvidéki részről 747, a Kárpátaljáról pedig 28, összesen tehát 775 hallgató iratkozott be, ami a hallgatói létszám 6,2%-kal való emelkedését jelentette. A hallgatók közül 38 olyan

¹⁾ Ebben az esetben természetesen nem vétetett a felvidékiek számához az az egyébként szintén a visszacsatolt Felvidékről származó 38 hallgató, akik már az előző tanévben is — mint külföldi állampolgárok — hallgatói voltak a hazai egyetemeknek és főiskoláknak.

1. A hallgatók száma az 1930/31. és 1934/35—1938/39. tanévekben.
Nombre des étudiants dans l'année scolaire 1930—31 et de 1934—35 à 1938—39.

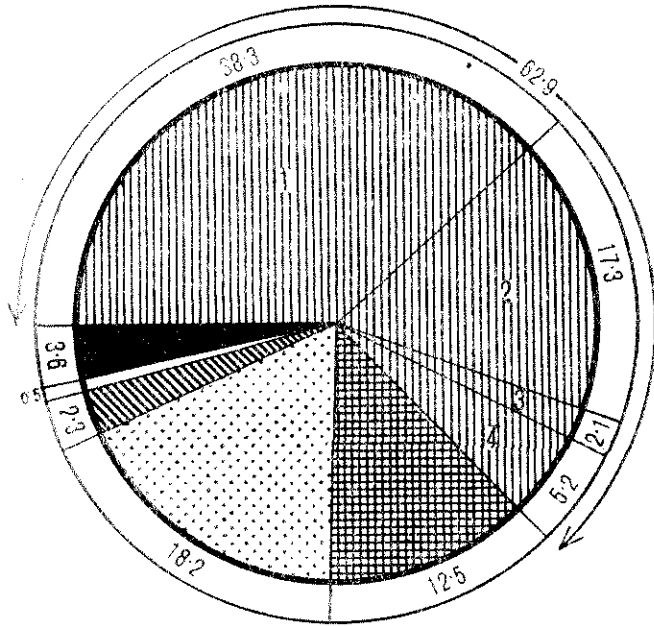
Főiskolák, tudománykarok <i>Ecoles supérieures et facultés</i>	1930/31	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39		
						Összesen <i>Total</i>	Ebből felvidéki <i>Dont pour la zone nord recouvrée</i>	
Tudományegyetemek — Universités								
Budapest	5.198	4.919	4.625	4.348	4.016	3.947	297	
Debrecen	1.393	1.319	1.185	1.139	971	1.051	134	
Pécs	1.417	1.521	1.469	1.400	1.280	1.096	16	
Szeged	1.779	1.545	1.380	1.250	1.151	1.109	40	
Összesen — <i>Totaux</i>	9.787	9.304	8.659	8.137	7.418	7.203	487	
Tudománykarok — Facultés								
Hittudományi — <i>Facultés de théologie</i>	406	452	404	394	388	359	27	
Jog- és államtudományi — <i>Facultés de droit et des sciences polit.</i>	4.289	4.338	4.033	3.767	3.512	3.258	152	
Államszámviteli tanf. — <i>Cours de comptabilité publ.</i>	198	146	195	254	318	319	1	
Orvostudományi — <i>Facultés de médecine</i>	2.202	1.997	1.845	1.709	1.451	1.530	169	
Bölcészeti — <i>Facultés de philosophie</i>	2.457	2.175	1.977	1.813	1.576	1.571	122	
Gyógyszerészeti tanfolyam — <i>Cours de pharmacie</i>	235	196	205	200	173	166	16	
Összesen — <i>Totaux</i>	9.787	9.304	8.659	8.137	7.418	7.203	487	
József nádor műszaki és gazdaságtud. egyetem Université des sciences techniques et économiques, portant le nom du palatin Joseph								
Mérnöki oszt. — <i>Section d'ingénieurs</i>	477	244	178	145	168	188	12	
Építésmérnöki oszt. — <i>Section d'architecture</i>	232	117	91	101	106	104	6	
Gépészmérn. oszt. — <i>Section d'ingénieurs mécaniciens</i>	614	426	385	377	423	558	18	
Vegyésmérnöki oszt. — <i>Section d'ingénieurs chimist.</i>	46	72	107	107	129	139	6	
Bánya- és kohómérnöki oszt. — <i>Section d'ingénieurs miniers et métallurg.</i>	50	72	79	118	131	131	3	
Erdőmérnöki oszt. — <i>Section d'ingénieurs forestiers</i>	88	81	80	96	95	90	6	
Mezőgazdasági oszt. — <i>Section d'agriculture</i>	227	169	135	162	163	210	3	
Állatorvosi oszt. — <i>Section vétérinaire</i>	299	304	321	342	338	337	10	
Közgazdasági és keresk. oszt. — <i>Sect. d'économie polit. et de commerce</i>	918	717	623	676	616	583	32	
Közigazgatási oszt. — <i>Section d'administration publ.</i>	209	169	163	168	144	137	1	
Közgazdasági tanf. — <i>Cours d'économie polit.</i>	58	21	18	14	15	3	—	
Revizori és keleti intézet — <i>Cours pour élèv. reviseurs et Institut dit Oriental</i>	43	9	4	—	—	—	—	
Összesen — <i>Totaux</i>	3.261	2.401	2.184	2.306	2.328	2.480	97	
Hittudományi főisk. — Écoles supérieures de théologie								
pour le culte	Róm. kat. — <i>catholique romain</i>	700	886	854	881	876	943	79
	Gör. kat. — <i>uniata</i>	—	—	—	—	—	31	26
	Református — <i>calviniste</i>	209	234	215	180	166	193	35
	Izraelita — <i>israélite</i>	33	40	40	46	51	62	1
Összesen — <i>Totaux</i>	942	1.160	1.109	1.107	1.093	1.229	141	
Jogakadémiák — „Académies“ (écoles supér.) de droit								
Jogi karok — <i>Facultés de droit</i>	898	918	874	820	822	763	18	
Államszámviteli tanfolyamok — <i>Cours de comptabilité publique</i>	16	13	14	27	19	15	—	
Gazdasági akadémiák — „Académies“ (écoles supér.) d'agriculture								
Képzőművészeti főiskola — <i>École supérieure des Beaux-Arts</i>	358	376	403	405	458	422	4	
Polgári isk. tanár(nő)képző-főisk. — <i>Écoles normales (pour les deux sexes) d'école primaire supér.</i>	366	336	346	311	322	314	16	
Gyógypedagógiai tanárképző főisk. — <i>École normale supér. de médico-pédagogie</i>	252	390	452	506	581	617	1	
Testnevelési főiskola — <i>École supérieure d'éducation physique</i>	44	80	59	39	17	1)	—	
Testnevelési főiskola — <i>École supérieure d'éducation physique</i>	129	110	116	163	170	176	11	
Mindössze — Total général	16.053	15.088	14.216	13.821	13.228	13.219	775	
Ebből nő — <i>Dont femmes</i>	2.193	2.033	1.951	1.889	1.714	1.771	72	

1) Szünetelt. — *Fermée.*

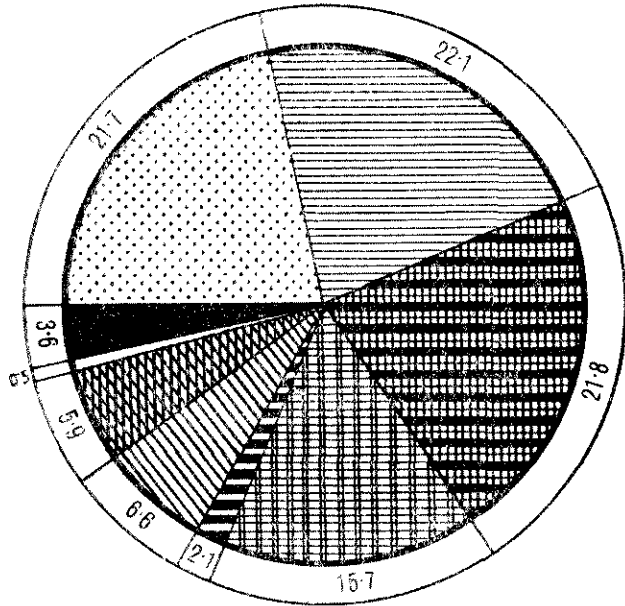
I. A FELVIDÉKI HALLGATÓK MEGOSZLÁSA FŐISKOLÁK ÉS TUDOMÁNYSZAKOK SZERINT

RÉPARTITION, PAR ECOLES SUPÉRIEURES ET FACULTÉS, DES ÉTUDIANTS ORIGINAIRES DE LA ZONE NORD
1938/39.

a) FŐISKOLÁK SZERINT
PAR ECOLES SUPÉRIEURES

b) TUDOMÁNYSZAKOK SZERINT
PAR FACULTÉS OU SECTIONS

- Tudományegyetemek:
Universités:
- 1. Budapest
- 2. Debrecen
- 3. Pécs
- 4. Szeged
- Műegyetem
Université des sciences techniques
- Egyéb főiskolák
Autres Ecoles supérieures
- Hittudományi főiskolák
Ecoles supér. de théologie
- Jogakadémiák
Académies de droit
- Gazdasági főiskolák
Ecoles supér. d'agriculture

- Hittudományi hallgatók
Théologiens
- Joghallgatók
Etudiants en droit
- Orvostanhallgatók
Etudiants en médecine
- Bölcsészethallgatók
Etudiants de philosophie
- Egyéb főiskolai hallgatók
Elèves des autres Ecoles supérieures
- Gyógysz. tanf. hallgatók
Etudiants en pharmacie
- Műegyetem műszaki osztályain hallgatók
Elèves des sect. techn. de l'Université des sc. techn.
- Műegyetem egyéb osztályain hallgatók
Elèves des autres sect. de l'Université des sc. techn.
- Gazd. akadémiai hallgatók
Elèves des Académies d'agriculture

M. St. Sz. 1940.

R. H. de St. 1940.

volt, aki már az előző években is mint külföldi, „cseh-szlovák“ állampolgár magyar egyetemeken és főiskolákon folytatta tanulmányait, úgyhogy tulajdonképpen csak 737 hallgató volt olyan, aki a visszacsatolás által létrejött terület- és népességgyarapodás folytán a hazai egyetemi és főiskolai tanulmányokba újonnan kapcsolódott be.

A hallgatók létszámát és nemek szerint való megoszlását a következő összeállítás tünteti fel:

Ország-rész	Férfi		Nő		Összes	
	h a l l g a t ó					
	szám	%	szám	%	szám	%
Trianoni Magyar-ország ¹⁾	10.745	86.4	1.699	13.6	12.444	94.1
Felvidéki terület	703	90.7	72	9.3	775	5.9
Összesen: . .	11.448	86.6	1.771	13.4	13.219	100.0

¹⁾ Meg kell jegyeznünk, hogy a hallgatóságnak „trianoni magyarországi“ jelzéssel való megkülönböztetése nem egészen szabatos, mert a hallgatóság e csoportjának adataiban nem csupán a bécsi döntés előtti csonkaországi, hanem a 377 (2.9%) külföldi állampolgár adatai is bennfoglaltatnak, azonban ezek adatai a magyar honos hallgatókétól el nem választhatók.

A felvidéki hallgatóságnak az itt feltüntetett 5.9%-os részesedése azonban még öszszébb zsugorodik akkor, ha a szorosán vett felvidéki és trianoni magyarországi létszámot állítjuk egymás mellé; a felvidéki létszámból ugyanis le kell vonni a 28 kárpát-aljai, a trianoni részből pedig a 377 külföldi honos hallgatót. Ezeknek a létszámból való kiemelése után a Felvidékre eső hányad csak 5.8%.

A hallgatólétszámot a népesség számához viszonyítva azt látjuk, hogy a visszacsatolt felvidéki részen 10 ezer lakosra csupán 7.2, a trianoni területen pedig 13.1 hallgató jut. Ezeknek az arányoknak a szembeállítása azonban nem helyes, mert a két terület között a felsőfokú oktatásban való részesedés aránytalanságát kihangsúlyozva, látszólag a visszatért Felvidék alacsonyabb kulturális színvonalára utalnak. Ennek megítélésénél hivatkozni kell azokra az általánosan ismert tényekre, amelyek alapján ezek a számok igazi jelentőségük szerint bírálhatók el.

Utalnunk kell itt egyrészt azokra az anyaországitól egészen eltérő társadalmi és gazdasági vonatkozásokra és a főiskolai tanulmányok folytatása szempontjából fontos előfeltételekre, amelyek között a felvidéki magyar kisebbség a cseh megszállás alatt élt. Gondoljunk a cseh iskolapolitikára, amelynek nem az volt a törekvése, hogy a magyar kisebbség fiai minél nagyobb számban végezzenek középiskolai tanulmányokat, hogy ennek birtokában azután a felsőfokú oktatásnak is részeseivé válhassanak. Ha volt is magyar tannyelvű (de inkább csak tagozatú) középiskola, a magyarság széles rétege nem volt olyan gazdasági helyzetben, hogy fiait ott nagyobb számmal iskoláztathassa. Emellett a közép-, de főleg a magasabbfokú képzés megszerzésénél még az a döntő szempont is megfontolásra készítette a felvidéki ifjúságot, hogy a nagy nehézségek és anyagi áldozatok árán megszerzett oklevél birtokában az elhelyezkedés lehetőségei és esélyei igen szűk területre, leginkább csak szabad pályákra korlátozódtak.

A felvidéki hallgatólétszám azért sem tekinthető még teljesnek, mert a visszacsatolás legelső feléve nem lehetett mindenütt alkalmas arra, hogy a volt cseh-szlovák főiskolákon hallgató felvidéki ifjúság hiánytalanul jelentkezék a magyar főiskolákon. Másrészt az államfordulat következtében előállt új helyzet nyújtotta kedvezőbb lehetőségek sem éreztethették ily rövid idő alatt hatásukat. Ez a helyzet azonban az évek során sokat módosul; változtat majd rajta a régi magyar középiskolák visszaállítása, ami által a magyarság ismét birtokába jut annak a lehetőségnek, hogy fiai a középiskolákat elvégezve, a mostaninál nagyobb számmal legyenek képviselve a hazai egyetemek és főiskolák hallgatóságában.

Kárpátaljáról csak 28 hallgatót vett számba az adatgyűjtés. E terület visszatérése és az ottani viszonyok konszolidálása ugyanis olyan időben történt, amikor már erősen előrehaladt a tanév II. feléve. Ezenkívül az ott lévő gazdasági és kulturális színvonal alacsonyabb volta, a középiskolát végzett fiatalság gyér száma is oka annak, hogy Kárpátaljának a március 15-e után felszabadított részét egyelőre csak ilyen kis számú hallgatóság képviselte. Valószínű azonban, hogy jövő adatgyűjtéseink itt is sokkal kedvezőbben fogják majd elénk tárni e terület fiainak a hazai főiskolák hallgatóságában való részeseését.

A felvidéki hallgatóságnak *főiskolák és tudománykarok között való megoszlását* vizsgálva azt látjuk, hogy a hallgatóságnak több mint fele (62·9%) a tudományegyetemen folytatta tanulmányait. Ezekután a hittudományi főiskolákon (18·2%) és a József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetemen (12·5%) találjuk őket jelentékenyebb számban. (A műegyetem műszaki osztályaira a 775 hallgató közül 51 (6·6%) iratkozott.) A többi főiskolákon a felvidéki hallgatóság aránya az előzőeknél már sokkal alacsonyabb, így az egyéb főiskolákon 3·6%-át, a jogakadémiákon 2·3%-át tették a hallgatóságnak, a gazdasági akadémiákra pedig csak 4 hallgató iratkozott be a Felvidékről.

A felvidéki hallgatóságnak az egyes tudományegyetemen való elhelyezkedésében az területiség elvének érvényesülését szemlélhetjük, amennyiben több mint $\frac{4}{5}$ -ét a Felvidékhez közelebb fekvő és könnyen megközelíthető két egyetemen, a budapestin és debrecenin találjuk. E szempont mellett Budapestnek, mint az ország gazdasági és kulturális központjának értékelését kell látnunk abban a körülményben, hogy az egyetemi hallgatóknak több mint felét (61·0%) a Pázmány Péter tudományegyetemen anyakönyvelték el. Közülök legtöbben az egyetem orvosi (106) és jogi (88) karaira iratkoztak. A felvidéki egyetemi ifjúság másik tekintélyesebb részét (27·5%) Debrecenben találjuk, ahol már az összes hallgatóságnak is jelentékenyebb (12·8%) hányadát képezték s megjelenésük előidőzője volt annak, hogy míg a másik 3 egyetem — köztük a budapesti is, amely pedig közel 300 hallgatót kapott a visszatért Felvidékről — hallgatói létszáma ez évben továbbhanyaglott, addig a debreceni egyetemé 1.000 fölé emelkedve, tekintélyes (8·2%) gyarapodást ért el. Itt is az orvosi és a jogi karok népessége gyarapodott elsősorban. (Az előbbin 48, az utóbbin pedig 40 felvidéki hallgató volt.) E két egyetemen kívül a szegedire, de főleg a pécsi egyetemre — területi távolság miatt — természetesen jóval kevesebb felvidéki hallgató jutott.

A felvidéki egyetemi hallgatóságnak több mint $\frac{1}{3}$ -a (34·7%) orvosi, másik $\frac{1}{3}$ -a (31·4%) jogi és $\frac{1}{4}$ -e (25·1%) bölcsészeti tanulmányokat folytatott, az ezeken kívül fennmaradó kis hányad pedig a hittudományi karokra (5·5%) és a gyógyszerészeti tanfolyamokra (3·3%) esett. A Kárpátaljáról való 28 hallgató közül 11 a budapesti.

12 a debreceni és 1 a szegedi tudományegyetemeken, 2 a műegyetemen, 2 pedig az ungvári görög katolikus hittudományi főiskolán folytatott tanulmányokat. Karok szerint $\frac{3}{4}$ részben a jogi (10) és az orvosi (8) fakultás hallgatói közé tartoztak.

A hallgatóságnak évfolyamok szerint való megoszlásáról az alábbi összeállítás nyújt tájékoztatást:

	A felvidéki		A többi		Az összes	
	h a l l g a t ó k					
	szám	%	szám	%	szám	%
I. évfolyam	233	30.1	4.241	34.1	4.474	33.8
II. "	194	25.0	3.096	24.9	3.290	24.9
III. "	184	23.7	2.614	21.0	2.798	21.2
IV. "	117	15.1	1.904	15.3	2.021	15.3
V. "	47	6.1	589	4.7	636	4.8
Összesen:	775	100.0	12.444	100.0	13.219	100.0

Lényegesebb eltérés a felvidéki hallgatók évfolyamok szerinti tagozódásánál nem állapítható meg, az a többi hallgatóság megfelelő adataival hasonló alakulást tüntet fel.

A hallgatók megoszlását vallás és anyanyelv szerint a 2. sz. tábla ismerteti.

Az egyes *vallásfelekezeteknek* a főiskolai hallgatóságban való részesedését vizsgálva, azt látjuk, hogy a trianoni résznél a római katolikusok (+ 1.5%) és az evangélikusok (+ 1.1%) száma túlhaladja a népességben elfoglalt arányt, viszont a többi felekezet azt nem éri el. A felvidéki hallgatóság felekezeti megoszlásánál is találunk ilyen eltolódásokat, ahol viszont a görög katolikus (+ 3.3%), a református (+ 0.8%), valamint az evangélikus (+ 3.4%) hallgatók százaléka nagyobb az illető felekezetnek a népességben elfoglalt arányánál. Az izraeliták a hallgatók egyik csoportjában sem érik el a népességi arányt, mert a trianoni területen lévő 5.1%-os arányukkal szemben 3.9, a felvidéki 7.8%-os részesedésükkel szemben pedig csak 2.6%-ot tett a főiskolák izraelita hallgatósága.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban nem érdektelen, ha bemutatjuk annak a számításnak az eredményeit is, amely az izraeliták arányának pontosabb megállapítása céljából a hittudományi karokat és főiskolákat — mivel ezekre izraelita hallgató vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak ilyen (Rabbiképző) iratkozhat be — valamint a nem tulajdonképpeni egyetemi, ill. főiskolai hallgatóknak tekintendő államszámveteli tanfolyamok hallgatóit kire-

2. A hallgatók vallás és anyanyelv szerint az 1938/39. tanévben.

Etudiants par religion et langue maternelle, dans l'année scolaire 1938—39.

Vallás, anyanyelv <i>Religions et langues maternelles</i>	E t u d i a n t s				Összes <i>Total des étudiants</i>	
	Trianoni magyaror- szági — <i>de la Hongrie de Trianon</i>		Felvidéki <i>zones de la zone nord recouvrée</i>			
	h a l l g a t ó k					
	szám <i>nombr. abs.</i>	%	szám <i>nombr. abs.</i>	%	szám <i>nombr. abs.</i>	%
Vallás <i>Par religion</i>						
Róm. kat. <i>Catholiques ro- mains</i>	8.262	66.4	462	59.6	8.724	66.0
Gör. kat. — <i>Uni- ates</i>	214	1.7	82	10.6	296	2.2
Ref. — <i>Calvi- nistes</i>	2.392	19.2	152	19.6	2.544	19.2
Evang. — <i>Lu- thériens</i>	906	7.3	52	6.7	958	7.2
Gör. kel. — <i>Gréco- orientaux</i>	122	1.0	7	0.9	129	1.0
Unitárius — <i>Uni- taires</i>	48	0.4	—	—	48	0.4
Izraelita — <i>Isra- élites</i>	490	3.9	20	2.6	510	3.9
Egyéb — <i>Autres</i>	10	0.1	—	—	10	0.1
Össz. — <i>Totaux</i>	12.444	100.0	775	100.0	13.219	100.0
Anyanyelv <i>Par langue maternelle</i>						
Magyar — <i>Hon- grois</i>	12.204	98.0	743	95.9	12.947	98.0
Német — <i>Alle- mands</i>	93	0.8	5	0.6	98	0.7
Szlovák (tót) <i>Slovaques</i>	7	0.1	14	1.8	21	0.2
Magyaroros (ru- tén) — <i>Russes de Hongrie (Ru- thènes)</i>	4	0.0	12	1.6	16	0.1
Egyéb — <i>Autres</i>	136	1.1	1	0.1	137	1.0
Össz. — <i>Totaux</i>	12.444	100.0	775	100.0	13.219	100.0

keszti a számbavételből. Az ilymódon készített összeállítás eredményeit mind az összes, mind pedig a főiskolai hallgatóság felekezeti összetételének jövőbeli alakulása szempontjából különös jelentőséggel bíró I. évfolyamú hallgatókra vonatkozólag a 3. sz. táblán közöljük.

Az izraelita hallgatók ú. n. tisztább arányszámát szemlélve, nagyobb eltérést találunk az összes és az újonnan felvett I. éves izraelita hallgatók arányszáma között. Míg ugyanis az összes hallgatók között 4.0% volt a zsidóság részesedése, addig az I. évfolyam hallgatóságában ennek az

3. Az összes és az izraelita vallású hallgatók száma az 1938/39. tanévben.

Nombre des étudiants, avec indication des israélites, dans l'année scolaire 1938-39.

	Az összes hallgatók ¹⁾ Nombre tot. des étud. ¹⁾			Az I. éves hallgatók ¹⁾ Etudiants de lre année ¹⁾		
	száma nombres abs.	közül izr. dont israélites		száma nombres abs.	közül izr. dont israélites	
		szám nomb. abs.	%		szám nomb. abs.	%
Főiskolák, tudománykarok <i>Ecoles supérieures et facultés</i>						
Tudományegyet. — Universités						
Budapest	3.537	155	4.4	1.086	29	2.7
Debrecen	897	31	3.5	311	9	2.9
Pécs	999	43	4.3	299	5	1.7
Szeged	1.092	52	4.8	366	11	3.0
Összesen — Totaux . . .	6.525	281	4.3	2.062	54	2.6
Tudománykarok — Facultés						
Jog- és államtudományi — Facultés de droit et des sciences polit.	3.258	87	2.7	1.209	17	1.4
Orvostudományi — Facultés de médecine	1.530	93	6.1	318	11	3.5
Bölcsészeti — Facultés de philosophie	1.571	89	5.7	466	21	4.5
Gyógysz. tanfolyam — Cours de pharmacie	166	12	7.2	69	5	7.2
Összesen — Totaux . . .	6.525	281	4.3	2.062	54	2.6
József nádor műszaki és gazdaságtud. egyet. — Université des sciences techniques et économiques, portant le nom du palatin Joseph	2.480	117	4.7	1.034	32	3.1
Jogakadémiák — „Académies” (écoles supér.) de droit	763	25	3.3	218	2	0.9
Gazdasági akadémiák — Académies (écoles supér.) d'agriculture	422	8	1.9	158	3	1.9
Egyéb főiskolák — Autres écoles supérieures	1.107	17	1.5	296	1	0.3
Mindössze — Total général	11.297	448	4.0	3.768	92	2.4

¹⁾ A hittudományi karok és főiskolák, valamint az államszámveteli tanfolyamok hallgatói nélkül. — *Sans les Facultés (et écoles supér.) de théologie et sans les cours de comptabilité publique.*

arányának csak a felét (2.4%-ot) találjuk. A jövőben tehát az izraelita vallású hallgatók arányszámának további lényeges csökkenésével számolhatunk.

Az egyetemek közül legkisebb volt az izraelita hallgatók száma a debreceni egyetemen (3.5%), a karok közül pedig a jogi fakultások hallgatói között (2.7%), viszont az országos aránynál még mindig nagyobb számmal voltak találhatóak a tudományegyetemek többi karain, főleg a József nádor egyetem közgazdasági és kereskedelmi osztályán (7.6%). Ezzel szemben az egyetem bánya- és erdőmérnöki, valamint a közigazgatási osztályain izraelita hallgató nem volt. A képzőművészeti és testnevelési főiskolákon pedig az I. évfolyamra nem iratkozott izraelita vallású hallgató.

Arra nézve, hogy az utolsó 9 tanév alatt milyen jelentős változás állott elő az ösz-

szes és az izraelita vallású egyetemi és főiskolai hallgatószámában, az alábbi adatok tájékoztatnak:

Tanév	Az összes hallgatók			Az I. éves hallgatók		
	száma	közül izraelita		száma	közül izraelita	
		szám	%		szám	%
1930/31	16.053	1.689	10.5	5.229	539	10.3
1938/39	13.219	510	3.9	4.474	109	2.4
Különb- ség (+ -)	(sz. -2.834 % -17.7)	(-1.179 -69.8)	—	(-755 -14.4)	(-430 -79.8)	—

A hallgatószám *anyanyelv* szerinti megoszlásának képét nem változtatta meg a Felvidék ifjúságának főiskoláinkon való megjelenése, mert az onnan jött hallgatók 95.9%-a szintén magyarnak vallotta magát. Ez az arányszám nem sokkal alacsonyabb a trianoni rész megfelelő arányánál. Hogy a felvidéki hallgatók között ez évben még ily kis létszámmal szerepeltek szlovák (tót) anyanyelvű hallgatók, ennek egyik valószínű oka az lehet, hogy a hazai szlovák ifjúság egyrésze a külföldön megkezdett főiskolai tanulmányokat egyelőre ott folytatja tovább.

A hallgatók *életkorára* vonatkozó adatok szerint a trianoni ország rész hallgatószámának kormegoszlása a fiatalabb évjáratok magasabb számánál fogva a felvidékinél előnyösebb tagozódást mutat. Míg a hallgatószámokban ebben a csoportjában a 18—22 évesek aránya 68.9%, a 23—25 éveseké pedig 18.1% volt, addig ezek a korosztályok a felvidéki hallgatószámánál 61.8, illetőleg 26.8%-ot tettek. A 26—30 évesek arányánál a két hallgatószám között már nincs eltérés (8.6 és 8.8%), viszont 30 évesnél idősebbek természetesen a trianoni magyarországi hallgatószám körében voltak inkább találhatóak. A felvidéki hallgatószám kedvezőtlenebb kormegoszlása is azt mutatja, hogy a felvidéki ifjúság már a főiskolákra sem juthatott el zökkenőmentesen s az ottani előhaladása — amint azt a későbbiekben látni fogjuk — sem volt olyan szabályszerű és folyamatos, mint az anyaországiaké.

A magyar anyanyelvű hallgatószám *nyelvtudására* vonatkozólag a 4. sz. tábla és a II. sz. grafikon¹⁾ nyújt tájékoztatást.

¹⁾ E grafikon B) alatti részével kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az a más nyelven is beszélő magyar anyanyelvű hallgatók által összesen beszélt idegen nyelvek százalékos megoszlását (gyakoriságát) tünteti fel, e hallgatók számára való tekintet nélkül!

4. A magyar anyanyelvű hallgatók nyelvtudása az 1938/39. tanévben.

Connaissance de langues des étudiants ayant le hongrois pour langue maternelle; chiffres pour l'année scolaire 1938—39.

Egyetemek és főiskolák <i>Ecoles supérieures et facultés</i>	A magyar anyanyelvű hallgatók <i>Etudiants ayant le hongrois pour langue maternelle</i>			A más nyelven is beszélő hallgatók közül <i>Etudiants parlant</i>			
	összes száma <i>total</i>	közül — <i>dont</i>		1 <i>langue étrang.</i>	2	3	4 v. több <i>4 ou plus de 4</i>
		csak anyanyelvén <i>ne parlant que leur langue matern.</i>	más nyelven is <i>parlant une ou plusieurs langues étrangères</i>				
		b e s z é l % - b a n — <i>p o u r c e n t a g e</i>					
Tudományegyetemek — <i>Universités</i>							
Budapest	3.880	41·0	59·0	26·7	21·2	8·6	2·5
Debrecen	1.043	63·1	36·9	18·0	11·6	5·3	2·0
Pécs	1.069	62·0	38·0	23·3	10·8	3·0	0·9
Szeged	1.100	58·5	41·5	22·9	12·0	5·1	1·5
Összesen — <i>Totaux</i>	7.092	50·1	49·9	24·4	16·8	6·7	2·0
József nádor műszaki és gazd.-tud. egyetem <i>Université des sciences techniques et économiques, portant le nom du palatin Joseph</i>	2.412	49·2	50·8	26·6	16·6	5·6	2·0
Hittudományi főiskolák — <i>Ecoles supér. de théologie</i>	1.178	68·2	31·8	22·4	7·3	1·3	0·8
Jogakadémiák — „ <i>Académies</i> “ (<i>Ecoles supér. de droit</i>)	773	66·6	33·4	19·8	10·0	2·9	0·7
Gazdasági akadémiák — „ <i>Académies</i> “ <i>d'agriculture</i>	421	72·0	28·0	19·9	6·2	1·9	—
Egyéb főiskolák — <i>Autres écoles supér.</i>	1.071	63·2	36·8	26·4	7·8	1·9	0·7
Mindössze — <i>Total général</i>	12.947	54·4	45·6	24·3	14·4	5·2	1·7
Ebből — <i>Dont</i>							
Trianoni Magyarország — <i>dans la Hongrie selon le traité de Trianon</i>	12.204	57·0	43·0	24·3	13·2	4·4	1·1
Visszacsatolt felvidéki terület — <i>dans la zone nord recouvrée</i>	743	10·6	89·4	24·4	34·6	19·8	10·6

Ezek az adatok a felvidéki hallgatók kedvezőbb nyelvismeretéről tesznek tanúságot. Ez az ifjúság ugyanis kényszerítve volt arra, hogy jövője, de legelsősorban is tanulmányainak elvégzése érdekében elsajátítsa mindazokat a nyelveket, amelyek szükségesek voltak ahhoz, hogy meg tudja állani a helyét abban a nehéz és egyenlőtlen küzdelemben, mely a kisebbségi sorsban levőknek osztályrészül jutott. Erre a küzdelemre a felvidéki fiatalság a szükséges nyelvtudás vértetét is kellőképpen megszerezte. Ezt bizonyítja ama körülmény, hogy míg a trianoni rész magyar anyanyelvű hallgatóinak több mint a fele (57·0%) csak anyanyelvén tudott, addig a felvidéki hallgatóknak csupán egytizede (10·6%) volt olyan, amely anyanyelvén kívül más nyelven nem beszélt. De nemcsak ezek az adatok szemléltetik a felvidéki ifjúság kedvezőbb nyelvismeretét, hanem azok is,

amelyek a hallgatóság kettőnél több nyelvet beszélők csoportjaira vonatkoznak. Ezek szerint új hallgatóságunknak több mint $\frac{1}{3}$ -a (a trianoni résznél 13·2%) 2, $\frac{1}{5}$ -e (a trianoni résznél 4·4%) 3 és 10·6%-a (a trianoni résznél 1·1%) 4 vagy több nyelven is beszél.

A felvidéki magyar anyanyelvű hallgatóság $\frac{4}{5}$ -e (73·0%) természetesen a tót nyelvet beszélte, amelyet igen sokszor a cseh nyelv ismeretével látunk kapcsolatban. Ezek után a német (31·8%) és a francia (17·4%) nyelvek azok, amelyeket a felvidéki hallgatóság leginkább ismert. A trianoni terület ifjúságánál természetesen a német nyelv tudása a legáltalánosabb (38·5%); utána a francia nyelv (12·8%) következik, amelyben a felvidéki hallgatóság jártasabb, viszont az angolul és az olaszul beszélő hallgató a felvidékiek között ritkább. (Angolul beszélt a trianoni részen

8·9, a Felvidéken 3·3%, az olasz nyelv megfelelő aránya 3·1, ill. 1·2% volt.)

A hallgatóság szociális helyzetére vonatkozó adatsorok közül elsősorban a lakásra és az étkezésre vonatkozókat ismertetjük a következő összeállítás kapcsán:

A hallgatók lakása és étkezése	Trianoni magyar- országi	Felvidéki
	hallgatóság %	
<i>Lakás</i>		
Szüleinél	41·2	1·7
Rokonainál	5·3	9·2
Hónapos szobában	16·1	21·8
Internátusban	22·3	49·4
Szemináriumban és rendházban	9·7	14·7
Egyéb helyen	5·4	3·2
Összesen	100·0	100·0
<i>Étkezés</i>		
Szüleinél	38·3	1·7
Rokonainál	4·5	6·6
Internátusban	12·6	22·6
Menzán	20·1	45·1
Szemináriumban és rendházban	9·6	14·5
Egyéb helyen	14·9	9·5
Összesen	100·0	100·0

E táblázat adataiból kitűnik az a különbség, amely a két hallgatóság lakás- és étkezési viszonyai között a felvidékiek hátrányára mutatkozik. Ugyanis a nyugodtabb életkörülményeket biztosító s egyben az eltartóknak is kisebb anyagi megterhelésével járó szülői ellátásban a felvidékiek közül csupán egy igen kis hányad részeseülhetett, szemben a trianoni terület hallgatóságának tekintélyes részével. Ennek következtében természetesen lényegesen különbözik főképp a hónapos szobában és internátusban lakó, valamint a menzán és internátusban étkező hallgatók aránya.

A szociális helyzet különbözőségét világítják meg azok az adatok is, amelyek azt mutatják, hogy a hallgatók tanulmányaik folytatásával kapcsolatban milyen fontosabb szükségletek tekintetében *szorulnak támogatásra*. Bár az idevonatkozó adatok — szubjektív természetüknél fogva — valószínűleg nem teljesen hű kifejezői a tényleg fennforgó szükségleteknek, mégis jellemzőek a főiskolai ifjúság szociális állapotára.

Az adatok szerint a hallgatók közül a legtöbb a *tandij* tekintetében óhajt támogatást; ilyen volt a trianoni rész támogatásra szoruló hallgatóságának 39·2, a felvidékieknek pedig 63·1%-a. Ezzel rokon-

szükséglet a *vizsgadíj*, melyről a hallgatóság 17·3, ill. 45·7%-a tesz említést. Amint az adatok mutatják, a tankönyvek beszerzése is súlyos gondot jelent a mai főiskolai ifjúságnak, mert 17·1, illetőleg 36·8% kért tankönyvsegélyt. Igazolásra találnak itt a lakás és étkezés adatainak előbbi ismertetésénél a felvidéki hallgatóságra vonatkozó megállapításaink. A lakás költségével kapcsolatban ugyanis a trianoni hallgatóság 14·6%-a, a felvidékiek közül pedig 33·3% tartott igényt támogatásra. Ezek az arányok az étkezésre vonatkozóan 13·5, ill. 43·5%-ot tettek. *Végső eredményben támogatásra szorult, illetőleg arra igényt tartott a trianoni rész hallgatóságának 47·5, a felvidékieknek pedig 70·9%-a.*

A hozzánk visszajött hallgatóságnak tehát közel $\frac{2}{3}$ része támogatásra, a diákvédő szociális intézmények által való határozott felkarolásra szorul. Az idegen uralom alatt gazdaságilag legyengült magyarság még nem juthatott abba a helyzetbe, hogy a magasabb képzés megszerzésével járó anyagi áldozathozatalnak úgy tudjon eleget tenni, hogy ez az ifjúság gondtalanul élhessen tanulmányainak. Ezt a lehetőséget pedig annál is inkább biztosítani kell számukra, mert a felvidéki ifjúság nagy részének nem csupán a rendes tanulmányi követelményeknek kell eleget tennie, hanem a főiskola változtatásával járó átmeneti nehézségektől eltekintve, még mindazokat a hiányokat is most kell pótolnia, amelyek az előző idegen szellemű oktatás folytán előálltak.

Az itt előadottakhoz kapcsolódnak a hallgatók *eltartására* vonatkozólag tájékoztatást nyújtó adatok. Ezekből azt látjuk, hogy míg a felvidékiek 91·7%-ának eltartásáról egyedül a szülők vagy egyéb eltartók gondoskodtak, addig az anyaországban már 11·3% teljesen, 9·8% pedig részben maga is elő tudta teremteni azokat a költségeket, amelyek a mindennapi megélhetést és a felsőfokú oktatásban való részvételt biztosítják.

A *szülők életbenlétére* vonatkozó adatok szerint a felvidéki hallgatóságnak ebben a vonatkozásban is kedvezőtlenebb a helyzete; az apa elhalálása révén félárva volt a felvidéki hallgatók közül 20·0%, míg a többi hallgatók közül 18·3%.

Közvetlenül befolyásolja még a hallgatók szociális helyzetét a *testvérek száma* is,

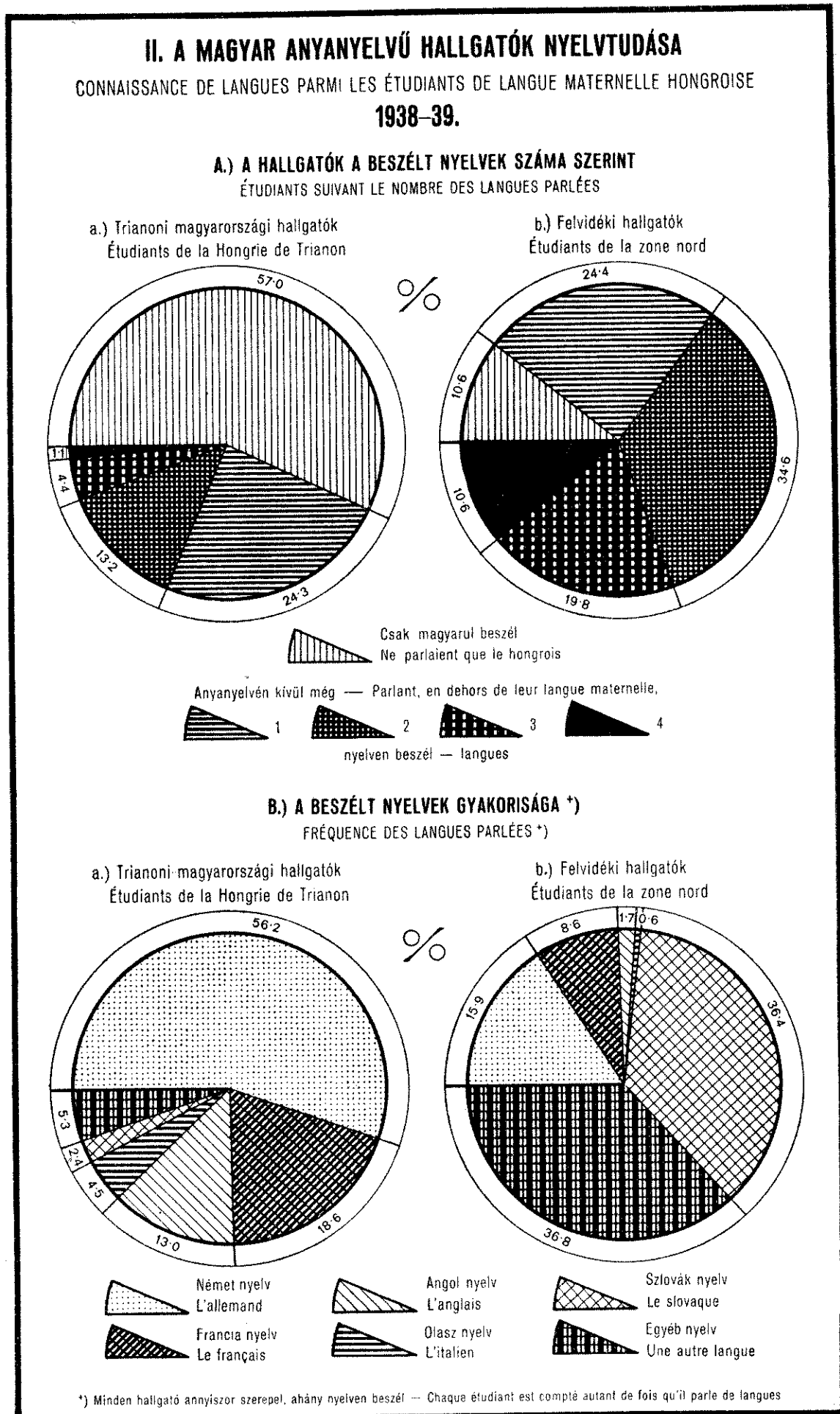
amire nézve a következőkben adunk tájékoztatást:

Testvérek száma	Trianoni magyarországi	Felvidéki
	h a l l g a t ó s á g	
	%	
Testvére nincs	18.1	12.7
1—2 testvére van	52.3	42.2
3—4 „ „	20.2	26.6
5—6 „ „	6.6	11.7
7 vagy több testvére van	2.8	6.8

A felvidéki hallgatók általában népesebb családokhoz tartoznak, mint a trianoni területiek. Ez utóbbiaknak közel $\frac{1}{5}$ -e már egykés család sarja s 3 vagy több testvére csupán a hallgatók 29.6%-ának volt. Ezzel szemben a felvidékiek között az egykés családok aránya csak 12.7%, a 3 vagy több testvérrel bírók pedig 45.1%.

A szülők (eltartók) foglalkozására vonatkozó adatok az 5. sz. táblán találhatóak. Ha ezeket a szülők társadalmi állását meghatározó és azok szociális helyzetére is utaló adatokat vizsgáljuk, néhány vonatkozásban eltérést találunk a két hallgatóság származási viszonyait illetően. Így rögtön szembevető a felvidéki hallgatóság soraiban a kisbirtokos és kisbérli szülőktől származó hallgatók magas aránya (17.2%), amely közel kétszer akkora, mint a trianoni területen s egyben a felvidéki hallgatóság legnépesebb csoportja. A trianoni részen egyik foglalkozási kategória részesezése sem ilyen magas, mert a hallgatóság legnagyobb hányadát jelentő köztisztviselő-gyermekek aránya is csak 13.5%-ot mutat. Megközelítően ilyen nagy (16.8%) a pap-, tanár-, tanítószülőktől származó felvidéki hallgatók aránya s jelentékenyebb még az önálló

iparosoké (9.8%) is. Abból, hogy e kategóriák gyermekeit találjuk a legnagyobb számmal a felvidéki hallgatóság között, arra lehet következtetni, hogy ezek a társadalmi rétegek voltak azok, amelyek legellenállóbbnak bizonyultak s amelyek még a nehéz kisebbségi sorsban is igyekeztek gyermekeiknek a diplomához juttatás által magasabb életszínvonalat biztosítani. A trianoni részen a tényleges és nyugdíjas köztisztviselő szülőktől származó hallgatók szerepel-

nek legnagyobb arányszámmal s a Felvidéken sem sokban tér el e két kategória részesedése az anyaország megfelelő arányaitól.

Az egyes termelési ágak és foglalkozási főcsoportok részesedése a népességben és a főiskolai hallgatóságban a következő képet nyújtja:

Foglalkozási főcsoport	Trianoni Magyarország		Visszacsatolt felvidéki terület	
	Népesség	Hallgatók	Népesség	Hallgatók
	s z á z a l é k			
Östermeles	51·8	15·1	58·5	23·4
Bányászat és ipar	23·0	16·0	18·3	13·2
Kereskedelem, hitel és közlekedés	9·3	16·6	9·4	12·1
Közalkalmazottak és szabadfoglalkozásúak	5·8	32·8	4·1	35·9
Nyugdíjasok	4·2	18·4	3·4	13·9
Egyéb foglalkozásúak	5·9	1·1	6·3	1·5
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0

Az itt látható arányszámokból még jobban szemléltethető az a részben már fentebb is említett körülmény, hogy míg az östermelésnek a felvidéki népességben elfoglalt aránya alig $\frac{1}{8}$ -dal magasabb, mint a trianoni területen, ugyanakkor az ilyen szülőktől származó hallgatók számaránya már felével nagyobb, mint az anyaországban. Másik érdekes jelenség, hogy bár a közszolgálat és a szabadfoglalkozásúak csoportja a Felvidék népességében kisebb arányszámot foglal el, mint a trianoni Magyarországon, a hallgatók megfelelő kategóriája mégis a felvidékiek csoportjában mutat kedvezőbb arányszámot. *Foglalkozási viszony* szerint önálló volt a szülője a trianoni területen a hallgatók 32·3, a Felvidéken 39·9%-ának, míg a tisztviselő-gyerekek aránya 52·0, ill. 46·7%-ot tett; a segédszemélyzet megjelölés alá tartozó volt a szülők foglalkozása a hallgatóság 15·7, ill. 13·4%-ának.

Tanulmányi viszonyok ismertetésénél elsősorban a hallgatóság előtanulmányaira vonatkozó adatokról teszünk említést. E tanévben a trianoni rész 12.444 hallgatója közül 496 (4·0%) felsőkereskedelmi, 67 (0·5%) felső mezőgazdasági érettségivel rendelkezett, tanítói oklevele 456-nak (3·7%), egyéb képesítése pedig 109-nek (0·9%) volt, míg a hallgatók többi része (88·4%) középiskolai, 316 (2·5%) pedig külföldi érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be. A felvidéki hallgatók közül csak 17-nek (2·2%) volt kereskedelmi és 6-nak

egyéb végzettsége, míg 752 (97·1%) középiskolai érettségi bizonyítvánnyal rendelkezett és e bizonyítványok legnagyobb része (742) még „külföldön“ szereztetett.

A tanulmányi időre vonatkozó adatok útján a hallgatóság *tanulmányi előhaladására* tudunk következtetni, ha évfolyamonként szembeállítjuk a beszámítható félévek számát az összesen lehallgatott félévek számával. Azt, hogy az egyes évfolyamok főiskolai oklevéllel még nem bíró hallgatóságából hány százalék a tanulmányainak kellő időben és mértékben eleget tett hallgató, az alábbi kimutatás szemlélteti:

	A felvidéki	A többi
	h a l l g a t ó k	
	%	
I. évfolyam	80·9	94·1
II. „	90·6	92·8
III. „	78·8	93·3
IV. „	78·3	91·0
V. „	80·4	82·1

Minél magasabb évfolyamot nézünk, természetesen annál nagyobb azoknak a hallgatóknak az aránya, akik idejében nem tettek — vagy akármilyen oknál fogva nem tettek — eleget tanulmányi kötelezettségüknek. Midőn ezeket az adatokat a két hallgatóság tagozatában szemléljük, a következtetések levonásánál kellőképpen mérlegelni kell azokat a különböző körülményeket, szociális és egyéb adottságokat, amelyek a főiskolai tanulmányok sikeres és eredményes folytatását befolyásolják és amelyek a hallgatóság felvidéki részénél — amint az eddigiek is mutatták — kevésbé szolgáltak a tanulmányok zavartalan folytatásának biztosításához alkalmas feltételekkel. Ezek figyelembevételével kell tehát értékelnünk azokat az adatokat, amelyek azt mutatják, hogy míg a trianoni rész hallgatóságából — az összes évfolyamok előmeneteli eredményét tekintve — 92·6%-nak idejében sikerült abszolválnia főiskolai tanulmányait s csak 7·4% volt késedelmes, addig ez utóbbiak aránya a felvidékieknél 17·6%-ot tett.

Adatok állanak rendelkezésre a *tanulmányaik*at valamilyen ok miatt megszakító s azokat később újra folytató hallgatókról is. Ezek szerint a trianoni terület jóval nagyobb létszámú és változatosabb összetételű hallgatóságából 13·7% volt olyan, akiknél a tanulmányok folyamatosságában hosszabb-rövidebb ideig tartó megsza-

5. A hallgatók megoszlása szülei foglalkozása szerint az 1938/39. tanévben.

Etudiants suivant la profession de leurs parents dans l'année scolaire 1938—39.

Foglalkozás — Professions	E t u d i a n t s					
	Trianoni magyarországi <i>de la Hongrie de Trianon</i>		Felvidéki <i>venus de la zone nord recouvrée</i>		Összes <i>au total</i>	
	h a l l g a t ó k					
	szám <i>nombr. abs.</i>	%	szám <i>nombr. abs.</i>	%	szám <i>nombr. abs.</i>	%
Östermelés — Production du sol						
Nagy-, középirtokos és bérlő — <i>Grands et moyens propriétaires fonc. ou fermiers</i>	321	2·6	15	1·9	336	2·5
Kisirtokos és bérlő — <i>Petits propriétaires fonc. et petits fermiers</i>	1.215	9·8	133	17·2	1.348	10·2
Gazdasági tisztviselő — <i>Employés agricoles</i>	204	1·6	16	2·1	220	1·7
Gazdasági munkás, cseléd — <i>Ouvriers agricoles; domestiques (valets) agricoles</i>	131	1·1	17	2·2	148	1·1
Bányászat és ipar — Mines et industrie						
Önálló — <i>Indépendants</i>	1.142	9·2	76	9·8	1.218	9·2
Tisztviselő — <i>Employés</i>	473	3·8	8	1·0	481	3·6
Egyéb alkalmazott — <i>Autres salariés</i>	367	3·0	19	2·4	386	2·9
Kereskedelem, hitel és közlekedés — Commerce, crédit et transports						
Önálló — <i>Indépendants</i>	457	3·7	26	3·4	483	3·7
Tisztviselő — <i>Employés</i>	1.186	9·5	39	5·0	1.225	9·3
Egyéb alkalmazott — <i>Autres salariés</i>	418	3·4	29	3·7	447	3·4
Közfoglalkozás és szabad foglalkozások — Services publics et professions lib.						
Köztisztviselő és katonatiszt — <i>Fonctionnaires et officiers</i>	1.683	13·5	90	11·6	1.773	13·4
Pap, tanár, tanító — <i>Ministres de Dieu, professeurs, instituteurs</i>	1.294	10·4	130	16·8	1.424	10·8
Más önálló és tisztviselő — <i>Autres indépendants et autres employés</i>	835	6·7	55	7·1	890	6·7
Polgári és katonai altiszt — <i>Garçons de bureau et sous-officiers</i>	271	2·2	3	0·4	274	2·1
Más foglalkozások — Autres professions						
Nyugdíjas tisztviselő — <i>Fonctionnaires retraités</i>	1.631	13·1	79	10·2	1.710	12·9
Egyéb nyugdíjas — <i>Autres retraités</i>	667	5·3	29	3·7	696	5·3
Tökés, járadékos, magánzó — <i>Capitalistes et rentiers</i>	54	0·4	4	0·5	58	0·4
Külön meg nem nevezett napszámos — <i>Journaliers s. a. i.</i>	18	0·1	2	0·3	20	0·2
Egyéb és ismeretlen — <i>Personnes exerçant une autre profession, y compr. celles dont la profession était inconnue</i>	77	0·6	5	0·7	82	0·6
Összesen — Total	12.444	100·0	775	100·0	13.219	100·0

adás állott be, a felvidékieknél viszont a hallgatóság 11·6% -a esett ebbe a csoportba. A megszakítás az esetek többségében (58·0, ill. 43·3%) csupán egy-két félévre terjedt.

A megszakítást előidéző okok közül a trianoni rész hallgatóságánál a „betegség“ (15·0%), a felvidékieknél pedig a „tanulmányi okok“ (10·0%) voltak a legkisebb jelentőségűek; „anyagi okokra“ volt visszavezethető a tanulmányok kényszerszüneteltetése a trianoni országrész hallgatóinak 34·5% -ánál és a felvidékiek 23·3% -ánál.

A főiskolai statisztika számot ad azokról a hallgatókról is, akik anélkül, hogy megkezdett tanulmányaikat eredményesen befejezték volna, új tudományzakra, más főiskolára iratkoztak be. Ilyen, főiskolai oklevéllel nem bíró és a jelenlegiek előtt akár a hazai, akár a külföldi főiskolákon már más tanulmányokat is folytató hallgató a trianoni magyarországiak között 675 (5·4%), a felvidékiek között pedig 55 (7·1%) volt. Az előbbi csoportnál a bölcsészeti (21·0%), mérnöki (19·7%) és a hittudományi (15·7%) karok voltak azok,

amelyekről a hallgatók legnagyobb számában „elvándoroltak“, viszont a felvidéki hallgatóság főleg a bölcsészeti és orvosi karokról tért át más tudományzakra.

A tanulmányokkal kapcsolatban kell még megemlékeznünk a hallgatóság *gyorsírástudásáról*, amelynek a főiskolai ifjúság minél szélesebb körében való meghonosítása nagyon kívánatos. Eltekintve ugyanis attól, hogy ez az ismeret a főiskolai tanulmányok során is igen hasznosan értékesíthető, a gyorsírástudás mint alkalmazhatósági feltétel is mind sűrűbben fordul elő s így az elhelyezkedés szempontjából is jelentőséggel bír. Az idevonatkozó adatok azonban a felvidéki hallgatóságnak a gyorsírásban való jártasságát nem tüntetik fel előnyösen, mert míg a trianoni területen 40·1% tudott gyorsírni, addig a felvidéki hallgatóság között csak 6·6%. Ez a különbség természetes is, mert a felvidéki ifjúságnak kevés lehetősége volt a magyar gyorsírás elsajátítására.

Az 1938/39. tanévben a hallgatóság a *szülők (eltartók) lakóhelye szerint a következőképpen tagozódott:*

A szülők lakóhelye	A hallgatók	
	száma	%-a
Trianoni Magyarország	11.961	90·5
A trianoni területéről a Felvidékre költözöttek	12	0·1
Visszacsatolt felvidéki terület	747	5·7
Visszatért Kárpátalja	28	0·2
Elszakított területek	307	2·3
Külföld	164	1·2
Összesen	13.219	100·0

Az elszakított területen lakók közül 74 hallgatónak szülője szlovák, 207-é román és 26-é jugoszláv megszállt területen élt. Ha a megfelelő állampolgársági adatokat ezzel kapcsolatban megnézzük, úgy azt látjuk, hogy a megszállt területekről jövő főiskolai hallgatóság egyrésze már nem kerül vissza oda, ahol szülei élnek, hanem felveszi a magyar állampolgárságot. Ez a magyarázata annak, hogy míg az elszakított magyar területeken 307 hallgatónak a szülője lakik, addig az odavaló állampolgárok száma csak 216, mégpedig 52 szlovák, 149 román és 15 jugoszláv.

A főiskolai hallgatóságnak a szülők (eltartók) magyarországi lakóhelye szerint való megoszlását a 6. és 7. sz. táblák és a kartogramm szemléltetik.

A *trianoni Magyarország* hallgatóinak egynegyede (24·8%) a Dunántúlról, kéthar-

6. A trianoni magyarországi hallgatók szülei (eltartók) lakóhelye szerint az 1938/39. tanévben.

Etudiants dans la Hongrie de Trianon dans l'année scolaire 1938—39, d'après la résidence de leurs parents (ou de ceux qui les faisaient vivre).

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	A hallgatók Etudiants	
	%-ban %	közül 10.000 lé- lekre esik ¹⁾ pour 10.000 habitans ¹⁾
<i>Dunántúl — Transdanubie</i>		
Baranya vm.	1·5	6·9
Pécs tjt.	2·2	38·3
Esztergom vm.	0·8	14·3
Fejér vm.	1·3	6·2
Székesfehérvár tjt.	1·1	27·5
Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.	1·2	9·1
Győr tjt.	1·1	22·8
Komárom vm. ²⁾	0·9	8·5
Somogy vm.	2·5	7·8
Sopron vm.	1·3	11·2
Sopron tjt.	1·1	32·6
Tolna vm.	1·9	8·4
Vas vm.	2·8	12·1
Veszprém vm.	2·3	10·5
Zala vm.	2·8	9·0
Összesen — <i>Totaux</i>	24·8	10·7
<i>Alföld — Grande Plaine</i>		
Bács-Bodrog vm.	0·5	5·3
Baja tjt.	0·4	15·2
Békés vm.	2·5	9·0
Bihar vm.	0·8	5·3
Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.	1·3	8·8
Csongrád vm.	1·2	9·5
Hódmezővásárhely tjt.	0·4	7·0
Szeged tjt.	3·4	31·0
Hajdu vm.	0·9	5·6
Debrecen tjt.	3·4	33·3
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	3·0	8·5
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.	13·7	11·1
Budapest szfv.	30·2	32·4
Kecskemét tjt.	1·0	14·7
Szabolcs vm.	2·6	7·3
Szatmár vm.	0·6	5·4
Összesen — <i>Totaux</i>	65·9	15·3
<i>Észak — Nord</i>		
Abaúj-Torna vm.	0·4	5·5
Bars és Hont k. e. e. vm.	0·2	9·6
Bereg és Ugocsa k. e. e. vm.	0·2	8·5
Borsod vm.	1·6	6·3
Miskolc tjt.	1·9	30·3
Gömör és Kishont vm.	0·1	11·4
Heves vm.	2·6	9·8
Nógrád vm.	1·1	6·6
Zemplén vm.	1·2	9·7
Összesen — <i>Totaux</i>	9·3	9·3
Mindössze — <i>Total général</i>	100·0	13·1

¹⁾ Az 1939. november 18-i népszéleírás előzetes eredményei alapján. — *D'après les chiffres provisoires du dénombrement du 18 nov. 1939.*

²⁾ Az időközbentj. várossá lett Komárom bécsi döntés előtti részének adataival együtt. — *Y compr. la partie d'avant la sentence de Vienne de la ville de Komárom, devenue depuis ville autonome.*

7. A felvidéki hallgatók szülei (eltartói) lakóhelye szerint az 1938/39. tanévben.

Etudiants de la zone nord dans l'année scolaire 1938—39, d'après la résidence de leurs parents (ou de ceux qui les faisaient vivre).

Vármegye, tjv., járás és mv. Comitats, villes autonomes, arrondissements villes dép.	A hallgatók Etudiants		A hallgatók közül — Parmi les étudiants en question, ceux qui faisaient leurs études																	
	szám szerint nombres abs.	% -ban pourcentage	à l'Université												a József nádor műegyetemen à l'Université Joseph des sciences techniques		a hittud. dans les Ecoles sup. pév. de théologie		az egyéb dans les autres Ecoles sup.	
			a budapesti de Budapest				a debreceni de Debrecen				a pécsi de Pécs		a szegedi de Szeged		tudományegyetemen		főiskolákon			
			tudományegyetemen				tudományegyetemen				tudományegyetemen		tudományegyetemen		folytatott tanulmányait		folytatott tanulmányait			
			szám nomb. abs.	%	szám nomb. abs.	%	szám nomb. abs.	%	szám nomb. abs.	%	szám nomb. abs.	%	szám nomb. abs.	%	szám nomb. abs.	%	szám nomb. abs.	%		
Abauj-Torna vm.																				
Cserehát-encsi járás	7	0.9	3.8	3	1.1	—	—	—	—	1	2.6	—	—	3	2.2	—	—			
Füzér-gönci "	6	0.8	4.8	3	1.0	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1.4	1	2.0			
Kassai "	15	2.0	5.3	6	2.1	1	0.8	—	—	—	—	—	—	6	4.3	2	4.0			
Tornai "	2	0.3	2.4	—	—	1	0.8	—	—	—	—	—	—	1	0.7	—	—			
Összesen — Totaux	30	4.0	4.4	12	4.2	2	1.6	—	—	1	2.6	—	—	12	8.6	3	6.0			
Kassa tjv.																				
Kassa tjv.	104	13.9	17.9	42	14.7	11	9.0	3	18.7	11	28.2	23	24.2	11	7.9	3	6.0			
Bars és Hont k. e. e. vm.																				
Ipolysági járás	23	3.1	7.5	10	3.5	—	—	1	6.3	—	—	3	3.2	9	6.5	—	—			
Lévai "	38	5.1	7.2	22	7.7	3	2.5	—	—	2	5.1	8	8.4	3	2.2	—	—			
Szobi "	4	0.5	4.9	2	0.7	—	—	—	—	—	—	1	1.0	1	0.7	—	—			
Verebélyi "	4	0.5	1.6	1	0.3	—	—	—	—	—	—	1	1.0	2	1.4	—	—			
Összesen — Totaux	69	9.2	5.9	35	12.2	3	2.5	1	6.3	2	5.1	13	13.6	15	10.8	—	—			
Bereg és Ugocsa k. e. e. vm.																				
Beregszászi járás	50	6.7	9.1	16	5.6	24	19.7	—	—	—	—	4	4.2	3	2.2	3	6.0			
Munkácsi "	12	1.6	4.6	3	1.0	3	2.5	—	—	—	—	5	5.3	1	0.7	—	—			
Tiszaujvári "	9	1.2	3.6	2	0.7	4	3.3	1	6.3	—	—	—	—	2	1.4	—	—			
Munkács mv. "	33	4.4	12.1	8	2.8	10	8.2	—	—	—	—	7	7.3	6	4.3	2	4.0			
Összesen — Totaux	104	13.9	7.8	29	10.1	41	33.7	1	6.3	—	—	16	16.8	12	8.6	5	10.0			
Esztergom vm.																				
Párkányi járás	23	3.1	5.8	10	3.6	1	0.8	1	6.2	—	—	3	3.2	8	5.8	—	—			
Gömör és Kishont vm.																				
Putnoki járás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Rimaszombati "	41	5.5	9.8	15	5.2	11	9.0	1	6.3	—	—	3	3.2	3	2.2	8	16.0			
Rozsnyói "	24	3.2	8.5	7	2.4	6	4.9	—	—	3	7.7	4	4.2	1	0.7	3	6.0			
Tornaaljai "	10	1.3	4.5	3	1.1	4	3.3	—	—	—	—	1	1.0	1	0.7	1	2.0			
Összesen — Totaux	75	10.0	8.1	25	8.7	21	17.2	1	6.3	3	7.7	8	8.4	5	3.6	12	24.0			
Komárom vm.																				
Dunaszerdahelyi járás	17	2.3	3.6	7	2.4	2	1.6	—	—	4	10.2	1	1.1	3	2.2	—	—			
Komáromi " 2)	74	9.9	12.4	36	12.6	6	4.9	2	12.5	3	7.7	10	10.5	14	10.1	3	6.0			
Ogyallai "	10	1.3	2.8	3	1.1	1	0.8	—	—	2	5.1	—	—	4	2.9	—	—			
Somorjai "	14	1.9	6.0	3	1.1	—	—	1	6.2	1	2.6	4	4.2	5	3.6	—	—			
Összesen — Totaux	115	15.4	6.9	49	17.2	9	7.3	3	18.7	10	25.6	15	15.8	26	18.8	3	6.0			
Nógrád vm.																				
Balassagyarmati járás	5	0.7	4.2	1	0.3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2.2	1	2.0			
Losonci "	50	6.7	13.6	19	6.7	5	4.1	2	12.5	3	7.7	5	5.3	9	6.4	7	14.0			
Salgótarjáni "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Szécsényi "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen — Totaux	55	7.4	10.1	20	7.0	5	4.1	2	12.5	3	7.7	5	5.3	12	8.6	8	16.0			
Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.																				
Érsekújvári járás	62	8.3	6.6	32	11.2	7	5.7	2	12.5	4	10.2	3	3.2	6	4.3	8	16.0			
Galántai "	23	3.1	3.7	6	2.1	3	2.5	1	6.2	3	7.7	1	1.0	9	6.4	—	—			
Vágsellyei "	8	1.1	2.2	5	1.7	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2.2	—	—			
Összesen — Totaux	93	12.5	4.9	43	15.0	10	8.2	3	18.7	7	17.9	4	4.2	18	12.9	8	16.0			
Ung vm.																				
Nagykaposi járás	15	2.0	7.8	4	1.4	2	1.6	—	—	—	—	—	—	8	5.7	1	2.0			
Ungvári "	16	2.1	4.7	4	1.4	3	2.5	—	—	1	2.6	—	—	5	3.6	3	6.0			
Összesen — Totaux	31	4.1	6.0	8	2.8	5	4.1	—	—	1	2.6	—	—	13	9.3	4	8.0			
Ungvár tjv.	35	4.7	15.5	10	3.5	10	8.2	1	6.3	1	2.6	7	7.4	3	2.2	3	6.0			
Zemplén vm.																				
Bodrogközi járás	8	1.1	3.2	2	0.7	3	2.5	—	—	—	—	1	1.1	2	1.4	—	—			
Sátoraljaújhelyi "	5	0.7	2.2	1	0.3	1	0.8	—	—	—	—	—	—	2	1.5	1	2.0			
Összesen — Totaux	13	1.8	2.8	3	1.0	4	3.3	—	—	—	—	1	1.1	4	2.9	1	2.0			
Mindössze — Total général	747	100.0	7.2	286	100.0	122	100.0	16	100.0	39	100.0	95	100.0	139	100.0	50	100.0			

1) Az 1938. december 15-i felvidéki népösszeírás adatai alapján. — Chiffres du dénombrement exécuté le 15 déc. 1938 dans la zone nord. — 2) Az időközben tj. várossá lett Komárom visszacsatolt részének adataival együtt. — Y compr. la partie réincorporée de la ville de Komárom, devenue depuis ville autonome.

mada (65·9%) az Alföldről (Budapestet leszámítva csak 35·7%), alig egytizede (9·3%) pedig az északi részekről származott. A vármegyékre a hallgatóságnak több mint fele (53·8%) esett, vagyis ez az a hányad, amely a megyei városoknak és a községeknek a hallgatóságban való részesedését jelzi. Az ország vármegyéi közül a dunántúliak részesedése sokkal egyenletesebb képet mutat, mint a másik két országrészé s Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. után (13·7%) Jász-Nagykun-Szolnok (3·0%) az a vármegye, amelyik legnagyobb hányadát adta az egyetemi és főiskolai hallgatóságnak. A trianoni tj. városok a hallgatóság 46·2, ill. Budapest (30·2%) hányadának leszámítása után csak 16·0%-át vallhatták magukénak, legkevesebbet (0·4%) az alföldi Hódmezővásárhely, ahonnan e tanévben csak 43 hallgató folytatótt főiskolai tanulmányokat. A négy egyetemi városon kívül egyébként Miskolcon látjuk a legtekintélyesebb létszámú főiskolást (1·9%).

A főiskolai hallgatóságnak az egyes vármegyékre és városokra eső hányadának elbírálásánál a százalékos megoszlás megállapítása azonban még nem elégséges, mert ez nincs tekintettel az egyes területi egységek lélekszámának különbözőségére, amely körülmény pedig — eltekintve a népesség társadalmi tagozódásától és gazdasági helyzetétől — a hallgatóságban elfoglalt részesedés megítélésénél döntő jelentőségű. Ezért erre vonatkozólag biztosabb mérőeszközt nyújt az a módszer, amely a hallgatóknak a lakosság számához mért arányát állapítja meg. A hallgatóknak 10.000 lakoshoz viszonyított aránya az 1938/39. tanévben országos átlagban 13·1-et tett. Országrészenként — Budapest révén — az Alföld aránya látszik a legkedvezőbbnek (15·3); ha azonban a fővárost külön vesszük, ez a mutató már csak 10·6 s alacsonyabb, mint a Dunántúlé (10·7). A vármegyék közül a dunántúli Esztergom (14·3) és Vas (12·1) vármegyék azok, amelyekhez lakosaikhoz mérten a legtöbb hallgató tartozik. Az Alföldön ezt az arányt még e szempontból különleges helyzetet élvező Pest megye (11·1) sem érte el, viszont az itt lévő Bács-Bodrog (5·3), Bihar (5·3) és Szatmár (5·4) vármegyék az egész trianoni Magyarország legkedvezőtlenebb arányát képviselték.

A törvényhatósági jogú városok 10.000 lélekre számított átlagos aránya 30·1, ami kb. 3 és félszer akkora részesedést jelent a főiskolai hallgatóság létszámából, mint amit

a vármegyék összességének átlaga (8·9) mutat. A tj. városok Budapest nélküli átlagos aránya 26·6, ami még így is háromszorosa a vármegyének. A városok közül a legkedvezőbb arányt Pécssett (38·3) találjuk, amely egyben az ország legmagasabb részesedési hányadosának is kifejezője; a budapesti arányt (32·4) ezenkívül még Debrecen (33·3) és Sopron (32·6) is megelőzi. Az alföldi őstermelő rétegeknek az egyetemek és főiskolák ifjúságában való kedvezőtlen részesedését mutatja az a tény, hogy a tízezer lélekre eső pécsi arány csaknem hatszorta nagyobb, mint amelyet Hódmezővásárhely (7·0) vallhat magáénak.

A népességnek és a főiskolai hallgatóságnak az országrészek és törvényhatóságok közötti százalékos megoszlását és a hallgatóknak 10.000 lélekre eső arányát a következőkben szemléltetjük:

Országrész	Népesség %	Főiskolai hallgató	
		%	10.000 lakosra esik
Dunántúl	30·4	24·8	10·7
Alföld Budapesttel	56·4	65·9	15·3
<i>Budapest nélkül</i>	44·2	35·7	10·6
Észak	13·2	9·3	9·3
Összesen	100·0	100·0	13·1
Ebből:			
Vármegyék	79·9	53·8	8·9
Budapest szföv.	12·2	30·2	32·4
Egyéb tj. város	7·9	16·0	26·6

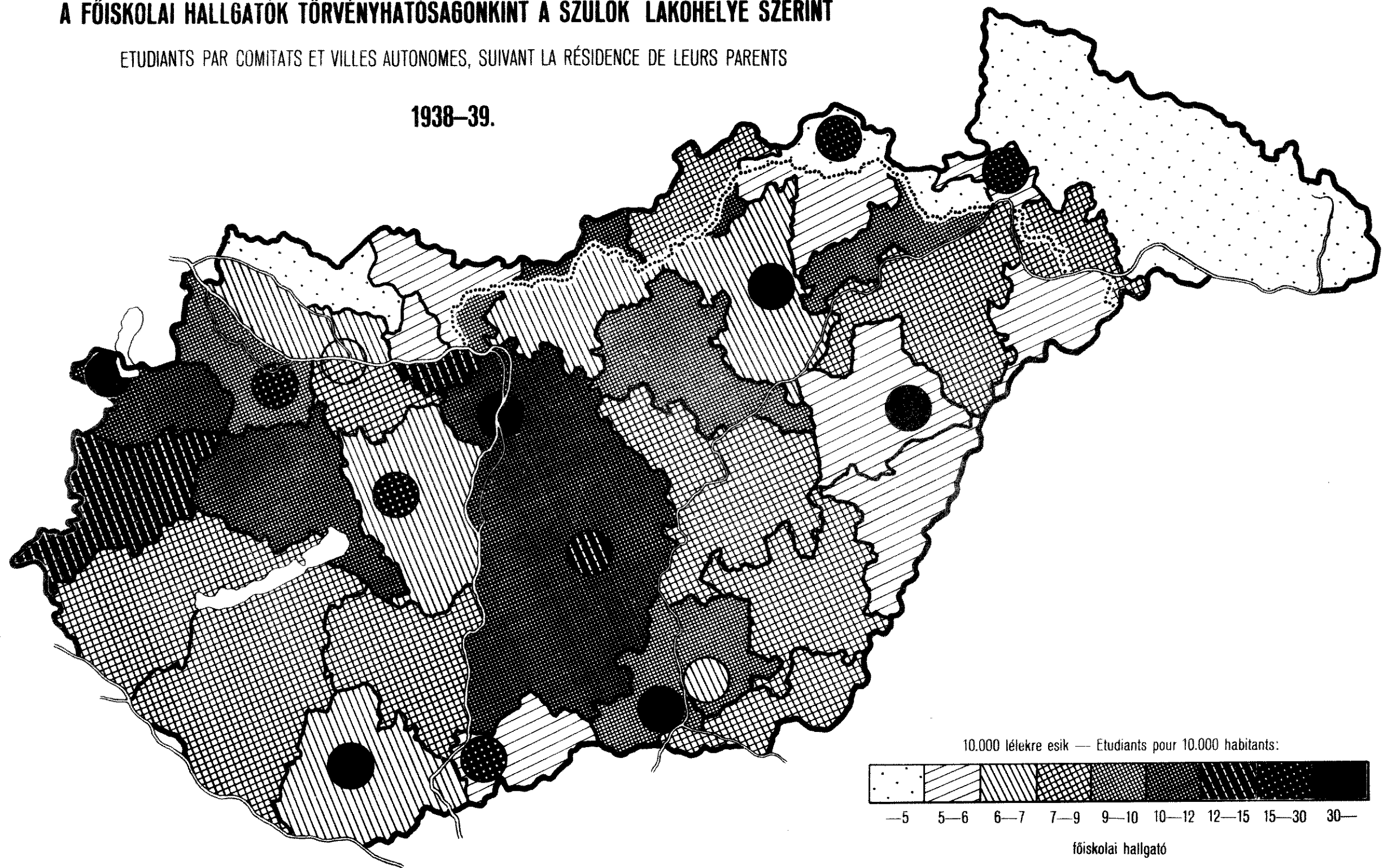
A visszacsatolt felvidéki terület hallgatóinak a szülők (eltartók) lakóhelye szerint való megoszlására vonatkozó adatokat járasonként is módunkban állott megadni (lásd 7. sz. táblát). Ebben az összeállításban csak 747, tehát szorosan a bécsi döntés által visszacsatolt területről származó hallgatók adatai szerepelnek a Kárpátaljáról való 28 hallgató nélkül. Amint a tábla adataiból látható, a budapesti egyetemen a felvidéki sáv minden részéről találunk hallgatót, azonban legtöbben Komárom (17·2%), továbbá Nyitra és Pozsony vármegyéből (15·0%), valamint Kassáról (14·7%) származtak. A debreceni tudományegyetem felvidéki hallgatóságának 1/3-át (33·7%) a közelfekvő Bereg és Ugocsa, másik tekintélyesebb részét pedig Gömör és Kishont (17·2%) vármegyéből kapta. A József nádor műszaki és gazdaságtud. egyetemen a felvidéki hallgatóság 1/4-ét (24·2%) Kassa ifjúsága képviselte.

A felvidéki hallgatóság legnagyobb százalékban Komárom (15·4%) és Bereg

A FŐISKOLAI HALLGATÓK TÖRVÉNYHATÓSÁGONKINT A SZÜLŐK LAKÓHELYE SZERINT

ETUDIANTS PAR COMITATS ET VILLES AUTONOMES, SUIVANT LA RÉSIDENCE DE LEURS PARENTS

1938-39.

(13·9%) vármegyéből, valamint Kassa tjb.-ből (13·9%) származott. Leggyéribben pedig Abaúj-Torna (4·0%) és a csupán 2 járásból álló Zemplén (1·8%) vármegye volt képviselve.

*

Ezekben ismertettük az 1938/39. tanév II. félévére beiratkozott egyetemi és főiskolai hallgatókra, köztük az e tanévben először számbavett felvidéki hallgatóságra vonatkozó statisztikai sorokat. Az előadottakból is látható, hogy a visszacsatolt felvidéki területről jött ifjúság által egy más viszonyok között nevelődött, más előtanulmányokkal rendelkező és ennek következtében több szempontból más életszemléletű, új arculatú réteggel gazdagodott főiskolai hallgatóságunk, akik új szint jelentenek majd az elkövetkezendő magyar vezető értelmiség között. Ez az új magyar fia-

talság megérdemli azt, hogy az arra hivatottak mindent megtegyenek — mint ahogy már eddig is megtettek — az irányban, hogy ez az ifjúság minél könnyebben és hamarabb be tudja hozni azokat az esetleges hiányokat és pótolnivalókat, amelyek az idegen uralom alóli felszabadulás legelső időszakában természetesen még itt-ott jelentkeznek, hogy az érdekükben tett intézkedések által fokozatosan elősegíthető legyen mindazoknak a reményeknek valóra válása, amelyeket a felvidéki ifjúság elhelyezkedését, jövőjét illetően a visszatéréshez fűzött. Kívánatos, hogy a magyarságában megacélosodott felvidéki fiatalok közül minél több juthasson diplomához és azok birtokában elfoglalja a magyar életben mindazokat a pozíciókat, melyekre nézve a jogokat és az érdemeket ez az ifjúság már rég megszerelte.

Lázár József dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(*C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.*)

Magyarország 1938. évi külkereskedelmi forgalma.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1938.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 109. kötet. Szerkeszti és kiadja (magyar-francia nyelven) a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 109e volume. Rédigé et publié (en hongrois et en français) par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1939. 68* + 367 l. — pages.

A kötet az ismert módszerekkel, összehasonlító táblázatok, rendszerező kimutatások kíséretében mutatja be az 1938. évi külkereskedelmi forgalom végleges adatait, egyes tételeknél a vámtarifánál is nagyobb részletességgel.

Az 1938-as év az első év, amelyben — november hó 1-től kezdődően — az adatgyűjtés már az új, 4100/1938. K. K. M. sz. rendelet alapján hajtott végre az addig érvényben volt 6.600/1924. K. M. sz. rendelet helyett. A kötet bevezető része röviden ismerteti az új rendelkezés alapelveit, ami tömören abban foglalható össze, hogy az adatgyűjtésben egyrészt a szállítási vállalatok (vasutak, hajózási vállalatok stb.) szerepkörét lehetőleg a vámhivatalok vették át, másrészt a statisztikai számbavétel időpontja a vámkezelés időpontjához kötve, a lehető legközelebb került ahhoz

a pillanathoz, amikor az áru a magyar vámhatárt átlépte.

E szöveges részt követő összehasonlító táblázatok közül kiemeljük azokat, amelyek a Magyarországgal külkereskedelmi kapcsolatot fenntartó valamennyi országgal lebonyolított forgalmunkat fontosabb áruk szerint ismertetik az 1937. és 1938. évre.

A „Részletes Kimutatások“ főcím alatt találjuk a tarifátélszámok szerint részletezett forgalom végleges mennyiségi és értékadatait országok szerint kimutatva. Talán nem felesleges annak hangsúlyozása, hogy az 1938. év az utolsó, amikor a súlyban kifejezett mennyiségi adatok a kivitelben minden esetben, a behozatalban pedig általában azoknál az áruknál, amelyek 15 aranykoronás, vagy ennél kisebb vámtétel alá esnek, valamint a kötet „Tájékoztató“-jában felsorolt kivételeknél még *bruttó* súlyra vonatkoznak. Az 1939. évtől kezdve ugyanis mind a behozatal, mind a kivitel súly szerinti adatai már *nettó* súlyokban vannak kifejezve.

Hasznos szolgálatot tehetnek a kötet zömét alkotó részletes adatok után sorakozó, s a forgalom szerkezetét különféle szempontokból analizáló táblázatok. Ezek közül ez alkalommal két táblá-

(13·9%) vármegyéből, valamint Kassa tjb.-ből (13·9%) származott. Leggyéribben pedig Abaúj-Torna (4·0%) és a csupán 2 járásból álló Zemplén (1·8%) vármegye volt képviselve.

*

Ezekben ismertettük az 1938/39. tanév II. félévére beiratkozott egyetemi és főiskolai hallgatókra, köztük az e tanévben először számbavett felvidéki hallgatóságra vonatkozó statisztikai sorokat. Az előadottakból is látható, hogy a visszacsatolt felvidéki területről jött ifjúság által egy más viszonyok között nevelődött, más előtanulmányokkal rendelkező és ennek következtében több szempontból más életszemléletű, új arculatú réteggel gazdagodott főiskolai hallgatóságunk, akik új szint jelentenek majd az elkövetkezendő magyar vezető értelmiség között. Ez az új magyar fia-

talság megérdemli azt, hogy az arra hivatottak mindent megtegyenek — mint ahogy már eddig is megtettek — az irányban, hogy ez az ifjúság minél könnyebben és hamarabb be tudja hozni azokat az esetleges hiányokat és pótolnivalókat, amelyek az idegen uralom alóli felszabadulás legelső időszakában természetesen még itt-ott jelentkeznek, hogy az érdekükben tett intézkedések által fokozatosan elősegíthető legyen mindazoknak a reményeknek valóra válása, amelyeket a felvidéki ifjúság elhelyezkedését, jövőjét illetően a visszatéréshez fűzött. Kívánatos, hogy a magyarságában megacélosodott felvidéki fiatalok közül minél több juthasson diplomához és azok birtokában elfoglalja a magyar életben mindazokat a pozíciókat, melyekre nézve a jogokat és az érdemeket ez az ifjúság már rég megszerelte.

Lázár József dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(*C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.*)

Magyarország 1938. évi külkereskedelmi forgalma.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1938.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 109. kötet. Szerkeszti és kiadja (magyar-francia nyelven) a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 109e volume. Rédigé et publié (en hongrois et en français) par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1939. 68* + 367 l. — pages.

A kötet az ismert módszerekkel, összehasonlító táblázatok, rendszerező kimutatások kíséretében mutatja be az 1938. évi külkereskedelmi forgalom végleges adatait, egyes tételeknél a vámtarifánál is nagyobb részletességgel.

Az 1938-as év az első év, amelyben — november hó 1-től kezdődően — az adatgyűjtés már az új, 4100/1938. K. K. M. sz. rendelet alapján hajtott végre az addig érvényben volt 6.600/1924. K. M. sz. rendelet helyett. A kötet bevezető része röviden ismerteti az új rendelkezés alapelveit, ami tömören abban foglalható össze, hogy az adatgyűjtésben egyrészt a szállítási vállalatok (vasutak, hajózási vállalatok stb.) szerepkörét lehetőleg a vámhivatalok vették át, másrészt a statisztikai számbavétel időpontja a vámkezelés időpontjához kötve, a lehető legközelebb került ahhoz

a pillanathoz, amikor az áru a magyar vámhatárt átlépte.

E szöveges részt követő összehasonlító táblázatok közül kiemeljük azokat, amelyek a Magyarországgal külkereskedelmi kapcsolatot fenntartó valamennyi országgal lebonyolított forgalmunkat fontosabb áruk szerint ismertetik az 1937. és 1938. évre.

A „Részletes Kimutatások“ főcím alatt találjuk a tarifátélszámok szerint részletezett forgalom végleges mennyiségi és értékadatait országok szerint kimutatva. Talán nem felesleges annak hangsúlyozása, hogy az 1938. év az utolsó, amikor a súlyban kifejezett mennyiségi adatok a kivitelben minden esetben, a behozatalban pedig általában azoknál az áruknál, amelyek 15 aranykoronás, vagy ennél kisebb vámtétel alá esnek, valamint a kötet „Tájékoztató“-jában felsorolt kivételeknél még *bruttó* súlyra vonatkoznak. Az 1939. évtől kezdve ugyanis mind a behozatal, mind a kivitel súly szerinti adatai már *nettó* súlyokban vannak kifejezve.

Hasznos szolgálatot tehetnek a kötet zömét alkotó részletes adatok után sorakozó, s a forgalom szerkezetét különféle szempontokból analizáló táblázatok. Ezek közül ez alkalommal két táblá-

zatra mutatunk rá. Az egyik, amelyik az egyezmény megszűnte folytán utoljára jelenik meg az évi kötetben, a brüsszeli 186 tételszámból álló nomenklátúra szerint csoportosított kimutatás. Magyarországot a trianoni békeszerződés minden kötelezettségre kiterjedő gondoskodása arra is rákényszerítette, hogy az 1913-as brüsszeli egyezményhez csatlakozzék. E kényszer ellenére mégis bizonyos meghatódottsággal búcsúzunk a brüsszeli egyezmény alapján szerkesztett táblázatokról, amelyek a külkereskedelmi statisztika nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében tett első határozott lépéseket jelentették és emlékezzünk meg a brüsszeli Bureau Internationale de Statistique Commerciale-ról, amely áldozatos, odaadó, szakavatott munkájával ennek a kísérletnek megvalósulását lehetővé tette. S tehetjük ezt annál inkább, mert a magyar hivatalos statisztikai szolgálatot is nem a reádiktált parancs, hanem az a szellem hatotta át a végrehajtásnál, amely a működését szabályozó törvényes rendelkezésekben az 1871. évi királyi elhatározástól kezdve megnyilvánul s amely a jelenleg érvényben lévő statisztikai törvényben, az 1929. évi XIX. t.-c.-ben ily módon jut kifejezésre: „A hivatalos statisztikai szolgálat a nemzetközi statisztika művelésére is kiterjed.“

E törvényt létrehozó szellem diktálta azt a készséget, amellyel a hivatalos statisztikai szolgálat a nemzetközi összehasonlíthatóság előmozdítása érdekében a brüsszeli szisztéma szerint feldolgozott adatok mellett a népszövetségi minimális árulajstrom rendszere alapján felépített összeállításokat is elkészítette, bár Magyarország nem tagja a Népszövetségnek. Ezek az eredmények két táblázatban tétettek közzé, amelyek közül az egyik a forgalmat a minimális árulajstrom 50 fejezete szerint felbontva mutatja be, a másik pedig az áruk megmunkálási foka és a felhasználás szerint részletezi.

A kötet használatát a külföld számára is könnyűvé teszi annak kétnyelvű (magyar, francia) volta.

v. P. L. dr.

A visszacsatolt Felvidék és Ruténföld címtára. A visszacsatolt területek, közigazgatási térképével.

Annuaire de la Zone nord et de la Ruthénie recouvrées. Avec une carte administrative des régions recouvrées.

Szerkesztette a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.
Kiadta: Stud. (Statisztikai Tudósító).
Rédigé par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1939. 549 l. — p.

A visszacsatolt felvidéki sávnak és a Ruténföldnek a Csonkaországgal való egybeolvasztása minden nagyobb zökkenőtől mentesen elismerést érdemlő gyorsasággal ment végbe. A visszatért

területek gazdasági életének az anyaország gazdasági vérkeringésébe való bekapcsolása azonban már hosszabb időt igényel, mert a mező-, erdőgazdasági, az ipari és a kereskedelmi kapcsolatok megteremtése, illetőleg a 20 év előtti ily irányú összeköttetések újrafelvétele a sokáig külön gazdasági egységbe kényszerített területek gazdasági egyedei között nem megy máról holnapra. Ennek a folyamatnak az elősegítésére és gyorsítására adta ki a „Stud“ e címtárt, mely címén messze túlmenően, a visszatért felvidéki rész és Ruténföld teljes közigazgatási és kulturális képét is adja e területek gazdasági adataival egyetemben. A címtár alapját a Központi Statisztikai Hivatal által e területeken végrehajtott népszámlálások anyaga képezi, ezt az anyagot azonban a szerkesztőség a két terület közigazgatásának támogatásával áldozatos munka árán az időközi változásoknak megfelelően helyesbítette. Használói azonban nemcsak a legfrissebb, de a lehető legteljesebb címanyagot is kapják.

A Címtár első fele a felvidéki területsávot, a második fele a Ruténföldet tárgyalja. Mindkét terület címtári anyagát egy Közigazgatási beosztás című fejezet előzi meg, melyben az illető területek községeinek földrajzi és közigazgatási összetartozásáról kapunk áttekinthető képet a lakotthelyek szerint részletezett lélekszám-adatokkal. A tulajdonképpeni címtári anyag abc-sorrendben közli a két terület községeinek, városainak minden fontosabb adatát. A helységek itt természetesen magyar nevük abc sorrendjében követik egymást. Mindegyiknél közölve van elszakításuk alatt viselt nevük, jelenlegi földrajzi és közigazgatási hovatartozásuk, területük nagysága, házaik és lakóik száma, hivatalaik és hatóságaik, illetőleg e tekintetben való illetőségük és külterületi lakotthelyeik. Mindegyik helységnél fel vannak sorolva név szerint a szellemi (közigazgatási, egyházi, tanügyi, egészségügyi stb.) vezető személyek, a 10 holdon felüli birtokosok (az 50 kat. holdnál nagyobb földtulajdonosok birtokuknak művelési ágak szerinti megoszlásával is), az összes iparosok üzemük nagyságának és jelentőségének feltüntetésével, továbbá minden kereskedő. Ahol hitel, szövetkezeti, részvénytársasági vagy egyesületi élet van, ott ezekről is nyerhetünk tájékozódást. Minden helység adatainak felsorolását a vendégforgalmi rovat fejezi be, melyben a községek, illetőleg városok vendégforgalmi és turisztikai szempontból figyelemre méltó legfontosabb tudnivalói nyernek ismertetést.

A közönség rendelkezésére bocsátott hatalmas anyagban könnyű az eligazodás, a kötet kezelése egyszerű, használatát még csak megkönnyíti a munka bevezetése: az ügyes, tömör útmutató, melyben a Címtár használt rövidítései magyarázata is megtalálható, továbbá a községeknek és lakotthelyeknek a kötetet záró betűrendes névjegy-

zatra mutatunk rá. Az egyik, amelyik az egyezmény megszűnte folytán utoljára jelenik meg az évi kötetben, a brüsszeli 186 tételszámból álló nomenklátúra szerint csoportosított kimutatás. Magyarországot a trianoni békeszerződés minden kötelezettségre kiterjedő gondoskodása arra is rákényszerítette, hogy az 1913-as brüsszeli egyezményhez csatlakozzék. E kényszer ellenére mégis bizonyos meghatódottsággal búcsúzunk a brüsszeli egyezmény alapján szerkesztett táblázatokról, amelyek a külkereskedelmi statisztika nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében tett első határozott lépéseket jelentették és emlékezzünk meg a brüsszeli Bureau Internationale de Statistique Commerciale-ról, amely áldozatos, odaadó, szakavatott munkájával ennek a kísérletnek megvalósulását lehetővé tette. S tehetjük ezt annál inkább, mert a magyar hivatalos statisztikai szolgálatot is nem a reádiktált parancs, hanem az a szellem hatotta át a végrehajtásnál, amely a működését szabályozó törvényes rendelkezésekben az 1871. évi királyi elhatározástól kezdve megnyilvánul s amely a jelenleg érvényben lévő statisztikai törvényben, az 1929. évi XIX. t.-c.-ben ily módon jut kifejezésre: „A hivatalos statisztikai szolgálat a nemzetközi statisztika művelésére is kiterjed.“

E törvényt létrehozó szellem diktálta azt a készséget, amellyel a hivatalos statisztikai szolgálat a nemzetközi összehasonlíthatóság előmozdítása érdekében a brüsszeli szisztéma szerint feldolgozott adatok mellett a népszövetségi minimális árulajstrom rendszere alapján felépített összeállításokat is elkészítette, bár Magyarország nem tagja a Népszövetségnek. Ezek az eredmények két táblázatban tétettek közzé, amelyek közül az egyik a forgalmat a minimális árulajstrom 50 fejezete szerint felbontva mutatja be, a másik pedig az áruk megmunkálási foka és a felhasználás szerint részletezi.

A kötet használatát a külföld számára is könnyűvé teszi annak kétnyelvű (magyar, francia) volta.

v. P. L. dr.

A visszacsatolt Felvidék és Ruténföld címtára. A visszacsatolt területek, közigazgatási térképével.

Annuaire de la Zone nord et de la Ruthénie recouvrées. Avec une carte administrative des régions recouvrées.

Szerkesztette a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.
Kiadta: Stud. (Statisztikai Tudósító).
Rédigé par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1939. 549 l. — p.

A visszacsatolt felvidéki sávnak és a Ruténföldnek a Csonkaországgal való egybeolvasztása minden nagyobb zökkenőtől mentesen elismerést érdemlő gyorsasággal ment végbe. A visszatért

területek gazdasági életének az anyaország gazdasági vérkeringésébe való bekapcsolása azonban már hosszabb időt igényel, mert a mező-, erdőgazdasági, az ipari és a kereskedelmi kapcsolatok megteremtése, illetőleg a 20 év előtti ily irányú összeköttetések újrafelvétele a sokáig külön gazdasági egységbe kényszerített területek gazdasági egyedei között nem megy máról holnapra. Ennek a folyamatnak az elősegítésére és gyorsítására adta ki a „Stud“ e címtárt, mely címén messze túlmenően, a visszatért felvidéki rész és Ruténföld teljes közigazgatási és kulturális képét is adja e területek gazdasági adataival egyetemben. A címtár alapját a Központi Statisztikai Hivatal által e területeken végrehajtott népszámlálás anyaga képezi, ezt az anyagot azonban a szerkesztőség a két terület közigazgatásának támogatásával áldozatos munka árán az időközi változásoknak megfelelően helyesbítette. Használói azonban nemcsak a legfrissebb, de a lehető legteljesebb címanyagot is kapják.

A Címtár első fele a felvidéki területsávot, a második fele a Ruténföldet tárgyalja. Mindkét terület címtári anyagát egy Közigazgatási beosztás című fejezet előzi meg, melyben az illető területek községeinek földrajzi és közigazgatási összetartozásáról kapunk áttekinthető képet a lakotthelyek szerint részletezett lélekszám-adatokkal. A tulajdonképpeni címtári anyag abc-sorrendben közli a két terület községeinek, városainak minden fontosabb adatát. A helységek itt természetesen magyar nevük abc sorrendjében követik egymást. Mindegyiknél közölve van elszakításuk alatt viselt nevük, jelenlegi földrajzi és közigazgatási hovatartozásuk, területük nagysága, házaik és lakóik száma, hivatalaik és hatóságaik, illetőleg e tekintetben való illetőségük és külterületi lakotthelyeik. Mindegyik helységnél fel vannak sorolva név szerint a szellemi (közigazgatási, egyházi, tanügyi, egészségügyi stb.) vezető személyek, a 10 holdon felüli birtokosok (az 50 kat. holdnál nagyobb földtulajdonosok birtokuknak művelési ágak szerinti megoszlásával is), az összes iparosok üzemük nagyságának és jelentőségének feltüntetésével, továbbá minden kereskedő. Ahol hitel, szövetkezeti, részvénytársasági vagy egyesületi élet van, ott ezekről is nyerhetünk tájékozódást. Minden helység adatainak felsorolását a vendégforgalmi rovat fejezi be, melyben a községek, illetőleg városok vendégforgalmi és turisztikai szempontból figyelemre méltó legfontosabb tudnivalói nyernek ismertetést.

A közönség rendelkezésére bocsátott hatalmas anyagban könnyű az eligazodás, a kötet kezelése egyszerű, használatát még csak megkönnyíti a munka bevezetése: az ügyes, tömör útmutató, melyben a Címtár használt rövidítései magyarázata is megtalálható, továbbá a községeknek és lakotthelyeknek a kötetet záró betűrendes névjegy-

zéke, amelyben előbb a felvidéki rész, majd a Rutenföld községeinek és egyéb lakotthelyeinek régebbi cseh és mai magyar nevét egy abc-ben kapjuk az anyaközségre való utalással és a vonatkozó címtári anyag lapszámának feltüntetésével.

G. G. dr.

Laky Dezső dr.: Az iparosok szociális és gazdasági viszonyai Budapesten.

Dr Désiré Laky: Les conditions sociales et matérielles des artisans à Budapest.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.)
60. kötet, 3. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros
Statisztikai Hivatala.

*Publications Statistiques (rédigées sous la direction du
Dr Louis I. Illyefalvi). 60e volume, no 3. Publication
du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.*

Budapest, 480 l. — p.

E rendkívüli alapossággal, s kimerítő részletességgel megírt, nagy monográfiában szerző az az iparosság demográfiai és gazdaságstatisztikai jellemvonásait két nagyobb szakaszra osztva tárgyalja. Egyfelől azokat az irányokat igyekszik megjelölni, amelyekben a magyarországi iparoskérdés fejlődött, másfelől kiragad egy részletet, a kisiparosságot, s ennek a népességi csoportnak szociografiáját adja, Budapest székesfőváros statisztikai hivatalának az 1928. év tavaszán végrehajtott felvétele nyomán.

Szerző előbb az iparügy törvényes rendezésén tekint át, hogy a mai helyzet képének megértését ezzel is elősegítse. A könyvnek az ipari élet magyarországi multjával foglalkozó első részében, a középkori céhekről való megemlékezés után, szerző behatóan tárgyalja az egykori statisztikai munkának az iparosságra vonatkozó adatait, így különösen Schwartner Márton és Ercsey Dániel munkásságának vonatkozó eredményeit. Azután még a céhrendszernek a XIX. század első felében mutatkozott alakulását vázolja, mielőtt rátérne az első magyar ipartörvény, az 1872. évi VIII. t.-c. ismertetésére, melynek célja volt a céhek mellett erősödő szabad ipar s az előbbi súrlódásainak megszüntetése. Rendkívül értékes az eredeti forrásoknak, országgyűlési jegyzőkönyveknek, egykori újságoknak és a kéziratoknak is azon alapos tanulmányozása, amelyet szerző az első magyar ipartörvény ismertetése kapcsán nyújt. Kezdve a központi és egyéb albizottságok jelentésétől, Pest szabad királyi város feliratától, egészen a képviselőházi tárgyalás minden részletéig, megtalál itt mindent az olvasó, ami a XIX. század eszmeáramlatai idején e kérdés rendezése érdekében történt. Hasonló mélyrehatolás jellemzi a második ipartörvény, s az ipartörvény novellája keletkezésének leírását s a legújabb kisipari mozgalmaknak ismertetését is. A könyv I. részének további fejezetei azután az ipartestületek, az ipari oktatásügy, a betesegélyzőpénztárak, s az iparosok életviszo-

nyainak szabályozására s a megsegítésükre irányuló egyéb törekvések történetének valóságos kútforrásai.

Az iparosok társadalmi viszonyaira vonatkozó budapesti felvétel — melynek ismertetése a könyv II. része — nagyobb koncepciónak szerves része: azon gazdag tagozású adatgyűjtési programból való, amelynek során *Illyefalvi* a székesfőváros különböző társadalmi rétegeit egyenkint sorra vette s megvizsgálta azok népességi struktúráját és gazdasági helyzetét. A jelen munka statisztikai anyagának célja, hogy a székesfővárosi iparosság viszonyairól nyújtson lehetőleg hű képet. Teljes értékű adatok 20.018 egyenről érkeztek be; ezek az „iparos-számlálólapok” reprezentálják pars pro toto az egészet. A 20.018 egyen közül 17.592 budapesti iparos volt ipartestületi tag, a többi ipartársulati tag és egyéb nem tag iparos, pl. fuvaros, v. bérkocsis (ilyen budapesti ipartestület ugyanis egyáltalán nem volt). Így a felvétel a fővárosi ipartestületi tagok 60%-át — $\frac{2}{3}$ részét — reprezentálja. *Laky* az adatok elemzésekor külön foglalkozik az ipari önállók számának fejlődésével, s külön a segédek számának emelkedésével. Az iparosok lakását illető fejezet a kérdést előbb általánosságban, majd iparcsoportok szerint való részletezésben is megvilágítja. Kerületek szerint a Bel- és Lipótvárosban a legkevesebb az iparos, legtöbb a VII. és I. kerületben; ám a kerületek sorrendjében iparágankint, s nemenkint is eltérések mutatkoznak. Szerző megismertet azután az iparosok korviszonyaival, majd vallás, anyanyelv, nyelvtudás, családi állapot szerint való megoszlásukkal; sőt végül még atyáik foglalkozásáról is szól. Az iparosok vagyoni helyzetét megvilágító adatok is igen figyelemreméltók; így ingatlanvagyonuk, háztartási alkalmazottaik, albérlőik, ágyrajáróik és lakbéreik statisztikái, valamint a lakásaik zsúfoltságára vonatkozó adatok. Külön fejezetet szentel az iparosok műveltségi viszonyainak megvilágítására; itt külön foglalkozik iskolai végzettségük és tanult mesterségük adataival s felszabadulásuk idejét, évét, segédéveik számát is megvizsgálja. Az önálló iparosoknál kitér az üzlettársak és üzletvezetők számára és arra a körülményre, hogy miképen (öröklés, vétel, csere stb.) került az üzem az iparos tulajdonába. Az üzem fennállásának idejére az alapítási évek, az iparendélyek kiváltásának időpontjai, s a cég törvényszéki bejegyzésének statisztikai vetnek világosságot. Külön fejezet a fióküzleteké. Az üzemhelyiségek leírásánál szerző azt kutatja, hogy az üzemhelyiség kapcsolatos-e a lakással, mi a bére, s hogy hol és minő közművekkel felszerelt helyiségekben dolgozik az iparos. Az üzemi munka jellemzésekor kutatja azt is, hogy a családtagok az ipari üzem munkájában részt vesznek-e, hogy az iparos tart-e utazót vagy ügynököt, hány és minő alkalmazottja van, minő természetbeni ellátással, minő szolgálati

zéke, amelyben előbb a felvidéki rész, majd a Rutenföld községeinek és egyéb lakotthelyeinek régebbi cseh és mai magyar nevét egy abc-ben kapjuk az anyaközségre való utalással és a vonatkozó címtári anyag lapszámának feltüntetésével.

G. G. dr.

Laky Dezső dr.: Az iparosok szociális és gazdasági viszonyai Budapesten.

Dr Désiré Laky: Les conditions sociales et matérielles des artisans à Budapest.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*)
60. kötet, 3. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros
Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 60e volume, no 3. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 480 l. — p.

E rendkívüli alapossággal, s kimerítő részletességgel megírt, nagy monográfiában szerző az az iparosság demográfiai és gazdaságstatisztikai jellemvonásait két nagyobb szakaszra osztva tárgyalja. Egyfelől azokat az irányokat igyekszik megjelölni, amelyekben a magyarországi iparoskérdés fejlődött, másfelől kiragad egy részletet, a kisiparosságot, s ennek a népességi csoportnak szociográfiáját adja, Budapest székesfőváros statisztikai hivatalának az 1928. év tavaszán végrehajtott felvétele nyomán.

Szerző előbb az iparügy törvényes rendezésén tekint át, hogy a mai helyzet képének megértését ezzel is elősegítse. A könyvnek az ipari élet magyarországi multjával foglalkozó első részében, a középkori céhekről való megemlékezés után, szerző behatóan tárgyalja az egykori statisztikai munkának az iparosságra vonatkozó adatait, így különösen *Schwartner Márton* és *Ercsey Dániel* munkásságának vonatkozó eredményeit. Azután még a céhrendszernek a XIX. század első felében mutatkozott alakulását vázolja, mielőtt rátérne az első magyar ipartörvény, az 1872. évi VIII. t.-c. ismertetésére, melynek célja volt a céhek mellett erősödő szabad ipar s az előbbi súrlódásainak megszüntetése. Rendkívül értékes az eredeti forrásoknak, országgyűlési jegyzőkönyveknek, egykori újságoknak és a kéziratoknak is azon alapos tanulmányozása, amelyet szerző az első magyar ipartörvény ismertetése kapcsán nyújt. Kezdve a központi és egyéb albizottságok jelentésétől, Pest szabad királyi város feliratától, egészen a képviselőházi tárgyalás minden részletéig, megtalál itt mindent az olvasó, ami a XIX. század eszmeáramlatai idején e kérdés rendezése érdekében történt. Hasonló mélyrehatolás jellemzi a második ipartörvény, s az ipartörvény novellája keletkezésének leírását s a legújabb kisipari mozgalmaknak ismertetését is. A könyv I. részének további fejezetei azután az ipartestületek, az ipari oktatásügy, a betesegélyzőpénztárak, s az iparosok életviszo-

nyainak szabályozására s a megsegítésükre irányuló egyéb törekvések történetének valóságos kútforrásai.

Az iparosok társadalmi viszonyaira vonatkozó budapesti felvétel — melynek ismertetése a könyv II. része — nagyobb koncepciónak szerves része: azon gazdag tagozású adatgyűjtési programból való, amelynek során *Illyefalvi* a székesfőváros különböző társadalmi rétegeit egyenkint sorra vette s megvizsgálta azok népességi struktúráját és gazdasági helyzetét. A jelen munka statisztikai anyagának célja, hogy a székesfővárosi iparosság viszonyairól nyújtson lehetőleg hű képet. Teljes értékű adatok 20.018 egyenről érkeztek be; ezek az „iparos-számlálólapok” reprezentálják pars pro toto az egészet. A 20.018 egyen közül 17.592 budapesti iparos volt ipartestületi tag, a többi ipartársulati tag és egyéb nem tag iparos, pl. fuvaros, v. bérkocsis (ilyen budapesti ipartestület ugyanis egyáltalán nem volt). Így a felvétel a fővárosi ipartestületi tagok 60%-át — $\frac{2}{3}$ részét — reprezentálja. *Laky* az adatok elemzésekor külön foglalkozik az ipari önállók számának fejlődésével, s külön a segédek számának emelkedésével. Az iparosok lakását illető fejezet a kérdést előbb általánosságban, majd iparcsoportok szerint való részletezésben is megvilágítja. Kerületek szerint a Bel- és Lipótvárosban a legkevesebb az iparos, legtöbb a VII. és I. kerületben; ám a kerületek sorrendjében iparágankint, s nemenkint is eltérések mutatkoznak. Szerző megismertet azután az iparosok korviszonyaival, majd vallás, anyanyelv, nyelvtudás, családi állapot szerint való megoszlásukkal; sőt végül még atyáik foglalkozásáról is szól. Az iparosok vagyoni helyzetét megvilágító adatok is igen figyelemreméltók; így ingatlanvagyonuk, háztartási alkalmazottaik, albérlőik, ágyrajáróik és lakbéreik statisztikái, valamint a lakásaik zsúfoltságára vonatkozó adatok. Külön fejezetet szentel az iparosok műveltségi viszonyainak megvilágítására; itt külön foglalkozik iskolai végzettségük és tanult mesterségük adataival s felszabadulásuk idejét, évét, segédéveik számát is megvizsgálja. Az önálló iparosoknál kitér az üzlettársak és üzletvezetők számára és arra a körülményre, hogy miképen (öröklés, vétel, csere stb.) került az üzem az iparos tulajdonába. Az üzem fennállásának idejére az alapítási évek, az iparendélyek kiváltásának időpontjai, s a cég törvényszéki bejegyzésének statisztikái vetnek világosságot. Külön fejezet a fióküzleteké. Az üzemhelyiségek leírásánál szerző azt kutatja, hogy az üzemhelyiség kapcsolatos-e a lakással, mi a bére, s hogy hol és minő közművekkel felszerelt helyiségekben dolgozik az iparos. Az üzemi munka jellemzésekor kutatja azt is, hogy a családtagok az ipari üzem munkájában részt vesznek-e, hogy az iparos tart-e utazót vagy ügynököt, hány és minő alkalmazottja van, minő természetbeni ellátással, minő szolgálati

minőséggel. Fontos kérdések még az iparosok nyersanyag- és félgyártmány beszerzési helyére, a tűz- és betörés ellen való biztosításra, az üzemek gépesítésére, készítményeik értékesítési helyére vonatkoznak is. Az utolsó fejezet végül az iparosok adóterheivel s az életkörülményeikre vonatkozó egyéb jellemző vonásokkal (pl. reklám-költségekkel, szaklapok olvasásának gyakoriságával, külföldi útjaikkal) foglalkozik.

A nagy munka tanulságainak egyik legfontosabbika az, hogy a budapesti iparosság érett, koránál fogva lehiggadt, nyugodtabb elem: a középosztálynak modern értelemben vett becses tagja. A könyv azonban azt is igazolja, hogy a budapesti kisiparosság sok gonddal küzködik, hogy pl. a lakásviszonyai, — melyek más társadalmi osztályoknál is az életstandard fontos indikátorai — eléggé szegényesek. A budapesti kisipari munka számos vonatkozásban nem kielégítő. A mechanizálás csekély foka is hátrányos, még inkább a kereskedelmi szellemnek több irányban hiányos és vérszegény volta. Kétségtelen, hogy a kisipari és kézműipari pályára törekvők csak akkor fognak inkább boldogulni, ha az ipar és kereskedelem között fennálló, ellentét teljesen megszűnik. Az ország különböző részeiből — jórészt a mezőgazdasági népesség foglalkozáscseréje révén — összeverődött iparosság székesfővárosunk hű és megbízható polgára és érdemes arra, hogy tevékenységében és törekvéseiben minden eszközzel támogassuk. Különösen két eszköz volna alkalmas arra, hogy annak segítségével előbb izoláljuk, majd egészen meg is szüntessük Magyarország kis- és kézműiparosainak nehéz helyzetét. Ezek egyike a szövetkezeti eszme erősebb térfoglalása, a másik pedig az ipari hitelügy egészséges keretekben való kiépítése. Valóban ez az a két eszköz, amely a másik kettőnél az ipartestületi élet mélyrehatóbb kiépítésénél és az iparoktatási ügy, s az iparosnevelés kérdésének megnyugvást hozó megoldásánál is értékesebb.

Sz. T. dr.

Laky Dezső dr.: A kereskedők szociális és gazdasági viszonyai Budapesten.

Dr Désiré Laky: Les conditions sociales et matérielles des marchands à Budapest.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 61. kötet, 4. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi.) 61e volume, no 4. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 386 l. — p.

A székesfővárosunk iparosairól írt tanulmányhoz szervesen kapcsolódott szezőnek ezen utóbb megjelent második könyve, mely a kereskedőknek szociográfiája. A hatalmas értekezés vonalvezetése, beható alaposága nemcsak a viszonyokat tanulmányozó, az azokon segíteni hivatott szá-

mára becsesek, de tudományos szempontból is magas színvonalon áll. Laky e könyve felette értékes kommentár a kereskedők társadalmi viszonyainak boncolását célzó, s nemcsak gyakorlati, hanem tudományos értelemben is valóban nagy szolgálatokat tévő székesfővárosi statisztikai hivatali adatgyűjtéshez.

A szerző által e könyvben megmunkált statisztikai anyag a budapesti kereskedőtársadalom keresztmetszetét nyújtja: statisztikai műszót használva a budapesti kereskedőket nyugvó állapotukban jellemzi, nem pedig mozgó tömegükben, munkájuk közben. Szerző e könyvét is két részre osztja: az elsőben a hazai és a budapesti kereskedelem fejlődésének történetével foglalkozik, s csak a másodikban tér reá a statisztikai anyag ismertetésére. Az első, a történeti részben Kováts, Eckhardt, Matlekovits, Kossovich, Horvát, Salamon, Divéky, Acsádi, Pólya és mások történeti munkáinak, s az eredeti forrásoknak páratlan alapos tanulmányozása alapján fest képet a középkori (különösen nyugatmagyarországi) kereskedelemről. Kitér azután Buda középkori szerepére s a középkori kereskedelemben való jelentőségére is. Az újkori kereskedelem történetének vázolásában a munka egészen a XVI. századig megy vissza, leírja a török hódoltság alól való felszabadulás után mutatkozott fejlődést, azután a Mária Terézia s közvetlen utódainak uralkodása alatt kifejlődött viszonyokat. Majd a pesti kereskedelmi reformkorszakbeli szervezetét, a 48-as törvényeket, s az abszolút korszak vonatkozó rendelkezéseit is előadja.

A székesfővárosi kereskedők 1929. évi statisztikai felvételének példátlanul gazdag tárgykerét — a könyv második részét — csak futólag tekintve át, látjuk, hogy szerző a 13.575 budapesti kereskedőről beérkezett lapok alapján, tehát a $\frac{2}{3}$ részét felvevő reprezentatív adatgyűjtésen nyugvó vizsgálatait a budapesti kereskedők lakó és születési helyének egybevetésével kezdi meg. A férfi és női kereskedők, családosak és nemházasok, s a különböző foglalkozású kereskedők lakó- és születési helyét elkülönítve is tárgyalja, s azután tér át egyéb demográfiai jellemzőik (korviszonyaik, vallásuk, anyanyelvük, nyelvtudásuk és honosságuk) vizsgálatára. Külön fejezet foglalkozik a kereskedők Budapesten és Magyarországon való tartózkodásának időtartamával, Budapestet megelőző lakóhelyével, elkülönítve a világháborúban való részvételt az egyéb helycseréktől. A budapesti kereskedők családi állapotát, a keresők és eltartott családtagok viszonyát szerző nemcsak általánosságban, hanem kereskedelmi főcsoportok szerint való részletezésben is ismerteti. A könyv érdekes leszámazási kutatásokat is nyújt. A budapesti kereskedők atyáinak foglalkozásával és azzal a kereskedelem egyes főcsoportjain belül is foglalkozik. Azt kutatja, hogy a

minőséggel. Fontos kérdések még az iparosok nyersanyag- és félgyártmány beszerzési helyére, a tűz- és betörés ellen való biztosításra, az üzemek gépesítésére, készítményeik értékesítési helyére vonatkoznak is. Az utolsó fejezet végül az iparosok adóterheivel s az életkörülményeikre vonatkozó egyéb jellemző vonásokkal (pl. reklám-költségekkel, szaklapok olvasásának gyakoriságával, külföldi útjaikkal) foglalkozik.

A nagy munka tanulságainak egyik legfontosabbika az, hogy a budapesti iparosság érett, koránál fogva lehiggadt, nyugodtabb elem: a középosztálynak modern értelemben vett becses tagja. A könyv azonban azt is igazolja, hogy a budapesti kisiparosság sok gonddal küzködik, hogy pl. a lakásviszonyai, — melyek más társadalmi osztályoknál is az életstandard fontos indikátorai — eléggé szegényesek. A budapesti kisipari munka számos vonatkozásban nem kielégítő. A mechanizálás csekély foka is hátrányos, még inkább a kereskedelmi szellemnek több irányban hiányos és vérszegény volta. Kétségtelen, hogy a kisipari és kézműipari pályára törekvők csak akkor fognak inkább boldogulni, ha az ipar és kereskedelem között fennálló, ellentét teljesen megszűnik. Az ország különböző részeiből — jórészt a mezőgazdasági népesség foglalkozáscseréje révén — összeverődött iparosság székesfővárosunk hű és megbízható polgára és érdemes arra, hogy tevékenységében és törekvéseiben minden eszközzel támogassuk. Különösen két eszköz volna alkalmas arra, hogy annak segítségével előbb izoláljuk, majd egészen meg is szüntessük Magyarország kis- és kézműiparosainak nehéz helyzetét. Ezek egyike a szövetkezeti eszme erősebb térfoglalása, a másik pedig az ipari hitelügy egészséges keretekben való kiépítése. Valóban ez az a két eszköz, amely a másik kettőnél az ipartestületi élet mélyrehatóbb kiépítésénél és az iparoktatási ügy, s az iparosnevelés kérdésének megnyugvást hozó megoldásánál is értékesebb.

Sz. T. dr.

Laky Dezső dr.: A kereskedők szociális és gazdasági viszonyai Budapesten.

Dr Désiré Laky: Les conditions sociales et matérielles des marchands à Budapest.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 61. kötet, 4. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi.) 61e volume, no 4. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 386 l. — p.

A székesfővárosunk iparosairól írt tanulmányhoz szervesen kapcsolódott szezőnek ezen utóbb megjelent második könyve, mely a kereskedőknek szociográfiája. A hatalmas értekezés vonalvezetése, beható alaposága nemcsak a viszonyokat tanulmányozó, az azokon segíteni hivatott szá-

mára becsesek, de tudományos szempontból is magas színvonalon áll. Laky e könyve felette értékes kommentár a kereskedők társadalmi viszonyainak boncolását célzó, s nemcsak gyakorlati, hanem tudományos értelemben is valóban nagy szolgálatokat tévő székesfővárosi statisztikai hivatali adatgyűjtéshez.

A szerző által e könyvben megmunkált statisztikai anyag a budapesti kereskedőtársadalom keresztmetszetét nyújtja: statisztikai műszót használva a budapesti kereskedőket nyugvó állapotukban jellemzi, nem pedig mozgó tömegükben, munkájuk közben. Szerző e könyvét is két részre osztja: az elsőben a hazai és a budapesti kereskedelem fejlődésének történetével foglalkozik, s csak a másodikban tér reá a statisztikai anyag ismertetésére. Az első, a történeti részben Kováts, Eckhardt, Matlekovits, Kossovich, Horvát, Salamon, Divéky, Acsádi, Pólya és mások történeti munkáinak, s az eredeti forrásoknak páratlan alapos tanulmányozása alapján fest képet a középkori (különösen nyugatmagyarországi) kereskedelemről. Kitér azután Buda középkori szerepére s a középkori kereskedelemben való jelentőségére is. Az újkori kereskedelem történetének vázolásában a munka egészen a XVI. századig megy vissza, leírja a török hódoltság alól való felszabadulás után mutatkozott fejlődést, azután a Mária Terézia s közvetlen utódainak uralkodása alatt kifejlődött viszonyokat. Majd a pesti kereskedelmi reformkorszakbeli szervezetét, a 48-as törvényeket, s az abszolút korszak vonatkozó rendelkezéseit is előadja.

A székesfővárosi kereskedők 1929. évi statisztikai felvételének példátlanul gazdag tárgykerét — a könyv második részét — csak futólag tekintve át, látjuk, hogy szerző a 13.575 budapesti kereskedőről beérkezett lapok alapján, tehát a $\frac{2}{3}$ részét felvevő reprezentatív adatgyűjtésen nyugvó vizsgálatait a budapesti kereskedők lakó és születési helyének egybevetésével kezdi meg. A férfi és női kereskedők, családosak és nemházasok, s a különböző foglalkozású kereskedők lakó- és születési helyét elkülönítve is tárgyalja, s azután tér át egyéb demográfiai jellemzőik (korviszonyaik, vallásuk, anyanyelvük, nyelvtudásuk és honosságuk) vizsgálatára. Külön fejezet foglalkozik a kereskedők Budapesten és Magyarországon való tartózkodásának időtartamával, Budapestet megelőző lakóhelyével, elkülönítve a világháborúban való részvételt az egyéb helycseréktől. A budapesti kereskedők családi állapotát, a keresők és eltartott családtagok viszonyát szerző nemcsak általánosságban, hanem kereskedelmi főcsoportok szerint való részletezésben is ismerteti. A könyv érdekes leszámazási kutatásokat is nyújt. A budapesti kereskedők atyáinak foglalkozásával és azzal a kereskedelem egyes főcsoportjain belül is foglalkozik. Azt kutatja, hogy a

kereskedők foglalkozása atyáikéval egyezik-e, s tovább, hogy a kereskedőszülőjű kereskedők atyáinak minő foglalkozási viszonyai voltak. A kereskedők vagyoni helyzetét megvilágító adatok, amelyek az ingatlan vagyonnal, a kereskedők háztartási alkalmazottainak számával, al- és ágybérloikkal, életbiztosításaikkal foglalkoznak, mindig előbb általánosságban, azután a kereskedelmi foglalkozási főcsoportok szerint való részletezésben tártnak elénk. Lakásviszonyaikról a lakások felszerelésére, bérére, lakottságára stb. rávilágító számok is felvilágosítást adnak. A kereskedők műveltségére vonatkozó statisztikák az iskolai végzettségre, szaklapok olvasására, külföldön való tartózkodásukra és foglalkozáscseréikre terjednek ki. A kereskedők üzletére vonatkozó fejezetek zárják a könyvet. Szerző előbb általánosságban foglalkozik azzal, hogy a számbavett kereskedők mióta budapesti kereskedők, minő évben alapították üzleteiket, minő módon szerezték azt, mikor jegyeztették be a törvényszéken, mekkora üzleteik terjedelme (kis- és nagykereskedők, üzlettársak, üzletvezetők, családtagoknak az üzletben való közreműködése, utazóik, ügynökeik, alkalmazottaik) és mekkorák üzlethelyiségeik (minőségük, felszerelésük, fióküzleteik, üzletbérük), azután pedig rátér a részletekre. Ily részletstatisztikái az árubeszerzésre, a vám-szabadraktárakra, a külföldre való szállításra, a vidéki lerakatokra, a reklámokra, s végül a kereskedők forgalmi, állami és községi adóira vonatkoznak.

Kétségtelen, hogy jelentős részében nem kedvező az a kép, amelyet a budapesti kereskedővilágról szerző tanulmánya megrajzolt. De azért mégis biztató. Nem kedvező annyiban, mert a budapesti kereskedelem különböző rétegei között tátongó rések tűnnek elő. Látjuk pl. a kereskedők kedvezőtlen lakásviszonyait. Látjuk — bár csak az adózás statisztikájára támaszkodva — nem egy esetben gyenge üzleti forgalmukat stb, számszerű bizonyítékait annak, hogy a kereskedői üzletekben, a kereskedők házaiban is elég sokfelé sötét gond honol.

Szociális szempontból felette kívánatosnak kell tartanunk azt, hogy a kereskedelem munkájába új meg új társadalmi rétegek kapcsolódjanak be, ilymódon törekedve arra is, hogy a nemzeti jövedelemből a maguk részére nagyobb részt hasítsanak ki, s ezzel a jövedelemeloszlást némiképp nivellálják. A tanulmány adataiból ismételtén kiviláglott, hogy a világháború befejeződése után a budapesti kereskedelem körébe is sokan kerültek be, mint új vállalkozók. Kár azonban, hogy ezek a friss elemek leginkább azoknak a kereskedelmi főcsoportoknak létszámát szaporították, amelyekben rendszerint kisebb a vállalkozási tőke, s kevesebb szakértelem biztat sikerrel.

A kiváló könyvnek végül igen értékes tanulsága, hogy a kereskedők megduzzadt száma immár szélesebb körben tipikusan magyar. Sz. T. dr.

Aujeszky László dr.: Meteorológiai tényezők szerepe a piackutatásban.

Dr. Ladislas Aujeszky: *Le rôle des facteurs météorologiques dans l'analyse des prix des marchés*

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 83. kötet, 3. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr. Louis I. Illyefalvi). 83e volume, no 3. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest Budapest, 1939. 88 l. — p.

A budapesti élelmiszerpiacok rendszeres vizsgálata 1937-ben vette kezdetét. Azóta több tanulmánnyal és szakmunkával gazdagodott a piackutatás hazai irodalma. Ezek közül Aujeszky László munkája elméleti szempontból azért emelkedik ki, mert a piaci áralakulás legfontosabb és legősibb irányító tényezőit: az időjárást és az éghajlatot ragadja meg. Azokat a tényezőket teszi tehát gondos és beható vizsgálat tárgyává, amelyek a romlékony élelmiszerek termelésére, piacrahozatalára, de még a fogyasztására is a legnagyobb befolyást gyakorolják és mint elsődleges tényezők, a piaci vizsgálódás kiindulási pontjául szolgálnak.

Az élelmiszerpiac eseményeit, az eladásra kerülő áruk minőségét, mennyiségét és a fogyasztók szempontjából olyannyira fontos árszínvonalat sok tekintetben módosítja az időjárás és az éghajlat. Ez a két tényező nemcsak a kínálati oldalon nyúl bele az áralakulásba és az árupiacok forgalmába, de a keresletet is igen mélyrehatóan befolyásolja. A meteorológiai eredetű keresleti és kínálati ingadozások olyan áralakító tényezők, amelyeket semmiféle intézkedéssel teljesen kiküszöbölni nem lehet.

Az időjárás két fontos tényezője, a hőmérséklet és a csapadék, úgy kedvezően, mint kedvezőtlenül befolyásolhatja a termésmennyiséget. Ezzel szemben az időjárás elemi csapások (aszály, fagy, viharos szél, felhőszakadás, gyújtóvillám, óneső, zuzmara, jégverés, stb.) csakis kedvezőtlen hatást fejtenek ki. Van azonban olyan időjárás elemi csapás is, mint például a viharos szél, mely kártételei mellett, bizonyos körülmények között, kedvező hatású is lehet. Az időjárás csapásokból származó termésmennyiség-ingadozások a piaci áralakulásnak szintén fontos tényezői.

Az időjárás alakulása nemcsak a termés mennyiségét, hanem annak minőségi sajátosságait is a leglényegesebben befolyásolhatja s így a piac kínálati viszonyaira is nagy kihatással lehet. Kivételes minőség ugyanis fokozott kivitelre csábít, míg mennyiségileg gazdag, de minőségileg szegényes termés belföldön idéz elő értékesítési nehézségeket és befolyásolja az árszínvonal alakulását. De az időjárás hatásokat megérzi a felhozatal is, mert a kedvezőtlen időjárás viszonyok gyakran idéznek elő szállítási zavarokat. Az időjárásnak azonkívül még lelki hatásai is vannak. Az időjárás hangulat-

kereskedők foglalkozása atyáikéval egyezik-e, s tovább, hogy a kereskedőszülőjű kereskedők atyáinak minő foglalkozási viszonyai voltak. A kereskedők vagyoni helyzetét megvilágító adatok, amelyek az ingatlan vagyonnal, a kereskedők háztartási alkalmazottainak számával, al- és ágybérloikkal, életbiztosításaikkal foglalkoznak, mindig előbb általánosságban, azután a kereskedelmi foglalkozási főcsoportok szerint való részletezésben tártnak elénk. Lakásviszonyaikról a lakások felszerelésére, bérére, lakottságára stb. rávilágító számok is felvilágosítást adnak. A kereskedők műveltségére vonatkozó statisztikák az iskolai végzettségre, szaklapok olvasására, külföldön való tartózkodásukra és foglalkozáscseréikre terjednek ki. A kereskedők üzletére vonatkozó fejezetek zárják a könyvet. Szerző előbb általánosságban foglalkozik azzal, hogy a számbavett kereskedők mióta budapesti kereskedők, minő évben alapították üzleteiket, minő módon szerezték azt, mikor jegyeztették be a törvényszéken, mekkora üzleteik terjedelme (kis- és nagykereskedők, üzlettársak, üzletvezetők, családtagoknak az üzletben való közreműködése, utazóik, ügynökeik, alkalmazottaik) és mekkorák üzlethelyiségeik (minőségük, felszerelésük, fióküzleteik, üzletbérük), azután pedig rátér a részletekre. Ily részletstatisztikái az árubeszerzésre, a vám-szabadraktárakra, a külföldre való szállításra, a vidéki lerakatokra, a reklámokra, s végül a kereskedők forgalmi, állami és községi adóira vonatkoznak.

Kétségtelen, hogy jelentős részében nem kedvező az a kép, amelyet a budapesti kereskedővilágról szerző tanulmánya megrajzolt. De azért mégis biztató. Nem kedvező annyiban, mert a budapesti kereskedelem különböző rétegei között tátongó rések tűnnek elő. Látjuk pl. a kereskedők kedvezőtlen lakásviszonyait. Látjuk — bár csak az adózás statisztikájára támaszkodva — nem egy esetben gyenge üzleti forgalmukat stb, számszerű bizonyítékait annak, hogy a kereskedői üzletekben, a kereskedők házaiban is elég sokfelé sötét gond honol.

Szociális szempontból felette kívánatosnak kell tartanunk azt, hogy a kereskedelem munkájába új meg új társadalmi rétegek kapcsolódnak be, ilymódon törekedve arra is, hogy a nemzeti jövedelemből a maguk részére nagyobb részt hasítsanak ki, s ezzel a jövedelemeloszlást némiképp nivellálják. A tanulmány adataiból ismételtén kiviláglott, hogy a világháború befejeződése után a budapesti kereskedelem körébe is sokan kerültek be, mint új vállalkozók. Kár azonban, hogy ezek a friss elemek leginkább azoknak a kereskedelmi főcsoportoknak létszámát szaporították, amelyekben rendszerint kisebb a vállalkozási tőke, s kevesebb szakértelem biztat sikerrel.

A kiváló könyvnek végül igen értékes tanulsága, hogy a kereskedők megduzzadt száma immár szélesebb körben tipikusan magyar. Sz. T. dr.

Aujeszky László dr.: Meteorológiai tényezők szerepe a piackutatásban.

Dr. Ladislas Aujeszky: *Le rôle des facteurs météorologiques dans l'analyse des prix des marchés*

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 83. kötet, 3. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr. Louis I. Illyefalvi). 83e volume, no 3. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest Budapest, 1939. 88 l. — p.

A budapesti élelmiszerpiacok rendszeres vizsgálata 1937-ben vette kezdetét. Azóta több tanulmánnyal és szakmunkával gazdagodott a piackutatás hazai irodalma. Ezek közül Aujeszky László munkája elméleti szempontból azért emelkedik ki, mert a piaci áralakulás legfontosabb és legősibb irányító tényezőit: az időjárást és az éghajlatot ragadja meg. Azokat a tényezőket teszi tehát gondos és beható vizsgálat tárgyává, amelyek a romlékony élelmiszerek termelésére, piacrahozatalára, de még a fogyasztására is a legnagyobb befolyást gyakorolják és mint elsődleges tényezők, a piaci vizsgálódás kiindulási pontjául szolgálnak.

Az élelmiszerpiac eseményeit, az eladásra kerülő áruk minőségét, mennyiségét és a fogyasztók szempontjából olyannyira fontos árszínvonalat sok tekintetben módosítja az időjárás és az éghajlat. Ez a két tényező nemcsak a kínálati oldalon nyúl bele az áralakulásba és az árupiacok forgalmába, de a keresletet is igen mélyrehatóan befolyásolja. A meteorológiai eredetű keresleti és kínálati ingadozások olyan áralakító tényezők, amelyeket semmiféle intézkedéssel teljesen kiküszöbölni nem lehet.

Az időjárás két fontos tényezője, a hőmérséklet és a csapadék, úgy kedvezően, mint kedvezőtlenül befolyásolhatja a termésmennyiséget. Ezzel szemben az időjárás elemi csapások (aszály, fagy, viharos szél, felhőszakadás, gyújtóvillám, óneső, zuzmara, jégverés, stb.) csakis kedvezőtlen hatást fejtenek ki. Van azonban olyan időjárás elemi csapás is, mint például a viharos szél, mely kártételei mellett, bizonyos körülmények között, kedvező hatású is lehet. Az időjárás csapásokból származó termésmennyiség-ingadozások a piaci áralakulásnak szintén fontos tényezői.

Az időjárás alakulása nemcsak a termés mennyiségét, hanem annak minőségi sajátosságait is a leglényegesebben befolyásolhatja s így a piac kínálati viszonyaira is nagy kihatással lehet. Kivételes minőség ugyanis fokozott kivitelre csábít, míg mennyiségileg gazdag, de minőségileg szegényes termés belföldön idéz elő értékesítési nehézségeket és befolyásolja az árszínvonal alakulását. De az időjárás hatásokat megérzi a felhozatal is, mert a kedvezőtlen időjárás viszonyok gyakran idéznek elő szállítási zavarokat. Az időjárásnak azonkívül még lelki hatásai is vannak. Az időjárás hangulat-

szerű megítélése gyakran vezet indokolatlan eladásokra, vagy áruhalmozásokra. Szinte szabály, hogy mentől kisebb termelővel állunk szemben, annál valószínűbb, hogy cselekvésüket a helyi időjárás szűk látókörű megítélése fogja irányítani s az is törvényszerűségként jelentkezik, hogy az emberek mindig számolnak az időjárás változatlanul maradásával. Az élelmiszerszükséglet, tehát a *forgasztás* hasonlóképpen függ az időjárástól. Táplálkozásunk ugyanis szintén alá van vetve az időjárási viszonyoknak, sőt az időjárás még a vevők mozgékonyosságát és *vásárlókedvét* is nem egyszer lényegesen befolyásolja.

Az árhullámzásokat előidéző időjárási vagy egyéb okok befolyásának vizsgálata során elsősorban az időjárási elemek *áremelő vagy ársüllyesztő hatása* kutatandó. Éppen ezért a piackutatás céljait szolgáló *meteorológiai adatokra és azok feldolgozására* feltétlenül szükség van. Minden egyes árucikkre nézve azonban külön meg kell adni a meteorológiai adatfeldolgozás pontos térbeli határait; tehát tisztázandók a termelési területek és a szállítási vonalak. Az egyes áruk vizsgálatánál a kutató egyszerűbb feladattal áll szemközt, mert csak két, legfeljebb három időjárási tényezőnek van döntő szerepe s így könnyen megállapíthatók *azok az időjárási számsorok, amelyek az illető áru vizsgálata szempontjából elsősorban jöhetnek figyelembe.*

A lényeges piacirányító hatású időjárási adatok kiválasztása három lépésben történik. Ki kell jelölni a meteorológiai vizsgálat térbeli korlátait, majd meg kell állapítani időbeli határait és végül el kell határolni a térben és időben lejátszódott időjárási jelenségek rögzítésére szolgáló észlelések közül azokat, amelyek a legfontosabb piacmeteorológiai hatásokat foglalják magukban.

Mivel az időjárásnak a piaci áralakulás összes tényezőire való befolyása minden kétségen felül áll, *a meteorológiai befolyások tisztázása a piackutatásnak alapvető és elsősorban megoldandó feladatcsoportját alkotja.* A meteorológiai tényezők az emberi tevékenységtől egy bizonyos fokig mentes elemei a piaci viszonyoknak, s így vizsgálatuk a legtárgyilagosabb is, mert egyedül számszerű adatokon nyugszik. Amíg azonban a budapesti piackutatás céljából a kínálati oldalon jelentkező meteorológiai hatásokat országos viszonylatban kell vizsgálni, addig a keresleti oldalon észlelhető meteorológiai érzékenység csak a főváros területén fennálló időjárásnak a hatásaiból tevődik össze. A kínálat időjárási függése hosszabb időszakra terjed ki, a keresleti oldalon megnyilvánuló meteorológiai érzékenység ellenben ephemerebb természetű; *a kínálati oldalon mutatkozó időjárási hatások vizsgálatához tehát térbelileg és időbelileg sokkal gazdagabb meteorológiai adatanyagra van*

szükség, mint amennyit fel kell használni a keresleti oldal meteorológiai vonatkozásainak tisztázásánál.

Aujeszky László munkája az éghajlati és az időjárási behatásokat a piackutatásnak, illetve az árszínvonal alakulásának szempontjából először teszi beható és gondos mérlegelés tárgyává. Nagyon emeli a munka értékét az is, hogy a piacmeteorológiai kérdésekkel eddig még Magyarországon nem foglalkoztak ilyen átfogó szempontok szerint. Ez azonban abban leli magyarázatát, hogy amíg a piackutatás módszerei ki nem alakultak, addig a piacmeteorológiai befolyások számszerű vizsgálatára nem is kerülhetett sor. Az elméleti fejtegetéseken kívül a könyv a zöldség- és főzelékpiacok meteorológiai érzékenységének kutatásához is hasznos útmutatást ad, s ezzel *az ország különböző területeire vonatkozó gazdag meteorológiai észleléseket a piackutatás számára gyakorlatilag is hasznosíthatóvá teszi.*

S. S. dr.

Wildner Ödön dr.: Buda és Pest közigazgatásának története az 1849—1865. évi abszolutizmus és provizórium alatt.

Dr. Edmond Wildner: Histoire de l'administration de Buda et de Pest sous le régime absolu de 1849—65 et sous le régime provisoire.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 87. kötet, 3. és 88. kötet 1. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr. Louis I. Illyefalvi). 87e volume, no 3; 88e volume, no 1. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, I. 92, II. 87 l. — p.

E kétkötetes mű folytatása szerző — ugyan csak a Statisztikai Közlemények c. sorozat kötetei közt még az 1937. évben Pest és Buda közigazgatásának története az 1848—49-iki szabadságharc alatt címen megjelent — művének. Az I. kötet Pestnek és Budának az abszolutizmus (1849—1860) alatti állapotrajzát és közigazgatási viszonyait tárgyalja. A munka II. kötete pedig folytatólagosan ismerteti a két főváros történetét az 1860—1865. évi provizórium alatt, majd a történelmi események hatása alatt a közigazgatásban ez idő alatt beállott változásokat. Bár kétségtelen, hogy mindkét kötetben sok érdekeset és újat olvashatunk e szomorú emlékű évek Pestjének és Budájának hősiességéről, mégis bennünket jobban érdekelhet a mű II. kötetének 2. része, mely a két rendkívüli korszak (1849—1860, 1860—1865) Pestjének és Budájának állapotrajzához szolgál érdekes adalékokkal. E rész különböző fejezetei statisztikai adatokkal tarkított ismertetésekben adnak érdekes tájékoztatást a két testvér főváros népességi tagozódásáról, majd a városrendezésről, a köz- és magánépítkezésekről és a közlekedési viszonyokról. A to-

szerű megítélése gyakran vezet indokolatlan eladásokra, vagy áruhalmozásokra. Szinte szabály, hogy mentől kisebb termelővel állunk szemben, annál valószínűbb, hogy cselekvésüket a helyi időjárás szűk látókörű megítélése fogja irányítani s az is törvényszerűségként jelentkezik, hogy az emberek mindig számolnak az időjárás változatlanul maradásával. Az élelmiszerszükséglet, tehát a *forgasztás* hasonlóképpen függ az időjárástól. Táplálkozásunk ugyanis szintén alá van vetve az időjárási viszonyoknak, sőt az időjárás még a vevők mozgékonytársát és *vásárlókedvét* is nem egyszer lényegesen befolyásolja.

Az árhullámzásokat előidéző időjárási vagy egyéb okok befolyásának vizsgálata során elsősorban az időjárási elemek *áremelő vagy ársüllyesztő hatása* kutatandó. Éppen ezért a piackutatás céljait szolgáló *meteorológiai adatokra és azok feldolgozására* feltétlenül szükség van. Minden egyes árucikkre nézve azonban külön meg kell adni a meteorológiai adatfeldolgozás pontos térbeli határait; tehát tisztázandók a termelési területek és a szállítási vonalak. Az egyes áruk vizsgálatánál a kutató egyszerűbb feladattal áll szemközt, mert csak két, legfeljebb három időjárási tényezőnek van döntő szerepe s így könnyen megállapíthatók azok az időjárási számsorok, amelyek az illető áru vizsgálatára szempontjából elsősorban jöhetnek figyelembe.

A lényeges piacirányító hatású időjárási adatok kiválasztása három lépésben történik. Ki kell jelölni a meteorológiai vizsgálat térbeli korlátait, majd meg kell állapítani időbeli határait és végül el kell határolni a térben és időben lejátszódott időjárási jelenségek rögzítésére szolgáló észlelések közül azokat, amelyek a legfontosabb piacmeteorológiai hatásokat foglalják magukban.

Mivel az időjárásnak a piaci áralakulás összes tényezőire való befolyása minden kétségen felül áll, a *meteorológiai befolyások tisztázása a piackutatásnak alapvető és elsősorban megoldandó feladatcsoportját alkotja*. A meteorológiai tényezők az emberi tevékenységtől egy bizonyos fokig mentes elemei a piaci viszonyoknak, s így vizsgálatuk a legtárgyilagosabb is, mert egyedül számszerű adatokon nyugszik. Amíg azonban a budapesti piackutatás céljából a kínálati oldalon jelentkező meteorológiai hatásokat országos viszonylatban kell vizsgálni, addig a keresleti oldalon észlelhető meteorológiai érzékenység csak a főváros területén fennálló időjárásnak a hatásaiból tevődik össze. A kínálat időjárási függése hosszabb időszakra terjed ki, a keresleti oldalon megnyilvánuló meteorológiai érzékenység ellenben ephemerebb természetű; a *kínálati oldalon mutatkozó időjárási hatások vizsgálatához tehát térbelileg és időbelileg sokkal gazdagabb meteorológiai adatanyagra van*

szükség, mint amennyit fel kell használni a keresleti oldal meteorológiai vonatkozásainak tisztázásánál.

Aujeszky László munkája az éghajlati és az időjárási behatásokat a piackutatásnak, illetve az árszínvonal alakulásának szempontjából először teszi beható és gondos mérlegelés tárgyává. Nagyon emeli a munka értékét az is, hogy a piacmeteorológiai kérdésekkel eddig még Magyarországon nem foglalkoztak ilyen átfogó szempontok szerint. Ez azonban abban leli magyarázatát, hogy amíg a piackutatás módszerei ki nem alakultak, addig a piacmeteorológiai befolyások számszerű vizsgálatára nem is kerülhetett sor. Az elméleti fejtegetéseken kívül a könyv a zöldség- és főzelékpiacok meteorológiai érzékenységének kutatásához is hasznos útmutatást ad, s ezzel az ország különböző területeire vonatkozó gazdag meteorológiai észleléseket a piackutatás számára gyakorlatilag is hasznosíthatóvá teszi.

S. S. dr.

Wildner Ödön dr.: Buda és Pest közigazgatásának története az 1849—1865. évi abszolutizmus és provizórium alatt.

Dr. Edmond Wildner: Histoire de l'administration de Buda et de Pest sous le régime absolu de 1849—65 et sous le régime provisoire.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 87. kötet, 3. és 88. kötet 1. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr. Louis I. Illyefalvi). 87e volume, no 3; 88e volume, no 1. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, I. 92, II. 87 l. — p.

E kétkötetes mű folytatása szerző — ugyan csak a Statisztikai Közlemények c. sorozat kötetei közt még az 1937. évben Pest és Buda közigazgatásának története az 1848—49-iki szabadságharc alatt címen megjelent — művének. Az I. kötet Pestnek és Budának az abszolutizmus (1849—1860) alatti állapotrajzát és közigazgatási viszonyait tárgyalja. A munka II. kötete pedig folytatólagosan ismerteti a két főváros történetét az 1860—1865. évi provizórium alatt, majd a történelmi események hatása alatt a közigazgatásban ez idő alatt beállott változásokat. Bár kétségtelen, hogy mindkét kötetben sok érdekeset és újat olvashatunk e szomorú emlékű évek Pestjének és Budájának hősiességéről, mégis bennünket jobban érdekelhet a mű II. kötetének 2. része, mely a két rendkívüli korszak (1849—1860, 1860—1865) Pestjének és Budájának állapotrajzához szolgál érdekes adalékokkal. E rész különböző fejezetei statisztikai adatokkal tarkított ismertetésekben adnak érdekes tájékoztatást a két testvér főváros népességi tagozódásáról, majd a városrendezésről, a köz- és magánépítkezésekről és a közlekedési viszonyokról. A to-

vábbiakban pedig a két főváros akkori közgazdasági életét, közegészségügyét, szociálpolitikáját, végül pedig közoktatását és közművelődési viszonyait ismertetik meg az olvasóval.

Figyelemreméltó, hogy e korszak politikai elnyomása a két főváros cselekvőképességét nem túlságosan bénította meg. Legjobban kiviláglik ez abból, hogy sok ma is kedvelt fővárosi intézménynek, épületnek és létesítménynek ebben a korszakban rakták le alapját.

Mint a hivatalos statisztikai szolgálat történetéhez adalékul szolgáló érdekességet emeljük ki e fejezetek elejéről azt is, hogy a statisztika iránti szükséglet hivatalos körökben már az abszolutizmus elején mennyire megnyilatkozott. Pest akkori kerületi főispánja már 1849 dec. 31-i rendeletével felhívást intézett a két fővároshoz, melyben a statisztika fontosságát hangoztatva körültekintő tervzet alapján teszi kötelességükké az adatgyűjtést a népesség, az egyházak és iskolák, a földészeti szak, a kereskedés, a műipar, a bányászat, a törvényszéki szak, a pénzügyi szak, a rendészeti és a honvédelmi szak tekintetében. Ugyancsak érdemes megemlíteni, hogy bár a pesti tanács e rendelet érvényrejuttatása érdekében egy bizottmány kiküldésével azonnal tett is lépéseket, az ügynek nem lett folytatása.

G. G. dr.

Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet 1938. évi jelentése.

Rapport pour 1938 de l'Institut Hongrois d'Assurances Agricoles.

Budapest, 1939. 61 l. — p.

A mai kor társadalmi és gazdasági problémái közül kétségtelenül a föld munkásnépe helyzetének megjavítása áll az érdeklődés homlokterében. Nem lesz érdektelen tehát, ha a gazdasági munkavállalók társadalmi biztosítását ellátó Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet 1938. évi jelentésén végiglapozva, az alábbiakat összefoglaljuk:

Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet (OMBI) 1938. évi jelentése tájékoztatást nyújt a megnagyobbodott intézet tagozottabb szervezetéről, majd pedig az 1938. évben megjelent törvényeket, rendeleteket és elvi jelentőségű ítéleteket és határozatokat ismerteti. A jelentés a továbbiakban százalékos arány- és gyakorisági mérőszámok s statisztikai táblázatok kíséretében kimerítő tájékoztatást nyújt arról, hogy az OMBI munkaterületét képező 3 biztosítási ág az 1938. évben miként alakult.

A gazdatisztek öregségi, rokkantsági és haláleseti kötelező biztosításáról szóló fejezetből megtudjuk, hogy amíg az 1937. év végén 2756, addig

az 1938. év végén már 3005 volt a biztosított gazdatisztek száma. A biztosítottak 92,3%-a gazdasági üzemekben elhelyezkedett gazdatiszt, 7,7%-a pedig túlnyomórészt szintén gazdasági főiskolai oklevelet szerzett gazdasági egyesületi tisztviselő. A biztosítottak 58,9%-nak mezőgazdasági, 4,6%-nak erdészeti, 3,3%-nak kertészeti szakképzettsége van; 39,4%-a családapa, 3,9%-a nő.

A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosításának az 1938. évben még csak az előmunkálatai indulhattak meg. Statisztikai alapon kb. 700.000 biztosítandóra számítva, nagyarányú szervezési és beruházási munkával kellett e biztosítást bevezetni. Az OMBI tisztviselői létszáma 96 főről 250 főre emelkedett; 1.000.000 biztosítási könyv rendeltetett meg; 16.000.000 mezőgazdasági biztosítási bélyeg került forgalomba, stb. A törvénynek a biztosítás történetében egyedülálló humánus rendelkezése a teljesen ingyenes, vagyis előzetes biztosítási díj fizetése nélkül nyújtott havi 5 pengős öregségi járadék. Ily ingyenes járadékot kb. 75.000 gazdasági munkában megöregedett, 65 évnél idősebb gazdasági munkavállaló kap, aki a törvény életbelépte (1939. január 1.) előtt nem biztosíthatta magát.

Az OMBI 1900. óta fennálló — legrégebb — biztosítási ága a gazdasági munkavállalók baleset-biztosítása.

Baleset esetére az 1938. évben egyéenként 355.476 gazdasági munkást biztosítottak, ezek közül 307.719 a gazdasági cselédek száma. A gazdasági gépek mellett dolgozó munkások biztosítása céljából a gazdasági gép jelentendő be, a munkás maga nem. (Üzem v. átalánybiztosítás.) Az ily célból bejelentett gazdasági gépek száma erősen szaporodik: 1927-ben még csak 27.570, 1938-ban már 43.306 gépet jelentettek.

Az 1938. évben 16.753 sérülést jelentettek, ebből 1,7% volt a súlyos baleset, 0,8% pedig halálos szerencsétlenség. Ezer gazdasági cselédre 36,7, ezer rendkívüli tagra pedig 33,8 sérülésbejelentés jutott. A könnyű sérülések relatív többségét (28,2%-át) a növények (tarló, túske, faág) és tárgyak (omlása, zuhanása, stb.), a súlyos balesetek többségét (30,3%-át) a gazdasági gépek, a halálos szerencsétlenségeket (27,3%-át) pedig az állatok, többnyire a bika és a ló okozták.

A járadékot élvező baleseti rokkantak száma az 1938. év végén 2.662 volt, vagyis minden 100.000 hektár földadó alá eső területen 30,6. A járadékos rokkantak 45,6%-ának a felső végtag, 25,5%-ának az alsó végtag, 21,2%-ának pedig a szem valamilyen baleseti fogyatékosága (pl. hiánya, bénasága, stb.) képezi a járadékkal való kártalanítás alapját.

Illés Ferenc dr.

Steif Antal és Vezér István dr.: A magyar tanítóság belföldi utazásai.

Antoine Steif et Dr Etienne Vezér: Voyages à l'intérieur d'instituteurs hongrois.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet 16. számú különkiadványa.

Publication spéciale (numéro 16) de l'Institut Hongrois de Recherches Economiques.

Budapest, 1940. 24 l. — p.

Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal kezdeményezésére olyan reprezentatív statisztikai felvétel készült, amely amellet, hogy igyekszik fényt deríteni a tanítói kar utazási vágyára és gátló körülményeire, a belső vendégforgalom fejlesztését is szolgálja. A felvétel reprezentatív jellegű: a magyarországi kb. 25.000 főnyi tanítóságból a — Budapesttől két ellentétes irányban és legtávolabb fekvő vármegyében — Vas és Zemplén megyékben lakó 1.017 tanító kérdezett meg. Ezek közül 377, tehát a kérdezett tanítóságnak 37,1%-a válaszolt a kiküldött kérdőívekre.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet által eszközölt reprezentatív statisztikai adatfelvétel feldolgozásából megállapítható, hogy a belső idegenforgalom szempontjából kimagasló fontosságú városnak, Budapestnek a látogatása, részben a magas utiköltségek, részben pedig az éjjeli szállással járó költségek miatt a tanítóság részéről nem kielégítő. Budapestet a választ adóknak minden évben csak 9%-a látogatja. Az első látogatás főmotívuma mintegy 50%-ban a város megtekintése volt, a későbbi utazásoknál azonban már más okok is szerepelnek. Érdekes, hogy a Budapestre utazás okául a Nemzetközi Vásárt csak 8%, a Szent István hetet pedig 7% jelölte meg. Gyógyulás céljából a 377 tanítónak csak 9,1%-a kereste fel a fővárost. A tanítóság 71%-a a közjogi és történelmi nevezetességeket ismerte meg budapesti látogatása alkalmából. Általában Budapest felkeresésében a szórakozás viszonylag kis helyet foglal el.

Sajnos, anyagi okok miatt a választ adó tanítók 61%-a otthon tölti a nyarat. A Balaton mellett mindössze csak 12% keres üdülést, egyéb helyeket pedig csupán 3% keres fel. A nyaralást elsősorban anyagi okok döntenek el.

Ami a tanítóság utazási vágyának irányát illeti, a megkérdezettek 50%-a a Felvidéket kívánja meglátogatni, Balatonra 23, Szegedre 17, Kassára pedig 15%-uk vágyik. Érdekes, hogy a választ adóknak közel 19%-a fejezte ki azt a vágyát, hogy Erdélybe utazzék.

A tanulmányból levonható idegenforgalmi tanulság, hogy a 25.000 családot kitevő tanítóság közvéleményalakító hatásánál fogva igen jelentős tényezője lehetne az idegenforgalomnak, ha az utazási lehetőségekről megfelelőbb gondoskodás történnék.

A tanulmányt németnyelvű összefoglalás zárja be, amely a külföldi szakkörök számára lehetővé teszi

az érdekes probléma felderítése céljából eszközölt reprezentatív statisztikai felvétel és feldolgozás főbb eredményeinek megismerését. S. S. dr.

Statistique de l'électricité, du gaz et de l'eau dans les grandes villes 1934.

(Statistique internationale des grandes villes.)

Kiadja a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó Hivatala. Hága, 1939. 98 l.

Office permanent de l'Institut International de Statistique. La Haye, 1939. 98 p.

Mint a Szemle közlése alapján már ismeretes, a Nemzetközi Statisztikai Intézet állandó hivatala az 1927. és 1931. években kiadott s a nagyvárosok legfontosabb statisztikai adatait felölelő évkönyvszerű kiadványából új kiadást készít. Az új kiadás, mely általában az 1928—1934. évek vonatkozó adatokat öleli fel, a régebbi kiadásoknál követett szerkesztési elvek figyelembevételével készül, azonban a gyorsabb adatközlés céljából nem egy kötetben kerül kiadásra, hanem tárgy szerinti tagolásban, öt kötetben.¹⁾

A nagyvárosok villany-, gáz- és vízellátását ismertető kötet az eddig ismeretett kötetektől és a régebbi kiadásoktól is eltérőleg csak egy évre, és pedig túlnyomó részben az 1934. évre vonatkozó adatokat tartalmaz, sok helyen azonban 1935., sőt 1936. évi adatokat is közöl. E tárgykörnél, tekintve, hogy többnyire csak kevésbé fluktuáló adatok vétettek megfigyelés alá, a minden évre kiterjedő adatközlés hiánya nem érezhető erősebben. A villanyárammal ellátást illetőleg 102, a gázellátást illetőleg 97, a vízellátást illetőleg pedig 115 városra vonatkozóan találunk adatokat a kiadványban. Mint e kiadványsorozat már megjelent többi kötetében is, a megfigyelt városok túlnyomó többsége e kötetben is európai város; az amerikai kontinens városai közül csak 7-re vonatkozóan találunk adatokat, Afrikából 6, Ázsiából 9, Ausztráliából pedig 4 városra vonatkozóan. A nagyszámú és nagy lélekszámú orosz városok adatait sajnos, teljesen nélkülöznünk kell. Az európai városok között a német és a nagybritanniai városok szerepelnek aránylagosan is a legnagyobb számban, bizonyítva e két ország magas városi kultúráját, városi üzemeik technikai fejlettségét és nem utolsósorban statisztikai szolgálatuk kiépítettségét is.

Minden energia-féleségről két táblázatot közöl a tárgyalt kiadvány. Az *elektromos energia* ellátásra vonatkozóan közölt táblázatok közül az elsőben az üzemek tulajdonjogi helyzetéről, a hálózat hosszáról, a gépek teljesítőképességéről, az üzemórák számáról, a fogyasztás számára rendelkezésre álló elektromos energia mennyiségéről stb. találunk adatokat, míg a második táblázat a

¹⁾ L. ebből két kötet ismertetését a Magyar Statisztikai Szemle 1939. évf. 1060. és u. a. évf. 1305. lapján.

fogyasztási ágak szerint részletezett fogyasztásról, a fogyasztók számáról stb. nyújt tájékoztatást. Egy érdekes szövegek közötti táblázat a fejenkinti áramfogyasztást tünteti fel. A figyelembevett városok közül élesen kiugrik Winnipeg, ahol a fejenkinti fogyasztás 3.120 kwh, aminek oka, hogy ott az elektromos energia szinte az egyedüli igénybe vett energia. Az utána következő legnagyobb fejenkinti fogyasztással bíró város Oslo (1.498 kwh. fejenkinti). Fővárosunkban aránylag csekély az egy-egy főre eső elektromos energiafogyasztás (127 kwh. fejenkinti); csak Bécs, néhány Budapestnél lényegesen kisebb északi város, a Balkán fővárosai, valamint a meleg éghajlattal, illetve nagyszámú, kevésbé civilizált lakossággal rendelkező európai-külső városokban kisebb a fogyasztás. A részletekbe belemenő többi szövegek közötti tábla a háztartási és kisipari fogyasztásról, a közvilágításra felhasznált elektromos energiáról, a fogyasztóknak a népességben képviselt arányáról nyújt tájékoztatást.

A gázellátást ismertető táblázatok a gázgyárak tulajdonjogi helyzetéről, a csőhálózat hosszáról, a termelt és felhasznált gáz mennyiségéről, a fogyasztók számáról, a gázórák számáról és féleségeiről tájékoztatnak, továbbá a gáztermelés melléktermékeinek termelését és azok eladását ismertetik. Az adatokból kitűnőleg a fejenkinti és évenkénti gázfogyasztás Budapestben 73 m³, ami — akár az elektromos energia fogyasztás — elég alacsony érték. Legnagyobb a fogyasztás az angol ipari városokban, nevezetesen Birminghamben (399 m³), Sheffieldben (342 m³), Portsmouthban (306 m³), Leicesterben (295 m³), Bristolban (255 m³), Manchesterben (231 m³). A kontinens nagyvárosaiban, a gázfogyasztás lényegesen alacsonyabb, mint Nagy-Britanniában, általában évente és személyenként 100 és 200 m³ között változik.

A vízellátást ismertető két táblázat — melynél a megfigyelt városok számát, illetőleg az előző kötettel szemben öröndetes emelkedést láthatunk — a hálózat hosszáról, a fogyasztás számára rendelkezésre álló vízmennyiségről (részletezve a víz eredete szerint), a fogyasztott víz mennyiségéről (részletezve a fogyasztók szerint) tájékoztat, továbbá a napi fogyasztás átlagát, maximumát és minimumát, a fogyasztók számát és a vízórák számát ismerteti.

A táblázatokat megelőző, minden tekintetben kimerítő tájékoztatást nyújtó szöveges rész a Nemzetközi Statisztikai Intézet kiadványainál megszokott gondossággal készült és mindenképpen alkalmas arra, hogy az adatoknak a nemzetközi statisztikai összeállításoknál sokszor oly nehéz értékelését megkönnyítse s a kutatót esetleges téves következtetések levonásától megóvja. Sch. Á. dr.

Dr. Hermann Gross: Die wirtschaftliche Bedeutung Südosteuropas für das Deutsche Reich.

Deutsche Wirtschaftswissenschaftliche Gesellschaft.
Stuttgart und Berlin, 1938. 26 l. — p.

E még a háború kitörése előtt készült tanulmány oly kérdéssel foglalkozik, amelynek időszerejét az újabb események csak fokozták. A külkereskedelmi statisztika azt mutatja, hogy Délkelet-Európa, úgyis mint eladó s úgyis mint vásárló, az utóbbi években igen élénk szerepet játszott Németország gazdasági életében. Bulgária behozatalában Nagynémetország (Németország és Ausztria) 1936-ban 70·0, 1937-ben 58·2%-kal, kivitelében ugyanezen években 50·4, illetve 47·3%-kal részesedett. Törökország behozatalában ezek az arányok 47·9, illetve 43·6, kivitelében 52·2, illetve 38·5%-ot tesznek. Magyarország arányszámai 41—43% között mozogtak. Nem sokkal alacsonyabbak az arányszámok Romániával, Jugoszláviával s Görögországgal való viszonylatban sem. Szerző oda konkludál, hogy a gazdasági kapcsolatok tovább fokozhatók s mindkét fél szempontjából nagy előnnyel járna a Németország s Délkelet-Európa közti szerves munkamegosztás, illetve tervgazdálkodás kidolgozása.

The Northern Countries in World Economy. Denmark-Finland-Iceland-Norway-Sweden.

Az északi országok gazdasági együttműködését előmozdító állandó testület kiadása.

Publié par les Délégations pour l'avancement de la coopération économique entre les pays nordiques

Helsinki, 1939. 183 l. — p. II. kiadás — 2e édition.

Ez a sok képpel, számos statisztikai összeállítással és két térképpel tarkított igen tetszetős kiállítású munka az öt északi állam (Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország) közti gazdasági együttműködése eredményeiről számol be. Az együttműködés előmozdítása céljából szervezett állandó testület — melynek tagjai közt Koefoed, Paasikivi, Tanner, Thors, Wedervang, Stockenström stb. nevei szerepelnek — szerkesztőbizottsága a New York-i világkiállítás alkalmából jelentette meg e könyv második angol kiadását.

Az öt északi ország területi és népességi adatainak ismertetése után rövid történelmi áttekintés okolja meg a gazdasági együttműködés szükségességét.

Az északi államok mezőgazdaságilag megművelt területe mindössze 10%-a az összes területnek. Mindamellét mezőgazdasági terményeik évi kivitelének értéke meghaladja a 300 millió dollárt. Mindenütt belterjes gazdálkodás folyik. A birtokmegosztási viszonyok eszményiek. A halászat és bálnahalászat, különösen Norvégiában, úgy külkereskedelmi, mint ipari szempontból rendkívül jövedelmező.

fogyasztási ágak szerint részletezett fogyasztásról, a fogyasztók számáról stb. nyújt tájékoztatást. Egy érdekes szövegek közötti táblázat a fejenkinti áramfogyasztást tünteti fel. A figyelembevett városok közül élesen kiugrik Winnipeg, ahol a fejenkinti fogyasztás 3.120 kwh, aminek oka, hogy ott az elektromos energia szinte az egyedüli igénybe vett energia. Az utána következő legnagyobb fejenkinti fogyasztással bíró város Oslo (1.498 kwh. fejenkinti). Fővárosunkban aránylag csekély az egy-egy főre eső elektromos energiafogyasztás (127 kwh. fejenkinti); csak Bécs, néhány Budapestnél lényegesen kisebb északi város, a Balkán fővárosai, valamint a meleg éghajlattal, illetve nagyszámú, kevésbé civilizált lakossággal rendelkező európai-külső városokban kisebb a fogyasztás. A részletekbe belemenő többi szövegek közötti tábla a háztartási és kisipari fogyasztásról, a közvilágításra felhasznált elektromos energiáról, a fogyasztóknak a népességben képviselt arányáról nyújt tájékoztatást.

A gázellátást ismertető táblázatok a gázgyárak tulajdonjogi helyzetéről, a csőhálózat hosszáról, a termelt és felhasznált gáz mennyiségéről, a fogyasztók számáról, a gázórák számáról és féleségeiről tájékoztatnak, továbbá a gáztermelés melléktermékeinek termelését és azok eladását ismertetik. Az adatokból kitűnőleg a fejenkinti és évenkénti gázfogyasztás Budapesten 73 m³, ami — akár az elektromos energia fogyasztás — elég alacsony érték. Legnagyobb a fogyasztás az angol ipari városokban, nevezetesen Birminghamben (399 m³), Sheffieldben (342 m³), Portsmouthban (306 m³), Leicesterben (295 m³), Bristolban (255 m³), Manchesterben (231 m³). A kontinens nagyvárosaiban, a gázfogyasztás lényegesen alacsonyabb, mint Nagy-Britanniában, általában évente és személyenként 100 és 200 m³ között változik.

A vízellátást ismertető két táblázat — melynél a megfigyelt városok számát, illetőleg az előző kötettel szemben örömdetes emelkedést láthatunk — a hálózat hosszáról, a fogyasztás számára rendelkezésre álló vízmennyiségről (részletezve a víz eredete szerint), a fogyasztott víz mennyiségéről (részletezve a fogyasztók szerint) tájékoztat, továbbá a napi fogyasztás átlagát, maximumát és minimumát, a fogyasztók számát és a vízórák számát ismerteti.

A táblázatokat megelőző, minden tekintetben kimerítő tájékoztatást nyújtó szöveges rész a Nemzetközi Statisztikai Intézet kiadványainál megszokott gondossággal készült és mindenképpen alkalmas arra, hogy az adatoknak a nemzetközi statisztikai összeállításoknál sokszor oly nehéz értékelését megkönnyítse s a kutatót esetleges téves következtetések levonásától megóvja. Sch. Á. dr.

Dr. Hermann Gross: Die wirtschaftliche Bedeutung Südosteuropas für das Deutsche Reich.

Deutsche Wirtschaftswissenschaftliche Gesellschaft.
Stuttgart und Berlin, 1938. 26 l. — p.

E még a háború kitörése előtt készült tanulmány oly kérdéssel foglalkozik, amelynek időszerepét az újabb események csak fokozták. A külkereskedelmi statisztika azt mutatja, hogy Délkelet-Európa, úgyis mint eladó s úgyis mint vásárló, az utóbbi években igen élénk szerepet játszott Németország gazdasági életében. Bulgária behozatalában Nagynémetország (Németország és Ausztria) 1936-ban 70·0, 1937-ben 58·2%-kal, kivitelében ugyanezen években 50·4, illetve 47·3%-kal részesedett. Törökország behozatalában ezek az arányok 47·9, illetve 43·6, kivitelében 52·2, illetve 38·5%-ot tesznek. Magyarország arányszámai 41—43% között mozogtak. Nem sokkal alacsonyabbak az arányszámok Romániával, Jugoszláviával s Görögországgal való viszonylatban sem. Szerző oda konkludál, hogy a gazdasági kapcsolatok tovább fokozhatók s mindkét fél szempontjából nagy előnnyel járna a Németország s Délkelet-Európa közti szerves munkamegosztás, illetve tervgazdálkodás kidolgozása.

The Northern Countries in World Economy. Denmark-Finland-Iceland-Norway-Sweden.

Az északi országok gazdasági együttműködését előmozdító állandó testület kiadása.

Publié par les Délégations pour l'avancement de la coopération économique entre les pays nordiques

Helsinki, 1939. 183 l. — p. II. kiadás — 2e édition.

Ez a sok képpel, számos statisztikai összeállítással és két térképpel tarkított igen tetszetős kiállítású munka az öt északi állam (Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország) közti gazdasági együttműködése eredményeiről számol be. Az együttműködés előmozdítása céljából szervezett állandó testület — melynek tagjai közt Koefoed, Paasikivi, Tanner, Thors, Wedervang, Stockenström stb. nevei szerepelnek — szerkesztőbizottsága a New York-i világkiállítás alkalmából jelentette meg e könyv második angol kiadását.

Az öt északi ország területi és népességi adatainak ismertetése után rövid történelmi áttekintés okolja meg a gazdasági együttműködés szükségességét.

Az északi államok mezőgazdaságilag megművelt területe mindössze 10%-a az összes területnek. Mindamellét mezőgazdasági terményeik évi kivitelének értéke meghaladja a 300 millió dollárt. Mindenütt belterjes gazdálkodás folyik. A birtokmegosztási viszonyok eszményiek. A halászat és bálnahalászat, különösen Norvégiában, úgy külkereskedelmi, mint ipari szempontból rendkívül jövedelmező.

A könyv egyik legérdekesebb fejezete az erdőgazdaságról és faiparról szól. Svédország, Finnország és Norvégia fakészlete 5.111 millió m³-t teszi ki. E hatalmas famennyiség teszi lehetővé az északi államok papír- és cellulózeiparának óriási fellendülését. A cellulózgyártás 1900—1937-ig kb. évi 4 millió tonnával növekedett.

A gazdasági együttműködés következménye az egyes északi országok termelése és fogyasztása között fennálló összhang, valamint a külkereskedele-

lem kedvező alakulása. A kivített olcsóvá teszi a rendelkezésre álló hatalmas kereskedelmi flotta, melynek együttes tonnatartalma (7,931.000 t) felülmúlja Németország (4,244.000 t) és Olaszország (3,290.000 t) kereskedelmi flottájának együttes tonnatartalmát.

A turistalehetőségek ismertetése és a gazdasági együttműködés módjának részletes leírása fejezik be ezt az értékes tanulmányt.

R. Gy.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Manual of the international list of causes of death as adapted for use in England and Wales, Scotland and Northern Ireland.* Based on the fifth decennial revision by the International commission, Paris, 1938. General register office. London.

Backman, Gaston: Methodik der theoretischen Wiedergabe beobachteter Wachstumsserien. 20 l. Lund. 1939. (Lunds universitets årsskrift. II. 35. 8.)

Gumbel, E. J.: Statistische Theorie der grössten Werte. 250—271. l. (Klny. a Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft 1939. évi 2. számából.)

Hantos, Elemér: Le régionalisme économique en Europe. Présenté à la Conférence par la Commission hongroise de coordination des hautes études internationales. 59 l. Paris. 1939. (Conférence permanente des hautes études internationales. — Les politiques économiques et la paix. Mémoire hongrois. 1.)

Pálóczi Horváth György: Chamberlain a felelős. (Európa két éve.) 156 l. Budapest. 1939.

Láng Éva: Játék és a tözsdeügylet. 19 l. Budapest. 1939.

Mészáros Magda—Tesléry László: Kereskedelmi lélektan. 24 l. Budapest. 1939.

Polzovics Iván dr.: Népi nyelv, népi önrendelkezés. 80 l. Budapest. 1939. (Időszerű kérdések. X.)

Schatz, M.: Cours d'économie politique. I. köt. *Capitalistes, entrepreneurs, salariés.* Institut de science financière et d'assurances. 51 l. Lyon. 1939.

Szentirmai Sándor dr.: A katolikus gazdasági etika és a bérprobléma. 42 l. Budapest. 1939.

Theiss Ede: Korlátozott verseny és gazdaságpolitika. 60 l. Budapest. 1939. (Klny. a Közgazdasági szemle 1939. évi 5—6. számából.)

Walder György: Bankellenőrzés és bankpolitika. 36 l. Budapest. 1939. (Klny. a Közgazdasági szemle 1939. évi 5—6. számából.)

Magyarország. (Hongrie.) — *A magyar kormány egyéves munkája Kárpátalja népéért. Mi történt eddig a Kárpátalján?* Kiadja a kárpátaljai terület kormányzói biztosi hivatala. 38 l. Budapest. 1940.

A m. kir. országos közegészségügyi intézet összegyűjtött közleményei, 1938. Budapest.

Budapest székesfőváros statisztikai évkönyve, 1939. Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. Budapest.

Külpolitikai adatok az 1938. évről. Kiadja a magyar kir. külügyminisztérium. 188 l. Budapest.

Nagyobb ország — boldogabb magyar. 1935—1939. (A kormányok politikájának ismertetése.) 71 l. Budapest.

Bertha László: Eger város iparos céhei. Részlet doktori értekezésből. 16 l. Budapest. 1939.

Böhm Ferenc: Ásványolaj- és földgázbányászat Magyarországon 1935-ig. 39 l. Budapest. 1939. (Klny. a Bányászati és kohászati lapok 1939. évi 9. számából.)

Csák István: Lássunk tisztán a földkérdésben! 128 l. Budapest. 1939.

Dolevicsényi József: A kisebb mezőgazdasági termények termelésének jelentősége. Részlet doktori értekezésből. 16 l. Budapest. 1939.

Éber Antal: Széchenyi gazdaságpolitikája. 278 l. Budapest. (Kultúra és tudomány.)

Fehrentheil László dr.: Az egyházi birtok. 11 l. Budapest. 1939.

Ferenczi Ferenc ifj.: A biztosítási díj fizetésének kérdése Magyarországon. Részletek doktori értekezésből. 15 l. Budapest. 1939.

Fischer, Fritz: Die Devisenzwangsbewirtschaftung in Ungarn in den Jahren 1931 und 1932. Dissertation. 64 l. Budafok.

Földvály László dr.: Kincstári erdők Kárpátalján. 23 l. Budapest. 1939. (Klny. a Magyar statisztikai szemle 1939. évi 7. számából.)

Györffy István: A néphagyomány és a nemzeti művelődés. 91 l. Budapest. 1939. (A magyar táj és népismeret könyvtára. 1.)

Hegedüs Bertalan dr.: Az új zsidótörvény részletes magyarázattal. 45 l. Budapest. 1939.

Hegedüs Loránt: Popovics Sándor emlékezete. 32 l. Budapest. 1940. (A Magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd. XXIII. 7.)

Jónás Magda: A Magyar gazdaságkutató intézet új ipari termelési indexszáma. 24 l. Szeged. 1940. (Klny. a Közgazdasági szemle 1940. évi 1—2. számából.)

Kacsoh Bálint dr.: Az árelőellenőrzés jogszabályai. 31 l. Budapest.

Kernács Sándor: Magyar-lengyel külkereskedelmi kapcsolatok. Részlet doktori értekezésből. 16 l. Budapest. 1939.

Klempa Károly: A Festetics-könyvtár 1500-ig terjedő ősnymtatványai. 31 l. Keszthely.

Kövér Fidél dr.: A visszatért Felvidék. 45 l. Szombathely. 1939.

Kusztér, M. L.: Volkskundliche Beobachtungen in der Rhön-Siedlung Feked (Baranya). Doktori ér-

The registrar-general's statistical review of England and Wales, 1937. Text. General register office. London.

Németalföld. (*Pays-Bas.*) — *Statistique médicale de l'armée néerlandaise, 1938.* Bureau central de statistique. La Haye.

Németbirodalom. (*Allemagne.*) — *Der Viehbestand im Gebiete der Ostmark nach den Ergebnissen der im Deutschen Reiche durchgeführten Viehzählung, 1938.* Österreichisches statistisches Landesamt. Wien.

Jahresbericht der Preussischen Staatsbibliothek, 1938. Preussische Staatsbibliothek. Berlin.

Jahresverzeichnis der deutschen Hochschulschriften, 1938. Zusammenfassung der in der „Deutschen Nationalbibliographie“ erschienenen Titel von Dissertationen, Habilitationsschriften, Rektoratsreden und sonstigen akademischen Veröffentlichungen. Börsenverein der Deutschen Buchhändler. Leipzig.

Statistisches Taschenbuch der Stadt Wien, 1938. Statistisches Amt der Stadt Wien. (Sonderheft des Jahrganges 1939 der Mitteilungen aus Statistik und Verwaltung der Stadt Wien.)

Zeitschrift des Sächsischen statistischen Landesamtes, 1937/1938. (83. és 84. évf.) Sächsisches statistisches Landesamt. Dresden.

Burgdörfer, Friedrich: *Die Statistik in Deutschland nach ihrem heutigen Stand.* Ehrengabe für Friedrich Zahn. I. köt. XXVIII + 640 l. Berlin. 1940.

Varga József dr.: *Németország és a nyersanyag-gazdálkodás.* 27 l. Budapest. 1939. (Az Országos nemzeti klub kiadványai. 25.)

Norvégia. (*Norvège.*) *Statistique de la criminalité, 1937/1938.* Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 187.)

Olaszország. (*Italie.*) — *Catasto agrario, 1929.* Volume riassuntivo per il Regno. I. rész. *Relazione generale.* Istituto centrale di statistica. Roma.

Censimento generale della popolazione, 1936. IV. köt. Professioni. 1. rész. *Relazione.* Istituto centrale di statistica. Roma.

Censimento industriale, 1937. IV. köt. *Censimento delle trebbiatrici e delle sgranatrici per*

cereali, leguminose da seme, semi minuti. Istituto centrale di statistica. Roma.

Dizionario dei comuni e delle frazioni di comune, 1936. Istituto centrale di statistica. Roma

Indagine rappresentative sulle famiglie contadine imprenditrici. Istituto centrale di statistica. Roma. 1939.

Nagy György Kató dr.: *Olaszország egészségügyi intézményei.* 30 l. Budapest. 1939.

Románia. (*Roumanie.*) — *Haufe, Helmut: Die Wandlung der Volksordnung in rumänischen Altreich. Agrarverfassung und Bevölkerungsentwicklung im 19. und 20. Jahrhundert.* 347 l. + 4 melléklet. Stuttgart. 1939.

Zathureczky Gyula: *Erdély, amióta másképp hívják.* 141 l. Budapest. 1939.

Svédország. (*Suède.*) — *Accidents de circulation des véhicules à moteur, 1938.* Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Enskilda försäkringsanstalter, 1938. Försäkringsinspektionen. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Folkpensioneringen, 1938. Kungl. pensionsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Handel. Berättelse för år 1938. Kommerskollegium. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Impositions, 1939. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

La récolte, 1939. Rapport préliminaire. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Recensement de la population, 1935/6. VII. köt. *Le recensement partiel de la population, 1936. Familles. Ménages. Habitations.* Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Backman, Gaston: *Wachstum und Sterblichkeit.* 50 l. Lund. 1939. (Lunds universitets årsskrift. N. F. II. 25. XI.)

Törökország. (*Turquie.*) — *Annuaire statistique, 1938/9.* Office central de statistique. Ankara.

Folyóiratszeme. — *Revue.*

Archiv für Bevölkerungswissenschaft und Bevölkerungspolitik (9. évf. 6. sz., *Lipce 1939, ném.*). — **Pfeffer K. H.:** A szociológia Németországban. — **Pfeil E.:** Németalföldi szociológia — **Bulmerincq E.:** Népesedési politika Lettorszában.

Az Ország Útja (3. évf. 12. sz., *Budapest 1939, m.*). — **Jécsik L.:** A ruténekről. — (4. évf. 1. sz.). — **Szende Z.:** Norvégia. — (2. sz.). — **Ajtay J.:** Tőke, pénz, jövedelem- és vagyoneloszlás. — **Soproni E.:** A szociális közigazgatás szervezete.

Budapesti Szemle (740. sz., *Budapest 1939, m.*). — **Ravasz L.:** Tudomány és nemzetiség.

Bulletin mensuel de statistique agricole et commerciale (31. évf. 2. sz., *Róma 1940, fr.*). — A mezőgazdasági termények ára Németországban. — A második nemzetközi mezőgazdasági összeírás.

Correspondance Economique Roumaine (21. évf. 4. sz., *Bukarest 1939, fr., ang.*). — **Nemoianu P.:** Románia állatkivitele az utolsó tíz évben.

Danubian Review (Danubian News) (6. évf. 11. sz., *Budapest 1939, ang.*). — **Fall E.:** A német-román gazdasági egyezmény. — (7. évf. 1. sz.). — **Fritz L.:** Az új román választási törvény és a kisebbségek. — **Deési A.:** A romániai magyarok szenvedései. — **Baumgartner S.:** A román statisztikák megbízhatatlansága. — (7. sz.). — **Fall E.:** Magyar-szlovák gazdasági egyezmény.

Der deutsch Volkswirt (14. évf. 20. sz., *Berlin 1940, ném.*). — **Fischer W.:** Átalakulások a semleges külkereskedelemben. — (21. sz.). — **Fischer W.:** Átalakulások a semleges külkereskedelemben. — Németország gazdasági szerződése a Szovjettel.

Deutsche Arbeit (39. évf. 12. sz., *Berlin 1939, ném.*). — **von Kügelgen C.:** A balti testvér-törzs hatatérése a Birodalomba. — **Krämer J.:** A galíciai németek átköltöztetése.

Forschungen zur Alkoholfrage (47. évf. 2. sz., *Lausanne 1939, ném., ang., fr.*). — **Hercod R.:** Az alkoholkérdés Finnországban. — (3. sz.). — **Hercod R.:** A 22-ik nemzetközi alkoholelles

kongresszus. — (4. sz.). — *Solbrig*: Az alkoholkérdés és az alkohol elleni harc állása és fejlődése Olaszországban. — *Rudolf T.*: Az alkohol elleni harc magánosok részéről Svájcban.

Glasul Minorităților (17. évf. 12. sz., Lugos 1939, rom., fr., ném.). — *Kardhordó K.*: Település és beolvadás a Bánátban.

Internationale Rundschau der Arbeit (17. évf. 12. sz., Genf 1939, ném.). — A női munka a háborúban.

Journal of the American Statistical Association (34. köt. 208. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1939, ang.). — *King W. I.*: Az autómobilgyártás stabilizálható-e az árak rugalmassá tételével? — *Roos Ch. F.* és *Szeliski V.*: A kereslet és az árrugalmasság fogalma. — A gépkocsikereslet dinamikája. — *Gosnell F. A.*: Az 1939. évi kereskedelmi összeírás. — *Stock J. S.*: A grafikus inkopoláció egy módszere. — *Cohen J. B.* és *Firestone J. M.*: Egy kísérlet a statisztika oktatásánál.

Közgazdasági Szemle (64. évf. 1—2. sz., Budapest 1940, m.). — *Boér E.*: Keynes jövedelmi kényszerkölcsön-terve. — *Jónás M.*: A Magyar Gazdaságkutató Intézet új ipari termelési indexszáma. — *Csikós-Nagy B.*: A faj és a gazdaság viszonya az új német gazdaságelméleti irodalomban. — *Eber E.*: A mezőgazdasági üzemnagyság-csoportok része a piac ellátásában. — *Kádas K.*: Négy gazdaságstatisztikai tanulmány Bulgáriáról.

Külügyi Szemle (17. évf. 1. sz., Budapest 1940, m.). — A finn kérdés. — (2. sz.). — *Balás G.*: Vélemények az erdélyi kérdéstről. — *Horváth J.*: Adalékok az erdélyi kérdés történetéhez. — *Polzovics I.*: A gazdasági háború és a nemzetközi jog. — *Váli F.*: Kereskedelmi hajózás és háború. — *Berzinj A.*: Lettország gazdasági helyzete.

Láthatár (7. évf. 12. sz., Budapest 1939, m.). — *vitéz Nagy I.*: Finnország—Észtország. — (8. évf., 1. sz.). — *vitéz Nagy I.*: Finnország—Észtország.

Magyar Kisebbség (19. évf. 3—4. sz., Lugos 1940, m.). — *Kiss A.*: A román állami iskolák és a magyar tannyelvű oktatás. — *Onni T.*: A nyelvi kisebbségek kérdése Finnországban. — A bánási jugoszlávok és románok népcseréje körül. — Német hivatalos jelentés az átköltözött déltiroli németek számáról. — (5. sz.). — *Duka Zólyomi N.*: Kisebbség — népcsoport. — Vegyes házasságok Lugoson.

Magyar Szemle (38. köt. 1. [149.] sz., Budapest 1940, m.). — *Török L.*: Bácskai magyar gondok. — *Jócsik L.*: A magyarság a cseh földreformban. — *Weis I.*: A magyar közigazgatás megújulása. — (2. [150.] sz.). — *Puky E.*: A jogérzet válsága és a közigazgatási bíráskodás. — *Kuthy S.*: Vitamin és néptáplálkozás. — (3. [151.] sz.). — *Kerék M.*: Mezőgazdasági érdekképviseletünk válsága. — *Kecső I.*: Iparosodás. — *Paikert G.*: A külföldi magyar intézetek.

Magyar Gazdák Szemléje (45. évf. 1. sz., Budapest 1940, m.). — *Sarkadi Kesztyűs L.*: A szántóföldi öntözéses termelés jövedelmezősége. — *Götz F.*: A mezőgazdaság Szovjetországban. — *Boemelburg K. br.*: A földreform és a szabadelvű gazdasági rendszer. — (2. sz.). — *Ashby A. W.*: A birtokrend hatása a mezőgazdaság fejlődésére. — *Szeberthy J.*: Szabadidőmozgalom a mezőgazdaságban. — *Polgár I.*: A közgazdaságtan és jogismeret oktatása a gazdasági akadémiákon. — (3. sz.). — *Mennyei G.*: A földhitel kérdésének fejlődése az

Egyesült Államokban. — *Szeberthy J.*: Szabadidőmozgalom a mezőgazdaságban.

Markt und Verbrauch (11. évf. 12. sz., Berlin 1939, ném.). — Törökország a fogyasztási készárak elhelyezési piaca. — (12. évf. 1—2. sz.). — *Hans B.*: A fogyasztás kutatásának lélektani oldala.

Mezőgazdasági Közöny (13. évf. 2. sz., Budapest 1940, m.). — *Csukás Z.*: Kárpátalja szarvasmarhatenyésztése. — *Szabados M.*: Vitás kérdések az alföldi cukorrépa munkások szerződéseiben. — *Csákány J.*: A kisgazdaságtartási statisztika és az üzemi tanácsadás megalapozása.

Miskolci Jogászélet (16. évf. 2. sz., Miskolc 1940, m.). — *Szontagh V.*: Totális állam és jog.

Mitteilungen des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archiv (5. évf. 13. sz., Hamburg 1939, ném.). — A német élelmiszer- és élvezeti cikkek iparának mérlegei. — Németország és Anglia Európa kereskedelmében. — A Cseh-Morva Protektorátus gazdasági helyzete erős fellendülés előtt áll.

Munkaügyi Szemle (14. évf. 3. sz., Budapest 1940, m.). — *Bikkal D.*: A százéves magyar szociálpolitika. — *Pap G.*: A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 1939-ben. — *vitéz Ság K.*: Magánygyógyintézeti ápolás a betegségi biztosításban.

Nation und Staat (13. évf. 2. sz., Bécs 1939, ném.). — A balti németek áttelepítése a sajtó tükrében. — (3. sz.). — *Wolter H.*: A német népcsoportok népbiológiája. Népesedési és nemzetiségi kérdések Kelet- és Délkelet-Európában. — (4. sz.). — *Runge G.*: A németek átköltöztetése.

Népegészségügy (21. évf. 5. sz., Budapest 1940, m.). — *Sós J.*: Néptáplálkozási adatok kalóriát adó anyagokra, vitaminokra és ásványi elemekre nézve.

Revista de Igienă Socială (9. évf. 10. sz., Bukarest 1939, rom., fr., ném.). — *Banu G.*: A társadalmi orvostan mint tudomány. — *Cressin A.*: Az ifjúság hivatásszerű előkészítése és kiválogatása Romániában.

Revue de Transylvanie (5. köt. 3. sz., Kolozsvár 1939, fr.). — *Decei A.*: Az olasz Lilio Cialdea tanulmánya Romániáról.

Revue Internationale d'Agriculture (31. évf. 1. sz., Róma 1940, fr.). — *Lichnowsky L.*: A földbirtokrendszer Kínában. — *Arcoleo T.*: A nemzetközi teapiac rendezése 1936 óta.

Revue Internationale d'Agriculture (40. köt. 3. sz., Genf 1939, fr.). — *Frankenstein L.*: A nő és a társadalmi munka szerepe a vállalkozásban. — *McEastman S.*: Munkásnevelés Kanadában. — (4. sz.). — *Winant J. G.*: A munka nemzetközi szervezete háborús időkben. — *Kamii Y.*: A japán ipar fejlődése 1929-től 1936-ig. — (5. sz.). — A munka és szociálpolitika problémái és a háború. — (6. sz.). — *Starcs P.*: Munkáshiány a lett mezőgazdaságban.

Rivista Bancaria Minerva bancaria (20. évf. 1. sz., Miláno 1939, ol.). — *Di Paolo G.*: A címletek és hitelek dupla megadóztatásának rendszabályozása Olaszország és Románia között. — *Pistillo G.*: A gazdasági fellendülés tünetei az Am. Egy. Államokban. — *Mazzucchelli M.*: A takarékpénztárak forgalma és a pénzügyi helyzet Olaszországban. — Önellátás és külkereskedelem. — A birodalom fővárosának kereskedelmi és ipari megszervezése. — Az angol-amerikai kereskedelmi szerződés jellegzetességei és gyakorlati alkalmazása. — (2. sz.). — *Mazzucchelli M.*: A mozgatóke keletke-

zése. — Összefoglaló statisztikai adatok Olaszország pénzügyi piacáról az 1938. évben. — Hajóforgalom a gyarmatbirodalommal. — A pénznek mint tényezőnek befolyása az árszínvonalra a háború előtti időktől a mai napig. — (3. sz.). — *Tamagna F.*: Japán bankrendszere. — *Mazzucchelli M.*: Bankok és takarékpénztárak Olaszországban. — A háztulajdon Franciaországban. — Az arany forgalma. — Az önellátás gazdasági problémái. — Az olasz ipar a Birodalomban. — Spanyolország gazdasági lehetőségei. — A nemzetközi hitel szerkezete a háború előtt és jelenleg. — (4. sz.). — *d'Albergo E.*: Az új német pénzügyi terv. — *Mazzucchelli M.*: Fogyasztás és fogyasztási adó. — Az olasz kivándorlás helyett gyarmatosítás. — (5. sz.). *Borgetta G.*: Kincstári nyomás a társadalmi vállalatokra. — Önellátás és módosítások a külkereskedelemben és a termelésben. — A francia bankrendszer módosulásai a háborúelőtti időktől napjainkig. — (6. sz.). — *Laufenburger H.*: Új pénzügyi politika és kincstári reform Franciaországban. — *Mazzucchelli M.*: Az energiaforrások és nyersanyagok földrajzi elosztása. — Az olasz gyarmatbirodalom fémkészlete. — A nemzetközi és az olasz gazdasági élet az 1938. évben. — (7. sz.). — *Pistolese E. G.*: Olaszország gazdasági tevékenysége Afrikában. — A tőke nemzetközi forgalmának okai. — (8. sz.). — Autarchikus irányelvek és megvalósítások az olasz mezőgazdaságban. — A nápolyi kikötő problémái és az Albániával való forgalom. — (9. sz.). — *Zingarelli I.*: Ausztria bekebelezése a Német Birodalomba. — A szicíliai latifundiumok vége. — A nemzetközi beruházások és pénzügyi központok Londonban és New Yorkban. — (10. sz.). *Visentini B.*: A részvénytársaságok szabályzatának főbb adatai Németországban, az 1937. évi január 30-i törvény szerint. — *Mazzucchelli M.*: Külföldi bankok. Németország pénzügyi ereje. — Olaszország külkereskedelme az utolsó 10 évben. — Bulgária hitelszervezete. — (11. sz.). — *Mazzucchelli M.*: Angol bankok. — Oroszország népessége.

Schmollers Jahrbuch (63. évf. 5. sz., Berlin 1939, ném.). — *Sting K.*: A készletciklusok „statikus” elmélete. — (6. sz.). — *Wilken F.*: Gazdasági életritmusok.

Társadalomtudomány (19. évf. 4—5. sz., Budapest 1939, m.). — *Hegedűs J.*: A természetjog időszerűségéről. — *Terestyéni T.*: A legújabb francia családvédelmi törvény.

The American Economic Review (29. köt. 4. sz., Cambridge, Mass., U. S. A. 1939, ang.). — *Ruggles C. G.*: Testületi többlet, jövedelem és alkalmaztatás. — *Wilson G. L.* és *Rose J. R.*: Új trend-ek a közhasznosság rendezésénél. — *Kapp K. W.*: Gazdasági rendezés és gazdasági tervezés. — *Lester R. A.*: A túlóra díjazása.

The Hungarian Quarterly (5. köt. 2. sz., Budapest 1939, ang.). — *Surányi-Unger T.*: Német-magyar gazdasági kapcsolatok. — *Rónai A.*: Erdély népei. — *Gál I.*: Anglia és Erdély. — *Éber E.*: Magyarország állatállománya. — *Tarnóczy L.*: Kárpátalja gazdasági jelentősége. — (3. sz.). — *Jánossy D.*: Magyarország élettéré. — (4. sz.). — *Csabai I.*: Magyar kultúra Erdélyben.

Ungarische Jahrbücher (19. évf. 2—3. sz., Berlin 1939, ném.). — *Balogh B.*: A magyar anthropologia története. — *Bartucz L.*: A jelenlegi magyarság testi jellegzetességei. — *Bartucz L.*: A magyar nemzettest faji jellegzetességei. — *Bartucz L.*: A magyarországi fajok története és a jelenlegi magyar nemzettest jövője.

Városi Szemle (25. évf. 6. sz., Budapest 1939, m.). — *Thirring G.*: A soproni polgárság vagyoni és birtokviszonyai II. József korában. — *Bikfalvy A.*: A közüzemi gazdálkodás új módszerei. — *Hegedűs M.*: A kézművesipar szerepe Budapest közgazdasági életében.

Városok Lapja (35. évf. 2. sz., Budapest 1940, m.). — A kisközségek kiküszöbölése Németországban. — (3. sz.). — A németországi városok új alakulatai. — (4. sz.). — *Lukács Ö.*: Idegenforgalmi teendők. — (5. sz.). — Magyar városok pénzügyi helyzete 1940-ben. — *Karay K.*: Újabb települések Olaszországban.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (48. évf. 3. sz., Berlin 1939, ném.). — A parasztelepülések 1938-ban. — Az áralakulások 1938 közepétől 1939 közepéig.

Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung (14. évf. 2—3. sz., Hamburg 1939, ném.). — *Wissler A.*: A brit kereskedelmi politika krízise és a német-brit konfliktus. — Önellátási politika az ásványolajgazdálkodásban. — *von der Decken H.*: A mezőgazdaság szerepe az új német keleti érdekerületen. — *Wagenführ R.*: Az ipar a volt Lengyelország német érdekerületén.

Voix des Peuples (7. évf. 1. sz., Genf 1940, fr.). — *Penakof I. S.*: Románia ajánlata bolgár kisebbségének. — *Tamás A.*: A jugoszláv kérdés legújabb képe. — *Liebeskind W. A.*: Lausitz vendjei. — *Ebray A.*: Az orosz „Drang nach Westen” tárgyilagos megvilágítása.

Volk und Reich (15. évf. 10. sz., Berlin 1939, ném.). — *Biehl M.*: Anglia ellátásának helyzete. — (11. sz.). — *Maurach R.*: Az Orosz Birodalomnak a települési zónákra vonatkozó törvényei és azok jelentősége a keleti zsidóság problémájára. — A balti németek visszatelepítése Észtországból és Lettországból a birodalomba. — (12. sz.). — A Délkelet mint Németország, Olaszország, Anglia és Franciaország gazdasági tényezője. — *Albrecht A.*: Szlovákia gazdasági helyzete. — *Riedl F.*: Magyarország békés határszéli helyzete. — *Albrecht A.*: Magyarország gazdasági helyzete. — *Oberascher L.*: Jugoszlávia gazdasági helyzete. — *Lamprecht J.*: Románia gazdasági helyzete. — *Oberascher L.*: Bulgária gazdasági helyzete. — *Lamprecht J.*: Görögország gazdasági helyzete. — *Lamprecht J.*: Törökország gazdasági helyzete.

Wirtschaftsdienst (24. évf. 50. sz., Hamburg 1939, ném.). — A háború hatása az Egyesült Államok általános helyzetére. — A skandináv államok hazai nyersanyag- és energiaforrásainak növekvő feltárása. — A Szovjet-Unió 1938. évi külkereskedelme. — (51—52. sz.). — A dunai államok a gazdasági háború két frontja között. — Törökország gazdasági épületének keresztmetszete. — (25. évf., 1. sz.). — Anglia nehézipara a háborúban: a kapacitás kérdése és a nyersanyagprobléma. — Svájc külkereskedelme. A gazdasági helyzet háborús gazdasági befolyás alatt. — A Szovjet-Unió gabonagazdálkodása. A mezőgazdaság irányításának újjászervezése. — A brazil mangánérc-probléma. — Az Egyesült Államok mezőgazdasága és a háború. — (2. sz.). — Németalföld külkereskedelme és tengeri közlekedése a háborúban. — A háborús cenzura Peruban. — (3. sz.). — 400.000 német hazatérése a birodalomba. — *Schaeder R.*: A vásárlóerő felszabadítása és a háborús adópolitika. — Az ásványolajgazdálkodás új irányai Délkelet-Európában. — (4. sz.). — A francia-angol gazdasági viszony. — Hollandia átállítása hadigazdálko-

dásra. — A mandzsu nehézipar fejlődése. — (5. sz.). — A nyugati hatalmak háborúja és a világ-gazdaság. — *Lenschow G.*: Anglia megterhelése a dominiumok agrárfeleslegével. — A konjunktúra fejlődésének főirányai az Egyesült Államokban. — *Friedrich H.*: A nyugati hatalmak olajellátása a háborúban.

Wirtschaft und Statistik (19. évf. 23. sz., Berlin 1939, ném.). — Nagy-Britannia külkereskedelme a háború első két hónapjában. — Nyersanyagárak az 1914. és 1939. háborús években. — Házasságkötések Németországban 1938-ban. — (24. sz.). — A talaj mezőgazdasági kihasználása Németországban 1939-ben. — Házasságkötések, születések és halálozások Németországban 1939 harmadik évtizedében. — (20. évf., 1. sz.). — A német tejgazdálkodás a háborúban. — A német mezőgazdaság üzemi kiadásai az 1938—39. gazdasági évben. — Az 1939. év gazdasági adatai.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (99. köt. 2. sz., Tübingen 1939, ném.). — *Neuling W.*: Monopólium és kényszer a mai gazdaságban. — *Junghans W.*: A Német Birodalom erdő- és fagazdasága. — (3. sz.). — *Thalheim K. C.*: Egy nemzetgazdasági tan szerkezetének keresztmetszete. — *Fischer G.*: A védgazdálkodás szükséglete. — (4. sz.). — *Wiel P.*: Ár és árpolitika a háborúban. — *Schiller K.*: Nemzetközi verseny a kereskedelempolitikai módszerekben. — *Maurach R.*: A zsidó különadóztatás Oroszországban. Adalék az orosz zsidópolitika történetéhez.

Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (75. évf. 3. sz., Bern 1939, ném.). — *Schellenberg A.* és *Gosselke R. F.*: Az alkoholtartalmú italok belföldi termelése, behozatala, kivitele, fogyasztása és adóztatása Svájcban 1885—1938. — *Rosen J.*: Munkások életszínvonalja Svájcban és Németországban.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

XVII. évi rendes közgyűlés. — *XVIIe Assemblée générale annuelle.*

Résumé. L'Assemblée générale annuelle, tenue le 22 juin 1939, a élu comme membres honoraires étrangers: MM. Carlo Bonferroni (Italie), Michel-Auguste-Adolphe Landry (France), Maximilien Meyer (Allemagne), Alessandro Molinari (Italie), Wolfgang Reichardt (Allemagne), Stuart Arthur Rice (Etats-Unis). Ces élections ont été approuvées par le ministre de l'Intérieur.

A m. kir. belügyminiszter hozzájárulása alapján a Társaság külföldi tiszteletbeli tagjai lettek az 1939 június 22-i közgyűlésen megválasztott következő külföldi statisztikusok: *Bonferroni Carlo* (Olaszország), *Landry Michel Auguste Adolphe* (Franciaország), *Meyer Maximilian* (Németország), *Molinari Alessandro* (Olaszország), *Reichardt Wolfgang* (Németország) és *Rice Stuart Arthur* (Amerikai Egyesült Államok).

Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de la population.

A Csoport ülései.

A Csoport 1939/40. munkaévi első (sorrendben tizenkettedik) ülését 1940 február 6-án rendezte meg a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal üléstermében. Az ülésen a Csoport elnöke, *Balás Károly dr.* elnökölt. Jelen volt az ülésen *József Ferenc dr.* királyi herceg Ófensége, valamint a Csoport számos tagja és igen nagyszámú meghívott.

Az ülésen *Elekes Dezső dr.* tartott problémát átfogó előadást „A nemzetiségek számbavétele” címen.

Az előadás után *Balás Károly dr.* elnök a Csoport nevében mondott köszönetet az előadó

nagy elmélyedésre valló s a fogalmakat tisztázó aktuális előadásért. Majd felkérte *Konkoly Thege Gyula dr.-t*, a Magyar Statisztikai Társaság elnökét, hogy a vita további sorsát is eldöntő indítványát tegye meg.

Konkoly Thege Gyula dr. hozzászólásában azt hangsúlyozta, hogy a közeledő népszámlálásra való tekintettel különösen fontos az, hogy a nemzetiség és anyanyelv fogalma statisztikai vonatkozásban tisztáztassék s megállapítást nyerjen az is, hogy ezzel kapcsolatban milyen kérdés és milyen formában szerepeljen az 1940. évi népszámlálás kérdőívén. A kérdés rendkívüli fontosságára való tekintettel azt indítványozta, hogy a Nemzetközi Népes-

dásra. — A mandzsu nehézipar fejlődése. — (5. sz.). — A nyugati hatalmak háborúja és a világ-gazdaság. — *Lenschow G.*: Anglia megterhelése a dominiumok agrárfeleslegével. — A konjunktúra fejlődésének főirányai az Egyesült Államokban. — *Friedrich H.*: A nyugati hatalmak olajellátása a háborúban.

Wirtschaft und Statistik (19. évf. 23. sz., Berlin 1939, ném.). — Nagy-Britannia külkereskedelme a háború első két hónapjában. — Nyersanyagárak az 1914. és 1939. háborús években. — Házasságkötések Németországban 1938-ban. — (24. sz.). — A talaj mezőgazdasági kihasználása Németországban 1939-ben. — Házasságkötések, születések és halálozások Németországban 1939 harmadik évtizedében. — (20. évf., 1. sz.). — A német tejgazdálkodás a háborúban. — A német mezőgazdaság üzemi kiadásai az 1938—39. gazdasági évben. — Az 1939. év gazdasági adatai.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (99. köt. 2. sz., Tübingen 1939, ném.). — *Neuling W.*: Monopólium és kényszer a mai gazdaságban. — *Junghans W.*: A Német Birodalom erdő- és fagazdasága. — (3. sz.). — *Thalheim K. C.*: Egy nemzetgazdasági tan szerkezetének keresztmetszete. — *Fischer G.*: A védgazdálkodás szükséglete. — (4. sz.). — *Wiel P.*: Ár és árpolitika a háborúban. — *Schiller K.*: Nemzetközi verseny a kereskedelempolitikai módszerekben. — *Maurach R.*: A zsidó különadóztatás Oroszországban. Adalék az orosz zsidópolitika történetéhez.

Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (75. évf. 3. sz., Bern 1939, ném.). — *Schellenberg A.* és *Gosselke R. F.*: Az alkoholtartalmú italok belföldi termelése, behozatala, kivitele, fogyasztása és adóztatása Svájcban 1885—1938. — *Rosen J.*: Munkások életszínvonala Svájcban és Németországban.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

XVII. évi rendes közgyűlés. — *XVIIe Assemblée générale annuelle.*

Résumé. L'Assemblée générale annuelle, tenue le 22 juin 1939, a élu comme membres honoraires étrangers: MM. Carlo Bonferroni (Italie), Michel-Auguste-Adolphe Landry (France), Maximilien Meyer (Allemagne), Alessandro Molinari (Italie), Wolfgang Reichardt (Allemagne), Stuart Arthur Rice (Etats-Unis). Ces élections ont été approuvées par le ministre de l'Intérieur.

A m. kir. belügyminiszter hozzájárulása alapján a Társaság külföldi tiszteletbeli tagjai lettek az 1939 június 22-i közgyűlésen megválasztott következő külföldi statisztikusok: *Bonferroni Carlo* (Olaszország), *Landry Michel Auguste Adolphe* (Franciaország), *Meyer Maximilian* (Németország), *Molinari Alessandro* (Olaszország), *Reichardt Wolfgang* (Németország) és *Rice Stuart Arthur* (Amerikai Egyesült Államok).

Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de la population.

A Csoport ülései.

A Csoport 1939/40. munkaévi első (sorrendben tizenkettedik) ülését 1940 február 6-án rendezte meg a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal üléstermében. Az ülésen a Csoport elnöke, *Balás Károly dr.* elnökölt. Jelen volt az ülésen *József Ferenc dr.* királyi herceg Ófensége, valamint a Csoport számos tagja és igen nagyszámú meghívott.

Az ülésen *Elekes Dezső dr.* tartott problémát átfogó előadást „A nemzetiségek számbavétele” címen.

Az előadás után *Balás Károly dr.* elnök a Csoport nevében mondott köszönetet az előadó

nagy elmélyedésre valló s a fogalmakat tisztázó aktuális előadásért. Majd felkérte *Konkoly Thege Gyula dr.-t*, a Magyar Statisztikai Társaság elnökét, hogy a vita további sorsát is eldöntő indítványát tegye meg.

Konkoly Thege Gyula dr. hozzászólásában azt hangsúlyozta, hogy a közeledő népszámlálásra való tekintettel különösen fontos az, hogy a nemzetiség és anyanyelv fogalma statisztikai vonatkozásban tisztázottasság s megállapítást nyerjen az is, hogy ezzel kapcsolatban milyen kérdés és milyen formában szerepeljen az 1940. évi népszámlálás kérdőívén. A kérdés rendkívüli fontosságára való tekintettel azt indítványozta, hogy a Nemzetközi Népes-

ségtudományi Unió Magyarországi Csoportja kebelében ezekről a kérdésekről ankét rendeztessék, amely alkalmas volna a különböző vélemények és nézetek kicserélése után gyakorlati eredmények leszűrésére.

Konkoly Thege Gyula dr. e javaslatához kapcsolódóan *József Ferenc* dr. királyi herceg a hazai nemzetiségek szemszögéből, *Andor Endre* dr. népszavazási vonatkozásban, *Kenéz Béla* dr. pedig a Központi Statisztikai Hivatal tisztviselőinek az ankétre való bevonása tekintetében tett kiegészítő indítványt.

Balás Károly dr. az elhangzott javaslatokat összefoglalva megállapította, hogy a leghelyesebb, ha a Csoport a Magyar Statisztikai Társasággal karöltve rendezi meg az ankétot.

*

Az 1939/40. évi második (a sorrendben tizenharmadik) ülés a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal üléstermében 1940 február 20-án folyt le a Csoport elnökének, *Balás Károly* dr.-nak elnöklése alatt. A Csoport tagjai, kivált pedig a meghívottak részéről nagyon látogatott ülésen *Kovács Alajos* dr. adott elő „Az erdélyi magyarság és a román statisztika” címen.

Az igen nagyszerű, mélyreható előadás során előadó ismertette és szigorú bírálat alá vette az 1930. évi román népszámlálás módszerét, amely még mindig ragaszkodott „a népi eredet” fogalmához, bár az „anyanyelv” alapján is felvette a nemzetiséget, de persze nem egészen tárgyilagos módon. Kiemelte, hogy a román statisztika az 1930. évi népszámlálás adatait még ma sem közölte részletesen községenként, az 1932-ben megjelent első kötetben további hét kötetet ígértek, de azokból a mai napig egyetlen egy sem jelent meg és a legújabb román statisztikai évkönyv néhány hónappal ezelőtt hozta csak ki a nemzetiségi statisztika végleges adatait, de csak megyénként. Ezek szerint a román uralom alá került egész erdélyi területen népi eredet szerint 1,353.000, anyanyelv szerint pedig 1,481.000 magyart mutat ki a román statisztika az 5,548.000 főnyi lakosságból; tehát, ha az anyanyelv szerint csinálják a statisztikát, ők maguk is kénytelenek 127 ezerrel több magyart elismerni. A román népszámlálásnak úgy a népi eredet, mint az anyanyelv szerint való felvétele — bár ez utóbbi mindenesetre közelebb áll a valósághoz — sok hibában szenved, mert a mindkét irányú felvételnél a román elfogultság és bizonyos megkövesedett nézetekbe való beleélés akadályozta, hogy teljesen tárgyilagos és a valóságnak megfelelő adatokat hozzanak ki. Ami a magyarságot illeti, a görög katolikus és a görög keleti vallású magyarokat, akiknek száma pedig százezernél több ezen a területen.

a népi eredetnél úgyszólván egyáltalán nem ismerték el magyarokul, az anyanyelvi felvételnél is csak ott, ahol más nyelven nem beszélnek, vagy ahol elég öntudatosan tudtak ellenállni a románító törekvéseknek. A cigányokkal is a románokat igyekeztek szaporítani, a magyar anyanyelvű cigányokat pedig a cigányok közt hagyták. A magyar nyelvű zsidóságnak legalább is a felét a zsidó nemzetiségbe osztották be s hogy mennyire következtelenek voltak a népi eredet felvételénél is, mutatja az, hogy népi eredet szerint a zsidók száma 14 ezerrel kevesebb, mint az izraelita vallásúaké, holott a kikeresztelkedett zsidókat is számítva, többnek kellene lennie az izraelita vallásúak számánál. Viszont a moldvai római katolikus csángókat a köztudomás ellenére sem ismerték el még a népi eredet szempontjából sem magyaroknak, hanem háromnegyed részben a románok közé sorolták. Az 1910. évi magyar népszámlálás a tágabb értelemben vett Erdély területén 1,662.000 magyar anyanyelvűt talált, 20 év múlva tehát a román statisztika még anyanyelv szerint is 181 ezerrel kevesebb magyart állapít meg azoknak a mesterkedéseknek a folyományaként, amelyeket részletesen kifejtett. Ha a menekültek nagy számát figyelembe vesszük, kétségtelen, hogy ma aránylag kevesebb magyar van Erdélyben, mint a világháború előtt. De a háború után elég tekintélyes természetes szaporodás volt, amely a hiányt nagyrészt pótolta. Ha minden egyes vallásfelekezetből a magyarságra eső részt a magyar statisztika szerint megállapított arányban vesszük, — mert hiszen a túlnyomóan magyar jellegű vallásfelekezetek hívei ma is ugyanolyan arányban magyarok — meg lehet állapítani, hogy a magyarság száma 1930-ban helyesen 1,678.000 fő, tehát valamivel több is, mint 1910-ben volt. Az 1930 óta történt természetes szaporodás figyelembevételével pedig ma kerekén 1,800.000 magyar anyanyelvű van a román uralom alá került Erdély területén. Ha pedig az idetartozó 200 ezer erdélyi menekültet is számításba vesszük, akik ma is odatartozóknak vallják magukat, nyugodtan beszélhetünk kerekén 2 millió erdélyi magyarról. Az erdélyi városok magyarságával kapcsolatban kimutatható, hogy az erdélyi városokban még a román népszámlálás szerint is 101 ezerrel meghaladja a magyar anyanyelvűek száma a románokét, ha pedig a magyar anyanyelvű zsidókat is számításba vesszük, akiknek jó részét a román statisztika eltüntette a magyar anyanyelvűek rovatából, ki lehet mutatni, hogy az erdélyi városoknak anyanyelv szerint még most is megvan az abszolút magyar többsége.

A hazafias szempontokból is nagyfontosságú előadásért a Csoport és a hallgatóság nevében *Balás Károly* dr. elnök mondott köszönetet.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet közgyűlése.

L'Assemblée générale de l'Institut Hongrois de Recherches Economiques.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet 1940. évi április hó 2-án tartotta meg ezévi közgyűlését.

Az elnöki széket *Baranyai* Lipót foglalta el.

A megjelentek üdvözlése után *Winckler* Istvánnak és *Fleissig* Sándornak elhunytáról emlékezett meg. Ebben a körben — mondotta — nem kell őket méltatnunk, valamennyien ismertük őket. Mind a ketten a gazdasági élet egy-egy előkelő nagy teljesítményt, nagy áldozatkészséget igénylő posztját töltötték be, mind a ketten intézetünknek lelkes hívei és támogatói voltak, amit *Winckler* István különösképpen azzal juttatott kifejezésre, hogy intézetünkben betöltött funkcióját akkor is megtartotta, amikor a kereskedelmi tárcának gondját és terhét viselte. Az elnök javaslatára a két halott emlékét a közgyűlés jegyzőkönyvben örökítette meg.

Varga István dr. a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója a következőkben terjesztette elő az Intézet működéséről szóló jelentését:

Intézetünk közgyűlésein rövid áttekintést kell nyújtanunk arról, mit sikerült terveink közül a megelőző esztendő során megvalósítani s milyen új terveket készítettünk elő a jövőre. Kétségtelen, hogy terveink közül nem mindegyiket sikerült megvalósítanunk, akad olyan, amelyet egészen el kellett ejtenünk s ismét más, amelynek megvalósítása későbbi időre halasztódott. Tavalyi közgyűlésünk alkalmával intézetünk fennállásának 10 éves jubileumát is ülte s így mai jelentésem intézetünk működése második évtizedének első esztendejére vonatkozik. Mi, az Intézet munkatársai, úgy érezzük, hogy ez az esztendő sem volt egészen hiábavaló s azt reméljük, hogy a közgyűlés is osztózik majd eme meggyőződésünkben.

Önként értődik, hogy beszámolóim során munkásságunknak kizárólag új ágazatairól és eredményeiről számolok be. Arra nagy súlyt helyezünk, hogy egyszer már elért eredményeket ne kelljen feladnunk s ezért a megkezdett munkálatokat kivétel nélkül folytatni igyekszünk. Az elmúlt esztendőről szóló beszámoló során ilyen tekintetben semmiféle veszteségről sem kell megemlékeznünk, nincs egyetlen olyan munka sem, amelyet ebben az esztendőben kellett volna abbahagynunk.

Intézetünk életének az 1939. évben talán legfontosabb eseménye, hogy a Pesti Lloyd Társulattal, illetőleg a Pester Lloydal történt megállapodás alapján bekapcsolódtunk az 1939 március 31-én megindult „Südost-Economist“ című kéthetenként megjelenő németnyelvű lapnak szerkesztésébe. Ez a lap anyagi tekintetben intézetünktől teljesen független, szerkesztése azonban intézetünk közreműködésével történik s a lap szerkesztője és felelős kiadója intézetünknek igazgatója. A lap célkitűzéseit az Intézet elnökének az első számhoz írt előszava körvonalazta. Eszerint a Südost-Economist Magyarország, Szlovákia és a délkelet-európai országok gazdasági viszonyaival és ezeknek az országoknak a nagyhatalmakhoz, elsősorban természetesen a Német Birodalomhoz és Olaszországhoz fűződő gazdasági kapcsolataival foglalkozik. A délkelet-európai országoknak sok közös gazdasági érdekük van és ezeknek az érdekeknek egy tárgyilagos gazdasági orgánus által való képviselése nagyon alkalmas arra, hogy hozzájáruljon ezeknek az országoknak oly kívánatos közeledéséhez. A lap vezérmotívumául az Intézet elnöke az életszínvonalnak a termelés növelése által való emelését jelölte meg, a harcot minden olyan intézkedés ellen, amely a tőkeképződést akadályozza és minden olyan intézkedésnek támogatását, amely — anélkül, hogy a nemzeti vagyon és nemzeti jövedelem eloszlásának egyenlőtlenségeit kimélyítene — a tőkeképződés előmozdítására alkalmasnak látszik. Úgy gondoljuk, hogy egy ilyen jellegű lapnak magyar irányítás alatt való megjelentetése alkalmas annak a kapcsolatnak kidomborítására, amely Magyarország és Délkelet-Európa országai között fennáll és amelynek szorosabbá tétele az érdekelt, de a többi ország szempontjából is kívánatos. Ószinte hála és elismerés illeti azokat, akik e szempontok jelentőségét felismerve, erkölcsi és anyagi támogatásukkal a lap megindulását és megjelenését biztosították.

A szorosan vett intézeti munka is sok tekintetben fejlődött. E fejlődésből oroszán rész esik arra a munkára, amelyet az európai háború kitörése óta az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosának megbízásából és számára végzünk el. Az Árelen-

őrzés Országos Kormánybiztosának az európai háború kitörése óta követett árpolitikája a nagykereskedelmi árak mellett a vidéki kiskereskedelmi árak alakulását is megkülönböztetett figyelemben részesíti. Evégből 111 vidéki városban, illetőleg községben áradatgyűjtést szervezett meg, amelynek során megbízottai 126 élelmiszernek, illetőleg ipari árunak árát minden héten 3—3 üzletben megállapítják. Ezeknek az áradatoknak nyilvántartását, az átlagáraknak megállapítását és az áradatokkal egyidejűleg befutó ellátási zavarok intézkedésre alkalmas feldolgozását az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosa intézetünkre bízta. A munka terjedelmét jelzi, hogy hetenkint kb. 42.000 áradat fut be és ezekből hetenkint kb. 14.000 átlagot kell számítani, nem is szólva azokról az egyéb munkálatokról, amelyek e munkával kapcsolatban felmerülnek.

Az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosa néhány hónappal ezelőtt egy rendeletével akként intézkedett, hogy a budapesti és budapestkörnyéki vendéglők, kávéházak, korcsmák, stb. minden hó 15-én árlapjaikat hozzá terjesszék be. Ennek a havonta néhány ezer árlapnak nyilvántartásjellegű kezelését szintén intézetünkre bízta.

Az árstatisztika körébe tartozik, hogy a magyar bevétel szempontjából jelentőséggel bíró árucikkeknek világpiaci árát rendszeresen gyűjtjük. Ez a munka az európai háború kitörését követő időben nagyon megnehezült, annak következtében, hogy a külföldi napilapok és folyóiratok részben beszüntették a vonatkozó áradatoknak közlését, részben pedig csak igen elkésve érkeznek meg Budapestre. Kérésünkre és tanácsaink szerint azonban a Magyar Távirati Iroda berendezkedett ezeknek az adatoknak rendszeres összegyűjtésére. Az ily módon rendelkezésünkre jutó áradatok alapján világpiaci nyersanyagárindexet szerkesztünk, amelyben az egyes cikkeket a magyar behozatalban való súlyuknak megfelelően mérlegeljük. A vonatkozó indexszámokat hetenkint bocsátjuk az ezek iránt érdeklődő hatóságok rendelkezésére, de az eredményeket gazdasági helyzetjelentéseinkben is közöljük.

Gazdasági helyzetjelentéseinket nagy mértékben kibővítettük. Az európai háború kitörése következtében a külföldi országok gazdasági helyzetének ismerete, csakúgy, mint a fontos nyersanyagok világi helyzetének ismerete, különleges figyelmet igényel. Ezért ezt a két témát jelentéseinkben különös gonddal és nagy részletességgel tárgyaljuk és a rendelkezésünkre álló gazdag adatgyűjtemény alapján e nagy érdeklődést igénylő kérdésekben a gazdasági helyzetjelentéseink olvasóit legrészletesebben tájékoztatjuk. Nagyjelentőségűnek tartjuk, hogy ezt a kérdést, amelyben a közvélemény sokszor csak megbízha-

tatlan forrásokból tájékozódik, adatszerűen tárjuk fel és a kérdésnek magyar nyelven megbízható összefoglalását adjuk.

Jelentésünk táblázatanyagának kiegészítése is előbbre jutott az elmúlt év során. Helyzetjelentésünknek egyik fontos újítása az új ipari termelési indexünknek elkészülte. Ennek előkészületeiről már tavalyi közgyűlésünk során beszámoltunk. Akkor megemlítettük, hogy az új termelési indexünk 56 komponensből, összesen 1.153 adatsor figyelembevételével készül. Termelési indexünk statisztikai módszereit és az azok alapját képező elméleti megfontolásokat intézetünk munkatársának, Jónás Magda dr.-nak a Közgazdasági Szemlében közölt tanulmánya ismertette.

Egy külföldi érdekeltségű vállalat megbízásából újszerű létfenntartási költségszámítást is végzünk. Ezek a számítások figyelemmel vannak egyfelől egy havi 700, másfelől egy havi 300 pengős jövedelemmel rendelkező tisztviselőcsaládnak minden szükségletére. A figyelembe vett árucikkeknek száma kb. 250. Ezeknek a létfenntartási költségszámításoknak elméleti szempontból is fontos újítása a kimerítő áruszám mellett az, hogy az élelmezési költségeknél az év minden szakában eltérő étrenddel számolnak. Sőt ezen túlmenően az egyes évszakokon belül is figyelembe veszik azt, hogy az étrend nem merev, hanem a különböző élelmiszerek relatív árához igazodik, más szóval, a viszonylag olcsó élelmiszerek fogyasztása a viszonylag megdrágult élelmiszerek fogyasztásának rovására nő. Ily módon tehát az élelmiszerfogyasztásnál különbséget teszünk a helyettesíthető és nem helyettesíthető élelmiszerek között. A valósághoz igazodó feltevésünk az, hogy a házi-asszony a különböző lehetőségeknek legolcsóbbikát választja mindenkor. E lehetőségek figyelembevételénél természetesen mind a megfelelő vegyes étrendre, mind az orvosilag szükségesnek vélt kalória-, fehérje-, zsír-, szénhidrát- és vitaminszükségletekre is figyelemmel voltunk.

De nem csupán a jelzett eljárású új létfenntartási költségszámítással foglalkoztunk, hanem az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosának vidéki árnyilvántartása alapján 111 vidéki város létfenntartási költségváltozásait is igyekeztünk megállapítani. E 111 községre vonatkozóan kiszámítottuk az új, n. élelmiszerkosárnak költségeit és költségváltozásait. Az élelmiszerkosár fogalmát ismeretesen a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal határozta meg. Ezen egy család egy heti élelmiszerszükséglete értendő. A regionális konjunktúrakutatás szempontjából nagyjelentőségű eredményeket intézetünk munkatársának, Simoncsics Miklós dr.-nak, a Magyar Statisztikai Szemlében közzétett „A létfenntartási költségindex megbízhatósága” című tanulmánya közölte.

Intézeli munkánk eredménye szempontjából nagyjelentőségűnek véljük a közelmúltban megjelent 17. számú különkiadványunkat, amelyben intézetünk munkatársa, *Matolcsy Mátyás* dr. két nagyjelentőségű agrárproblémának megoldását vitte előbbre. Az egyik tanulmány megvilágítja a magyarországi takarmányellátás kérdését és annak lehetőségét, miként készíthető el már a gazdasági év elején egy olyan takarmánymérleg, amelynek alapján elbírálható, hogy a gazdasági év során mutatkozik-e majd exportálható takarmányfelesleg, illetőleg takarmányimportsükséglet. A különkiadvány másik tanulmánya a bortermelés rentabilitásának statisztikai megközelítési lehetőségét tárja fel.

A takarmánymérleg elkészítésének egyik előfeltétele az állatállománynak pontos ismerete. Tavalyi közgyűlésünkön beszámoltunk arról, hogy a m. kir. földművelésügyi minisztérium egy Sertés-hízlalási Adatgyűjtést Irányító Bizottságot szervezett, amelynek állandó előadója intézetünk igazgatója. E bizottság elgondolása szerint a földművelésügyi minisztérium évenként háromszor nagyterjedelmű reprezentatív felvételt hajt végre. Az összegyűjtött adatok kiértékelése, a vonatkozó következtetések levonása, a sertés piac várható alakulásának előrelátása, valamint összefoglaló jelentéseknek szerkesztése mind intézetünknek feladata. A múlt év során ez az adatgyűjtés az 1938 novemberében visszacsatolt északi területekre is kiterjesztett és a közeljövőben fog Kárpátaljának beszerzésére sor kerülni. Az eredmények a tekintélyes költséggel járó munkához fűzött minden várakozást kielégítették, aminek mind a földművelésügyi minisztérium, mind a Külkereskedelmi Hivatal több ízben kifejezést adott. Az elismerés jele, hogy a földművelésügyi minisztérium az 1939. évi tavaszi haszonállatösszeírás eredményei közzétételének alkalmával rámutatott arra, hogy a reprezentatív felvétel jóval nagyobb sertéslétszámot mutat ki a tavaszi haszonállatösszeírásnál és mert az előbbit véli megbízhatóbbnak, a tavaszi haszonállatösszeírás sertésadatának reformját elő kívánja készíteni. A reformterv el is készült s az 1940. évi tavaszi haszonállatösszeírás adatánál az intézetünk által kidolgozott tervezet szerint a reprezentatív statisztika eredményei megfelelően figyelembe fognak már vétetni. Az eredmények jóságát egyébként nem csupán a megállapított adat megbízhatósága adja meg, hanem az is, hogy most már harmadik esztendeje sikerült a sertésállománynak, illetőleg a sertés-hízlalásnak várható alakulását mindenkor közel egy esztendőre előre megjósolni.

A sertésösszeírás eredményei buzdították a földművelésügyi minisztériumot arra, hogy egy hasonló elven alapuló reprezentatív baromfiösszeírást is készítsen elő. Ennek tervét szintén intézetünk készítette el. A terv szerint évenként kétszer kellene a baromfiállományt reprezentatív úton összeírni. A próbafelvételeket a földművelésügyi minisztérium intézetünk közreműködésével már végrehajtotta s az eredmények igazolták azt, hogy elgondolásunk végrehajtható. Ézidőszerint az a gondolat áll előtérben, hogy a földművelésügyi minisztérium a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatalt kérje fel arra, hogy ezt a reprezentatív statisztikát intézetünknek közreműködésével szervezze meg. Az elgondolás szerint intézetünk szerepe ennél a reprezentatív baromfiösszeírásnál hasonló volna, mint a reprezentatív sertésösszeírásnál.

A baromfiállomány és a baromfikínálat várható alakulásának előrelátásától független kérdés a tojástermelés problémája. Erről mindeddig semmit sem tudunk. Intézetünk egyelőre igen szűk körben egy reprezentatív felvételre tett kísérletet, amelynek lényege abban áll, hogy kiválasztott gazdák, megfelelő szerény díjazás ellenében hetenként kérdőíven számolnak be mind baromfi-, különösen tojóállományukról, mind pedig a tojástermelésről, -értékesítésről és -felhasználásról. Ez a kísérlet is eredménnyel kecsegtet s most azt reméljük, hogy a m. kir. földművelésügyi minisztérium abba a helyzetbe hoz, hogy a vonatkozó adatgyűjtést megfelelő széles körben — 500 baromfitenyésztővel állapodva meg — állandósítsuk. Az adatok kivételénél természetesen igen sok körülményre: a baromfitartás módjára, a birtoktípusokra, stb. stb. kell majd tekintettel lennünk.

A földművelésügyi minisztériumtól más megtisztelő megbízást is kaptunk. A búzatermés nagyságának korai megállapításához rendkívüli gazdasági érdek fűződik. 1939-ben a földművelésügyi minisztérium megbízásából, amerikai módszereket megfelelően adaptálva, a várható búzatermés nagyságát július legelején becsültük meg. Akkori becslésünk a holdankinti búzatermést átlagosan 8·9 q-ra, a kb. ugyanabban az időpontban nyilvánosságra került első számszerű hivatalos termésbecslés pedig 8·6 q-ra tette. A búzatermés nagyságára vonatkozó végleges megállapítás igazolta, hogy a mi becslésünk járt közelebb az igazsághoz. Az alkalmazott eljárást két munkatársunk, *Simoncsics Miklós* dr. és *Szentkirályi Miklós* dr.-nak „A magyar búzatermés mennyiségének becslése az időjárási adatok alapján“ címmel a Mezőgazdasági Közlönyben megjelent dolgozata vázolta. A vonatkozó eljárásoknak kifinomításával és a magyar viszonyokhoz való alkalmazásával azóta is foglalkozunk s reméljük, hogy fokozatosan sikerülni

fog mind jobb eredményekhez jutni. Az 1940. évi várható búzatermesre vonatkozó első becslésünket már ez év március 5-én a földművelésügyi minisztérium elé terjesztettük.

1939. évi közgyűlésünk alkalmával megemlékeztünk arról, hogy reményünk szerint a földművelésügyi minisztérium a borfogyasztással kapcsolatos szubjektív piackutatási felvétel végrehajtásával fog megbízni. A múlt év tavaszán valóban kaptunk is egy ilyen megbízást, amelynek során Budapest, Eger, Hódmezővásárhely, Kecskemét és Rozsnyó városok borfogyasztási szokásait vizsgáltuk meg. Vonatkozó terjedelmes, 173 gépirásos oldalú, 116 táblázatot közlő jelentésünket időközben már be is terjesztettük és most azt reméljük, hogy a földművelésügyi minisztérium hozzá fog járulni jelentésünknek publikálásához is. Miként korábbi hasonló munkálatainkat, ezt is a Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem Lélektani Intézetével együttműködve hajtottuk végre, amelynek vezetője dr. harkai Schiller Pál, vonatkozó jelentésünknek is, intézetünk igazgatója mellett társszerzője.

Szubjektív piackutatási munkálataink közül még kettőt vélünk kiemelendőnek. 1939 tavaszán 200 külföldi utazási irodához fordultunk egy kérdőívvel, amelyben a Magyarországra irányuló idegenforgalom körülményei iránt érdeklődtünk. A megkérdezett utazási irodák többsége válaszolt s e válaszok alapján sok értékes következtetésre módot nyújtó jelentést terjesztettünk az idegenforgalmi szervek elé. Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal kezdeményezésére a hazai tanítók belföldi utazási szokásairól és országismeretéről is tájékozódni igyekeztünk. E kérdés jelentőségét az adja, hogy a tanítóság közvéleményformáló ereje rendkívül nagy és e réteg állásfoglalása a belső idegenforgalom alakulása szempontjából szinte döntő jelentőségű. A kérdésnek azonban nemcsak idegenforgalmi, hanem kulturális nézőpontja is van: a tanítóság működése ugyanis csak akkor lehet eredményes, ha az személyes élményekből táplálkozó országismereten alapul. Anyagi eszközök híján csupán két, Budapesttől távol fekvő vármegyének, Vas és Zemplén megyének tanítóságához intéztünk kérdőíveket. Az ilyen jellegű vizsgálat eredményeinek reprezentatív értékét jelzi, hogy a vasmegyei tanítók 37%-a, a zemplénmegyeieknek pedig 38%-a — lényegileg tehát azonos hányada — válaszolt. A feldolgozást, miként a borpiackutatási vizsgálatnál is, a Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem Lélektani Intézetével együttműködve hajtottuk végre. A jelentés intézetünk 16. számú különkiadványaképpen Steif Antal a Lélektani Intézet adjunktusának és intézetünk munkatársának, Vezér István dr.-nak tollából jelent meg. A jelentésről az illetékes

idegenforgalmi tényezők mellett a m. kir. válás- és közoktatásügyi minisztérium illetékes tényezői is nagy elismeréssel nyilatkoztak. Azt a 12 tanítót, aki a kérdőívekre válaszolók közül még nem járt Budapesten, az Idegenforgalmi Propaganda Munkaközösség 3 napos budapesti tanulmányi kirándulásra hívta meg és itt vendégül látta.

Idegenforgalmi statisztikai vonatkozásban folytattuk természetesen a különböző idegenforgalmi szervek számára negyedévenként készített jelentéseinket, ezenkívül becslést készítettünk a Magyarországon idegenforgalmi rendeltetésű tőkebefektetések értékéről. E becslésünk eredménye az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal 1939. évi működési jelentésében került nyilvánosságra.

Idegenforgalmi vonatkozásban súlyt helyezünk arra, hogy mind a belföldről, mind a külföldről megszerezhető idegenforgalmi vonatkozású jelentősebb adatokat összegyűjtsük és reference-szerűen nyilvántartsuk. Vonatkozó munkálataink során rájöttünk arra, hogy Magyarországon rendkívül sok vidéki város összeállít egy-egy idegenforgalmi statisztikát, amelyeknek azonban fogyatékoságuk, hogy eltérő és nem mindig kifogástalan rendszer szerint készülnek. Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal ezért, kezdeményezésünkre, a vidéki városok képviselőit egy értekezletre hívta össze, amelynek során meggyőződünk egyfelől arról, hogy kis fáradsággal lehetséges volna a nagyobb vidéki helyeken egységes irányelvek szerinti idegenforgalmi statisztikát összeállítani, másfelől pedig arról, hogy a vidéki városokban az ilyen egységesítésre megvan a megfelelő hajlandóság. A kérdés helyzetét memorandumban foglaltuk össze s azt a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal, mint a Magyarországon folyó statisztikai munkálatok egységes irányítására hivatott szerv elé terjesztettük. A Központi Statisztikai Hivatal elgondolásunkat felkarolta s a vidék idegenforgalmi statisztika egységes kiépítésére vonatkozó tárgyalások most vannak folyamatban.

Gazdaságtörténeti vizsgálatokkal is foglalkozunk. E vizsgálatok egyik eredményeképpen intézetünk munkatársának, Keményffi János dr.-nak tollából a Közgazdasági Szemlében nagyobb tanulmány jelent meg a francia Blum-kormány gazdaságpolitikai tévedéseiről. Ezidőszert az 1914—1918-as háború során Magyarországon fokozatosan életbeléptetett tervgazdálkodási intézkedéseknek történetét és hátterét igyekszünk összeállítani. Az 1914—18 évek világpiaci árfejlődésére vonatkozóan is állítottunk össze adatokat.

Munkánk során különös figyelmet igyekszünk annak a szempontnak szentelni, hogy a konjunktúraváltozásoknak ne csupán mennyiségi, hanem rentabilitási tényezőit is megállapítsuk és figyelem-

mel kísérjük. E szempontot igyekeztünk gazdasági helyzetjelentéseinkben is lehetőleg kidomborítani. Emellett önálló adatgyűjtésen alapuló nagyobb tanulmányt is készítettünk, amely azt igyekszik tisztázni, hogy az újabb szociális terhek miként befolyásolták az iparvállalatok rentabilitását. Vonatkozó jelentésünket az illetékes tényezők elé terjesztettük.

A termelés rentabilitásának szempontjait igyekeztünk abban a jelentésben is messzemenően figyelembe venni, amelyet — amint korábbi esztendőkből — 1939-ben is az Ipartestületek Országos Központja számára készítettünk a kézművesipar megelőző esztendei konjunkturális helyzetéről. Ezt a jelentést az Ipek évi jelentésének egyik fejezeteképpen adta közre.

Már múlt évi jelentésünkben megemlékeztünk arról a felvételtől, amelyet a Pázmány Péter Tudományegyetem Élettani Intézetével együttműködve Valkó községben végeztünk. Az elmúlt év során *Beznák* Aladár egyetemi ny. r. tanár vezetésével ennek a felvételnek különösen a népelelmezési vonatkozású része haladt előre a feldolgozás útján. Reméljük, hogy a feldolgozás eredményei hasznosan fogják kiegészíteni azokat a vizsgálatokat, amelyeket Magyarország népelelmezésére vonatkozólag már évek óta folytatunk és amelyeknek eddigi eredményeit 12. és 15. számú különkiadványainkban hoztuk nyilvánosságra.

Nagy elismerést jelent intézetünk számára, hogy a m. kir. belügyminiszter úr intézetünk igazgatóját felkérte arra, hogy a VI. közigazgatási továbbképző tanfolyamon tartandó előadás keretében intézetünk működését ismertesse. Reméljük, hogy intézetünk munkásságának a közigazgatás leendő vezetői részéről való megismerése azt a megértést, amellyel a különböző hatóságok részéről munkánk ezideig is találkozott, még fokozni fogja. Elismerés intézetünk számára az is, hogy a belügyminiszter úr egyik tisztviselőnket a VI. közigazgatási továbbképző tanfolyamon való részvételre meghívta.

Intézetünk tudományos munkássága ismertetésének keretébe tartozik még annak felemlítése is, hogy intézetünk munkatársa, *Simoncsics* Miklós dr. „Adalékok az Alföld demográfiai viszonyainak vizsgálatához” címmel felavatási értekezést készített. Ez a tanulmány a közeljövőben intézetünk támogatásával nyomtatásban is meg fog jelenni.

Intézetünk munkásságát nagy mértékben igénybe veszik a külső felkérések is. Tagjainknak és előfizetőinknek a kiadványokon túlmenő felvilágosításokkal bármikor rendelkezésre állunk s számukra igen gyakran készítünk olyan összeállításokat, amelyek nagyobb munkát igényelnek.

Önként értődik, hogy intézetünk munkatársai az intézeti kiadványokon kívül is foglalkoznak tudományos munkával. Ezirányú dolgozataik egy részét intézetünk tagjainak és előfizetőinek meg szoktuk küldeni. A vonatkozó, részben külföldi, tudományos folyóiratokban megjelenő tanulmányok felsorolásától eltekintek.

Az 1939. évi közgyűlésünkön beszámoltunk arról, hogy az 1938. évi őszi események idején a magyar rádió felkérésére utóbbit állandóan híryannyal láttuk el avégből, hogy a cseh rádióállomások magyarellenes propagandáját, megfelelő gazdasági adatokkal alátámasztva, ellensúlyozni lehessen. Múlt közgyűlésünkön bemutattam a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt.-nak azt a levelét, amelyben „a magyar igazság nemzetközi elismertetéséért folytatott nemes és felemelő küzdelemben” való részvételünket meleg szavakkal megköszönte. Az európai háború kitörése után intézetünk a rádió igazgatóságának figyelmét felhívta arra, hogy propaganda-szempontból mily hasznos lehetne, ha a rádió a külföldi országok — hadviselők és semlegesek — hadigazdálkodási intézkedéseiről minél bővebben megemlékeznék, egyidejűleg azt is jelezve, hogy ezekben az országokban mily sokféle korlátozást rendeltek el, ezzel bizonyos mértékig előkészítve azt, hogy ne csodálkozzék el a közönség, ha az európai háború elkerülhetetlen hatásaképpen előbb-utóbb nálunk is különféle korlátozásokra kerül sor. Emellett azt is indítványoztuk, hogy a magyar gazdaságpolitikai intézkedések hátterét, indokait, szükségszerűségét is igyekezzünk megmagyarázni Mindez a rendes rádióhírszolgáltatás keretében elhelyezett rövid közlemények formájában történjék meg. A Kormányzó Úr Ófőméltósága 20 éves jubileumának hetére nézve pedig azt javasoltuk, hogy dicsőséges országlásának két decenniuma alatt gazdasági és kulturális téren elért haladás eredményei statisztikai adatokkal szemléltetessenek. A magyar rádió igazgatósága valamennyi vonatkozó javaslatunkat nagy örömmel elfogadta és a vonatkozó híryananyag elkészítésére intézetünket kérte fel. Mai napig összesen 110 ilyen közleményt bocsátottunk a magyar rádió rendelkezésére. Ezeknek tárgyában a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. 1940 február 28-án a következő szövegű levelet intézte hozzánk:

„A második világháború kitörése óta a Magyar Gazdaságkutató Intézet a magyar rádió hallgatóságának legszélesebb körű tájékoztatására és megnyugtató nap hírszolgálatunkat minden ellenszolgáltatás nélkül bő és értékes gazdasági hírekkel táplálja. Az 1938. évi válság idején már hasonló készséggel és értékes anyaggal állt az Intézet rendelkezésünkre és a maga részéről is megkönnyítette a csehszlovák

rádiókkal a magyar igazságért vívott diadalmas rádióháborúkat.

„Az 1939 szeptemberben felajánlott s azóta rendszeresen felhasznált híryanag ez év február 27-én elérte a századik közleményt. E közlemények tartalma minden alkalommal nemcsak hozzájárult a gazdasági felvilágosításhoz, de helyes célzatával a rádió hírszolgálatának fegyelmező és megnyugtató szándékát is eredményesen támogatta. Számos esetben, külföldi példákra hivatkozva, kellő módon előkészítette a hallgatóságot a nemzeti érdekből kikerülhetetlenül szükséges kormányintézkedésekre, több közleményében pedig kidomborította a hazánkban tapasztalható gazdasági fegyelmezettséget, a zavartalanul folyó termelést, valamint gazdasági szervezetünk nagy ellenállóképességét.

„A magyar rádió igazgatósága e hasznos hírszolgálati anyagért a Gazdaságkutató Intézet Igazgatóságának őszinte meleg köszönetet mond. Külön köszönet illeti a tek. Igazgatóságot azért a becses híryanagért is, amelyben a Főméltóságú Úr kormányzasi jubileuma alkalmából az utolsó húsz évben tapasztalható magyar gazdasági újjáépülést és általános fejlődést szemléltetően összefoglalta.“

Intézetünk munkakörének jelentésem eddigi részében vázolt kiterjesztése természetesen nagyobb számú munkaerő alkalmazását tette szükségessé. Különösen a vidéki kiskereskedelmi áradatgyűjtés feldolgozása kívánta meg nagyszámú új munkaerő beállítását. Ezek nagyjából statisztikai segéderők, de több diplomás tisztviselő is dolgozik ezen a munkán. A tisztviselőlétszám jelentős emelkedése következtében 1937 novemberében kibérelt új helyiségeink már szűknek bizonyulnak és ezért helyiségeink kibővítéséről kell gondoskodnunk. — Itt is meg kell említenem azt a hiányt, amely a gazdasági és statisztikai kutatómunkában gyakorlott, főiskolát végzett munkaerők tekintetében fennáll és amely az intézet tudományos munkatársainak kiegészítését megnehezíti, és a jelenlegi tudományos tisztviselői kar rendkívüli megterhelését idézi elő. Ennek a helyzetnek javítása érdekében intézetünk nagy súlyt helyez a tudományos munkára alkalmas utánpótlás kiképzésére. Intézetünk igazgatója, a Pázmány Péter Tudományegyetemtől nyert engedély alapján, magántanári előadásainak praktikum jellegű részét intézetünk helyiségében tartja meg, ahol a diákoknak a gyakorlati munka elvégzésére alkalmuk nyílik. Örömmel állapítható meg, hogy minden évfolyamban akadnak olyan diákok, akik a szorosán vett egyetemi kötelezettségeken túlmenő érdeklődést mutatnak a gazdasági kutatómunka iránt. Ezeknek mindig módot nyújtunk arra, hogy intézetünk munkásságában valami módon résztve-

gyenek. Ezt a célt szolgálja a Magyar Nemzeti Bank ösztöndíja is, amely a folyó tanévre egy kiváló képességű jogszigorlónak intézetünkben való továbbképzését biztosítja. Másik ösztöndíjas munkatársunk Horthy Miklós ösztöndíjat élvez.

Intézetünk tudományos munkásságának nagy jelentőségű támasza a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kiváló közgazdasági archívuma és könyvtára. Jóllehet ez a könyvtár a kamara kiváló vezetőinek előzékenységből intézetünk munkatársainak a legnagyobb mértékben rendelkezésére áll, saját könyvtárunk és folyóiratgyűjteményünk fejlesztésére is gondot fordítunk. Különösen a rokoncélú intézmények kiadványainak gyűjtése terén törekszünk teljességre, úgy gondolva, hogy ezáltal hasznosan egészíthetjük ki a magyar közkönyvtáraknak ebből a szempontból eléggé hiányos anyagát. Ezenkívül figyelemreméltó gyűjteményünk van a különböző külföldi bankok és nyersanyagkartellek statisztikai és gazdasági jelentéseiből. A Südost-Economist igényeire való tekintettel különösen délkelet-európai anyagunk kiegészítésére helyeztünk súlyt. Anyagi körülményeink, sajnos, csak igen kis számú folyóirat és könyv megvételét teszik lehetővé, ennek ellenére intézetünk csere és ajándékozás révén ezidőszerint csaknem 300 folyóiratot és havi, illetőleg negyedévi jelentést kap és ezek közül kb. 200 külföldi eredetű. Intézetünk kiadványai értékének elismerését kell látnunk abban, hogy cserére való felhívásunkat az esetek túlnyomó többségében örömmel fogadják el. Cserepéldányaink révén sok külföldi tudományos és gazdasági tényező nyer objektív tájékoztatást a magyar gazdasági helyzetről.

Beszámolómmal nem lenne teljes, ha elmulasztanék őszinte köszönetet mondani mindazoknak a szerveknek és intézményeknek, amelyek intézetünk munkásságát az elmúlt év során anyagilag és erkölcsileg előmozdították. Külön köszönettel kell megemlékeznem arról a támogatásról, amelyet intézetünk, mint megalakulása óta mindenkor, az elmúlt évben is a Magyar Nemzeti Bank részéről élvezett. A legmélyebb hálával emlékszem meg Elnök Urunk támogatásáról is. Az ő mindenre kiterjedő gondossága, bölcs irányítása legfőbb biztosítéka intézetünk helyes működésének. Intézetünk számára nagy elismerés az, hogy országos jelentőségű teendői mellett intézetünk munkásságát érdemesnek ítéli arra, hogy arról állandóan és behatóan tájékoztadjék. De nagy köszönet illeti meg a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatalt, ennek minden funkcionáriusát és tisztviselőjét, akik intézetünk munkásságát a legnagyobb megértéssel előmozdították. Köszönettel tartozunk a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának s a magyar gazdasági élet tényezőinek részben azért, hogy anyagi támogatásukkal intéze-

tünk munkásságát lehetővé tették, másrészt azért, hogy munkásságunkat adatszolgáltatásokkal és információkkal messzemenően támogatták. Köszönettel tartozunk a sajtónak is, hogy intézetünk munkáját megértő kritikával ismertette és ezzel hozzájárult ahhoz, hogy intézetünk tevékenysége mind szélesebb körben ismertté váljék. S végül jelentősem befejezése előtt őszinte köszönetet mondok munkatársaimnak, akik fáradságot nem ismerő munkával, az Intézet eszmei céljainak tudatától áthatva, kötelességüket mindenkor híven teljesítették.

Baranyai Lipót elnök: A közgyűlés köszönetét és elismerését nyilvánítom elsősorban *Varga* professzornak, azután valamennyi munkatársának azért a fáradhatatlan munkáért, amellyel a konjunktúrakutatás ügyét Magyarországon tudományos és gyakorlati szempontból egyaránt előbbre vitték és ezzel a gazdaságpolitikának is igen jelentős alátámasztási és segítségét nyújtottak.

Mi, akik mint minden évben, az idén is itt összegyűltünk, ki-ki a maga posztján, ki a bürokráciában, ki a katedráján, ki a gyakorlati életben elfoglalt munkahelyén, mi mindnyájan valahol a gazdasági életnek aktív munkásai vagyunk. Ebben a minőségünkben hivatalból vagy hivatásból valamennyien éber figyelemmel kísérjük a konjunktúrakutatásnak fejlődését és annak eredményeit. Ismerjük a matériát, ismerjük a célt, a feladatot és az eszközöket és mindezeknek ismeretében azt hiszem nyugodt lelkiismerettel és emellett bizonyos öntudattal is két megállapítást tehetünk. Az egyik az, hogy ez a mi Magyar Gazdaságkutató Intézetünk, ismert felkészültségére és alaposságára támaszkodva, bármelyik külföldi társintézményével nyugodtan felveheti és kiállja a versenyt. A másik megállapítás az, hogy az Intézet eleget tesz azoknak a követelményeknek is, amelyeket a tudomány támaszt az ideálisan vett konjunktúrakutatással szemben. Ha végigtekintünk az intézetnek most már 11 éves múltján, valamennyien látjuk, hogy az Intézet figyelmét a jelenségeknek egyre növekvő körére terjeszti ki, hogy metodikája finomodik, differenciálódik és konklúzióit mind több és több biztonsággal vonja le.

Tudom, hogy mindezt eddigi közgyűléseink bármelyikén is el lehetett mondani és bizonyosan

el is mondták. Amiért ezeket a megállapításokat itt mégis megteszem, vagy megismétlem, annak oka az, hogy ma más világban élünk. Európában háború van. Európának nagyobbik fele, ha Oroszországot nem számítom, tényleges hadiállapotban áll egymással, világrészünknek kisebb fele pedig mind érezhetőbben és érezhetőbben kerül ennek a háborúnak gazdasági és egyéb kisugárzó hatása alá. Nagyon messze vezetne és nincs is ebben a körben szükség arra, hogy megpróbáljuk ennek a háborús állapotnak és gazdasági kihatásainak analizálását vagy a jövőbelátást. Utóbbira nincs is lehetőségünk. Én csak egyre szeretnék itt rámutatni: arra, hogy a háború teljesen megváltoztatta a gazdálkodás célját. Normális időkben az emberi gazdálkodásnak az a célja — így tanultuk —, hogy a termelést emelje, ezen keresztül a nemzeti jövedelmet gyarapítsa és ezen a réven az emberi jólétet előmozdítsa, vagyis az életszintet emelje. Most a cél más, szükségképpen másnak kell lennie. A mai cél az, hogy egy-egy nemzet összes erőforrásai minél tökéletesebben állíttassanak a hadikészültség szolgálatába, aminek egyenes következményeként az életszintnek kisebb-nagyobb mértékben, de mindenképpen csökkennie kell. Szóval a jólét előmozdítása és az életszint emelése, ami normális időkben elsődleges cél volt, ma másodlagos céllá vált. A célnak ez a megváltozása és a megváltozott cél megvalósítására irányuló gazdaságpolitika folytatása szükségképpen olyan rendkívüli jelenségeket idéz fel a gazdasági életben, amelyeknek azonnali észlelése, körültekintő megfigyelése, beható elemzése és helyes megítélése egészen rendkívüli felkészültséget és rendkívüli kvalitásokat tesz szükségessé. Én ezeket a kvalitásokat a mi Intézetünkben adottaknak látom, nekem nincs kétségem abban és bizvást hiszem, hogy a mi Gazdaságkutató Intézetünk ezeket az egészen rendkívüli, nagyon kényes és nagyon nehéz feladatokat éppúgy meg fogja tudni oldani, mint ahogy megoldotta a normális időknek feladatait és ennek folytán a jövőben is szilárd és hasznos támaszpontja marad a gazdaságpolitikának. Kívánnám azt, hogy ez a rendkívüli állapot minél rövidebb ideig tartson és hogy minél kisebb ártalmára váljék a mi magyar közgazdaságunknak és boldogulásunknak.

Dánia, Norvégia és Svédország gazdasági adatai.

Données économiques sur le Danemark, la Norvège et la Suède.

A skandináv államok (Dánia, Norvégia és Svédország) a középkor első felében időnként német felsőség alatt álltak. A három országot a Kalmari Unió (1397) egyesítette, amelyből Svédország

1523-ban vált ki. 1814—1905-ig Norvégia Svédországgal volt perszonál-unióban.

Dániához tartoznak a Färöer szigetek (1.399 km², 25.744 lakos) és Grönland (2.175.600 km²,

Dánia, Norvégia és Svédország gazdasági jelzőtáblája.

Tableau économique du Danemark, de la Norvège et de la Suède.

Megnevezés — Spécification	Egység Unités	Dánia — Danemark			Norvégia — Norvège			Svédország — Suède		
		1936	1937	1938	1936	1937	1938	1936	1937	1938
Terület — Territoire	km ²	42.929			322.599			448.953		
Népesség — Population	absz. szám	3.722.000	3.764.000	3.793.000	2.893.128	2.906.072	2.921.000	6.266.888	6.284.722	6.310.000
Egy km ² -re eső lélekszám <i>Nombre d'habitants par km²</i>	"	88·4			9·1			14·0		
Népmozgalom										
<i>Mouvement de la population</i>										
Házasságkötés — <i>Mariages</i>	‰	9·3	9·1	8·9	7·7	8·3	8·3	8·5	8·7	9·0
Élvezületés — <i>Enfants nés vivants</i>	"	17·8	18·0	18·1	14·6	15·1	15·8	14·2	14·3	14·9
Halálozás — <i>Décès</i>	"	11·0	10·8	10·3	10·4	10·4	10·0	12·0	12·0	11·5
Természetes szaporodás <i>Accroissement naturel</i>	"	6·8	7·2	7·8	4·2	4·7	5·8	2·2	2·3	3·4
Mezőgazdaság — Agriculture										
a) <i>Vetésterület — Superficies ensemencées</i>										
Búza — <i>Froment</i>	1000 ha	120	129	131	30	32	35	281	297	307
Rozs — <i>Seigle</i>	"	132	139	145	6	6	5	215	212	201
Árpa — <i>Orge</i>	"	369	369	397	60	60	60	104	103	110
Zab — <i>Avoine</i>	"	378	376	375	85	85	85	671	664	667
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	76	81	79	52	52	54	133	135	137
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	"	49	56	59	—	—	—	51	55	51
b) <i>Termelés — Récoltes</i>										
Búza — <i>Froment</i>	1000 q	3.066	3.680	4.609	570	680	718	5.888	7.000	8.215
Rozs — <i>Seigle</i>	"	1.992	2.512	2.836	108	112	110	3.515	4.128	4.047
Árpa — <i>Orge</i>	"	8.983	10.994	13.594	1.148	1.292	1.243	2.003	2.066	2.665
Zab — <i>Avoine</i>	"	8.363	10.249	11.442	1.712	1.885	1.967	12.025	12.653	13.808
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	12.885	13.240	14.327	9.458	8.606	9.376	18.057	18.871	18.725
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	"	18.167	21.478	22.068	—	—	—	17.996	20.769	18.339
Vaj — <i>Beurre</i>	1000 t	180	183	190	11	12	15	67	73	—
Sajt — <i>Fromage</i>	"	33	31	29	18	18	19	35	35	—
Kondenzált tej — <i>Lait concentré</i>	"	17	18	18	—	—	—	2	3	—
Mesterséges ételsír — <i>Margarine</i>	"	78	78	81	55	54	55	57	59	—
Tej — <i>Lait</i>	1000 hl	51.160	51.400	52.375	13.548	13.619	13.987	25.731	26.948	28.700
Sör — <i>Bière</i>	"	1.554	1.663	1.622	454	491	479	1.349	1.481	1.588
Állatállomány — Bétail										
Ló — <i>Espèce chevaline</i>	1000 drb.	536	552	565	185	190	193	616	620	617
Szarvasmarha — <i>Espèce bovine</i>	1000 têtes	3.107	3.084	3.186	1.348	1.343	1.399	2.950	2.962	3.036
Juh — <i>Espèce ovine</i>	"	—	187	187	1.749	1.739	1.778	429	405	406
Kecske — <i>Espèce caprine</i>	"	21	—	—	331	322	308	50	—	—
Sertés — <i>Espèce porcine</i>	"	3.496	3.066	2.842	410	445	429	1.322	1.300	1.371
Ipari termelés										
<i>Production industrielle</i>										
Papirosanyag — <i>Pâte à papier</i>	1000 t	—	—	—	992	1.097	887	3.180	3.524	—
Papiros és papiroslemez — <i>Papier et carton</i>	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Műselyem — <i>Soie artificielle</i>	"	67	77	70	414	465	—	895	979	—
Cement — <i>Ciment</i>	"	—	—	—	—	76	141	737	794	796
Villamos energia — <i>Energie électrique</i>	millió kw.-óra <i>million de kWh.</i>	792	676	640	301	321	320	795	876	—
Kőszén — <i>Houille</i>	1000 t	1.000	—	—	7.985	9.269	9.907	7.425	7.946	8.150
Vasérc — <i>Minerai de fer</i>	"	—	—	—	784	780	—	456	460	431
Nyersvas — <i>Fonte</i>	"	—	—	—	599	718	1.030	6.853	9.136	8.500
Acél — <i>Acier</i>	"	—	—	—	167	181	174	632	693	714
Rézérc — <i>Minerai de cuivre</i>	"	—	—	—	—	—	—	977	1.106	972
Horganyérc — <i>Minerai de zinc</i>	"	—	—	—	22	21	—	8	7	9
Alumínium — <i>Aluminium</i>	"	—	—	—	8	9	—	34	36	35
Nikkelérc — <i>Minerai de nickel</i>	"	—	—	—	15	23	29	2	2	2
Ezüst — <i>Argent</i>	t	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Arany — <i>Or</i>	kg	—	—	—	8	9	—	29	29	35
Pirit — <i>Pyrites</i>	1000 t	—	—	—	—	—	—	4.925	6.010	7.280
Mészsuperfoszfát — <i>Superphosphates de chaux</i>	"	—	—	—	1.032	1.048	1.010	134	173	186
	"	350	352	328	20	19	31	213	241	—

Megnevezés — Spécification	Egység Unités	Dánia — Danemark			Norvégia — Norvège			Svédország — Suède		
		1936	1937	1938	1936	1937	1938	1936	1937	1938
Ipari termelési index										
<i>Indice de la production industrielle</i>										
Általános index — <i>Indice général</i>	1929 = 100	130·0	136·0	135·0	118·2	129·6	127·2	135·0	149·0	146·0
Gépek — <i>Machines</i>	"	—	—	—	—	—	—	143·0	166·0	166·0
Beruházási iparok indexe										
<i>Biens d'investissement</i>										
Textil — <i>Textiles</i>	1935 = 100	111	106	105	109	113	98	110	117	·
Bőr — <i>Cuir</i>	"	97	93	99	·	·	·	105	116	·
Vegyipar — <i>Industr. chimique</i>	"	102	109	108	102	105	120	106	119	·
Papíros — <i>Papier</i>	"	99	116	·	109	121	96	107	118	103
Építkezés — <i>Bâtiment</i>	"	90	82	64	145	112	105	112	104	133
Élelmiszer — <i>Alimentation</i>	"	103	106	111	108	113	117	104	110	114
Fémek, gépek — <i>Métaux et machines</i>	"	106	117	114	111	120	136	113	131	131
Kereskedelem és közlekedés										
<i>Commerce et transports</i>										
Behozatal — <i>Importations</i>	millió P — million de pengős	1.083	1.247	1.208	773	1.074	975	1.415	1.283	1.756
Kivitel — <i>Exportations</i>	"	996	1.169	1.142	570	680	640	1.313	1.724	1.563
Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet — <i>Excéd. des imp. sur les exp. (—) ou des exp. sur les imp. (+)</i>	"	87	78	66	203	394	335	102	441	193
Vasútvonalhossz — <i>Longueur des chemins de fer</i>	km	5.152	5.061	·	3.998	3.998	·	16.709	16.883	·
Kereskedelmi flotta tonnatartalma — <i>Tonnage des navires marchands</i>	1000 t	1.136	1.118	1.130	4.054	4.348	4.614	1.515	1.502	1.576
Gépjárműállomány — <i>Véhicules à moteur en service</i>	drb. — unités	137.275	144.901	154.288	69.872	79.759	90.687	168.372	191.947	219.201
Árstatisztika és pénzügy										
<i>Statistique de prix et finances</i>										
Nagykereskedelmi index — <i>Indice des prix de gros</i>	1929 = 100	97·2	110·2	104·1	89·9	104·6	102·7	85·7	97·9	92·8
Megélhetési index — <i>Indice du coût de la vie</i>	"	100·9	104·5	106·0	93·4	99·9	103·1	92·9	95·3	97·8
Aranytartalék — <i>Réserve-or</i>	millió P — million de pengős	183	183	183	263	246	274	812	823	1.086
Bankjegyforgalom — <i>Billets de banque en circulation</i>	millió korona ¹⁾ million de couronn. ¹⁾	399	417	441	429	449	477	893	980	1.061
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i>	"	2.211	2.190	·	1.863	1.890	·	3.916	4.081	4.297
Bankamatláb — <i>Taux en banque</i>	%	3·6	4·0	4·0	3·5	4·0	3·5	2·5	2·5	2·5
Államadósság — <i>Dette publique</i>	millió korona ¹⁾ million de couronn. ¹⁾	1.341	1.323	1.255	1.552	1.564	1.495	2.387	2.237	2.430
Állami bevétel — <i>Recettes de l'Etat</i>	"	·	545	517	486	562	582	1.150	1.239	1.295
Állami kiadás — <i>Dépenses de l'Etat</i>	"	·	521	514	400	474	480	957	1.092	1.295

¹⁾ Dán, norvég, ill. svéd korona. — Couronnes danoises, resp. norvégiennes et suédoises.

16.901 lakos); Izland (102.819 km², 116.880 lakos) 1874 óta független királyság, személyi unióban Dániával. Norvégia fennhatósága alatt áll 1925 óta a Spitzbergák (Svalbard és Jan Mayen) szigetecsoport (62.920 km², kb. 1000 lakos). (Ezek a területek a gazdasági jelzőtáblán nem szerepelnek.)

Mindhárom királyság nemzetiségi szempontból igen egységes állam. Dániában anyanyelvi statisztikát nem is vezetnek; Norvégiában csak a lapp és kven, Svédországban pedig a finn és lapp anyanyelvűeket mutatják ki. 1930-ban 19.108 lapp (0·6%) és 7.804 kven (0·3%) anyanyelvű élt Norvégiában. A svéd hivatalos statisztika 1930-ban 33.929 finn (0·5%) és ebből 6.481 lapp (0·1%) nemzetiségű svéd állampolgárt mutatott ki. Dániában a népesség 98·1%-a, Norvégiában 96·8%-a és Svédországban 95·8%-a az ág. evangélikus államvallást követi. Mindhárom országban a műveltség igen magas; analfabéta oly kevés, hogy azokról statisztikai kimutatást nem is készítenek.

Foglalkozás szerint 1930-ban a skandináv államok népessége így oszlott meg:

Foglalkozási ág	Dánia	Norvégia	Svédország
	%		
Mezőgazdaság	30·3	29·9	34·2
Halászat	1·0	7·0	0·6
Bányászat és ipar	28·6	27·6	31·7
Kereskedelem	10·7	10·1	15·5
Hajózás és egyéb közlekedés	7·0	9·6	·
Egyéb	22·4	15·8	18·0

Művelési ágak szerint a három ország területi megoszlása így alakul:

Ország	Egyéb, nem művelt és terméketlen terület			
	Szántó föld	Kert	Rét és legelő	Erdő
	h	e	k	t
Dánia	2,674.266	—	409.186	347.570
Norvégia	849.263	—	188.471	7,499.503
Svédország	3,738.741	32.072	1,091.128	22,242.753
				698.649
				22,313.913
				13,918.956

Dánia területének 8%-a, Norvégia 23·5%-a és Svédország 56·5%-a erdőség. Európa fenyevesei-nek 56·2%-a a három skandináv állam és Finnország területén fekszik. Az egész világ fűrészeltfa kivitelének 28%-a az északi államokból származik.

Dánia mezőgazdasága (tejtermékek) és ipara, Svédország és Norvégia erdőségei és bányakincsei

főfontosságúak. Svédország vasérctermelése a világtermelés 11·3%-át, Norvégiáé 1·4%-át teszi ki. A skandináv államokban a kis mennyiségben előforduló szenet a „fehér szén” pótolja. Norvégiában a kiépíthető vízierő 12·1 millió kw.-óra és Svédországban 6·5 millió kw.-óra. (Franciaországban 7·9, Olaszországban 5·9 és Németországban 3·5 millió kw.-óra a kiépíthető vízierő.)

Az északi államok (Skandinávia és Finnország) 1937-ben az egész világ szalonna- és sonkakiviteléből 47%-kal (193.100 tonna), vajkiviteléből 32%-kal (191.000 tonna) és tojáskiviteléből 29%-kal (111.100 tonna) részesedtek. A Norvégia 17.000 ezüstrókafarmjából évenként exportált szörme értéke meghaladja a 60 millió pengőt.

R. Gy.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1940. február havi adatok. — Chiffres de février 1940.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel. Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres de février 1940:

Sur le territoire d'aujourd'hui, il y eut 7.519 nouveaux mariages, 18.741 naissances vivantes et 14.894 décès. Pour 1.000 habitants, la nuptialité a représenté 8·8; la proportion des naissances vivantes, 21·9; la mortalité, 17·4. L'accroissement naturel de la population a été de 3.847, soit 4·5 pour 1.000 habitants.

Sur le territoire agrandi par la sentence de Vienne, avant la libération de la Subcarpathie, la nuptialité a baissé, mais la proportion des naissances vivantes a bien monté (la première a représenté 7·4‰, la seconde 21·2‰, contre 11·8‰ et 19·7‰ en février 1939). La mortalité y augmentait, s'élevant à 17·5‰, contre 16·7‰ un an auparavant, et l'accroissement naturel (3·7‰) dépassait légèrement celui de février précédent (3·0‰).

L'hiver a été extrêmement dur; depuis bien longtemps, on n'a pas eu de si grands froids. Cela a troublé la production, et le nombre des chômeurs enregistrés par les syndicats ouvriers a monté à 16.096 (+ 2.217, soit + 16·0% par rapport à janvier dernier), restant toutefois au-dessous de celui de février précédent (— 5.923, — 27%).

Les circonstances favorables nées depuis la guerre pour nombre de branches de la production ont diminué; la production baissait presque partout. Par rapport à janvier, la production de houille a diminué de 6·9%; celle de lignite, de 7%; toutefois, elles étaient supérieures aux chiffres correspondants de février précédent (+22·2% et +13·1%).

Pour la production de minerai de fer et de scorie de fer, ainsi que pour celle de la fonte à affiner, on voit une forte régression (— 23·9% et — 30·7% par rapport à janvier, — 17·4% et — 16% par rapport à février précédent).

La production d'énergie électrique a représenté 36·7 millions de kWh (— 10% comparativement à janvier, + 18% par rapport à février de l'année d'avant). — Mais l'électricité distribuée comme force motrice (19·4 millions de kWh) a été au-dessus des chiffres correspondants de janvier dernier et de février précédent (+ 1·8 million de kWh, soit + 10·4% et + 4·5 millions de kWh, soit + 30·2%). — Pour l'énergie électrique employée à l'éclairage privé (9·6 millions de kWh), nous voyons une augmentation par rapport à janvier (+ 10·4%) et au mois de février de l'année d'avant (+ 10·7%). Ça été dû à l'accroissement du nombre des consommateurs, lequel monta à Budapest à 282.592 (+ 2.736 comparativement au mois précédent, + 8.418 par rapport à février de l'année dernière).

Les importations, représentant 41·2 millions de pengős, ont dépassé de 4·8% celles du mois de février précédent. Mais les exportations (39·3 millions de pengős) ont été de 20·8% inférieures à celles d'un an auparavant. Ainsi donc, notre balance commerciale s'est soldée par un déficit de 1·9 million de pengős, contre un excédent de 10·3 millions en février de l'année dernière.

Parmi nos importations, les plus importantes sont les matières nécessaires à la continuation de la production industrielle. Là, par rapport à février précédent, la valeur des matières premières (en y comprenant le coke et la houille, destinés presque uniquement à l'industrie) a diminué de 4 millions (soit d'un tiers). C'est une régression considérable, d'autant plus que, à cause de la hausse des prix mondiaux, ces importations ont diminué en quantité plus qu'en valeur. L'importation d'huile minérale brute a presque tout à fait cessé; et celle de laine brute et peignée, de jute brut, de

főfontosságúak. Svédország vasérctermelése a világtermelés 11·3%-át, Norvégiáé 1·4%-át teszi ki. A skandináv államokban a kis mennyiségben előforduló szenet a „fehér szén” pótolja. Norvégiában a kiépíthető vízierő 12·1 millió kw.-óra és Svédországban 6·5 millió kw.-óra. (Franciaországban 7·9, Olaszországban 5·9 és Németországban 3·5 millió kw.-óra a kiépíthető vízierő.)

Az északi államok (Skandinávia és Finnország) 1937-ben az egész világ szalonna- és sonkakiviteléből 47%-kal (193.100 tonna), vajkiviteléből 32%-kal (191.000 tonna) és tojáskiviteléből 29%-kal (111.100 tonna) részesedtek. A Norvégia 17.000 ezüstrókafarmjából évenként exportált szörme értéke meghaladja a 60 millió pengőt.

R. Gy.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1940. február havi adatok. — Chiffres de février 1940.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel. Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres de février 1940:

Sur le territoire d'aujourd'hui, il y eut 7.519 nouveaux mariages, 18.741 naissances vivantes et 14.894 décès. Pour 1.000 habitants, la nuptialité a représenté 8·8; la proportion des naissances vivantes, 21·9; la mortalité, 17·4. L'accroissement naturel de la population a été de 3.847, soit 4·5 pour 1.000 habitants.

Sur le territoire agrandi par la sentence de Vienne, avant la libération de la Subcarpathie, la nuptialité a baissé, mais la proportion des naissances vivantes a bien monté (la première a représenté 7·4‰, la seconde 21·2‰, contre 11·8‰ et 19·7‰ en février 1939). La mortalité y augmentait, s'élevant à 17·5‰, contre 16·7‰ un an auparavant, et l'accroissement naturel (3·7‰) dépassait légèrement celui de février précédent (3·0‰).

L'hiver a été extrêmement dur; depuis bien longtemps, on n'a pas eu de si grands froids. Cela a troublé la production, et le nombre des chômeurs enregistrés par les syndicats ouvriers a monté à 16.096 (+ 2.217, soit + 16·0% par rapport à janvier dernier), restant toutefois au-dessous de celui de février précédent (— 5.923, — 27%).

Les circonstances favorables nées depuis la guerre pour nombre de branches de la production ont diminué; la production baissait presque partout. Par rapport à janvier, la production de houille a diminué de 6·9%; celle de lignite, de 7%; toutefois, elles étaient supérieures aux chiffres correspondants de février précédent (+22·2% et +13·1%).

Pour la production de minerai de fer et de scorie de fer, ainsi que pour celle de la fonte à affiner, on voit une forte régression (— 23·9% et — 30·7% par rapport à janvier, — 17·4% et — 16% par rapport à février précédent).

La production d'énergie électrique a représenté 36·7 millions de kWh (— 10% comparativement à janvier, + 18% par rapport à février de l'année d'avant). — Mais l'électricité distribuée comme force motrice (19·4 millions de kWh) a été au-dessus des chiffres correspondants de janvier dernier et de février précédent (+ 1·8 million de kWh, soit + 10·4% et + 4·5 millions de kWh, soit + 30·2%). — Pour l'énergie électrique employée à l'éclairage privé (9·6 millions de kWh), nous voyons une augmentation par rapport à janvier (+ 10·4%) et au mois de février de l'année d'avant (+ 10·7%). Ça été dû à l'accroissement du nombre des consommateurs, lequel monta à Budapest à 282.592 (+ 2.736 comparativement au mois précédent, + 8.418 par rapport à février de l'année dernière).

Les importations, représentant 41·2 millions de pengős, ont dépassé de 4·8% celles du mois de février précédent. Mais les exportations (39·3 millions de pengős) ont été de 20·8% inférieures à celles d'un an auparavant. Ainsi donc, notre balance commerciale s'est soldée par un déficit de 1·9 million de pengős, contre un excédent de 10·3 millions en février de l'année dernière.

Parmi nos importations, les plus importantes sont les matières nécessaires à la continuation de la production industrielle. Là, par rapport à février précédent, la valeur des matières premières (en y comprenant le coke et la houille, destinés presque uniquement à l'industrie) a diminué de 4 millions (soit d'un tiers). C'est une régression considérable, d'autant plus que, à cause de la hausse des prix mondiaux, ces importations ont diminué en quantité plus qu'en valeur. L'importation d'huile minérale brute a presque tout à fait cessé; et celle de laine brute et peignée, de jute brut, de

peaux brutes, de minéral de fer, de coke, de bois ronds, a fort baissé quant à la quantité. Par contre, on voit, pour la première fois depuis longtemps, une augmentation considérable pour les drilles, et un accroissement moins fort pour le coton brut. Parmi les importations de demi-produits nécessaires à l'industrie, celles de fonte et ferraille, de pâte à papier, de bois équarris et sciés, de fibres artificielles, diminuaient, et celles de rayonne, de métaux bruts, d'extraits tannants augmentaient. En passant en revue nos importations les plus nécessaires, nous voyons qu'on a réussi à faire venir des matières premières extra-européennes et que — sans doute à cause de difficultés de transport dues au mauvais temps — l'importation a baissé quant à certaines matières de base originaires de pays voisins (la fibre artificielle, la pâte à papier, etc.) pour lesquelles elle augmentait auparavant considérablement. Ce qui caractérise encore nos importations de février dernier, c'est l'augmentation des achats d'articles industriels, constatée déjà depuis le commencement de la guerre. Cette augmentation très considérable, représentant plus de 6 millions de pengős, a été due en premier lieu à l'importation de produits textiles (surtout de tissus de coton et de laine), d'articles chimiques (principalement en ce qui concerne les teintures dérivées du goudron) et de produits d'industrie lourde (surtout quant aux machines et appareils, électriques et autres, et aux automobiles).

Nos exportations ont, par rapport à février précédent, diminué de 10·3 millions de pengős, et cela à cause de la régression des exportations agricoles (quant aux produits de l'élevage, les exportateurs ont eu un bon résultat). La régression des exportations agricoles — représentant rien que pour le froment 10·2 millions de pengős — n'a pu être compensée par les autres branches de l'exportation. Les ventes de notre industrie agricole ont augmenté. L'exportation de nos autres industries a été pareille à celle d'un an auparavant.

L'hiver a paralysé en février plusieurs fois le trafic ferroviaire. La quantité des marchandises transportées (1.456 mille tonnes) a diminué par rapport à janvier dernier (— 273 mille tonnes, — 16%). Le trafic-voyageurs, représentant 6·9 millions, a baissé comparativement à janvier de 1·1 million (— 13·9%), montrant tout de même une augmentation sur février précédent. Par rapport à cette dernière date, la quantité des marchandises transportées a baissé de 4·5%.

Le trafic postal, également troublé par l'hiver, a diminué en février de 4% pour le nombre des correspondances, de 9·7% pour le nombre des colis, de 3·4% pour celui des mandats-poste. Il a monté de 4·4% pour le montant de ces derniers; de

12·3% pour les conversations téléphoniques locales de Budapest; de 4·6% pour le nombre des télégrammes. A la fin de février, il y avait 136.323 postes téléphoniques principaux (+ 1.081 par rapport à janvier, + 11.832 par rapport à février de l'année dernière). Le nombre des usagers de la Radio, augmentant de 8.265 depuis janvier, s'est élevé à 519.675, s'accroissant de 57.716 en un an; cet accroissement a été dû pour une grande part à la réincorporation des régions libérées.

Les prix de gros montaient plus vite qu'en janvier dernier. L'indice officiel y relatif s'est élevé de 1·3 point, dépassant de 7·8 points celui de février de l'année d'avant. La hausse de l'indice tenait surtout à celle des produits agricoles. L'indice des prix de gros agricoles, s'élevant de 2·9 points, monta à 86·3 (+ 13 points comparativement à février de l'année dernière). L'indice des prix de gros industriels, augmentant d'un demi point par rapport à janvier dernier et de 4·9 points comparativement à février de l'année d'avant, est revenu à 97. Les prix industriels ayant moins monté que les prix agricoles, la disparité indiquée par les „ciseaux agricoles“ a baissé à 8·9% (— 11·4% par rapport à janvier dernier, — 19·5% par rapport à février précédent).

A cause du renchérissement des prix pratiqués dans le commerce de détail pour l'alimentation, l'habillement, le chauffage et l'éclairage, l'indice du coût de la vie s'est élevé à 105·1, dépassant de 1·2 point celui de janvier et de 4·2 points celui du mois de février de l'année précédente. Parmi les indices dont se compose l'indice du coût de la vie, celui des objets d'alimentation a monté de 0·2 point, celui de l'habillement, de 2·6 points, celui du chauffage et de l'éclairage, de 5·8 points (+ 6·0 points, + 2·6 points et + 6·2 points comparativement à février précédent).

Les chiffres de la Banque Nationale de Hongrie ne montrent pas de grands changements comparativement au mois précédent. La circulation fiduciaire, montant à 967·9 millions de pengős, ne dépassait que de 14·1 millions celle de janvier, mais elle a été supérieure de 151·6 millions à celle de février de l'année d'avant. Le portefeuille commercial, représentant 599·5 millions de pengős, accusait sur janvier une diminution de 7·9 millions et sur février de l'année dernière un accroissement de 132·7 millions. L'encaisse métallique, représentant 198·6 millions, a peu changé.

Les dépôts d'épargne n'ont augmenté que de 5·7 millions; les dépôts sur comptes courants ont baissé de 8·7 millions. Ainsi donc, le total des dépôts a baissé à 1.580·1 millions (— 3 millions par rapport à janvier dernier, mais + 161 millions comparativement à février de l'année d'avant).

A la Bourse de Budapest, il y avait eu depuis

le début de la guerre jusqu'à la fin de janvier, des hausses. Depuis, les cours s'y mirent à baisser un peu et l'indice des actions cotées est descendu à 119.1 (—1.8 point). L'ampleur des transactions boursières était normale en février, où il a été vendu 107 mille actions, contre 152 mille au mois précédent et 113 mille en février de l'année dernière. Le montant total des livraisons et des réceptions a été de 10.1 millions (—3.8 millions par rapport à janvier, +4.1 millions comparativement à février de l'année précédente).

Il n'y eut que 21 insolvabilités, contre 35 au mois précédent et 70 en février de l'année dernière (—40.0% et —70.0%). Les passifs des concordats privés et judiciaires ont été de 755 mille pengős seulement, contre 2.2 millions en janvier dernier et 2.8 millions en février de l'année précédente. Le nombre des lettres de change protestées a été de 2.360 (—251, soit —9.6% par rapport à janvier, —305, soit —11.4% par rapport à février de l'année d'avant). Le montant de ces lettres de change, représentant 1.3 million de pengős, a baissé de 812 mille pengős comparativement à janvier dernier (—38.7%), dépassant cependant de 49 mille pengős (+4.0%) le chiffre correspondant de février précédent.

*

Népmozgalom.

Az 1940. év február havi népmozgalmi főeredményeit az előző év megfelelő adataival veti össze következő kis összeállításunk.

	A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország		Kárpát-alja	Magyarország összesen
	1939 február	1940 február		
Házasságkötés	9.159	5.981	1.538	7.519
„ ezer lélekre	11.8	7.4	29.3	8.8
Élveszületés	15.359	17.035	1.706	18.741
„ ezer lélekre	19.7	21.2	32.5	21.9
Egy éven aluli elhalt .	2.034	2.657	260	2.917
Egy éven aluli elhalt száz élveszülettre .	13.2	15.6	15.2	15.6
1—6 éves elhalt	594	732	89	821
7 évnél idősebb elhalt	10.384	10.642	514	11.156
Elhalt összesen	13.012	14.031	863	14.894
„ „ ezer lélekre				
Természetes szaporodás	16.7	17.5	16.4	17.4
Természetes szaporodás ezer lélekre . .	2.347	3.004	843	3.847
Természetes szaporodás ezer lélekre . .	3.0	3.7	16.1	4.5

A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén a házasságkötések száma és aránya — nyilván az igen rövid farsang következtében is — jóval alacsonyabb volt, mint egy évvel korábban. Az élveszületéseknél örvendetes emelkedés tapasztalható. Észrevehetően romlott a cse-

csemőhalálozás; némi emelkedés mutatkozik az 1—6 éves és a 7 évnél idősebb elhaltak számánál is. A halálozási viszonyok tehát kedvezőtlenebbek voltak, mint egy évvel korábban. Ellensúlyozta azonban ezt az élveszületési arány javulása és természetes szaporulatunk még felül is multa 1939 februárjának eredményét.

Kárpátalja az összeállításban rendkívül magas házasságkötési arányszámával, kiváló élveszületési és szaporodási hányadosával tűnik ki.

A gyakoribb halálokok közül lényegesebb csökkenést csak az influenza és gümőkór áldozatainak számánál találunk. Jelentősen emelkedett a tüdőlobban, agyvérzés-agygutában, szervi szívbajban, rákban és bélhurutban elhaltak száma. Az adatok a következők:

	A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország		Kárpát-alja	Magyarország összesen
	1939 február	1940 február		
Gümőkór	1.346	1.207	81	1.288
Kanyaró	4	15	1	16
Vörheny	10	9	—	9
Influenza	244	177	8	185
Szamárhurut	20	34	7	41
Roncsoló toroklob . . .	44	34	6	40
Hasi hagymáz	17	18	1	19
Vérhas	5	4	—	4
Agyvérzés-agygut . . .	670	786	11	797
Szervi szívbaj	619	749	7	756
Tüdőlob	1.904	2.210	221	2.431
Hörghurut	69	105	3	108
Rák és rosszindulatú daganat	747	822	23	845
Gyermekági betegség	50	55	—	55
Bélhurut	157	200	27	227

Ezer lélekre a bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén 1.50 (1939 február 1.73), Kárpátalján 1.54, Magyarország mai területén pedig 1.50 gümőkóros halálozás esett.

Februári népmozgalmunknak országrészek szerint részletezett főeredményeit mutatja be végül alábbi összeállításunk:

Ország rész	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás
a) szám szerint				
I. Kisalföld	640	1.964	1.349	615
II. Dunántúli dombosvidék	1.159	3.596	3.006	590
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül . . .	875	2.373	2.212	161
b) Budapesttel együtt . .	1.677	3.894	3.900	—6
IV. Tiszántal	1.663	4.788	3.629	1.159
V. Északi dombosvidék . . .	842	2.793	2.147	646
VI. Kárpátalja	1.538	1.706	863	843
Magyarország összesen	7.519	18.741	14.894	3.847

Országgrész	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás
b) ezer lélekre				
I. Kisalföld	7·2	22·2	15·2	7·0
II. Dunántúli dombosvidék	6·8	21·2	17·7	3·5
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	6·3	17·2	16·0	1·2
b) Budapesttel együtt	7·5	17·4	17·5	—0·1
IV. Tiszántúl	8·3	24·0	18·2	5·8
V. Északi dombosvidék	6·9	22·8	17·5	5·3
VI. Kárpátalja	29·3	32·5	16·4	16·1
Magyarország összesen	8·8	21·9	17·4	4·5

Munkapiac.

A munkapiaci feszültség januárban szokásos módon, február hóban azonban már rendkívüli mértékben növekedett s ennek következtében a munkanélküliek számában is ugrásszerű emelkedés következett be. Egy hó leforgása alatt a *szociáldemokrata és a keresztényszocialista* szakszerveitek által kimutatott munkanélküliek száma 2.217-tel 16.096-ra, tehát 16%-kal nőtt. Januárban az emelkedés csak 6% volt, a múlt év februárjában ellenben még 0·1%-os csökkenés következett be. Az egy év előttihez képest jelentkező változást illetőleg meg kell jegyezni, hogy a február havi szokatlan és nagyarányú emelkedés ellenére is, 5.923-al csökkent a munkanélküliek száma s így a hanyatlás kerekén 27%-ot tett. A február havi megduzzadásban kétségtelenül nagy szerepe volt a kemény télnek és az ennek folytán bekövetkezett szállítási és egyéb zavaroknak.

A kimutatott munkanélküliek 87·0%-a (14.004) férfi, 13%-a (2.092) pedig nő volt. Január végéhez képest 14·9, illetve 23·5% volt az emelkedés. A munkanélküliek számából 52·8% Budapestre, 47·2% pedig vidékre esett. Az előző hónappal szemben a budapesti munkanélküliek száma 12·8%-kal, a vidékieké pedig 19·7%-kal nőtt.

A február havi rendkívüli munkapiaci feszültség nem minden termelési ágban éreztette hatását egyformán s ezért a foglalkoztatottság szempontjából az egyes iparágak között lényeges különbség mutatkozik. A kedvezőtlen évszaki erők szokatlan erővel érvényesültek az építőiparban, ahol a munkanélküliek száma 52·3%-kal nőtt, továbbá a sokszorosítóiparban, ahol 4·2% volt az emelkedés. A szállodai alkalmazottaknál a munkanélküliek száma 3·2%-kal szökkent magasabbra. Emelkedett azonban a munkanélküliek száma a faiparban, az egyéb iparban és a szellemi munkásoknál is (+2·0%, +15·2%, +1·3%). Idényszerű élénkülés eredményeképpen csökkent a munkanélküliek száma a bőriparban 10·5%-kal, a ruházati iparban 9·3%-kal, a vasiparban 7·2%-kal és végül az élelmezési iparban 2·7%-kal.

A *hatósági és ingyenes magánközvetítői* tevékenység igen élénk volt. A bejelentett munkahelyek száma 17.010-et tett az előző havi 15.074-gyel és a múlt évi február havi 13.533-mal szemben. A kimutatott munkakeresők száma 48.239-re emelkedett s 1.472-vel haladta meg a január havit, a tavalyinál ellenben 9.179-cel állott alacsonyabban. 100 munkakereső közül februárban 27·3 volt elhelyezhető. Budapesten 100 munkahelyre 261, vidéken pedig 335 munkakereső esett.

Termelés.

A tárgyalt hóban a természeti erők a termelésben jelentős zavarokat idéztek elő. Ennek folytán a konjunktúra fejlődése is, legalább átmenetileg, megtorpant. A széntermelésben természetesen a felfokozódott évszaki erők kedvezőtlen hatása játszott nagy szerepet. A *kőszén* termelése 6·9%-kal, a *barnaszéné* pedig 7·0%-kal csökkent, a múlt évvel szemben azonban még így is 22·2, illetve 13·1% volt a növekedés. Sokkal nagyobb arányú hanyatlás jött létre a másik két fontosabb számsornál, a *vasérc és vassalak*, továbbá a *finomításra való nyersvas* termelésénél. Az előbbinél 23·9%, az utóbbinál pedig 30·7% volt a csökkenés. A február havi nagyarányú hanyatlás folytán a termelés mindkét számsornál a múlt évi színvonal alá süllyedt (—17·4%, —16·0%).

Budapest Székesfőváros Elektromos Műveinek *áramtermelése* évszaki behatásokra visszaesett. Összesen 36·7 millió kwó áramot termeltek, mely 10%-os hanyatlást mutatott, 1939 azonos hónapjának termelését ellenben kerekén 18%-kal szárnyalta túl. Igen öröndetes, hogy a konjunktúra visszaesése ellenére is, a *mótorikus célra fölhasznált áram* mennyisége 1·8 millió kwó-val 19·4 kwó-ra emelkedett s a múlt évit is 4·5 millió kwó-val multa felül (+10·4%, +30·2%). A *magánvilágítási célokra elosztott* s 9·6 millió kwó-t kitevő árammennyiségnél 10·4%, illetve 10·7% volt az emelkedés. Ezek a növekedések az *áramfogyasztók számának* emelkedésével állanak összefüggésben. A hó végén 282.592 áramfogyasztó volt Budapesten; 2.736-tal több, mint január végén és 8.418-cal több, mint egy évvel azelőtt.

Kereskedelem és közlekedés.

Külkereskedelem. Február havi behozatalunk 41·2 millió pengős értéke 4·8%-kal magasabb volt az előző évinél, a kiviteli 39·3 milliós érték azonban 20·8%-kal alatta maradt a tavalyinak s így kereskedelmi mérlegünk 1·9 millió pengős passzív egyenleggel zárult a múlt évi 10·3 millió pengős aktívummal szemben.

Behozatalunk felépítésében röviden összefoglalva a következő változások történtek:

Árucsoport	Behozatali érték		1940 február- jában több (+) keve- sebb (-)
	1939	1940	
	februárjában		millió pengő
1. Élelmezési cikkek .	3·4	2·1	-1·3
2. Ipari célokat szolgáló			
a) nyersanyagok .	11·9	7·9	-4·0
b) félgyártmányok .	12·4	14·2	+1·8
Együtt :	24·3	22·1	-2·2
3. Ipari gyártmányok .	10·2	16·3	+6·1
4. Egyéb cikkek . . .	1·3	0·7	-0·6
Összesen :	39·2	41·2	+2·0

Az élelmezési cikkek csoportjában a gyarmat-árúknál 520 ezer, a kősnál 330 ezer, a friss gyümölcsnél 240 ezer pengős a visszaesés. A gyarmat-árúk csökkent behozatala a tengeri zárlattal indokolható, a kőszó külföldi beszerzését, ami a tavalyi 1.230 vagónról 8 vagónra csökkent, az aknaszlatinai sóbányák visszaszerzése tette feleslegessé, friss gyümölcs-importunk pedig a múlt évi bőséges s a kárpátaljai hozadékával megnövekedett belföldi termelés következtében eshetett vissza.

Jelentőségben és értékben is legfontosabb része importunknak az, amelyik a belföldi termelés folytatásához szükséges alapanyagokat szállítja iparunk számára. Ezek közül a *nyersanyagok* értéke (ide számítva a szinte kizárólagos ipari célokat szolgáló kokszt és kőszent) 4 millió pengővel, kereken $\frac{1}{3}$ -ával csökkent, ami annál súlyosabb beszámítás alá esik, mert a világpiacon áremelkedés hatása mellett a mennyiségi visszaesés még ennél is nagyobb mérvű volt. Így a nyers ásványolaj importja (12 vagón a tavalyi 1.938 vagónnal szemben) csaknem teljesen szünetelt, a textilipari nyersanyagok közül a gyapjúnál (2 vagón) 92%-os, a fésült gyapjúnál (7 vagón) 35%-os, a nyers jutánál (18 vagón) 78%-os a visszaesés, nyers bőrből (75 vagón) 41%-kal, vasércből (1.168 vagón) 67%-kal, kokszból (2.453 vagón) 58%-kal hoztunk be kevesebbet. Mindezek az anyagok belső termeléssel vagy egyáltalán nem vagy csak részben pótolhatók, míg a gömbfánál (574 vagón) mutatkozó 67%-os visszaesést már inkább a belső termelés fokozódása tette lehetővé. A fontos nyersanyagok közül — hosszú szünet után — a nyers kaucsuknál (57 vagón) és a rongynál (65 vagón) mutatkozik jelentős emelkedés, amennyiben az előbbiből csaknem két és félszeresét, az utóbbiból kétszeresét szereztük be a tavalyi mennyiségnek, míg nyerspamutból (217 vagón) 7%-kal tudtuk emelni importunkat. A *félgyártmány jellegű ipari alapanyagok* közül a nyers és ócskavasnál (608 vagón) mutatkozott a legnagyobb fokú visszaesés (—69%), míg papirosanyag-

ból (176 vagón) 54%-kal, bárdolt és fűrészelt fából (2.251 vagón) 17%-kal, műrostból (20 vagón) 16%-kal csökkent az import, ellenben műselyemből (40 vagón) 72%-kal, sőt e hónapban még nyersfémekből (386 vagón) és cserzőanyagkivonatokból (105 vagón) is 19, ill. 17%-kal fokoztuk behozatalunkat. Így áttekintve fontosabb behozatali tételeinket, megállapítható, hogy e hónapban már tengerentúli eredetű nyersanyagokból is bonyolítottunk le emelkedő importot, viszont — nyilván főként az időjárással kapcsolatos szállítási nehézségek következtében — visszaesett egyes olyan, a szomszédos államokból származó alapanyagok behozatala (pl. műrost, papirosanyag), amelyek eddig jelentékeny emelkedést mutattak. Februári importunk jellemző vonása még a háborús hónapok alatt észlelt az a jelenség, hogy az ipari gyártmányok behozatala nekilendült. Ez a nagyon jelentékeny, több mint 6 millió pengős emelkedés elsősorban a textilipari (főleg a pamut- és gyapjuszöveteknél), a vegyészeti (főként a kátránnyfestőanyagoknál) és a nehézipari termékeknél (főként a villamos és egyéb gépek és készülékek, autók tételénél) mutatkozott. A behozatali emelkedésben tehát részben beruházási célokat, részben a közvetlen fogyasztást szolgáló javak, részben ipari segédanyagok vettek részt.

Kivitelünk alakulását a következő adatok jellemzik:

Árucsoport	Kiviteli érték		1940 február- jában több (+) kevesebb (-)
	1939	1940	
	februárjában		
Mezőgazdasági cikkek . . .	36·7	26·0	- 10·7
Mezőgazdasági ipari cikkek	2·1	3·0	+ 0·9
Agrárkivitel összesen .	38·8	29·0	- 9·8
Ipari termékek	9·9	9·8	- 0·1
Egyéb (túlnyomóan bányászati) cikkek . . .	0·9	0·5	- 0·4
Összesen	49·6	39·3	- 10·3

Az egész export 10·3 millió pengős visszaesése tehát a mezőgazdasági cikkek exportjánál beállott kedvezőtlenebb eredmény következménye. Állatnyésztésünk még kedvező eredménnyel zárta kivitelét, mert a dizsnózsír és szalonna tételénél mutatkozó 740 ezer pengő, valamint a tojásnál beállott 1·8 millió pengő visszaesést a vágó- és igazállatok 3·2 millió pengővel, s a friss és elkészített lús 6·9 millióval javuló kivitele bőven kiegyenlített. Nem találtak azonban fedezetet a földművelés köréből származó következő tételek: búza (—10·2 millió P), lóhere- és lucernamag (—1·5 millió P), hüvelyesek (—1·2 ezer P), bor (—670 ezer P), tengeri (—500 ezer P). A mezőgazdasági ipar exporthelyzete határozottan javult, a többi iparágak pedig együttvéve tartani tudták a tavalyi színvona-

lat. E színvonal kialakításában azonban az egyes iparágak különböző mértékben vettek részt: míg a bőrpar pl. a cipészárúknál és a bőrkesztyűknél 600 ezer pengős visszaesést szenvedett, addig a nehézipar járóműveket készítő ágánál 1·1 millió pengős emelkedés állott elő.

Vasúti forgalom. A szigorú tél, aminőre évtizedek óta nem volt példa, a vasúti forgalomban igen nagy zavarokat okozott. Az évnek ebben a szakában a kedvezőtlen évszaki erők egyébként is csökkenteni szokták a forgalmat. Az idén ezek a kedvezőtlen behatások felfokozott mértékben érvényesültek. Február hó folyamán a vasúti szállítás átmenetileg több ízben valósággal megbénult. Ennek tudható be, hogy a *szállított áruk* mennyisége 273 ezer tonnával 1.456 ezer tonnára esett s a tavalyinál is 68 ezer tonnával állott alacsonyabban (—15·8%, —4·5%). Az *árutonnakilométer* számsora csak annyival mutat kedvezőbb képet, hogy a tárgyalt hóban bekövetkezett 13·7%-os hanyatlás ellenére is a tavalyival szemben közel 10% volt a növekedés. Február hó folyamán összesen 99 ezer *megrakott teherkocsi* került szállításra, az előző havi 119 és a múlt évi február havi 102 ezerrel szemben (—16·7%, —2·5%). A forgalmi zavarok miatt az *utasforgalom* is erős visszaesést szenvedett s 1·1 millióval 6·9 millióra hanyatlott (—13·9%), a múlt évihez képest azonban némi emelkedés mutatkozik (+3·1%). Az *utaskilométer* számsoránál 13·9%-os hanyatlás következett be, a tavalyit azonban 7·3%-kal múlta felül.

A *postaforgalmi* számsorok ellentétesen változtak a természeti erők okozta zavarokra. A vonatkozó számsorok egyik része jelentékeny hanyatlást szenvedett, másik részében azonban emelkedés volt észlelhető. A *levélküldemények* darabszáma több, mint 2 millióval 48·8 millióra esett (—4·0%), a *csomagküldeményeknél* már sokkal nagyobb arányú visszaesés mutatkozik. Összesen 968 ezer csomag adatott fel, szemben a január havi 1.072 ezerrel (—9·7%). A *postautalványok* darabszámánál a hanyatlás 3·4%-ot tett, a *postautalványok* összege ellenben 4·4%-kal nőtt. Számottevő emelkedés jött létre a *budapesti helyi beszélgetések* számában, mely 1·5 millióval közel 14 millióra emelkedett (+12·3%), a *táviratok* darabszáma pedig 4·6%-kal szökkent magasabbra. A múlt év azonos hónapjához képest azok a sorok is jelentős növekedést mutatnak, amelyeknél februárban a zavarok hanyatlást idéztek elő. A *levélküldemények* száma 13·3%-kal, a *csomagküldeményeké* 8·3%-kal emelkedett, a *postautalványok* számánál 4·1%-os, azok összegénél 21·4%-os növekedés jött létre. Jelentős arányú növekedést mutat a helyi beszélgetések száma, mely kereken 20%-kal és a táviratok darabszáma, mely 40%-kal szökkent magasabbra. Magyarországon a tárgyalt hó végén 136 323 *távbeszélő főállomás* volt, 1.081-gyel

több, mint az előző hó végén és 11.832-vel több, mint a múlt év ugyanazon időpontjában. A *rádióvevőengedélyesek* száma már januárban felül volt a félmillión. A háborús hírekkel szemben megnyilvánuló nagyfokú érdeklődés folytán februárban tovább nőtt az engedélyesek száma. Egy hó leforgása alatt az engedélyesek száma 8.265-tel 519.675-re emelkedett, az egy év előtti pedig 57.716-tal múlta felül. Ebben a nagyarányú gyarapodásban természetesen a visszacsatolt felvidéki és a visszatért kárpátaljai részek engedélyesei is bennfoglaltatnak.

Áralakulás.

1939 közepe óta tartó áremelkedés üteme az egyre fokozódó kereslet folytán mindinkább gyorsul. Így az átlagos nagykereskedelmi árszínvonal fokról-fokra emelkedik. A tárgyalt hóban a hivatalos nagykereskedelmi árindex 1·3 ponttal 93·0-ra szökkent s 7·8 ponttal állott magasabban, mint egy évvel azelőtt. Az áremelkedést elsősorban az állati eredetű termékek drágulása idézte elő, de számottevő áremelkedés mutatkozik a növényi eredetű termékeknél is. A „mezőgazdaság és állattenyésztés“ csoportindexe 2·9 ponttal 86·3-re szökkent s a múlt évinél is 13 ponttal állott magasabban. A mezőgazdasági árszínvonal 2 komponense közül az *állati eredetű termékek* indexénél a tavalyihoz képest 10·5 a *növényi eredetűeknél* pedig 14·1 pontos növekedés jött létre. Az „ipari anyagok és termékek“ indexe egy hó leforgása alatt mindössze csak fél ponttal emelkedett s 97-en állott, a tavalyival szemben azonban 4·9 pontos emelkedés észlelhető. Az ipari árszínvonalon belül a *nyersanyagok* indexe továbbra is változatlanul 108·7-en állott. Egy év alatt azonban 9·5 ponttal nőtt az árnívó. A *gyártmányok* indexe lassúbb mozgású és merevebb. Februárban mindössze 0·6 ponttal emelkedett. A mezőgazdasági termékek gyors ütemű árjavulása folytán a mezőgazdasági és az ipari cikkek árszínvonala között mutatkozó diszparitás csökkent s mindössze csak 8·9%-ot tett az előző hó végi 11·4 és az egy év előtti 19·5%-kal szemben.

Megélhetési költségek indexe. Az 1913=100 alapra számított index tovább emelkedett s a hó végén 105·1-en állott, 1·2 ponttal magasabban, mint januárban és 4·2 ponttal magasabban, mint a múlt év ugyanazon időpontjában. A kiskereskedelmi árak növekedése folytán tehát, az egy év előttihez képest a megélhetési viszonyokban a fogyasztó rovására rosszabbodás következett volna be, ha a kereseti viszonyok nem javultak volna megfelelő arányban. A jó háborús konjunktúra azonban bőséges kereseti lehetőséget biztosított a széles munkásrétegek számára. A megélhetési költségek emelkedését elsősorban az elsőrendű élelmiszeri cikkek drágulása idézte elő. Az „élelmiszer“ csoportindexe, mely 0·2 ponttal 97·3-re emelkedett, a tavalyinál

Gazdasági jelzőtábla.*)

Megnevezés	Egység	1938	1939	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	
Népmozgalom.²⁾												
1	Házasságkötés	szám	6.190	7.277	6.171	7.089	7.658	6.114	7.207	9.159	5.120	6.489
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·2	8·6	8·3	9·2	10·3	8·0	8·4	11·8	6·0	7·8
3	Élveszületés	"	15.183	16.199	15.272	14.455	13.360	13.777	16.750	15.359	17.814	16.419
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	20·1	19·1	20·6	18·8	18·0	17·9	19·5	19·7	20·7	19·8
5	Halálozás	"	10.885	11.454	9.475	9.759	8.946	10.231	15.285	13.012	13.312	12.445
6	Halálozás 1000 lélekre	"	14·4	13·5	12·8	12·7	12·1	13·3	17·8	16·7	15·5	15·0
7	Egy éven aluli elhalt	"	1.994	2.039	1.986	1.942	1.444	1.603	2.056	2.034	2.330	2.459
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	13·1	12·6	13·0	13·4	10·8	11·6	12·3	13·2	13·1	15·0
9	Gümőkórban elhalt	"	1.070	1.114	748	797	726	847	1.375	1.346	1.546	1.464
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·38	1·32	1·01	1·04	0·98	1·10	1·60	1·73	1·80	1·76
11	Természetes szaporodás	"	4.298	4.745	5.797	4.696	4.414	3.546	1.465	2.347	4.502	3.974
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·7	5·6	7·8	6·1	5·9	4·6	1·7	3·0	5·2	4·8
13	Kivándorolt	"	134	179	188	118	137	143	173	210	184	191
14	Visszavándorolt	"	19	16	11	10	8	20	15	7	13	13
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.195·4	1.217·2	1.224·2	1.151·4	1.166·6	1.189·8	1.185·5	1.232·6
Ebből:												
16	Férfi	"	—	—	792·9	809·6	813·6	761·1	771·6	788·6	783·3	830·7
17	Nő	"	—	—	402·5	407·6	410·6	390·3	395·0	401·2	400·2	401·9
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	16.703	16.039	12.389	12.664	12.953	16.103	20.965	20.929	20.122	19.899
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	9.694	8.909	8.175	7.677	8.043	9.758	11.830	11.656	11.505	11.158
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	1.093	867	946	891	990	1.041	1.087	1.090	1.146	884
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	17.796	16.906	13.835	13.555	13.943	17.144	22.052	22.019	21.268	20.783
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	17.214	17.743	24.571	21.799	15.969	14.010	13.069	13.533	16.970	18.652
23	Munkakereső	"	47.426	48.348	47.413	45.328	43.631	49.216	54.262	57.418	58.107	53.795
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	283	282	192	207	273	352	414	424	342	288
25	Munkaközvetítés	"	13.650	13.702	18.085	16.411	12.667	12.078	11.031	11.182	13.714	14.579
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	79·8	77·8	73·6	75·3	79·3	86·2	84·4	82·6	80·8	78·2
Felajánlott órabérek:												
27	Bádogos	Pengó	0·62	0·66	0·65	0·66	0·67	0·65	0·62	0·65	0·55	0·62
28	Asztalos	"	0·55	0·58	0·57	0·55	0·55	0·57	0·56	0·48	0·51	0·53
29	Szabó	"	0·62	0·67	0·63	0·68	0·65	0·68	0·58	0·62	0·62	0·66
30	Kőműves	"	0·70	0·81	0·70	0·77	0·78	0·78	0·78			0·78
31	Napszámos	"	0·39	0·45	0·45	0·46	0·41	0·41	0·39	0·42	0·46	0·40
32	Gyári munkásnő	"	0·24	0·29	0·24	0·24	0·25	0·25	0·26	0·26	0·29	0·27
33	Napszámosnő	"	0·33	0·36	0·38	0·34	0·34	0·30	0·34	0·31	0·30	0·35
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	868·4	922·5	876·4	942·4	934·5	935·6	887·4	800·0	901·1	832·7
35	Barnaszén ³⁾	"	6.931·4	7.932·0	7.280·5	8.495·8	8.715·1	8.525·2	9.253·6	7.896·4	8.090·6	6.701·4
36	Vasérc és vassalak ³⁾	"	308·3	535·8	295·6	241·3	279·3	220·0	491·8	494·1	618·5	485·1
37	Finomításra való nyers vas	"	279·1	341·1	326·2	172·1	285·7	276·9	284·1	332·7	401·4	355·5
38	Szesz	1.000 hl.	27·8	40·4	0·5	18·6	53·2	72·3	72·6	57·9	50·7	42·1
39	Cukor ³⁾	1.000 q	106·1	108·6	1·2	562·0	543·6	10·9	0·0	0·0	0·0	0·0
Budapest Szfőv. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁴⁾	1.000kw. óra	30.004	33.246	29.810	33.055	35.019	36.215	35.563	31.160	33.415	28.809
41	Motorikus célra elosztott áram ⁵⁾	"	13.975	16.324	14.934	15.610	15.509	15.316	15.098	14.892	13.716	15.350
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ⁶⁾	"	5.942	6.183	3.939	5.180	5.966	7.932	8.528	8.688	7.644	6.913
43	Egyéb célokra elosztott áram ⁶⁾	"	4.211	3.992	4.016	4.454	5.024	5.257	5.191	4.612	4.969	4.089
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	268.544	269.536	271.711	273.597	273.972	274.174	274.567	274.689

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1940 január havától Kárpátalja adatai is bennfoglaltak. — ³⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — ⁴⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt. — ⁵⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ⁶⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique.*)

1 9 3 9								1940		Unités	Désignation	
május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février			
Mouvement de la population.²⁾												
9.591	5.476	4.611	6.630	6.557	7.563	11.326	7.639	8.922	7.519	nombre	Mariages	1
11·1	6·6	5·4	7·7	7·9	8·8	13·6	8·9	9·7	8·8	"	Mariages pour 1000 habitants	2
16.490	15.243	15.511	16.961	17.966	16.290	15.035	14.555	19.397	18.741	"	Nés vivants	3
19·2	18·4	18·0	19·7	21·6	18·9	18·1	16·9	21·1	21·9	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
10.973	10.382	10.312	10.096	9.879	10.855	9.900	10.998	15.312	14.894	"	Décès	5
12·8	12·5	12·0	11·7	11·9	12·6	11·9	12·8	16·6	17·4	"	Décès pour 1000 habitants	6
1.872	1.917	2.030	2.247	2.190	2.003	1.601	1.740	2.471	2.917	"	Décédés au-dessous d'un an	7
11·4	12·6	13·0	13·2	12·2	12·3	10·6	12·0	12·7	15·6	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
1.344	1.101	1.004	810	791	864	837	897	1.359	1.288	"	Décès par tuberculose	9
1·56	1·33	1·17	0·94	0·95	1·00	1·01	1·04	1·48	1·50	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
5.517	4.861	5.199	6.865	8.087	5.435	5.135	3.557	4.085	3.847	"	Accroissement naturel	11
6·4	5·9	6·0	8·0	9·7	6·3	6·2	4·1	4·5	4·5	"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
190	133	218	192	22	212	207	212	231	174	"	Émigrés	13
30	30	8	25	9	19	8	14	25	15	"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.												
1.273·5	1.214·5	1.242·7	1.273·7	1.265·0	1.302·2	1.325·2	1.224·6	1.240·6	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15
Dont:												
860·1	814·8	841·0	864·9	857·2	882·8	894·9	810·0	817·5	.	"	Sexe masc.	16
413·4	399·7	401·7	408·8	407·8	419·4	430·3	414·6	423·1	.	"	Sexe fémin.	17
Chômeurs:												
18.664	16.924	15.842	14.064	10.904	10.736	11.054	12.359	13.091	15.367	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
10.178	9.304	8.976	8.209	6.225	5.894	5.763	6.220	6.746	7.773	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
807	842	827	726	732	722	769	774	788	729	"	Aux syndicats soc. chr. de Budapest	20
19.471	17.766	16.669	14.790	11.636	11.458	11.823	13.133	13.879	16.096	"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem., offic. et privés grat.:												
19.447	19.726	19.206	21.920	19.040	20.531	17.233	13.534	15.074	17.010	nombre	Offres d'emploi	22
50.046	46.876	44.846	42.670	41.712	44.834	43.799	41.811	46.767	48.239	"	Demandes d'emploi	23
257	238	233	195	219	218	253	308	310	283	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
14.810	15.355	14.935	15.608	13.026	15.488	13.537	11.160	12.220	13.168	"	Placements	25
76·2	77·8	77·8	71·2	68·4	75·4	78·3	82·4	81·1	77·4	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts:												
0·62	0·65	0·62	0·69	0·74	0·74	0·75	0·71	0·70	0·72	pengös	Ferblantiers	27
0·56	0·57	0·59	0·61	0·61	0·68	0·60	0·62	0·57	0·61	"	Menuisiers	28
0·64	0·62	0·66	0·76	0·68	0·69	0·71	0·75	0·80	0·75	"	Tailleurs	29
0·78	0·78	0·79	0·79	0·86	0·90	.	.	0·82	0·86	"	Maçons	30
0·42	0·48	0·46	0·44	0·47	0·48	0·50	0·46	0·55	0·57	"	Journaliers	31
0·29	0·30	0·29	0·29	0·29	0·33	0·30	0·28	0·30	0·30	"	Ouvrières de fabrique	32
0·35	0·33	0·37	0·37	0·36	0·40	0·41	0·39	0·41	0·35	"	Journalières	33
Production.												
907·8	884·1	820·7	980·7	1.028·1	1.037·2	1.023·4	967·3	1.050·8	977·9	1.000 q	Houille	34
6.565·3	6.208·0	6.566·3	7.626·3	8.588·2	9.270·3	9.436·0	8.981·6	9.601·5	8.932·4	"	Lignite ³⁾	35
598·1	485·9	529·4	592·7	495·3	532·2	617·8	489·3	535·8	407·9	"	Minerai de fer et scorie de fer ³⁾	36
408·4	337·4	326·0	369·5	286·4	288·5	358·3	344·7	403·1	279·4	"	Fonte à affiner	37
46·1	25·2	19·5	31·3	2·2	15·3	49·2	73·1	59·8	53·2	1.000 hl	Alcool	38
0·2	0·0	0·2	0·2	54·5	799·0	447·3	1·9	0·0	0·0	1.000 q	Sucre ³⁾	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
30.543	29.540	30.113	31.122	34.128	37.213	38.485	38.856	40.767	36.731	1.000 kWh	Energie électrique ⁴⁾	40
14.157	16.538	16.920	14.502	18.290	19.008	18.958	18.456	17.569	19.391	"	Energie él. distr. comme force motrice ⁵⁾	41
5.657	4.964	4.323	1.669	5.638	5.261	6.550	8.359	8.710	9.620	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ⁵⁾	42
4.474	3.414	3.728	168	3.833	4.154	4.585	4.696	4.691	5.039	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ⁵⁾	43
273.914	273.002	273.819	274.043	273.874	275.705	276.389	278.117	279.856	282.592	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — ¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Y compris à partir de janv. 1939, la zone nord reconquise, et à partir de janv. 1940, la Subcarpathie. — ³⁾ A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — ⁴⁾ Y compr. le courant acheté. — ⁵⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ⁶⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·2	40·7	30·9	33·1	40·2	44·2	39·4	39·3	43·3	38·5
E b b ó l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	774·5	490·0	714·4	372·1	828·1	661·1	587·7	972·6	668·4	679·4
47	Szén	1.000 P	3.660	2.622	3.459	2.285	5.131	4.031	2.986	3.856	2.921	2.970
48	Papiros és papirosárak	1.000 q	437·2	643·0	406·9	145·9	338·1	587·1	660·8	954·8	844·6	679·1
49	Nyers pamut	1.000 P	1.236	1.889	1.102	436	978	1.654	1.872	2.782	2.516	1.987
50	Gépek és készülékek	q	52.130	73.003	33.169	40.927	74.070	78.107	33.208	65.761	46.751	54.609
51	Nyers bőr	1.000 P	1.771	2.347	1.239	1.431	2.317	2.473	1.007	2.069	1.708	1.934
52	Nyers dohány	q	22.252	22.633	16.793	28.744	34.325	30.565	30.938	20.391	22.934	23.757
53	Selyem és selyemfonál	1.000 P	1.880	1.968	1.470	2.420	3.003	2.757	2.767	1.618	1.920	1.938
54	Ásványolaj	q	5.336	5.107	4.443	4.331	3.936	8.079	3.568	4.478	4.203	5.720
55	Pamutszövet	1.000 P	1.747	1.960	1.646	1.617	1.351	2.772	1.424	1.751	1.609	2.153
56	Kivitel összesen	1,000.000 P	43·5	50·5	56·6	44·1	40·1	44·6	50·1	49·6	42·8	49·0
E b b ó l:												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	6.220	2.154	2.047	1.659	1.773	3.251	2.723	2.710	3.151
68	Baromfi	1.000 P	1.955	2.682	1.023	1.045	844	910	1.723	1.514	1.564	1.572
69	Búza	q	21.003	16.865	14.640	28.786	44.450	62.142	21.888	17.159	12.284	8.062
70	Liszt	1.000 P	2.203	2.047	1.574	3.036	4.720	5.990	2.497	1.952	1.370	859
71	Villamos gépek és készülékek	1.000 q	363·4	839·9	1.542·1	863·3	424·7	141·1	372·4	770·1	461·8	644·9
72	Sertés	1.000 P	5.692	10.027	24.274	13.081	5.841	1.745	5.087	12.405	6.531	6.729
73	Prémibőr, kikészített	1.000 q	29·3	61·1	5·4	31·7	78·5	66·8	18·2	22·6	40·4	82·2
74	Toll	1.000 P	691	1.349	83	716	1.980	1.665	439	574	1.042	2.066
75	Friss gyümölcs	q	2.230	1.529	2.295	3.236	2.264	3.439	1.367	1.268	931	1.614
76	Utaskilométer	1.000 P	2.122	1.927	2.226	3.092	2.387	3.048	1.852	1.746	3.566	2.088
77	Toll	drb.	19.066	31.857	9.978	13.304	15.923	31.452	46.099	27.096	28.305	39.759
78	Utaskilométer	1.000 P	2.855	5.461	1.459	2.126	2.617	5.315	7.659	4.547	4.760	6.708
79	Utaskilométer	q	333	254	434	451	253	212	132	146	273	366
80	Utaskilométer	1.000 P	594	494	808	744	465	531	252	382	709	913
81	Utaskilométer	q	11.736	8.629	3.043	951	3.055	3.745	1.430	18.425	24.091	27.662
82	Utaskilométer	1.000 P	881	806	258	71	324	240	116	1.840	1.744	2.740
83	Utaskilométer	q	2.128	2.917	1.207	2.031	1.918	3.489	4.072	2.906	3.753	2.471
84	Utaskilométer	1.000 P	1.095	1.453	601	1.050	1.139	2.022	2.013	1.153	1.431	1.245
85	Utaskilométer	1.000 q	25·7	48·7	90·6	26·6	1·2	0·8	0·6	0·7	0·2	0·1
86	Utaskilométer	1.000 P	819	1.251	2.836	695	61	82	73	104	20	11
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 9·3	+ 9·7	+ 25·7	+ 11·0	— 0·1	+ 0·4	+ 10·7	+ 10·3	— 0·5	+ 10·5
Vasúti forgalom: ¹⁾ ⁴⁾												
88	Szállított áru ²⁾ ³⁾	1.000 t.	1.674	1.987	2.123	2.351	1.978	1.678	1.667	1.524	1.599	1.591
89	Árutonna-kilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	217·6	277·3	274·4	288·6	255·7	247·2	251·8	210·4	217·5	235·4
90	Megrakott teherkocsi ³⁾	szám	113.891	139.218	145.256	158.940	135.305	111.996	109.237	101.543	112.346	113.447
91	Szállított utas ³⁾	1.000	6.724·6	8.082·3	7.244·8	7.715·5	7.443·6	7.500·2	7.573·7	6.738·9	6.856·0	8.016·5
92	Utaskilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	203·2	248·3	238·0	219·5	211·8	213·4	242·9	182·0	185·1	276·4

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ³⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁴⁾ 1938. november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja forgalmával együtt.

1 9 3 9								1940		Unités	Désignation	
május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février			
Commerce et transports.												
Commerce extérieur :												
40·7	42·0	40·0	42·8	30·0	37·8	44·6	50·6	46·3	41·2	1,000.000 p	Importations totales	45
Dont :												
509·7	506·0	398·5	396·6	129·0	208·2	315·5	507·1	313·3	293·9	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
2.978	3.310	2.431	2.579	784	1.219	2.011	3.383	2.171	2.174	1.000 p	Charbon	48
555·6	651·5	533·3	573·9	464·9	549·6	554·5	702·5	758·5	537·8	1.000 q	Papier et articles en papier	50
1.661	1.829	1.512	1.682	1.393	1.644	1.724	2.068	2.344	1.548	1.000 p	Coton brut	52
70.763	58.674	79.474	74.425	49.344	104.068	118.889	120.071	64.558	34.697	q	Machines et appareils	54
2.200	1.907	2.378	2.297	1.698	3.288	3.615	4.065	2.174	1.322	1.000 p	Peaux brutes	56
33.328	22.342	25.059	23.473	12.696	11.443	17.129	28.107	34.635	21.729	q	Tabacs bruts	58
2.738	1.944	2.093	2.046	1.121	1.103	1.645	2.680	3.531	2.208	1.000 p	Soie et fils de soie	60
4.433	4.641	4.216	4.995	5.979	3.848	6.853	8.360	11.210	6.110	q	Huile minérale	62
1.654	1.801	1.990	1.899	1.866	1.512	2.857	2.998	2.922	2.287	1.000 p	Tissus de coton	64
17.672	20.597	22.988	21.368	10.162	4.846	8.472	8.003	6.644	7.502	q	Exportations totales	66
1.997	2.430	2.600	2.236	1.128	704	1.226	1.169	931	1.163	1.000 p	Dont :	
760	4.642	2.656	1.865	1.640	5.404	366	464	369	142	q	Bêtes à cornes	67
243	2.148	1.039	694	603	2.030	182	268	170	65	1.000 p	Volaille	69
2.862	2.929	3.252	3.389	3.871	4.391	5.398	4.639	5.513	4.120	q	Froment	71
996	1.332	1.028	1.106	1.236	1.512	1.849	1.556	1.988	1.568	1.000 p	Farine	73
215·5	180·0	206·2	199·4	104·7	39·5	80·0	90·5	14·7	6·4	1.000 q	Machines et appareils électriques	75
1.769	1.548	1.794	1.913	997	422	919	1.133	231	237	1.000 p	Porcs	77
531	546	511	538	523	842	1.200	1.210	1.685	1.812	q	Pelleteries apprêtées	79
372	378	312	385	429	544	715	710	1.140	1.036	1.000 p	Oeufs	81
46·8	43·5	48·1	61·1	37·8	52·5	59·5	64·7	46·0	39·3	1,000.000 p	Plumes	83
6.635	11.567	9.741	7.241	6.848	6.497	7.268	7.008	10.556	7.587	tête	Fruits frais	85
2.748	4.917	4.150	2.908	2.827	2.553	2.966	2.742	4.211	3.130	1.000 p	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)	87
5.553	6.375	5.573	8.063	8.047	23.520	43.362	42.493	13.834	15.762	q	Trafic des chemins de fer :^{1) 4)}	
656	767	780	1.129	1.235	3.230	5.051	5.041	1.693	1.829	1.000 p	Marchandises transportées ^{2), 3)}	88
643·7	437·3	527·5	1.590·9	1.255·8	1.252·0	1.150·1	971·8	436·6	225·0	1.000 q	Tonnes kilom. ^{2), 3)}	89
6.245	4.416	573·8	22.231	11.497	13.452	13.452	11.838	5.302	2.224	1.000 p	Wagons chargés ²⁾	90
63·6	46·7	8·0	3·2	32·2	87·9	106·2	222·7	87·8	23·2	1.000 q	Voyageurs transportés ²⁾	91
1.562	1.114	65	35·0	350	1.311	2.336	5.291	2.367	514	1.000 p	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)}	92
1.019	1.799	1.278	1.927	1.539	1.963	1.845	1.797	1.432	984	q		
1.260	1.788	1.532	2.370	1.876	2.462	2.341	2.304	2.250	1.470	1.000 p		
41.695	31.461	32.780	24.172	21.821	27.534	30.580	30.984	42.491	29.290	tête		
7.042	5.309	5.544	4.082	3.688	5.094	5.552	5.556	7.619	5.111	1.000 p		
330	393	445	459	149	172	148	132	49	48	q		
572	672	727	815	152	310	295	279	95	94	1.000 p		
14.186	5.208	2.976	606	997	440	795	6.730	77	—	q		
1.437	548	255	54	122	60	90	669	10	—	1.000 p		
3.489	3.624	2.289	2.737	2.076	2.063	2.673	2.849	2.116	1.748	q		
1.712	1.595	899	1.527	1.180	1.248	1.604	1.827	1.232	978	1.000 p		
0·4	29·1	146·1	234·4	78·8	45·0	33·6	15·1	13·5	0·6	1.000 q		
18	1.266	5.236	4.772	1.288	653	1.039	526	68	38	1.000 p		
+ 6·1	+ 1·5	+ 8·1	+ 18·3	+ 7·8	+ 14·7	+ 14·9	+ 14·1	— 0·3	— 1·9	1,000.000 p		
1.747	1.731	1.884	2.331	2.478	2.817	2.485	2.053	1.729	1.456	1.000 t.		
261·9	230·5	232·4	316·9	334·4	375·6	373·4	315·7	267·9	2.313	1,000.000 km		
124.519	127.811	138.753	165.829	179.233	190.547	168.865	138.493	118.911	98.993	nombre		
8.132·3	8.213·5	8.086·9	8.350·0	8.740·2	9.248·3	8.707·9	9.103·8	8.065·7	6.945·1	1.000		
280·4	254·9	251·0	294·1	288·0	263·1	247·7	273·7	226·7	195·2	1,000.000 km		

¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — ³⁾ Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, y compris la Subcarpathie.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	42.496	50.666	43.945	44.664	46.766	59.729	47.147	48.084	55.267	50.757
94	Csomagküldemény	"	889·0	1084·4	950·5	1.001·6	1.020·4	1.368·9	915·0	894·3	1.003·5	987·3
95	Postautalvány	1.000 db	908·3	1149·7	889·9	1.023·8	929·9	1.098·5	1.008·9	1.003·4	1.149·2	1.117·4
96		1.000 P	63.639	76.955	65.675	72.593	67.822	79.024	61.887	67.701	70.590	71.268
97	Távirat	1.000 db	262·4	326·6	320·1	293·9	288·7	301·7	276·9	246·0	309·5	292·7
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	11.168	11.813	10.878	11.924	11.626	11.527	12.183	11.621	10.663	11.720
99	Helyközi beszélgetés	"	470·2	608·7	580·7	574·3	497·9	501·3	476·1	452·7	510·6	548·2
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	117.748	118.552	121.617	123.775	124.145	124.491	125.276	126.354
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	395.159	402.244	411.468	419.233	452.651	461.959	465.510	467.997
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	138.011	140.192	142.854	145.316	147.605	148.981	149.067	149.471
Gépjárművek:⁷⁾												
103	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	17.367	17.065	16.973	16.598	16.354	16.401	16.881	17.521
104	Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	36.428	35.854	35.602	35.045	34.325	34.368	35.357	36.578
E b b ő l:												
105	Személykocsi	"	—	—	16.285	16.078	15.979	15.746	15.480	15.504	16.112	16.887
106	Bérrautó	"	—	—	3.262	3.205	3.180	3.150	3.115	3.090	3.098	3.114
107	Autobusz	"	—	—	677	661	666	668	659	662	663	689
108	Teherkocsi	"	—	—	3.759	3.795	3.888	3.803	3.652	3.635	3.729	3.767
109	Egyéb gépkocsi	"	—	—	834	837	852	841	833	836	853	869
110	Motorkerékpár	"	—	—	11.611	11.278	11.037	10.837	10.586	10.631	10.902	11.252
Benzinkutak forgalma:												
111	Kimért benzin	1.000 lit.	74·6	58·0	102·9	65·9	65·1	61·7	55·8	56·3	56·6	73·0
112	Kimért benzinszeszkeverék	"	2.797·7	3.522·0	3.451·2	2.897·8	2.646·9	2.462·2	2.168·0	2.235·7	2.577·0	2.780·7
Áralakulás:⁵⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
113	Főátlag	1929 = 100	86·8	86·3	87·4	87·0	85·2	85·0	85·1	85·2	86·0	86·2
114	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	73·4	75·2	76·4	75·3	71·8	72·1	72·8	73·3	75·6	76·0
115	Állati eredetű termékek	"	65·6	65·6	67·1	68·1	66·1	64·9	64·6	65·4	64·1	63·9
116	Növényi eredetű termékek	"	76·9	79·5	80·6	78·6	74·4	75·4	76·5	76·9	80·8	81·5
117	Mezőgazdasági ipar termékei	"	103·0	93·9	100·4	100·1	96·7	95·3	95·4	95·0	95·0	94·8
118	Gyarmatárúk	"	122·1	154·8	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2
119	Ipari anyagok és termékek	"	93·3	93·1	92·9	92·9	92·9	92·6	92·2	92·1	92·0	92·0
120	Nyersanyagok	"	99·7	101·8	99·2	99·6	99·4	99·1	98·8	99·2	99·0	99·3
121	Gyártmányok	"	92·5	91·7	92·1	92·1	92·1	91·8	91·3	91·0	90·9	90·9
122	Tüzelő anyagok	"	103·8	102·6	103·8	103·9	103·9	103·9	103·6	103·5	103·5	102·7
123	Agrárrolló ⁶⁾	"	20·6	18·0	17·0	18·2	22·0	21·5	20·3	19·5	16·8	16·4
Megélhetési index:												
124	Összesen lakbérrel	1913 = 100	103·1	101·6	103·0	102·6	102·4	102·1	101·4	100·9	100·7	101·1
125	Összesen lakbér nélkül	"	108·4	106·4	108·2	107·8	107·4	107·1	106·1	105·5	105·2	105·8
126	Élelmezés	"	95·4	92·8	95·3	94·6	94·2	93·7	92·2	91·3	90·9	91·8
127	Ruházat	"	134·9	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3
128	Fűtés, világítás	"	138·1	137·5	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1
129	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
130	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	21·25	20·31	20·50	20·68	20·38	20·40	20·50	20·50	20·90	20·75
131	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	16·59	14·24	14·95	14·95	14·30	14·10	14·05	13·85	14·78	14·60
132	0-ás liszt	P/kg	0·38	0·37	0·37	0·38	0·37	0·37	0·37	0·37	0·37	0·37
133	2-es „	"	0·37	0·36	0·37	0·37	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36
134	6-os „	"	0·31	0·28	0·31	0·30	0·30	0·29	0·30	0·29	0·29	0·29
135	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	15·43	17·33	19·12	16·95	13·10	12·80	13·95	14·43	16·40	17·05
136	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·59	1·63	1·63	1·56	1·49	1·42	1·53	1·50	1·58	1·57
137	Borjú	P/kg élőszűly	0·97	0·84	0·94	1·00	1·00	0·98	0·89	0·92	0·79	0·82
138	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·06	1·07	1·11	1·13	1·08	1·05	1·02	0·99	1·00	1·01
139	Sertézsír	P/kg	1·60	1·55	1·74	1·55	1·55	1·56	1·54	1·50	1·50	1·40
140	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·39	1·50	1·54	1·57	1·79	1·75	1·58	1·25	1·15	1·15
141	Borjúbőr	P/kg	1·75	1·73	1·65	1·67	1·67	1·67	1·70	1·70	1·70	1·75

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bennfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja forgalmával együtt. — ⁵⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex. — ⁶⁾ Egységes búzakenyérliszt. — ⁷⁾ 1938. nov. havától a felvidéki, 1939. júl. havától a Kárpátaljai (magyar rendszámmal már ellátott) kocsikkal együtt.

1 9 3 9								1940		Unités	Désignation	
május Mai	június Juin	julius Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février			
51.363	45.560	47.237	50.764	52.068	51.949	50.336	62.458	50.836	48.809	1.000 unités	Correspondances ²⁾	93
1.023·5	989·5	1.024·6	1.040·0	1.120·9	1.239·3	1.231·8	1.543·6	1.072·4	968·2	"	Colis	94
1.161·8	1.172·3	1.159·5	1.178·9	1.195·6	1.289·9	1.190·0	1.169·8	1.081·2	1.044·3	1.000 unités	} Mandats-poste	95
75.535	74.679	76.741	80.970	85.370	86.648	81.304	90.775	78.696	82.188	1.000 p		
331·0	321·4	349·4	412·5	363·5	348·5	333·4	334·9	329·1	344·2	1.000	Télégrammes	97
12.060	11.968	11.433	10.425	12.185	12.203	12.612	12.681	12.407	13.932	1.000	Conversations locales à Budapest	98
648·7	608·3	664·6	717·6	716·1	676·3	657·0	627·8	631·0	708·3	"	Conversations interurbaines	99
127.386	127.985	128.637	129.262	130.433	131.372	132.297	133.954	135.242	136.323	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
468.184	470.334	468.290	467.920	470.930	476.818	488.843	499.368	511.410	519.675	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
149.427	149.303	148.727	148.260	149.239	150.598	154.797	157.538	160.740	163.182	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
Effectif des véhicules à moteur :												
18.355	19.098	19.769	20.065	19.624	19.714	19.710	19.659	19.335	.	nombre	Véhicules à moteur à Budapest	103
38.694	40.713	43.451	45.534	46.131	46.852	47.207	47.276	46.862	.	"	Véhicules à moteur en Hongrie	104
Dont :												
18.276	19.631	21.216	22.370	22.753	23.185	23.372	23.536	23.412	.	"	Automob. de ville et de tourisme	105
3.170	3.228	3.343	3.490	3.513	3.654	3.685	3.663	3.649	.	"	Automob. de louage	106
701	728	755	773	775	770	769	759	766	.	"	Autobus	107
3.867	3.996	4.218	4.418	4.551	4.737	4.829	4.818	4.829	.	"	Camions automobiles	108
879	893	917	951	964	967	964	971	963	.	"	Autres automob.	109
11.801	12.237	13.002	13.532	13.575	13.539	13.588	13.529	13.243	.	"	Motocyclettes	110
Distributeurs d'essence :												
85·2	92·5	95·9	100·7	18·2	.	0·3	0·2	0·0	.	1.000 l.	Essence débilée	111
3.706·1	4.133·6	4.471·9	4.627·7	3.810·1	3.978·7	3.853·4	3.921·8	2.614·3	.	"	Mélange d'essence et d'alcool débilé	112
Mouvement des prix.⁵⁾												
Indice des prix de gros :												
85·5	84·9	85·3	86·3	86·5	87·5	88·2	89·2	91·7	93·0	1929 = 100	Moyennes générales	113
74·5	73·3	74·3	76·3	75·8	75·9	76·3	77·8	83·4	86·3	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	114
64·5	63·8	64·6	66·0	67·4	66·8	68·4	67·7	71·5	75·9	"	Produits d'origine animale	115
79·1	77·7	78·8	81·0	79·6	80·0	79·9	82·5	88·8	91·0	"	Produits végétaux	116
93·3	92·4	91·5	92·4	92·7	93·8	95·0	95·7	96·6	95·8	"	Produits de l'industrie agricole	117
122·2	122·2	122·2	122·2	122·3	242·0	258·0	258·0	258·0	258·0	"	Denrées coloniales	118
92·1	92·2	92·4	92·6	93·4	94·5	95·3	96·0	96·5	97·0	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	119
99·4	99·7	99·8	100·4	104·4	105·5	107·2	108·6	108·7	108·7	"	Matières premières	120
91·0	91·1	91·3	91·4	91·6	92·9	93·2	93·5	94·1	94·7	"	Objets fabriqués	121
102·1	102·0	102·0	101·8	101·6	101·6	101·6	105·0	105·3	105·2	"	Combustibles	122
18·1	19·5	18·6	16·5	17·2	18·3	18·1	16·8	11·4	8·9	"	Ciseaux agricoles ³⁾	123
Indice du coût de la vie :												
101·1	101·6	101·1	102·3	102·3	102·2	102·0	102·3	103·9	105·1	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	124
105·7	106·4	105·8	107·3	107·3	107·2	106·9	107·4	109·5	111·0	"	Au total, non compris le loyer	125
91·6	92·7	91·9	94·3	94·4	94·2	93·8	94·0	97·1	97·3	"	Alimentation	126
134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	136·9	"	Vêtement	127
138·1	137·7	137·7	136·7	136·4	136·4	136·4	138·5	138·5	144·3	"	Chauffage et éclairage	128
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement	129
Prix de gros :												
20·50	19·85	19·80	19·95	20·08	20·15	20·30	20·45	20·55	20·65	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	130
13·50	13·20	14·25	14·10	14·10	14·13	15·03	15·23	15·83	16·13	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	131
0·37	0·36	0·36	0·37	0·37	0·38	0·38	0·38	0·38	0·38	1 kg, en pengós	Farine No 0	132
0·36	0·35	0·35	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	"	" No 2	133
0·28	0·27	0·26	0·26	0·27	0·27	0·27	0·28	0·28	0·28	"	" No 6	134
16·75	16·68	18·05	19·58	18·80	19·25	17·25	19·75	20·83	21·58	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	135
1·56	1·61	1·64	1·62	1·71	1·71	1·74	1·76	1·76	1·79	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	136
0·95	0·87	0·83	0·86	0·84	0·81	0·82	0·73	0·82	0·93	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	137
1·04	1·04	1·06	1·15	1·13	1·16	1·15	1·10	1·12	1·22	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	138
1·40	1·44	1·46	1·56	1·68	1·68	1·68	1·80	1·80	1·80	1 kg, en pengós	Saindoux	139
1·17	1·22	1·21	1·39	1·40	1·88	2·40	2·28	2·30	2·25	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	140
1·75	1·70	1·70	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	"	Cuir de veau	141

¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Y compris les lettres recommandées. — ³⁾ Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, y compr. la Subcarpathie. — ⁵⁾ Nouvel indice pondéré des prix de gros. — ⁶⁾ Farine de froment à pain, dite unique. — ⁷⁾ A partir de nov. 1938, y compr. les voitures (déjà immatriculées par les autorités hongroises) de la zone nord; à partir de juill. 1939, y compr. celles de Subcarpathie.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 8								
		átlag Moyennes		szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	
142	Marhabőr	P/kg	1·14	1·26	1·20	1·20	1·20	1·15	1·20	1·20	1·20	1·28
143	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·64	1·66	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60
144	Nyers pamut, amerikai	"	1·50	1·69	1·43	1·50	1·52	1·49	1·47	1·50	1·46	1·49
145	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
146	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80
147	Vörösréz	P/kg	1·27	1·46	1·35	1·40	1·35	1·35	1·29	1·29	1·29	1·29
148	Ólom	"	0·48	0·58	0·50	0·50	0·50	0·48	0·48	0·48	0·48	0·48
149	Őn	P/q	527·14	655·40	515·—	566·80	566·80	566·80	566·80	566·80	566·80	566·80
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
150	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	853·4	793·5	³⁾ 806·5	863·4	831·1	816·3	888·5	895·6
151	Leszámitolt váltók és előlegek	"	—	—	567·3	479·2	462·2	511·4	470·7	466·8	505·6	512·3
É r c k é s z l e t :												
152	Arany	1,000.000 P	—	—	84·1	84·1	94·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1
153	Deviza és valuta	"	—	—	135·0	114·8	100·5	96·5	94·0	88·0	87·4	102·2
154	Összesen	"	—	—	219·1	198·8	194·5	220·6	218·1	212·1	211·4	226·3
155	Fedezeti arány	%	25·9	—	25·0	25·1	25·0	25·0	26·5	26·4	25·1	25·1
156	Leszámitolási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
157	Elsődrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·25-6·50	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5
158	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
159	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
T a k a r é k b e t é t :												
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	106·7	107·3	114·0	121·8	124·8	131·4	132·0	131·9
161	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	506·3	522·9	545·3	563·7	567·0	576·0	554·8	558·8
162	Összesen	"	—	—	613·0	630·2	659·3	685·5	691·8	707·4	686·8	690·7
F o l y ó s z á m l a b e t é t :												
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	64·3	70·9	80·7	83·6	76·9	78·1	83·8	78·8
164	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	663·3	685·7	681·9	664·1	647·0	633·6	621·1	630·9
165	Összesen	"	—	—	727·6	756·6	762·6	747·7	723·9	711·7	704·9	709·7
B e t é t e k e g y ü t t :												
166	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	171·0	178·2	194·7	205·4	201·7	209·5	215·8	210·7
167	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	1.169·6	1.208·6	1.227·2	1.227·8	1.214·0	1.209·6	1.175·9	1.189·7
168	Összesen	"	—	—	1.340·6	1.386·8	1.421·9	1.433·2	1.415·7	1.419·1	1.391·7	1.400·4
169	A 29 legn. vidéki pénzügyint. betétállománya	"	—	—	105·3	109·6	113·1	117·9	117·1	117·5	116·0	115·7
Tőzsde:												
170	Részvényindex ¹⁾	1928 = 100	111·1	92·1	116·7	123·0	102·7	82·8	91·0	94·7	84·3	88·3
171	Eladott részvény	szám	195.908	123.378	140.250	207.281	196.227	225.717	198.782	113.350	88.495	62.112
172	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	12·3	8·4	8·6	12·1	13·2	12·6	9·2	6·0	5·9	4·6
Hitelbiztonság:												
173	Csőd ²⁾	szám	3	3	—	3	2	1	4	1	4	3
174	Magán- és kényszeregyesség ²⁾	"	76	57	57	87	83	82	111	69	88	74
175	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz. 4)	"	79	60	57	90	85	83	115	70	92	77
Ebből:												
176	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	25	15	15	32	28	26	32	22	31	18
177	Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	1.833	3.343	934	2.444	2.646	1.786	1.798	1.788	2.911	1.612
178	Magyarországon 4) passzíva	"	2.888	4.145	1.549	3.525	3.785	3.007	2.984	2.830	3.743	2.827
179	Magán- és kényszeregyesség aktíva	"	963	2.442	354	1.030	776	861	614	1.116	693	663
180	Budapesten passzíva	"	1.568	2.816	601	1.525	1.463	1.482	1.075	1.709	1.201	1.268
181	Óvatolt váltók Magyarországon 5)	szám	3.342	2.832	3.932	4.460	3.691	3.560	3.204	2.665	3.553	3.290
182	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.448	1.378	1.469	1.959	1.615	1.446	1.614	1.235	1.780	1.721
183	Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.432	1.192	1.654	1.742	1.505	1.557	1.470	1.270	1.581	1.424
184	Zálogházi forgalom:	1.000 P	747	723	687	1.012	718	702	875	689	1.014	946
185	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	255	220	244	236	232	222	247	215	227	245
186	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	5.123	4.544	4.971	4.778	4.712	4.501	4.847	4.266	4.639	4.713
187	Zalogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	261	240	301	303	262	263	252	232	245	234
188	Zalogkiváltás Budapesten	1.000 P	5.262	4.850	6.251	5.839	5.269	5.334	5.435	4.771	4.888	4.416
189	Zalogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.412	1.346	1.317	1.275	1.271	1.254	1.236	1.246
190	Zalogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	28.238	27.176	26.619	25.786	25.199	24.694	24.445	24.712
191	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	8.219	6.205	9.476	8.905	8.957	5.069	9.817	6.905	7.259	6.029

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. ³⁾ A visszacsatolt felvidéki rész fizetőeszközével együtt. — ⁴⁾ 1939 szeptember havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt. — ⁵⁾ 1940 január havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt.

1 9 3 9								1940		Unités	Désignation	
május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février			
1.25	1.25	1.25	1.30	1.32	1.32	1.32	1.32	1.32	1.32	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	142
1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.70	1.90	1.90	1.90	1.90	"	Laine brute	143
1.60	1.65	1.68	1.58	1.88	1.86	1.92	2.16	2.10	2.07	"	Coton brut, américain	144
3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	145
6.80	6.80	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Houille, prussienne	146
1.29	1.29	1.29	1.29	1.80	1.80	1.80	1.80	1.80	1.70	1 kg, en pengós	Cuivre	147
0.48	0.48	0.48	0.58	0.67	0.80	0.74	0.78	0.76	0.70	"	Plomb	148
566.80	566.80	566.80	587.05	590.00	761.20	979.50	979.50	979.50	979.50	1 q, en pengós	Étain	149
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
868.0	884.9	879.4	1.038.3	1.087.0	1.032.3	965.3	974.8	953.8	967.9	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	150
458.6	438.4	417.9	576.4	627.0	624.5	593.1	585.3	607.4	599.5	"	Effets escomptés et avances	151
Encaisse métallique :												
124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	1,000.000 p	Or	152
94.9	93.6	93.5	101.3	97.8	83.1	76.4	77.3	76.6	74.5	"	Devises et monnaies	153
219.0	217.6	217.5	225.4	221.9	207.2	200.5	201.4	200.7	198.6	"	Total	154
25.4	25.3	25.3	24.1	%	Proportion de la couverture	155
4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	"	Taux d'escompte	156
4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	157
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	158
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	159
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
134.9	135.7	140.0	136.4	123.3	129.4	131.5	135.4	141.0	143.2	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
571.5	590.5	601.4	556.8	524.1	541.8	554.8	590.8	598.1	601.6	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	161
706.4	726.2	741.4	693.2	647.4	671.2	686.3	726.2	739.1	744.8	"	Total	162
Dépôts s. comptes courants :												
82.1	86.9	77.8	86.8	94.3	100.5	111.9	116.5	105.4	100.1	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
639.6	654.4	686.8	682.5	704.1	726.3	737.9	755.8	738.6	735.2	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	164
721.7	741.3	764.6	769.3	798.4	826.8	849.8	872.3	844.0	835.3	"	Total	165
Ensemble des dépôts :												
217.0	222.6	217.8	223.2	217.6	229.9	243.4	251.9	246.4	243.3	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	166
1.211.1	1.244.9	1.288.2	1.239.3	1.228.2	1.268.1	1.292.7	1.346.6	1.336.7	1.336.8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	167
1.428.1	1.467.5	1.506.0	1.462.5	1.445.8	1.498.0	1.536.1	1.598.5	1.583.1	1.580.1	"	Total	168
117.2	123.1	124.7	115.0	110.1	114.4	115.8	120.9	121.4	123.8	"	Dép. dans les 29 princ. établ. de c. de prov.	169
Bourse :												
84.5	76.7	75.6	78.0	102.1	108.2	110.4	111.5	120.9	119.1	1926 = 100	Indice des actions ¹⁾	170
57.617	87.198	63.531	41.629	448.912	120.983	110.217	87.719	151.797	107.129	nombre	Actions vendues	171
3.5	4.3	3.6	2.5	32.1	9.9	10.7	8.6	13.9	10.1	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	172
Sécurité du crédit :												
4	2	—	2	2	8	2	5	2	1	nombre	Faillites ²⁾	173
54	54	40	20	35	59	50	34	33	20	"	Concordats privés et judiciaires ³⁾	174
58	56	40	22	37	67	52	39	35	21	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie ⁴⁾	175
Dont :												
17	12	9	4	6	10	7	6	6	10	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	176
23.928	2.367	617	178	1.263	1.912	1.225	519	1.928	426	1.000 p	Concord. privés et judiciaires { actifs	177
25.628	3.485	1.054	334	1.721	2.491	1.841	806	2.216	755	"	en Hongrie ⁴⁾ { passifs	178
23.215	1.412	90	32	213	527	512	219	305	350	"	Concord. privés et judiciaires { actifs	179
24.446	1.830	182	64	410	552	760	294	326	610	"	à Budapest { passifs	180
2.890	2.772	2.467	2.626	3.134	2.849	2.436	2.107	2.611	2.360	nombre	} Lettres de change protest. en Hongrie ⁵⁾	181
1.457	1.018	1.174	1.250	1.400	1.476	1.459	948	2.096	1.284	1.000 p		182
1.307	1.118	988	1.020	1.192	1.092	1.006	888	947	807	nombre	} Lettres de change protest. à Budapest	183
803	518	576	602	617	753	822	466	773	584	1.000 p		184
236	233	229	211	199	205	205	184	213	188	1.000 reconn.	} Mouv. des monts-de-piété :	185
4.743	4.938	4.657	4.367	4.289	4.485	4.445	4.134	4.504	4.224	1.000 p		Engagem. aux monts-de-piété de Bpest
244	220	225	240	265	265	227	225	202	191	1.000 reconn.	} Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	187
4.738	4.576	4.353	4.756	5.517	5.247	4.760	4.738	4.420	4.184	1.000 p		189
1.238	1.252	1.256	1.227	1.161	1.101	1.079	1.038	1.049	1.046	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	189
24.747	25.109	25.414	25.025	23.797	23.034	22.719	22.115	22.199	22.239	1.000 p		190
6.790	6.037	6.322	6.002	6.168	5.232	5.138	2.765	5.846	4.649	reconnais.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	191

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ Y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — ⁴⁾ Y compris à partir de sept. 1939, la zone nord recouvrée, et la Subcarpathie. — ⁵⁾ Y compris à partir de janv. 1940, la zone recouvrée, et la Subcarpathie.

már 6·0 ponttal állott magasabban. A megélhetési költségek indexének többi komponensénél is növekedés észlelhető. A „ruházati cikkek“ indexe 2·6 ponttal 136·9-re emelkedett, a „fűtési és világítási“ csoportindex pedig 5·8 ponttal 144·3-re szökött. Egy év leforgása alatt az előbbinél 2·6, az utóbbinál pedig 6·2 pontos emelkedés jött létre.

Pénz és hitel.

A Magyar Nemzeti Bank tevékenységére vonatkozó adatsorok közül a *jegyforgalom* az előző havhoz képest nem mutatott lényegesebb változást. A forgalomban lévő bankjegyek értéke 14·1 millióval 967·9 millió pengőre nőtt, az egy év előttihez képest azonban már 151·6 millió pengő volt a növekedés. A *váltótárcaállomány* idényszerűleg hanyatlott, ez azonban nem terjedt messzire s mindössze csak 7·9 millió pengő volt. A leszámított váltók és előlegek 599·5 millió pengőt kitevő összege azonban az egy év előttinél 132·7 millió pengővel állott magasabban. Az *aranytartalék* változatlanul az egy hó, illetve az egy év előtti nívón állott és 124·1 millió pengőt tett. Csak a *devizák és valuták* állományában jött létre árnyalati hanyatlás és így az *összes érckészlet* a hó végén 198·6 millió pengőt tett, az előző hó végi 200·7 s a tavalyi 212·1 millió pengővel szemben.

Betétállomány. A Postatakarékpénztárnál és a Pk. budapesti pénzügyintézeténél elhelyezett betétállomány alakulása nem mutat kedvező képet. A *takarékbetétek* állaga 5·7 millióval ugyan 744·8 millióra nőtt, a *folyószámlabetétek* állománya ellenben 8·7 millióval 835·3 millió pengőre süllyedt. Így az 1.580·1 millió pengőt kitevő *összes betéteknél* 3 millió pengős hanyatlás mutatkozik. A múlt évvel szemben azonban az összes betétek állagában 161·0 milliós többlet mutatkozik, a *takarékbetéteknél* jelentkező 37·4 és a *folyószámlákon* létrejött 123·6 millió pengős növekedés folytán.

Tőzsde. A múlt év augusztus eleje óta tartó háborús hosszmozgalmak — mely szeptemberben és az ideai januárban rendkívül gyorsütemű volt — februárban megállott s lassú árfolyamlemorzsolódás vette kezdetét. A január hó végén kialakult tetőponti helyzethez képest a hivatalos részvényindex 1·8 ponttal 119·1-re szállott alá. A hanyatlás tehát nem öltött nagyobb arányokat, mert a tőzsde

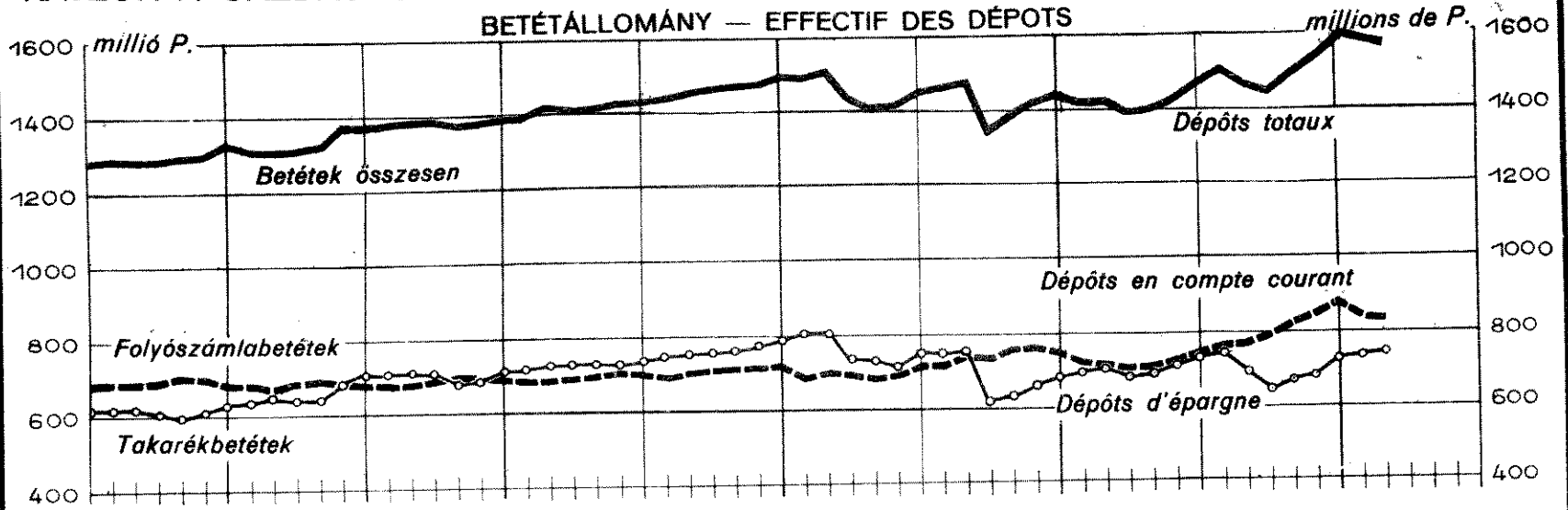
a változott körülményekkel szemben kellő ellenállást tanúsított. A részvényindex abból a 45·3 pontos növekedésből, amelyre a múlt év júliusától folyó évi január hó végéig tett szert, nem sokat veszített. A tőzsde ellenálló erejét egyébként az is mutatja, hogy a tőzsdei forgalom az eső irányzat ellenére sem volt nagy s így a kínálat nem nyomta az árfolyamokat. Összesen 107 ezer részvény cserélt kezét, 45 ezerrel kevesebb, mint februárban és 6 ezerrel kevesebb, mint tavaly. A szállítások és átvételek összege 3·8 millióval 10·1 millió pengőre esett, a múlt évinél ellenben 4·1 millióval állott magasabban.

Hitelbiztonság. A február havi konjunktúralassúbbodásban a hitelbiztonsági viszonyoknak nem volt részük. Azok ugyanis továbbra is igen kedvezőek. Még az évvégi ultimóval kapcsolatban sem jelentkezett feszültség, amely pedig más években rendszerint fel szokott lépni és erősen érezteti hatását. A kedvezőtlen évszaki erők így sem januárban, sem pedig februárban nem érvényesültek. Az *új fizetéseképtelenségi esetek* száma 21-re esett s a tavalyinál is 49-cel állott alacsonyabban (— 40·0%, — 70·0%). Természetesen a *magán- és kényszer-egységességek passzívái* is minimumra zsugorodtak össze. A passzívák összege mindössze csak 755 ezer pengőt tett, az előző havi 2·2 és a tavalyi 2·8 millió pengővel szemben (— 65·9%, — 73·3%). A váltóóvási számsorok irányzata is eső. Az *óvatolt váltók száma* 251-gyel 2.360-ra esett s a tavalyinál is 305-tel állott alacsonyabban (— 9·6%, — 11·4%). A *váltóóvások összege* 812 ezer pengővel 1·3 millió pengőre esett (— 33·7%), a tavalyihoz képest azonban csekély összegű, 49 ezer pengős növekedés mutatkozik (+ 4·0%).

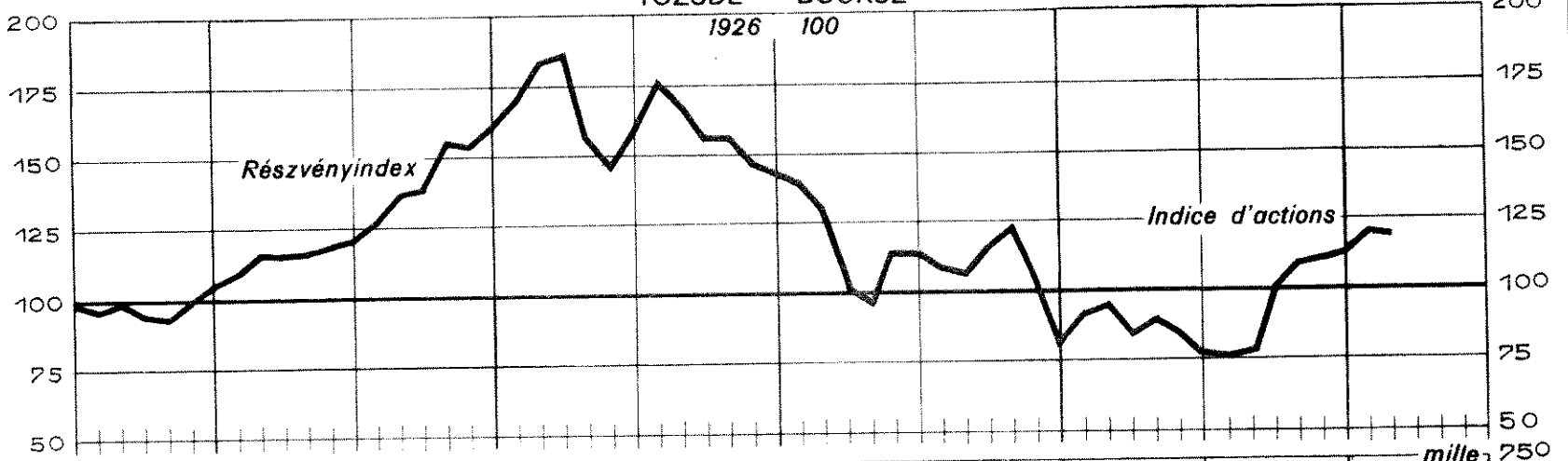
Zálogházi forgalom. A tartós és kedvező kereseti lehetőségek folytán a postatakarékpénztár kezelésében lévő zálogházak forgalma eső irányzatot vett fel. Februárban 188 ezer tétel került elzálogosításra, az előző havi 213 és a múlt évi 215 ezerrel szemben. A 191 ezret kitevő zálogkiváltások tétele száma 11 ezerrel csökkent s a tavalyinál is 41 ezerrel állott alacsonyabban. Mivel a zálogkiváltások összege valamivel az elzálogosított tárgyakra kifizetett összegek alatt maradt, a zálogálladék 40 ezer pengővel 22·2 millióra nőtt, a múlt év ugyanazon időpontjához képest ellenben 2·5 millió pengős hanyatlás mutatkozik.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

BETÉTÁLLOMÁNY — EFFECTIF DES DÉPÔTS

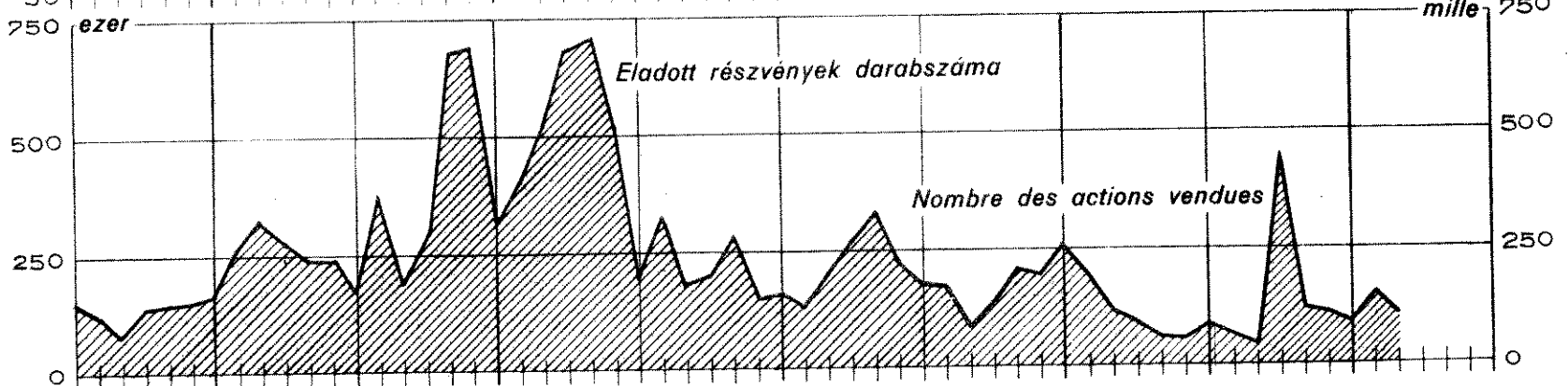

TŐZSDE — BOURSE

Eladott részvények darabszáma

Nombre des actions vendues

HITELBIZTONSÁG — SÉCURITÉ DE CRÉDIT

